

Jaarstukken

2019

gemeente
Het Hogeland

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	1
Voorwoord	4
Inleiding	6
Leeswijzer	10
Jaarverslag	12
Programmaverantwoording	13
1. Veiligheid	13
2. Bereikbaarheid	17
3. Economie & Werkgelegenheid	28
4. Leefbaarheid & Voorzieningen	39
5. Sociaal Domein & Volksgezondheid	55
6. Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid	72
7. Burger & Bestuur	86
8. Bedrijfsvoering	94
Algemene Dekkingsmiddelen	101
Paragrafen	107
Lokale heffingen	108
Risicobeheersing en weerstandsvermogen	112
Onderhoud kapitaalgoederen	119
Financiering	124
Bedrijfsvoering	130
Verbonden partijen	137
Grondbeleid	151
Aardbevingen	154
Grote Projecten	157
Jaarrekening	172
Balans per 31 december 2019	173
Toelichting op de balans	183
Overzicht van Lasten en Baten	207
Overzicht van incidentele Lasten en Baten	208
Toelichting Lasten en Baten	210
Begrotingsrechtmatigheid	212
WNT-verantwoording	217
EMU-saldo	219

SISA.....	220
Verklaring onafhankelijk accountant.....	229
Bestemming resultaat en aanvullende voorstellen.....	230
 Bijlagen	 231
I Verklaring van afkortingen	232
II Overzicht taakvelden	235
III Beleidsindicatoren	237
IV Investeringskredieten.....	241

Voorwoord

De eerste jaarrekening van de gemeente Het Hogeland is een feit. In die rekening leggen wij verantwoording af voor het gevoerde financiële beleid over 2019. Ankerpunt vormt de begroting voor dat jaar die op zijn beurt wortels vindt in het coalitieakkoord 'Eenheid in Verscheidenheid'.

Het jaar 2019 was aanvankelijk 'reizen op de tast'; hoe zou de fusie van de vier gemeenten uitpakken, vooral in financiële zin? Gaandeweg het jaar werden de contouren duidelijker en vond de gemeentelijke organisatie meer en meer houvast. Er is met veel energie een start gemaakt met harmonisatie van het beleid; een proces dat zich ook nog uitstrekt over 2020. We liggen op koers. En dat is een verdienste van ons apparaat en alle andere betrokkenen.

Wij beseffen overigens dat er nog veel, heel veel, op stapel staat. Daaraan wordt hard gewerkt.

Het eerste jaar van onze gemeente stond dan weliswaar voor een flink deel in het teken van het 'in elkaar schuiven' van de vijf organisaties; er is daarnaast kans gezien om het coalitieakkoord van de eerste handen en voeten te voorzien. We noemen een aantal zaken en tekenen daarbij onmiddellijk aan dat het slechts een relatief beperkte greep is.

We hechten sterk aan vitale, levendige, dynamische en aantrekkelijke winkelcentra in de grootste kernen. Die zijn niet alleen van belang voor de bewoners van die kernen zelf. Ze dragen in belangrijke mate bij aan de leefbaarheid van het omliggende platteland. Investeren daarin loont daarom; de uitstraling daarvan vindt haar weerslag in de hele gemeente. De plannen voor de centra van Bedum, Uithuizen, Uithuizermeeden en Winsum zijn dan ook essentieel voor het behoud van de leefbaarheid, de vitaliteit en de aantrekkingskracht van Het Hogeland; het zijn nadrukkelijk investeringen in de toekomst. Die plannen zijn in 2019 nader uitgewerkt en met dank aan gelden van het NPG kon er een stevige 'plus' op worden gezet.

In een regio die met regelmaat te kampen heeft met aardbevingen is investeren in veiligheid essentieel én urgent. Daarbij gaat de aandacht vooreerst uit naar de veiligheid van schoolkinderen en het onderwijzend personeel. De voormalige gemeente Bedum was het verst gevorderd met plannen voor vernieuwing en versterking van de basisschoolgebouwen; het project kon in 2019 feitelijk worden afgerond. Een soortgelijk project in voormalig Eemsmond is vorig jaar nader uitgewerkt en kan, op het moment dat we dit schrijven, de fase van daadwerkelijke uitvoering ingaan. Veilige onderwijsvoorzieningen dragen in belangrijke mate bij de aan de leefbaarheid van onze dorpen en daarmee aan de bindingskracht van die kernen. Een plan voor versterking of vernieuwing van zorggebouwen staat op stapel.

'De inwoner centraal' loopt als een rode draad door onze visie en door het coalitieakkoord heen. Beleid ontwikkelen we sámen met de Hogelandsters. Alleen op die manier kan draagvlak – acceptatie en tevredenheid – worden gerealiseerd. In het verslagjaar is er flink geïnvesteerd in de vormgeving van het nog te harmoniseren afvalstoffenbeleid. Die harmonisatie moet per 1 januari 2021 zijn beslag krijgen. Er is bewust voor gekozen om onze inwoners van meet af aan bij de vormgeving van het nieuwe beleid te betrekken. Dat die werkwijze door Hogelandsters werd gewaardeerd, bleek uit de respons op enquêtes en de reacties op sociale media. Dit sterkt ons in de overtuiging dat vroegtijdige participatie – op alle beleidsterreinen – absoluut tot meerwaarde én een beter 'product' leidt.

Het Hogeland kent een geweldig potentieel als woongemeente. De druk op de woningmarkt in de stad Groningen biedt uitgelezen kansen om dat potentieel uit te nutten. De ontwikkeling van nieuwbouwprojecten in onder meer Bedum en Winsum stemmen gunstig en ondersteunen dat

potentieel. In 2019 is verder gewerkt aan de ontwikkeling van kleinschaligere projecten voor koopwoningenbouw. We noemen in dit verband 't Stee op het voormalige sportcomplex in Adorp. De banden met de sociale huisvesters zijn in 2019 aangehaald. Daarnaast zijn de eerste lijnen uitgezet die moeten leiden tot een woonvisie. Met die visie willen wij waarborgen dat 'wonen' - in al zijn facetten - voor alle doelgroepen, alle Hogelandsters, realiteit wordt.

Het afgelopen jaar hebben we ook stagnatie gezien. En zijn we tegen tegenvallers aangelopen. Voor wat betreft dat eerste: de stikstofproblematiek heeft helaas een rem gezet op de positieve ontwikkeling van ons economisch werkpaard, de Eemshaven. Ronduit teleurstellend vinden wij het gebrek aan slagkracht dat organisaties in het aardbevingsdossier – en dan met name waar het gaat om de versterking – aan de dag leggen. Dat moet radicaal anders.

Tegenvallers waren er in het sociaal domein. Daarin is het met name de jeugdzorg die ons, niet alleen financieel, zorgen baart.

Een analyse van deze jaarrekening maakt duidelijk dat de financiële positie van Het Hogeland er één is die een stevig fundament ontbeert. Dat is een constatering die we met wat ongenoegen moeten doen; onze ambities reiken verder dan de polsstok toestaat.

Uit dit stuk blijkt ook dat onze financiële reservepositie meer en meer onder druk komt te staan. Dat vraagt om behoedzaamheid en realiteitszin. Een beroep daarop zal er in de toekomst één moeten zijn die - telkens weer - een flinke afweging vraagt.

Naast een aantal meevallers ontkomen we ook niet aan onvoorziene tegenvallers. Bij de tegenvallers springt die van de storting in de voorziening voor de wethouderspensioenen voor ruim twee miljoen euro in het oog. Dit is het gevolg van de voorgeschreven rekensystematiek met de huidige lage rentestand. Deze post heeft een groot effect op het rekeningresultaat. Daarnaast vallen de tegenvallers op het gebied van de inkomsten uit de onroerendezaakbelastingen op. Die bedroegen in 2019 bijna acht ton minder dan was begroot.

Onder aan de streep vinden we echter een positief bruto resultaat van ca. € 588.000. Dat bedrag is –in het licht van de betrekkelijke onzekerheid waarmee 2019 van start ging én de tegenvallers waar we gaandeweg het jaar tegenaan liepen – een lichte bemoediging.

Maar dat bescheiden overschot is wat ons betreft vooral een signaal dat de gemeente Het Hogeland zich verdienstelijk door een, woelig, jaar heeft weten te loodsen en dat een gezamenlijke krachtsinspanning er toe heeft geleid dat de gemeente Het Hogeland in het eerste jaar van het bestaan – vanuit een relatief onoverzichtelijke beginsituatie – in de benen is geholpen.

We stáán.

Inleiding

Samenvatting

Dit is het eerste jaarverslag van onze nieuwe gemeente Het Hogeland. Een mijlpaal en een verslag over een eerste jaar van onze nieuwe gemeente, waarin ontzettend veel is gebeurd en bereikt. Er is een goede basis gelegd om de komende jaren op verder te bouwen. Dit zal moeten met een financieel perspectief dat onder druk staat. We hopen dat de ervaringen die we in dit verslag met u delen kunnen helpen bij de doorontwikkeling van onze organisatie.

De jaarstukken bestaan, conform de voorschriften, uit het jaarverslag en de jaarrekening. In het jaarverslag leggen wij verantwoording af over het gevoerde beleid en beheer in 2019. Deze verantwoording vindt per programma plaats. Daarnaast wordt in de paragrafen ingegaan op diverse (grotendeels) verplichte onderwerpen.

In de jaarrekening komt o.a. het financieel resultaat aan de orde. Daar waar nodig wordt een toelichting gegeven op de gepresenteerde posten. De wijze van presenteren sluit grotendeels aan bij de begroting 2019, zoals u die in maart 2019 heeft vastgesteld.

Alvorens het resultaat te benoemen is het goed een beeld te schetsen van de verwachtingen die in de loop van 2019 met u zijn gedeeld. De begroting 2019 is door u vastgesteld met een tekort van ruim € 3,8 miljoen. Bij de voor- en najaarsnota is dit tekort bijgesteld tot een tekort van bijna € 6,3 miljoen. Dit resultaat is, conform de besluiten van uw raad, onttrokken aan de Algemene Reserve. Ten opzichte van dit verwachte resultaat valt het rekeningresultaat ca. € 588.000 voordeliger uit.

In het gepresenteerde voordeel zijn echter ook nog niet bestede budgetten van doorlopende incidentele projecten betrokken, voor zover ze nog niet zijn benoemd bij de najaarsnota van 2019. Wij stellen u voor deze resterende budgetten te reserveren voor de verdere uitvoering in 2020. Deze resultaatsbestemming heeft een omvang van ruim € 2,3 miljoen. Daarmee wordt er in totaal ca. € 8 miljoen onttrokken aan de Algemene Reserve. Het reeds onder druk staande weerstandsvermogen komt daarmee nog verder onder druk komt te staan. In de voorjaarsnota doen wij u voorstellen om het weerstandvermogen weer op voldoende niveau te krijgen.

In de onderstaande tabel hebben we de belangrijkste onderliggende oorzaken van het resultaat op hoofdlijnen gepresenteerd. Voor een gedetailleerde beschrijving van de verschillende voor- en nadelen verwijzen wij u naar de analyses die bij de programma's zijn opgenomen.

In grote lijnen ziet u dat de belangrijkste voordelen bestaan uit opgenomen stelposten, die voor een groot deel gerelateerd zijn aan overschrijdingen op functionele posten en een hoger uitgevallen Algemene Uitkering. Deze laatste is voornamelijk het gevolg van een aantal taakmutaties in de Decemercirculaire van de Algemene Uitkering. Ook de reeds genoemde restantbudgetten van een aantal nog uit te voeren grote projecten maken onderdeel uit van de 'voordelige' afwijkingen.

Tegelijkertijd zien we dat er ook verschillende grotere negatieve afwijkingen zijn. Daarvan is de noodzakelijke storting in de voorziening van de pensioenen van (voormalige) bestuurders de meest in het oog springende. Ook de negatieve afwijking van de OZB-opbrengsten willen we hier noemen. Daarnaast zien we ook een aantal negatieve afwijkingen die van een meer administratieve aard zijn, zoals de vervallen bestemmingsreserve voor het project 'Proloog' in en om Lauwersoog en de omzet van Ability.

Het resultaat is als volgt opgebouwd:

Resultaat 2019:		
<i>Voordelen:</i>		
Stelposten (o.a. taakmutaties en prijscompensatie AU)	1.874.000	
Rentevoordeel	924.000	
ICT	793.000	
Algemene uitkering (niet te bestemmen)	310.593	
Verkoop restgrond	299.000	
Peuteropvang	250.000	
Doorontwikkeling Archief	152.000	
Leges omgevingsvergunningen	200.000	
Wachtgelden bestuurder/ambtenaren	248.000	
<i>Te bestemmen budgetten:</i>		
Algemene uitkering (december circulaire)	604.802	
Werken aan de Dorpen	307.000	
NPG/Beschermd wonen	246.000	
Ontwikkelingen RO	200.000	
Bodemsanering	125.000	
Breedband	102.000	
Waddenkustopgave	90.000	
Omgevingswet	86.000	
Bestemmingsplan Eemshaven	83.000	
Overige resultaatsbestemmingen	455.500	
Totaal voordelen:		7.349.895
<i>Nadelen:</i>		
Storting voorziening wethouderspensioenen	-2.146.000	
Vervallen bestemmingreserve Proloog	-864.000	
Omzet Ability	-860.000	
Lokale heffingen	-791.000	
Taakstellingen (o.a. inkoopvoordeel)	-500.000	
Minder BTW toerekening rioolheffing	-237.000	
Inkomensvoorzieningen	-220.000	
Personele lasten	-203.000	
Oninbare vorderingen	-181.000	
Leerlingenvervoer	-124.000	
Overige nadelen per saldo	-635.567	
Totaal nadelen		-6.761.567
Voordeel t.o.v. begroot		588.328

Niet alle posten lichten we in deze samenvatting toe. Een aantal grotere voordelige afwijkingen willen we er echter wel uitlichten. Dit betreft het voordeel op ICT en de taakmutaties die waren opgenomen op de stelposten.

Stelposten

Op de stelposten was budget geraamd i.v.m. taakmutaties (Wmo) in een eerdere circulaire van de algemene uitkering voor een bedrag van ca. € 700.000 en een restant van de in de begroting opgenomen stelpost voor loon- en prijsmutaties. Deze stelposten zijn dekking voor overschrijdingen op de functionele posten. In de voorjaarsnota wordt voorgesteld het deel dat betrekking heeft op de

taakmutaties te laten vrijvallen. Het deel dat dient ter dekking van loon en prijsmutaties heeft geen structureel effect, aangezien in de begroting 2020 een nieuwe stelpost voor loon- en prijseffecten is opgenomen.

Rentevoordeel

Door de lage rentestand voor kort geld hebben we een behoorlijk rentevoordeel in het rekening resultaat. In de loop van 2019 hebben wij echter voor € 45 miljoen een nieuwe langlopende lening aangetrokken. De rentelasten zullen daardoor in 2020 weer behoorlijk stijgen ten opzichte van 2019. Hiermee is in de begroting 2020 rekening gehouden.

ICT

Door o.a. lager uitvallende licentiekosten is een voordeel op ICT ontstaan. Een groot aantal licenties is als gevolg van de herindeling opgezegd, wat uiteraard lagere kosten met zich mee brengt. In de begroting 2020 is dit reeds neerwaarts bijgesteld.

We zien echter ook enkele grotere nadelige afwijkingen. Daarvan willen we de dotatie i.v.m. de wethouderspensioenen, de omzet van de werkmaatschappij Ability, de lokale heffingen en de vervallen reserve Proloog kort toelichten.

Voorziening Wethouders pensioenen

Jaarlijks wordt in de aanloop naar het opmaken van de rekening een opvraag gedaan van actuariële berekeningen van de benodigde middelen voor de pensioenen van de huidige en voormalige bestuurders. Door de extreem lage rentestand en de gestegen levensverwachting is een forse dotatie aan de voorziening noodzakelijk gebleken. Dit is het gevolg van de voorgeschreven rekenmethodiek. Het is echter goed mogelijk dat wanneer de rentestand het komende jaar stijgt als gevolg van de huidige crisis, er middelen uit de voorziening kunnen vrijvallen.

Reserve Proloog

Ter dekking van de kosten van het project Proloog was een bestemmingsreserve in de voormalige gemeente De Marne beschikbaar. In de jaarrekening van 2018 is deze bestemmingsreserve echter vrijgevallen ten gunste van de Algemene Reserve. Dat betekent dat er geen bestemmingsreserve voorhanden is om deze last te dekken. Daarmee komt deze post nu ten laste van het resultaat en dus indirect ten laste van de Algemene Reserve.

Omzet Ability

Wij zien een fors negatief resultaat bij Ability ten opzichte van de begroting. Oorzaak ligt voornamelijk in de administratieve sfeer. Door de integratie van Ability in de gemeentelijke organisatie zien wij dat verschillende onderdelen van de voormalige GR zijn geland in de gemeentelijke exploitatie. Daaronder ook verschillende omzetstromen, zoals bijvoorbeeld de postbezorging, catering en schoonmaak. Dit levert voor Ability ten opzichte van de begroting een nadeel op, maar verspreid door de gemeentelijke begroting is dan uiteraard een tegengesteld effect te zien. Een specifiek onderdeel van de omzet betreft de voormalige detachering van een aantal medewerkers vanuit de GR Ability (SW) naar de inkomenstak (De Beurs). Deze medewerkers zijn inmiddels onderdeel geworden van de personele formatie van onze gemeente. De geraamde inkomsten in de subadministratie bij de voormalige GR Ability met betrekking tot deze detachering was echter nog steeds geraamd, maar is uiteraard niet gerealiseerd.

Lokale heffingen

Door een lagere WOZ-waarde van het areaal voor zowel woningen als niet-woningen valt de OZB-opbrengst lager uit dan geraamd. Onderzocht wordt in hoeverre dit effect ook structureel doorwerkt naar 2020 en verder.

Voor een gedetailleerde beschrijving van de verschillen tussen de realisaties en de begroting en een inhoudelijk verslag van hetgeen in 2019 is bereikt en is uitgevoerd, verwijzen wij u naar de verschillende programmaverantwoordingen in het jaarverslag.

Naast de beschreven lijn van het rekening resultaat is uiteraard onze financiële positie van groot belang. Immers, de afgelopen twee jaren hebben we fors ingeteerd op ons vermogen, om de vele werkzaamheden en projecten in het kader van de herindeling en diverse andere ontwikkelingen vorm te kunnen geven. Cruciaal in dit beeld is ons weerstandsvermogen.

Tijdens het proces van het opstellen van de jaarstukken is het weerstandsvermogen weer onderworpen aan een herijking. Het weerstandsvermogen is immers geen statisch geheel. De risico's veranderen in de loop van de tijd, maar ook de stand van de Algemene Reserve is aan verandering onderhevig, als gevolg van verschillende ontwikkelingen.

In de stukken zien wij dat, hoewel de beschreven risico's behoorlijk zijn aangepast, we toch weer redelijk op het niveau uitkomen dat ook in de begroting 2020 als 'Benodigde Weerstandscapaciteit' is opgenomen. Op basis van de huidige risicoanalyse komt de benodigde weerstandscapaciteit uit op € 6,6 miljoen. In de jaarstukken zult u zien dat de beschikbare weerstandscapaciteit (lees: Algemene Reserve) uitkomt op € 8,55 miljoen. Dit is echter de technische weergave. Rekening moet worden gehouden met de voorgestelde resultaatsbestemmingen. Dit in verband met incidenteel beschikbaar gestelde middelen van in 2020 doorlopende projecten en incidentele werkzaamheden.

Deze middelen worden, bij een besluit conform voorstel, gestort in een bestemmingsreserve jaarovergang. In 2020 worden de budgetten dan vanuit deze reserve weer beschikbaar gesteld. Gezien het feit dat het rekeningresultaat onvoldoende is om deze storting te dekken, zal dit uit de Algemene Reserve moeten worden gedekt. Dat betekent een aanvullende claim van ca. € 1,7 miljoen op de Algemene Reserve. Daarmee zakt de Algemene Reserve naar een omvang van ca. € 6,8 miljoen (€ 8,5 miljoen +/- € 1,7 miljoen).

Wij stellen u voor:

1. Het jaarverslag en de jaarrekening 2019 met een positief resultaat van € 588.328 vast te stellen;
2. Om een bedrag van € 2.299.302 te bestemmen voor nog uit te voeren werkzaamheden 2019, conform het overzicht in de bijlagen van de jaarstukken;
3. Om het saldo van de punten 1 en 2 ad € 1.710.974 te onttrekken aan de Algemene Reserve.

Leeswijzer

Deze Jaarrekening 2019 is opgebouwd uit verschillende onderdelen:

Jaarverslag, bestaande uit:

- Programmaverantwoording;
- Paragrafen;

Jaarrekening, bestaande uit:

- Balans en toelichting;
- Overzicht van baten en lasten;
- Bijlagen.

Programmaverantwoording

De programmaverantwoording vormt de beleidsmatige verantwoording in de rekening. In dit deel staat wat we wilden bereiken en welke activiteiten we daarvoor in 2019 hebben uitgevoerd. Per deelprogramma is tevens een overzicht gegeven van de lasten en baten.

De programma's beschrijven de onderstaande onderdelen.

Taakvelden

Elke programma begint met een overzicht van de voorgeschreven taakvelden die aan het programma kunnen worden gekoppeld. Deze taakvelden worden gebruikt voor de te verstrekken informatie aan het CBS (IV3), voor de vergelijkbaarheid van de verschillende gemeenten.

Beleidskader

In elk programma wordt een overzicht gegeven van de relevante beleidsdocumenten. Deze vormen gezamenlijk het beleidskader voor het betreffende programma.

De beleidsdocumenten die vanaf 2019 zijn geactualiseerd en/of vastgesteld binnen de nieuwe gemeente zijn in dit verslag opgenomen. Uitgangspunt hierbij is dat zolang er geen wijzigingen hebben plaatsgevonden de bestaande documenten van de vier voormalige gemeenten leidend zijn.

Beleidsindicatoren

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) hanteren gemeenten voor het toelichten van de maatschappelijke effecten in de programma's en de programmaverantwoording de beleidsindicatoren. Per programma zijn de verplichte beleidsindicatoren opgenomen. Deze cijfers worden aangeleverd vanuit verschillende systemen en zijn minimaal één jaar oud.

Reservemutaties

Onderaan ieder programma zijn reservemutaties opgenomen.

Deze reservemutaties zijn niet zichtbaar op de taakvelden van een programma maar hebben wel betrekking op het programma. Om een zo compleet mogelijk beeld van het programma weer te geven worden ze daarom apart zichtbaar gemaakt.

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Op deze plaats geven we een overzicht van de mate waarin we onze doelstellingen hebben bereikt en wat we daarvoor allemaal hebben gedaan. Dit is de beleidsinhoudelijk verantwoording over onze plannen, zoals ze in de begroting 2019 zijn gepresenteerd.

Wat hebben we nog meer gedaan?

Naast de uitvoering van de plannen die in de begroting zijn opgenomen, komt het voor dat gedurende het jaar aanvullende plannen en taken vorm krijgen en uitgevoerd worden. Daar willen we u uiteraard ook over informeren. Daarom wordt in elk programma ook een onderdeel opgenomen waarin we een beleidsinhoudelijke verantwoordeng geven van niet in de begroting opgenomen werkzaamheden.

Verbonden partijen

In elk programma geven we een overzicht van de verbonden partijen die bij de beleidsvelden van het onderhavige programma zijn betrokken. Uiteraard vindt u tevens het wettelijk verplichte totaaloverzicht van de verbonden partijen in de paragrafen.

Wat heeft het gekost?

In elk programma wordt een overzicht gegeven van de baten en de lasten die met de uitvoering van het programma gepaard zijn gegaan in relatie tot hetgeen er in de begroting 2019 is opgenomen. Tevens is er een toelichting opgenomen van de afwijkingen ten opzichte van de begroting voor bedragen boven de € 40.000, of wanneer we denken dat de afwijking bestuurlijk relevant is.

Paragrafen

Conform de wettelijke regelgeving moeten zeven paragrafen verplicht worden opgenomen in de begroting en in de jaarstukken. In deze paragrafen worden de beleidslijnen vastgelegd met betrekking tot beheersmatige aspecten. Het doel van de paragrafen is om onderwerpen die verspreid in de begroting staan (zoals lokale heffingen en bedrijfsvoering) gebundeld weer te geven. In deze jaarstukken zijn, zoals met u afgesproken, naast de verplichte paragrafen ook de paragrafen 'Aardbevingen' en 'Grote Projecten' opgenomen.

Jaarrekening

In de jaarrekening vindt u een overzicht van onze financiële situatie, met daarin de wettelijk verplichte onderdelen.

Bijlagen

De bijlagen geven u de volgende overzichten:

- Lijst van afkortingen
- Overzicht van lasten en baten per taakveld
- De bronvermelding van de verplichte beleidsindicatoren
- Investeringskredieten

Jaarverslag

Programmaverantwoording

1. Veiligheid

Omschrijving

Binnen het programma Veiligheid richt de aandacht zich op een van de kerntaken van de gemeente: regie voeren op lokale veiligheid met het oog op een veilige en leefbare omgeving. Deze aandacht voor openbare orde en veiligheid vraagt om inzet voor de brandweezorg, de crisisbeheersing, maar ook aandacht voor de Algemene plaatselijke verordening. Het werk binnen dit programma kenmerkt zich door samenwerking. Zo werken we samen binnen de Veiligheidsregio Groningen op het gebied van brand- en rampenbestrijding. Politie en justitie zijn ook belangrijke samenwerkingspartners. Verder zorgt de gemeente voor preventieve maatregelen en wordt er opgetreden tegen overlast en overtreding van de regels.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 1.1 Crisisbeheersing en brandweer
- 1.2 Openbare orde en veiligheid

Beleidskader

Voor dit programma zijn voor onze gemeente inmiddels enkele beleidskaders vastgesteld. Bij de start van onze nieuwe gemeente is de geharmoniseerde Algemene plaatselijke verordening vastgesteld. Deze moet op onderdelen nog nader worden uitgewerkt. Daarnaast is in 2019 het Integraal Veiligheidsbeleid gemeente Het Hogeland voorbereid en vastgesteld. Dit beleidskader is opgesteld voor een periode van 4 jaren.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
Verwijzingen Halt	<i>Aantal per 10.000 jongeren</i>	121	107
Winkeldiefstallen	<i>Aantal per 1.000 inwoners</i>	0,4	2,6
Geweldsmisdrijven	<i>Aantal per 1.000 inwoners</i>	3,1	5,5
Diefstallen uit woning	<i>Aantal per 1.000 inwoners</i>	1,3	2,3
Vernielingen en beschadigingen (in openbare ruimte)	<i>Aantal per 1.000 inwoners</i>	4,6	6,0

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Openbare orde en veiligheid

Integrale veiligheid

Om de integraliteit en samenhang binnen het veiligheidsdomein te bevorderen, wordt gewerkt met een integraal veiligheidsplan. Dit plan bevat de visie, strategische doelen, uitgangspunten en prioriteiten op het gebied van veiligheid. De gemeenteraad heeft daarmee een middel om te sturen op het lokale veiligheidsbeleid en de prioriteiten in de aanpak van de veiligheidsproblemen. In 2019 is gewerkt aan het opstellen van dit beleidsplan voor de nieuwe gemeente Het Hogeland.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Een geactualiseerd en geharmoniseerd Integraal veiligheidsbeleid (IVB) voor de gemeente Het Hogeland.	<ul style="list-style-type: none">In 2019 is gewerkt aan de ontwikkeling van een IVB voor de gemeente Het Hogeland. Dit beleidsplan is ter vaststelling aan de raad aangeboden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ter voorbereiding op het IVB heeft uw gemeenteraad met de startnotitie Integraal Veiligheid richting en input gegeven voor het IVB. Op basis daarvan zijn inwoners, veiligheidspartners en medewerkers betrokken bij het beschrijven van prioriteiten en thema's.

Er zijn veiligheidsproblemen die het gebied van de eigen gemeente overstijgen of waarvan de aanpak mogelijk specifieke deskundigheid vereist. De aanpak daarvan krijgt vorm in een vierjarig Regionaal Beleidsplan (RBP) waarbij de lokale veiligheidsplannen input vormen voor het regionale plan. In het Regionaal Beleidsplan Noord-Nederland 2020-2023 zijn drie (ontwikkel)thema's opgenomen: (georganiseerde) ondermijnende criminaliteit, een effectieve verbinding tussen Veiligheid en Zorg en cyberveiligheid. Uw gemeenteraad heeft op 13 november 2019 goedkeuring gegeven aan de drie thema's.

Crisisbeheersing en brandweer

Rampenbestrijding en crisisbeheersing

Crisisbeheersing is sinds 2014 regionaal georganiseerd en gecoördineerd door de Veiligheidsregio Groningen. Deze samenwerking betekent voor de gemeente dat een deel van de medewerkers een rol heeft binnen de crisisorganisatie. Dat vraagt tijd en inzet voor opleiding, training en oefening, zodat de gemeente goed voorbereid is op eventuele incidenten, rampen of crises.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Goed voorbereid zijn op incidenten, rampen en crises.	<ul style="list-style-type: none">Een geactualiseerde lijst betrokken medewerkers die voorbereid zijn op crises.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2019 is de groep van medewerkers die een rol hebben binnen de crisisorganisatie geactualiseerd en daar waar nodig vernieuwd en aangevuld. De betrokken medewerkers zijn goed getraind via opleiding en oefening.

Brandweezorg

De brandweezorg is enkele jaren geleden volledig geregionaliseerd. Dat betekent dat de verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor personeel en materieel bij de Veiligheidsregio Groningen liggen. Dat neemt niet weg dat de gemeente zelfstandig en als partner in de Veiligheidsregio een belangrijke rol speelt bij de brandweezorg en brandveiligheid binnen de gemeente.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Een goede brandweezorg leveren in de gemeente Het Hogeland.	<ul style="list-style-type: none">• Het uitvoeren van de wettelijke taken op het gebied van brandweezorg is belegd bij de Veiligheidsregio Groningen. In het tweede kwartaal van 2020 ontvangt uw raad het jaarverslag van de Veiligheidsregio waarin wordt aangegeven op welke wijze de brandweezorg is geleverd.
»	De brandweer in de gemeente Het Hogeland werkt risico gestuurd, waarmee de opkomsttijd zo laag mogelijk blijft.	<ul style="list-style-type: none">• Vanuit de Veiligheidsregio zijn diverse maatregelen genomen om de risico's voor witte vlekken te beperken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Om de brandweezorg in de Eemshaven blijvend op peil te houden is er vanuit de Veiligheidsregio onderzoek gedaan naar het concept van een Gidsfunctie. Nadat bleek dat realisatie daarvan niet haalbaar was, wordt inmiddels, samen met de bedrijven in de Eemshaven, gekeken naar een alternatief.

Wij hebben met de Veiligheidsregio overleg gevoerd over de witte vlekken: panden binnen de gemeente waar bluswater niet direct voorhanden is. Vanuit de Veiligheidsregio zijn al diverse maatregelen genomen, waardoor voor de meeste plekken maatregelen de risico's zijn beperkt. Aanvullende maatregelen worden in 2020 verwacht, zoals een extra watertransportsysteem.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- Veiligheidsregio Groningen (VRG)

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Veiligheid (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	4.298	4.230	4.262	-31	N
Baten	240	0	3	-2	V
Saldo programma	4.058	4.230	4.259	-29	N

Reservemutaties programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
geen mutaties					

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
<i>Veiligheid</i>		
Dierennoodhulp		36.260
<i>Totaal</i>		36.260

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

Voordeel/
Nadeel

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is opgenomen bij het programma Bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar deze analyse.	56	N
-	Overige afwijkingen.	25	V
	Totaal	31	N

Baten (bedragen x 1.000)

Voordeel/
Nadeel

-	Overige afwijkingen.	2	V
	Totaal	2	V

2. Bereikbaarheid

Omschrijving

Binnen het programma Bereikbaarheid ligt de focus op de inrichting, het gebruik, het beheer en het onderhoud van de openbare ruimte. We geven hierin aan wat we willen bereiken en wat we gaan doen aan de inrichting en het onderhoud van de wegen, de openbare verlichting, civiele constructies (zoals bruggen, dammen, kademuren etc.), havens en het openbaar vervoer. Alles gericht op een goede en veilige bereikbaarheid van onze gemeente.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 2.1 Verkeer en vervoer
- 2.2 Parkeren
- 2.3 Recreatieve havens
- 2.4 Economische havens en waterwegen

Beleidskader

Voor dit programma zijn voor onze nog geen beleidsdocumenten vastgesteld. In 2019 lag de focus vooral op het verzamelen van de benodigde data en harmonisatie. In 2020 worden de eerste beleid- en beheerplannen opgesteld voor de nieuwe gemeente. Daarnaast wordt het mobiliteitsplan opgesteld. Hierin worden meerdere taakvelden integraal ondergebracht. Op dit moment werken we op het gebied van beleid nog door met de bestaande plannen uit de vier gemeenten. Hierbij moet gedacht worden aan de volgende (soort) documenten):

- beleids- en beheerplannen voor wegen, openbare verlichting en civiele constructies;
- verkeer- en vervoersplannen (inclusief fiets- en wandelpaden);
- havenvisies;
- baggerplannen;
- plannen voor gladheidsbestrijding.

Totdat de plannen voor onze nieuwe gemeente worden vastgesteld gebruiken we voor de ambities rondom het programma bereikbaarheid het collegeprogramma en de vastgestelde ambitiedocumenten uit de herindelingswerkgroepen.

Het gaat hierbij om de volgende documenten:

- ambitiedocument verkeer, vervoer en mobiliteit;
- ambitiedocument infrastructuur;
- notitie economische bouwstenen.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
n.v.t.			

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Verkeer en vervoer

Verkeersveiligheid

Het strategische plan verkeersveiligheid 2030 gaat uit van een cultuuromslag door meer te sturen op risico's. Deze risico-gestuurde aanpak gaat uit van een proactieve aanpak; de huidige aanpak kan als reactief worden aangemerkt. Op basis van data die er zijn of verwacht worden, worden scenario's geanalyseerd. Verkeersveiligheid blijft een belangrijk maatschappelijk thema. Het beperken van het aantal slachtoffers is en blijft een belangrijk speerpunt. Naast een veilige wegeninrichting blijft ook voorlichting en educatie voor zowel de jongere als ook de oudere verkeersdeelnemers belangrijk. Jaarlijks worden via Verkeerswijzer Groningen diverse lesprogramma's afgenomen. De gemeente Het Hogeland betreft een gebied met een grote agrarische bedrijvigheid. Verkeersveiligheid in combinatie met agrologistiek behoeft in onze gemeente extra aandacht.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Een uniforme uitstraling en eenduidige lijn voor de inrichting van schoolzones	<ul style="list-style-type: none">• Geharmoniseerd beleid is hiervoor nog niet opgesteld.
»	Een heldere en herkenbare inrichting van komgrenzen, 30 km-zones en kruisingsvlakken binnen iedere kern	<ul style="list-style-type: none">• Wij zijn gestart met het opstellen van een notitie inzake herkenbare komgrenzen.
»	Een veilige en bereikbare omgeving die tegemoet aan de vitaliteit en zelfredzaamheid van ouderen	<ul style="list-style-type: none">• Bij herinrichtingen van wegen en pleinen etc. is aandacht voor dit aspect. In Obergum Noord in Winsum is onder andere in samenwerking met Wierden en Borgen een pilot uitgevoerd om de toegankelijkheid te verbeteren.
»	Inzetten op voorlichting en educatie voor zowel de jonge als de oudere verkeersdeelnemers	<ul style="list-style-type: none">• Al enige jaren wordt samen met de provincie Groningen en de overige Groninger gemeenten via verkeerswijzer-groningen.nl gewerkt aan voorlichting en educatie voor alle groepen verkeersdeelnemers.
»	Stimuleren van initiatieven vanuit de dorpen op het gebied van verkeersveiligheid en handhaving	<ul style="list-style-type: none">• Initiatieven vanuit dorpen worden ondersteund wanneer deze passen binnen de gestelde (financiële) kaders en het gemeentelijk beleid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bij scholen die dit jaar gereed zijn gekomen zijn maatregelen getroffen die de herkenbaarheid van de schoolomgeving verbeteren. Het gaat om de scholen in Leens en Uithuizen. Daarnaast neemt de gemeente deel aan en financiert mee aan de Verkeerswijzer Groningen. Dit heeft geresulteerd in onder andere de organisatie van scootmobiel- en E-bikecursussen, streetwise op scholen, Bob-campagne, modder op de weg campagne, etc.

Het item verkeer brengt altijd veel vragen, klachten en meldingen mee van burgers en dorpsverenigingen. Het afhandelen hiervan is met zorg gebeurt, maar vraagt wel veel tijd en overleg. Bekende vraagstukken/onderwerpen die ook in 2019 met grote regelmaat speelden, zijn o.a. snelheid, gevaarlijke situaties, agrarisch verkeer, parkeren etc.

Fiets

De laatste jaren is geïnvesteerd in diverse belangrijke fietspaden zoals de fietsroutes Plus richting de stad Groningen. Verschillende andere fietstrajecten worden in de nabije toekomst nog opgewaardeerd. De fiets krijgt in de toekomst een steeds belangrijker rol in de verbinding van Het Hogeland en de omliggende gemeenten, waaronder natuurlijk de stad Groningen (eventueel in combinatie met het openbaar vervoer via hubs). Ook worden de afstanden die door middel van de fiets kunnen worden afgelegd groter, mede door de groeiende populariteit van elektrische fietsen en de speed-pedelec.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Verdere optimalisering van het fietsnetwerk, zowel zelfstandig als aanvullend op het OV-systeem	<ul style="list-style-type: none">• Er is uitvoering gegeven aan het uitvoeringsprogramma van het Fietsplan van de voormalige gemeente Eemsmond.• Het plaatsen van fietslaadpalen.
»	Focus op stimuleren van comfortabele, veilige en aantrekkelijke bereikbaarheid van kernen per fiets	
»	Stimuleren van (elektrisch) fietsen en slimme ketens door plaatsing van laadpalen en extra stallingsruimte voor de fiets bij stations en grote ov-haltes	

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De gemeente heeft de beschikking gekregen over 10 fietslaadpunten. Dit sluit mooi aan bij de uitvoering van het fietspadenplan dat is uitgevoerd op basis van het plan van de voormalige gemeente Eemsmond. In het verlengde hiervan wordt een integraal fietspadenplan voor de gehele gemeente wordt opgesteld.

Wegen

Het wegennetwerk vormt een belangrijke schakel tussen Het Hogeland en onder andere de stad Groningen. Het is van belang dat zgn. N-wegen voldoende aansluiting op de stad Groningen blijven bieden. Enkele kernen binnen de gemeente worden doorsneden door een gebiedsontsluitingsweg (N361, N363, N388, N983, N995, N999 en N996) wat resulteert in enkele knelpunten op het gebied van leefbaarheid en verkeersveiligheid in de betreffende dorpen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Extra aandacht voor leefbare en veilige kernen bij doorsnijding door gebiedsontsluitingswegen	<ul style="list-style-type: none">• Het verbeteren van de veiligheid op doorgaande routes. (Hooilandseweg, 1e fase N361, Waldadriest, Bedum)• Hier heeft nog geen actie op plaatsgevonden.• Vormt een deeltwerking van het nog op te stellen Mobiliteitsplan.
»	Eenduidig parkeerbeleid met afstemming van de blauwe zones en inzet van handhaving	
»	Een agrologistiek netwerk voor de gehele gemeente.	

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Samen met de provincie hebben we uitvoering gegeven aan de herinrichting van de Hooilandseweg. Daarnaast hebben we verbeterplannen opgesteld voor agrologistieke routes door Wehe, Leens en Ulrum. Verder heeft er een herinrichting van de Waldadrift in Bedum plaatsgevonden.

Beheer en onderhoud

We willen de openbare ruimte van de gemeente Het Hogeland op een zodanige manier onderhouden, dat een veilig en doelmatig gebruik gewaarborgd is. De basis hiervoor vormen geactualiseerde en geharmoniseerde beheerplannen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Het onderhouden van de openbare ruimte conform de, door de gemeenteraden van de voormalige gemeenten, vastgestelde beheerplannen 2018.	<ul style="list-style-type: none"> Het handhaven van het afgesproken onderhoudsniveau.
»	In de wintermaanden een veilig gebruik van de doorgaande wegen nastreven	<ul style="list-style-type: none"> Het veilig gebruik van de doorgaande wegen.
»	Geactualiseerde en geharmoniseerde beheerplannen	<ul style="list-style-type: none"> Gestart is met de actualisatie en harmonisatie van areaalgegevens voor een goed beheer en onderhoud van de kapitaalgoederen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Voor het beheer zijn we gestart met het actualiseren, het op orde krijgen en harmoniseren van areaalgegevens in het beheerprogramma Obsurv. We hebben het areaal onderhouden op basis van de bestaande beheerplannen. Voor wat betreft de wegen zijn de asfaltverhardingen en bestratingen van de Leensterweg, Tinallingerweg, de Onderdendamsterweg, de Woldijk en Steeksterweg waar nodig vervangen. Daarnaast zijn kleine onvolkomenheden in asfaltbestratingen en klinkerbestrating hersteld. Gladheid conform het vastgestelde strooieregime voorkomen en bestreden door de inzet van de noodzakelijke strooimiddelen.

Ook voor de civiele constructies (bruggen, beschoeiingen, kademuren, steigers etc.) is het nodige onderhoud uitgevoerd. Het gaat om Leenstertillen, de omgeving van de haven te Warffum en de Gele Klap te Bedum. Voor de openbare verlichting zijn, naast het reguliere onderhoud, de lichtmasten aan de Zuiderweide te Warffum, de Zijlweg te Usquert, de Stationsweg, Blauwborg, De Schans, Aemkemaheerd te Winsum, De Vliet, Uiterdijk, Herestreek te Bedum en de verlichting langs de N388 te Zoutkamp vervangen.

(Duurzame) mobiliteit en openbaar vervoer

Het bereiken en behouden van een evenwichtige relatie tussen bereikbaarheid, economie en leefmilieu is een grote uitdaging. Het verduurzamen van deze mobiliteit is daarbij een belangrijk aandachtspunt daarbij. Met betrekking tot het openbaar vervoer zet de trend van ketenmobiliteit zich verder door in Het Hogeland. Het regionale spoor en de grotere buslijnen zijn de dragers van het OV-systeem. De kleinere dorpen worden bereikt door Vervoer op Maat, hubs, en slimme ketens.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Verdere verbetering van spoorveiligheid door het opheffen van onbewaakte overwegen	<ul style="list-style-type: none"> Door het saneren van overwegen en het verbeteren van de veiligheid op overwegen is de veiligheid bij het kruisen van het spoor toegenomen en de kans op ongevallen verkleind.

»	Het in stand houden van het openbaar vervoernetwerk door onder andere het inzetten op ketenmobiliteit.	<ul style="list-style-type: none"> De ketenmobiliteit is door het treffen van voorzieningen bij stations verbeterd.
»	Het stimuleren en faciliteren van duurzame mobiliteit.	<ul style="list-style-type: none"> Het stimuleren van het gebruik van elektrisch aangedreven voertuigen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Op basis van het in de voormalige gemeente Winsum opgestelde maatregelplan ter verbetering van de overwegveiligheid zijn er een relatief groot aantal NABO's (Niet Actief Beveiligde Overwegen) gesaneerd door de aanleg van een parallelweg of heeft er (verbetering van) beveiliging plaatsgevonden. In het verlengde hiervan wordt er, samen met ProRail en de provincie, gewerkt aan de sanering van twee onbewaakte overwegen in Warffum.

Samen met ketenpartners zijn/worden afspraken gemaakt voor het op peil houden of verbeteren van de bereikbaarheid en toegankelijkheid van het openbaar vervoersnet. Ook wordt de ketenmobiliteit gestimuleerd. Daarbij is geïnterviewd welke kansen er op het gebied van duurzame mobiliteit zijn. Deze zijn verder uitgewerkt. Zo is bij de herinrichting van het stationsgebied Bedum het P&R-terrein uitgebreid. In het verlengde hiervan is ook gekeken naar de mogelijkheden voor uitbreiding van de stallingscapaciteit voor de fiets bij stations. Dit laatste in overleg met NS en ProRail. In het kader van het 1.000-laadpalenplan van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeenten zijn en worden er op strategische locaties laadpalen voor auto's gerealiseerd.

Recreatieve havens

Recreatieve havens

Het Hogeland heeft relatief veel kleine en middelgrote recreatieve binnenhavens. De bereikbaarheid over het water is diffuus. Dit heeft onder andere te maken met verschil in diepgang van de watergangen, de baggeropgave en de passeerbaarheid van de bruggen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Goede bereikbaarheid van het gebied voor de recreatievaart via toegankelijke vaarwegen.	<ul style="list-style-type: none"> We hebben de bereikbaarheid gewaarborgd door het nodige onderhoud aan civiele constructies (bruggen, aanlegsteigers en beschoeiingen) uit te voeren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er zijn voorbereidingen getroffen voor de harmonisatie van de baggerplannen uit de voormalige BMWG-gemeenten, zodat deze in 2020 als één baggerplan kan worden vastgesteld. Daarnaast is er ten behoeve van de recreatievaart een trailerhelling aangelegd in Warffum. Er is op diverse plaatsen onderhoud gepleegd aan de civiele constructies (bruggen, aanlegsteigers en beschoeiingen).

Economische havens en waterwegen

Het Hogeland bestrijkt de gehele noordelijke Waddenkust, van Lauwersoog tot aan de Eemshaven. Er zijn drie zeehavens: Lauwersoog, Noordpolderzijl en de Eemshaven. De Havens zijn bereikbaar via de weg. Deze bereikbaarheid kan nog verbeterd worden. Een aandachtspunt voor alle drie de havens is - naast de bereikbaarheid over de weg - ook de bereikbaarheid over zee.

Eemshaven

De Eemshaven blijft groeien. De Eemshaven is 'het stopcontact' van Nederland en is ook een belangrijke plek voor de aanlanding van data en elektrakabels. TenneT is dan ook bezig met het uitbreiden van haar hoogspanningsstations in Eemshaven-midden en Robbenplaat. Ook wordt er de komende jaren een nieuwe bovengrondse 380 kV hoogspanningsleiding vanuit de Eemshaven naar Ververlaten aangelegd. Dit is een belangrijke versterking van onze infrastructuur om de transitie van gas naar elektriciteit als belangrijkste energiedrager mogelijk te maken. Als compensatie betaalt TenneT samen met de provincie 20 miljoen euro voor landschappelijke inrichtingsmaatregelen en ecologische compensatie van met name weidevogelgebieden.

Google is gestart met de bouw van fase 2 van de nieuwe uitbreiding. Het gaat om een vervolginvestering van 600 miljoen euro. Fase 3 zal de komende jaren ook worden doorgezet. De vraag naar de opslag van data blijft groeien. Dat leidt ook tot groei van de werkgelegenheid bij Google; van 150 naar 350 fte als de bouw t/m fase 3 is afgerond. Google werft haar personeel door de hoge specifieke functie-eisen niet alleen in de regio en Nederland, maar ook in het buitenland. Ongeveer 50 procent van het vaste personeel is afkomstig uit het buitenland. Tijdens de bouwphase zijn ruim 2000 bouwvakkers actief op de uitbreidingslocatie. Door deze bouw is er vraag naar huisvesting in de regio voor de bouwvakkers. Dit wordt gerealiseerd in reguliere hotels, pensions en huurwoningen. In mei heeft Eurofiber de nieuwe glasvezelverbinding tussen de Eemshaven en de stad Groningen in gebruik genomen, waardoor de positie van Eemshaven als dataport verder wordt versterkt.

Voor 2019 stond de start van de bouw van de nieuwe staalfabriek van Van Merksteijn International gepland. Door de stikstofproblematiek is de bouw van de fabriek uitgesteld. De oplossing van de stikstofproblematiek moet op nationaal niveau worden opgelost. Dat de duurzaamste en groenste staalfabriek ter wereld niet gebouwd kan worden door de stikstofregulering valt te betreuren.

RWE, Groningen Seaports en Holland Malt zijn een haalbaarheidsonderzoek gestart om een forse gasbesparing te realiseren door de warmte van de RWE-centrale aan te wenden voor Holland Malt. De overvloedige warmte van RWE en Google biedt de komende jaren veel meer kansen om bedrijven en woningen van het gas af te krijgen.

De offshore windbedrijven gebruiken de Eemshaven als uitvalsbasis voor de bouw en het onderhoud van de windparken op zee. Dat biedt ook voor onze overslagbedrijven in de Eemshaven, zoals Buss Terminal, veel bedrijvigheid. De nieuwe heliport in de Eemshaven is in september geopend door minister Wiebes en wordt geëxploiteerd door EMS Maritime Offshore (EMO), een volle dochter van AG EMS.

Al deze extra werkgelegenheid drukt de werkloosheid en zorgt voor een impuls op de woningmarkt voor de brede regio. De gemeente Het Hogeland scoort eind 2019 qua werkloosheid gemiddeld 0,2 procent beneden het landelijke gemiddelde. De leegstand van woningen zit inmiddels ook op het landelijke gemiddelde van 1 %.

Vanaf half december 2019 zijn er bussen gaan rijden van en naar de Eemshaven. De reguliere buslijn 41 zal de Eemshaven eens per uur aandoen. Daarnaast komen er bussen in de ochtend en de middagspits die rechtstreeks vanuit de stad Groningen via de Eemshavenweg naar de Eemshaven gaan, lijn 160. Hiermee wordt de Eemshaven goed ontsloten door het openbaar vervoer. Dit biedt ook kansen voor opleidingsinstituten en studenten om samen te werken met de bedrijven in de haven.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
--------------------------------	-------------------------------

»	Goede bereikbaarheid van de havens over zee	<ul style="list-style-type: none"> Door frequent te baggeren zijn de havens goed bereikbaar gebleven. Dit geldt voor zowel de Eemshaven als voor Noordpolderzijl en Lauwersoog. De gemeente is zelf verantwoordelijk voor het baggeren van de haven van Noordpolderzijl. Dit gebeurt samen met het waterschap.
»	Goede bereikbaarheid van de havens via het wegennet	<ul style="list-style-type: none"> Doordat het openbaar vervoer richting Eemshaven in december 2019 sterk verbeterd is, kunnen we stellen dat de bereikbaarheid via het wegennet is toegenomen. Buslijn 41 rijdt nu door de Eemshaven en er is een nieuwe lijn (160) geopend die een sneldienst uitvoert in de ochtend- en de avondspits.
»	Verdere ontwikkeling van de Eemshaven	<ul style="list-style-type: none"> De doorontwikkeling van de Eemshaven heeft verder vorm gekregen door onder andere: <ul style="list-style-type: none"> Uitbreiding capaciteit elektriciteitsnet Uitbreiding bedrijvigheid offshore wind bedrijven Uitbreiding van de werkgelegenheid bij Google

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ten eerste hebben we medewerking verleend aan planprocedures en vergunningverlening. Verder hebben we op verschillende vlakken actief geparticipeerd in acquisitietrajecten. Dat gebeurde in samenwerking met Groningen Seaports, de provincie en de NOM; in het bestuur van Groningen Seaports, het platform Eemsdelta Green en Chemport Europe; in het OV-overleg en de aanleg van vijf bushaltes in de Eemshaven. Daarnaast hebben we ingezet op frequent baggeren en zijn we bezig met het verbeteren van de bereikbaarheid van de Eemshaven vanuit Groningen en vice versa via de Eemshavenweg.

Lauwersoog

Duurzame haven

Vanuit het project 'Duurzame haven Lauwersoog' is bij een aantal bedrijven zonnepanelen op de daken geplaatst. Het betreft hier een project dat van onderop door vele partijen is opgepakt en wordt ondersteund door de overheden en de NMO's. Al met al succesvol juist op het snijvlak van economie en Waddenzee werelderfgoed in combinatie met de nationale parken van Lauwersmeer en Schiermonnikoog. Dit project wordt vervolgd in 2020. Er is in 2019 veelal gewerkt aan de voorbereiding van de projecten voor 2020.

Verbetering en dijk Lauwersmeer

In 2019 is gewerkt aan de voorbereiding om het dijkvak Lauwersoog tot aan de hoek bij de Westpolder te versterken. Dit wordt dan gecombineerd met allerlei koppelkansen, zoals een fietspad en allerlei maatregelen voor de natuur aan de buiten- en de binnenkant van de dijk. Daarnaast wordt hierbij gedacht aan een tweede dijkovergang in de haven van Lauwersoog. De voorbereiding zal in 2020 worden vervolgd.

Naast het aanpassen van de dijk is ook gewerkt aan de voorbereiding voor het verplaatsen het H.D. Louwes gemaal en het renoveren van de Hunsingosluis in Zoutkamp. Dit om in perioden van veel regen een betere waterbeheersing te hebben. De koppelkans voor de sluis is dat er ruimte ontstaat in het

bevaren van de Groninger binnenwateren richting Zoutkamp. Voor de financiering hiervan zijn er formele momenten gepland in 2020. De uitvoering van het project zal plaatsvinden in 2021 en 2022.

Werelderfgoed centrum (WEC)

Op de North Shrimp locatie is het Waddenkwartier ontwikkeld ter voorbereiding op het realiseren van een Werelderfgoedcentrum Waddenzee. De gemeenteraad van de gemeente De Marne heeft in 2017 een investeringskrediet beschikbaar gesteld van één miljoen euro voor de herinrichting van de openbare ruimte. In 2018 is de bestemmingsplanprocedure opgeschort, wegens te weinig draagvlak voor het ontwerp van het gebouw. In 2019 is een kwartiermaker aangesteld om een aantal zaken te onderzoeken:

1. Draagvlak voor WEC
2. Deelname aan WEC
3. Governance
4. Financiering

In de stuurgroep heeft de kwartiermaker zijn bevindingen gepresenteerd. Op basis hiervan wordt gewerkt om het bestemmingsplan in procedure te brengen. In samenwerking met de stuurgroep WEC-W (provincie, gemeente, SBB, EHL en stichting WEC-W) wordt de realisatie van het WEC-W gezien als basis voor de gebiedsontwikkeling Lauwersoog.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Goede bereikbaarheid van de havens over zee	<ul style="list-style-type: none"> • Een intentieovereenkomst tussen het waterschap, de provincie, de NMO's en de gemeente inzake waterwerken.
» Goede bereikbaarheid van de havens via het wegennet	<ul style="list-style-type: none"> • Verbeteren N361 Groningen Lauwersoog • Er is duidelijkheid over het parkeren voor het WEC-W
» Verdere ontwikkeling van de haven van Lauwersoog	

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is op verschillende vlakken gehandeld. Namelijk door het subsidiëren van onderzoek en de werkgroep duurzame haven. Er is bestuurlijke en ambtelijke afstemming geweest ter voorbereiding op dijk en Zoutkamp. Verder is met de samenwerkingspartners intensief gewerkt om een nieuw structuurplan en toetsingskader op te stellen. Ook zijn er nieuwe ontwerpuitgangspunten opgesteld. Koppelkansen op het gebied van dijkversterking en verkeersaanpak worden onderzocht in overleg met het waterschap en de provincie. Verschillende projecten als de duurzame haven en het manifest Lauwerskust worden afgestemd. Er is onderzoek naar parkeren op Lauwersoog. Er zijn zonnepanelen geplaatst op de daken van een tweetal bedrijven. Ten slotte is er in de stuurgroep van december 2019 geconcludeerd dat er voldoende draagvlak is op basis van de nieuwe ontwerpuitgangspunten. Daarnaast heeft de stichting gewerkt aan een nieuwe structuur voor governance en er ligt een nieuw financieel- en exploitatieplan.

Noordpolderzijk

Steeds meer mensen bezoeken Noordpolderzijk. Dat is een mooie ontwikkeling. Deze trend heeft zich voortgezet in 2019 vanuit 2018. Het aantal camperplaatsen is uitgebreid van vijf naar zes. Daarnaast is er een slagboom geplaatst waarmee het aantal plaatsen op piekmomenten wordt gereguleerd. Daarnaast zijn er vijf tentplekken gerealiseerd. Ook het accommodatiegebouw (Hoaven Hoes) is begin december gekocht van Rijkswaterstaat. Na een verbouwing in 2020 kunnen kampeersers en

wadvaarders gebruiken maken van dit gebouw. Tevens worden er aan de buitenkant faciliteiten aangebracht voor wadlopers. De gemeente blijft samen met de belanghebbenden nadenken over de doorontwikkeling van Noordpolderzijl. Dit uiteraard met in achtname van de unieke waarden van deze plek.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Goede bereikbaarheid over zee en weg	
»	Verdere ontwikkeling van de haven	<ul style="list-style-type: none"> Met verschillende partijen zijn we in overleg hoe we de Noordpolderzijl een kwaliteitsimpuls kunnen geven zonder dat dit ten koste gaat van het unieke karakter.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Onder andere hebben er infrastructurele werkzaamheden plaatsgevonden, waaronder het ploegen van de vaargeul om de bereikbaarheid in stand te houden, tot dat er een structurele oplossing is. Verder is er een zesde camperplek aangelegd en is er een slagboom geplaatst voor betaald overnachten, alsmede het reguleren van het aantal campers.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- GR Havenschap Delfzijl/Eemshaven (Groningen Seaports)
- Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog B.V.

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Bereikbaarheid (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N V= voordeel N= Nadeel
Lasten	9.244	9.884	17.753	-7.870	N
Baten	69	430	1.043	-613	V
Saldo programma	9.175	9.454	16.710	-7.257	N

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N V= voordeel N= Nadeel

Reserve Onderhoud bruggen	0	55	106	-51	N
Reserve Baggerplan	42	-48	43	-91	N
Reserve Onderhoud wegen	55	0	-393	393	V
Reserve Ontsluiting Bedum	0	-500	-500	0	V
Reserve Openbare verlichting	0	-25	-25	0	V
Totaal mutaties	97	-518	-769	251	

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
<i>Bereikbaarheid</i>		
Beheerprogramma wegen		24.983
	<i>Totaal</i>	24.983

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is opgenomen bij het programma Bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar deze analyse.	136	V
-	De kapitaallasten (rente en afschrijving) laten bij het programma Bereikbaarheid een afwijking zien. Dit nadelige verschil ontstaat doordat in 2019 een aantal activa (met maatschappelijk nut) zijn versneld zijn afgeschreven. Deze extra last wordt gedekt door een onttrekking aan de reserves en is daarmee heeft het geen effect op het rekeningresultaat. Bij een aantal voormalige gemeenten werd gebruik gemaakt van dekkingsreserves voor kapitaallasten. Deze reserves zijn ingezet om de versnelde afschrijving te bekostigen. Daarmee kunnen we een meer transparant begrotings- en rekeningresultaat presenteren. Een en ander is besloten bij vaststelling van de nota reserves en voorzieningen.	7.596	N
-	Het onderhoud van de wegen laat een nadelig verschil zien door tegenvallende aanbestedingen. Dit nadelige verschil is verrekend met de bestemmingsreserve wegen en heeft daarmee geen effect op het rekeningsaldo.	393	N
-	Vanwege de herindeling zijn niet alle geplande onderhoudswerkzaamheden aan beschoeiingen en bruggen en de geplande baggerwerkzaamheden uitgevoerd. Dit resulteert in een onderuitputting van het budget. Voorgesteld wordt hiervan € 27.000 over te hevelen naar 2020.	262	V
-	Overige afwijkingen, het nadeel van de lasten valt grotendeels weg tegen het voordeel bij de baten.	279	N
	Totaal	7.870	N

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De opbrengst van leges voor verstrekte vergunningen laat een positief verschil ten opzichte van de begroting.	80	V
-	Het Hogeland heeft een niet geraamde afkoopsom ontvangen voor het onderhoud van het spoortraverse Eemshaven.	120	V
-	Overige afwijkingen, het nadeel van de lasten valt grotendeels weg tegen het voordeel bij de baten.	413	V
	Totaal	613	V

3. Economie & Werkgelegenheid

Omschrijving

Dit programma richt zich op het stimuleren van economische ontwikkeling en de bevordering van werkgelegenheid. Het ondernemersklimaat moet goed zijn voor grote bedrijven, voor het MKB en voor ZZP'ers. We zetten in op het versterken van de lokale economie, mét ook aandacht voor de agrarische sector en voor de activiteiten in de havens.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 3.1 Economische ontwikkeling
- 3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur
- 3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen
- 3.4 Economische promotie

Beleidskader

Voor dit programma zijn voor de nieuwe gemeente Het Hogeland op dit moment nog geen beleidsdocumenten vastgesteld. De notitie over de economische bouwstenen die is opgesteld tijdens de herindeling wordt nu gebruikt als leidraad voor nieuw te ontwikkelen beleid. Momenteel worden deze bouwstenen vertaald naar een economische agenda en separate nota's over retail- en winkelbeleid en toerisme en recreatie.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
Func tiemenging	%	41,3	51,0
Vestigingen (van bedrijven)	<i>Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar</i>	136,2	126,8

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Economische ontwikkeling

NPG projecten

Met de NPG-gelden investeren we in samenwerking met de Stichting Herstel Erfgoed De Marne in het nieuwe Kunstcentrum De Ploeg in de dorpskern van Wehe-den Hoorn. Hiertoe wordt de oude monumentale St.-Jozefschool uit het jaar 1873 gerestaureerd en wordt er een parkeervoorziening voor de bezoekers gerealiseerd. Met de inrichting van het Kunstcentrum ontstaat een nieuwe en aantrekkelijke toeristische trekpleister die de toeristische infrastructuur in de gemeente Het Hogeland verder zal versterken. Tevens kunnen we de aantrekkelijkheid en levendigheid in het centrum van Wehe-den Hoorn verbeteren en behouden. Ook kan met behulp van diezelfde NPG-gelden de 'plus' op de al langer lopende centrumplannen in de kernen Bedum, Uithuizen, Winsum en Uithuizermeeden worden gerealiseerd.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Het aanjagen van diverse projecten	<ul style="list-style-type: none"> • Financiering voor twee grote projecten • Start van de realisatie van de projecten • De subsidie van Nationaal Programma Groningen is toegekend • Door de stichting is een projectleider aangesteld voor de restauratie • Er is consensus over de aankoop van het pand van de parochieschool te Wehe den Hoorn door de stichting Herstel Erfgoed de Marne. Hierin wordt het Kunstcentrum De Ploeg gerealiseerd (De Ploeg is van het schilderscollectief).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is gewerkt van een longlist naar een shortlist van projecten. Het betreft hier de projecten die uiteindelijk vanuit de middelen van het NPG zijn gestart in 2019 (centrumplannen Winsum, Bedum, Uithuizen, Kunstcentrum de Ploeg en de Enne Jans Heerd). Hier is bestuurlijk en ambtelijk overleg voor georganiseerd waarbij de gemeente zo nodig faciliteert en regisseert. In november heeft de raad ingestemd met de budgetvrijgave voor het project.

NPG Projecten

In 2019 is voor twee projecten financiering geregeld vanuit de eerste tranche van de NPG-gelden.

Er is 11,6 miljoen euro beschikbaar gekomen om een “plus” te zetten op de realisatie van de vier centrumplannen in Bedum, Winsum, Uithuizen en Uithuizermeeden. Deze extra middelen zullen worden besteed aan projectonderdelen in deze centra waarvoor in de tot dusver gemaakte plannen geen financiële ruimte aanwezig was. Waar nodig en mogelijk zullen met de middelen extra (verpauperde) panden in de centra worden aangekocht en gesaneerd, eventueel in samenhang met de realisatie van nieuwe infrastructuur (nieuwe zichtlijnen) en/of nieuwe functies (zorg/cultuur). Ook zal worden geïnvesteerd in verdere verhoging van de ruimtelijke kwaliteit van het openbaar gebied. Dit alles met het doel om de aantrekkelijkheid van de centra te vergroten en een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid.

Nog meer dan tot nu toe al gepland, zullen/zal:

- leegstaande winkels in de centra een nieuwe invulling krijgen door subsidiëring van verplaatsingen van winkels van buiten de centra naar in de centra en/of van omvorming naar levensloopbestendige woningen of andere bestemming;
- het exterieur en (eventueel) het interieur van winkels in de centra met subsidie worden opgeknapt;
- de kwaliteit van het openbaar gebied worden vergroot;
- de bestaande subsidieregelingen (van de oorspronkelijke gemeenten) zoveel als mogelijk worden geüniformeerd en van toepassing worden verklaard op de centra van Bedum, Winsum, Uithuizen en Uithuizermeeden.

Kunstcentrum De Ploeg

Als tweede project is drie miljoen euro beschikbaar gesteld voor het project Kunstcentrum De Ploeg in Wehe den Hoorn. Het project wil een impuls geven aan de toeristische aantrekkelijkheid van Het Hogeland door het realiseren van een Kunstcentrum De Ploeg in de oude monumentale RK St-Jozefschool uit 1883 in het dorp Wehe-Den Hoorn. De St. Jozefschool is sinds 1989 in privébezit en raakte nadien ernstig in verval. Door een zorgvuldige restauratie wordt het pand geschikt gemaakt als Kunstcentrum waarin het leven en werk van de Groninger expressionistische Ploegkunstenaars uit de periode 1918 – 1930 centraal zal staan. Naast exposities moet het Kunstcentrum als knooppunt in de regio gaan fungeren voor bezoekers en de eigen inwoners voor een breed scala aan culturele activiteiten. Binnen de dorpskern van Wehe-Den Hoorn wordt tevens een parkeervoorziening gerealiseerd voor de bezoekers van het centrum.

Diverse aanjaagprojecten

Er is voortdurend aandacht om koppelkansen te benutten die toeristische aantrekkelijkheid van de gemeente versterken. Hiervoor is een interne samenwerking tussen de teams en de dorpencoördinatoren nodig. Onderzocht wordt of er mogelijkheden zijn om projecten tot stand te brengen. Denk o.a. aan Enne Jans Heerd, toevoeging van de vaarbinding in Winsum met het project Het Aanleg, met Staatsbosbeheer/Defensie voor een bijdrage in de toerisme, afstemming met subsidietoekenningen.

Ondernemersfonds

In maart 2019 heeft de gemeenteraad besloten twee fondsen in het leven te roepen: het Dorpenfonds (dorpsbudget) en het Ondernemersfonds. Daarvoor worden OZB-opbrengsten aangewend.

Het jaar 2019 is benut om binnen onze eigen organisatie die besluiten verder uit te werken in modellen en regelingen. De regeling voor het dorpsbudget is inmiddels door college en raad vastgesteld en met ingang van 2020 ingevoerd. Voor het Ondernemersfonds is dat nog niet het geval. Met het nieuw gevormde Ondernemersplatform als gesprekspartner werken wij toe naar het maken van gezamenlijke keuzes daarin. Besluitvorming moet in de loop van 2020 plaatsvinden.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Vorbereiden keuze ondernemersfonds	<ul style="list-style-type: none">• Er is een ondernemersfonds ontwikkeld door de gemeente in samenspraak met het Ondernemersplatform. Dit om vorm te geven aan ideeën en projecten vanuit de ondernemers.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is OZB geheven en er zijn plannen gemaakt met ondernemersorganisaties over de besteding van dit fonds.

Arbeidsmarkt

Een goed functionerende arbeidsmarkt is van cruciaal belang voor zowel ondernemers als werkenden en werkzoekenden. Wij ondersteunen en bedenken initiatieven die bijdragen aan een goed functionerende arbeidsmarkt. Met name de beschikbaarheid van voldoende gekwalificeerd personeel is een uitdaging. Wij werken samen binnen het project '1000 banenplan' om werkzoekenden duurzame kwalificaties en competenties te laten ontwikkelen waardoor zij ook op de langere termijn aan de slag kunnen blijven. De ontwikkeling van de Eemshaven als energie- en dataport is ook voor de werkgelegenheid in onze regio van zeer groot belang.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Voldoende gekwalificeerd personeel in de veranderende arbeidsmarkt	<ul style="list-style-type: none">• De werkloosheid in onze gemeente is lager dan het landelijk gemiddelde• Het aantal banen in Het Hogeland is ten opzichte van 2018 gegroeid met 184 (1,2%)

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Onze deelname aan het 1.000-banenplan is gecontinueerd, om te zorgen dat mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt structureel aan het werk komen.

Daarnaast is bij onze inkoop en aanbesteding gebruik gemaakt van de aanbestedingskalender vanuit het 1.000-banenplan en heeft 'Social Return On Investment' meegewogen in onze besluiten. Verder zijn we blijven inzetten op het scholen en opleiden van inwoners van Het Hogeland. We ondersteunen en stimuleren dat er voor bedrijven, opleidingsinstituten en scholen een zichtbaar coördinatiepunt komt,

waar vraag en aanbod van werk en opleiding samenkomen. Onze deelname IWCN geeft de mogelijkheid voor expats om sneller in onze (internationale) omgeving te komen werken en zij geven deze medewerkers informatie over de Nederlandse samenleving. Ten slotte werken we samen met het Werkplein.

Wonen en leven

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Een aantrekkelijk woon- en leefklimaat	Goede bereikbaarheid van voorzieningen en behoud van het voorzieningenniveau

Let op: Dit onderwerp raakt meerdere programma's. Denk bijvoorbeeld aan Bereikbaarheid, Leefbaarheid en Voorzieningen en Ro, Wonen en Duurzaamheid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We profileren Het Hogeland als een gemeente met een aantrekkelijk woon- en leefklimaat en vestigingsgebied. Dat doen we door in te zetten op toename en het onderling verbinden van toeristische voorzieningen. Daarnaast zetten we in op de bereikbaarheid van voorzieningen, ook vanuit de kleinere dorpen. Ook zetten we in op het behouden van het (zorg)voorzieningenniveau van Het Hogeland.

Fysieke bedrijfsinfrastructuur

Breedband Noord Groningen en 5G

In het project Breedband Noord Groningen zorgen we samen met de buurgemeenten en de provincie Groningen dat het buitengebied wordt ontsloten met snel internet. Het gaat hier om adressen die minder dan 30 mb per seconde hebben. Het project in onze gemeente zal waarschijnlijk in 2020 worden afgerond. Daarnaast zijn er informatiebijeenkomsten geweest over het toekomstige belang van 5G.

De aanleg is in 2018 gestart en in 2019 in de gemeente Het Hogeland verder uitgerold. De planning was erop gericht dat het project in 2019 kon worden afgerond maar dit is niet helemaal gelukt. In de voormalige gemeente De Marne zijn 250 inwoners en bedrijven aangesloten en in de rest van de gemeente (m.u.v. Bedum) zijn de civiele kabelstructuur en masten voor het overgrote deel aangelegd. Daarnaast is ook veel tijd gestoken in de adressen die tussen wal en schip vallen. Dit zijn adressen waarvan marktpartijen hebben aangegeven dat er voldoende internetsnelheid (> 30 Mb downloadsnelheid) is of kunnen krijgen en waarvan bewoners en bedrijven hebben aangegeven dat dit in de praktijk niet het geval is. Voor deze groep is het meldpunt Bennietgrijs.nl ingericht.

Door Europese regelgeving mogen alleen die adressen aangesloten worden waar nog geen snel internet aanwezig is. Inwoners die vinden dat het onterecht is dat hun adres niet in aanmerking komt, kunnen bij bennietgrijs.nl terecht. Als de snelheid inderdaad te laag is, dan gaat Breedband Noord Groningen onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om dit te verbeteren.

Er komen daarnaast veel vragen van bezorgde burgers en actiegroepen over de uitrol van het 5G netwerk bij de gemeente binnen. De uitrol van 5G is hier echter nog niet aan de orde. Er is een inmiddels een landelijk website waar wordt ingegaan op de gezondheidsaspecten rond 5G.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Snel internet in de buitengebieden	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn 250 inwoners en bedrijven in de Marne aangesloten op een breedbandverbinding • De civiele infrastructuur van het project Snel Internet Groningen in de gemeente Het Hogeland is voor het overgrote deel gereed • We hebben voor 2000 adressen in de provincie Groningen met marktpartijen

	overeenstemming bereikt om deze alsnog als 'wit' te kunnen aanmerken
--	--

Bedrijventerreinen

De gemeente Het Hogeland heeft in 2019 een kort vraag- en aanbod overzicht gemaakt van de beschikbare bedrijventerreinen en daarbij is geconstateerd dat vraag en aanbod niet in de pas lopen. Met name in Winsum, Bedum en Uithuizen is er vraag naar bedrijventerrein voor dorpsgebonden bedrijvigheid. Aanbod is er met name in de Eemshaven en op een 2,5 hectare groot bedrijventerrein in Ulrum. Uitbreiding van bedrijventerreinen op korte termijn in Winsum en Bedum is zeker noodzakelijk. Daarover is overleg met de provincie gestart. Met betrekking tot de bedrijventerreinen in onze gemeente is een begin gemaakt met een visie.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Beschikbaarheid van ruimte voor bedrijvigheid	<ul style="list-style-type: none"> • Er is nog geen ruimte. Die komt nadat de bedrijventerreinen daadwerkelijk zijn gerealiseerd. • Gebiedsvisie voor Het Aanleg op de vrij komende voetbalvelden in Winsum in samenhang met uitrust van Lombok naar de functie van wonen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is overleg met de provincie Groningen over de omvang van de nieuw aan te leggen bedrijventerreinen in Bedum en Winsum. Daarbij brengen we ook het areaal bedrijventerreinen in Het Hogeland in kaart en ontwikkelen we een visie op vraag en aanbod van bedrijventerreinen. Dit wordt afgestemd met de provincie in verband met de Provinciale Omgevingsvisie. Daarnaast zetten we in op de ontwikkeling van beschikbare bedrijfskavels en infrastructuur in beide havens. Dit alles binnen de kaders en belangen vanuit leefomgeving, natuur en klimaat. We werken hierin samen met bedrijven, Groningen Seaports en Exploitiatiemaatschappij Haven Lauwersoog. Ook zetten we in op de ontwikkeling van groene energie en groene energietoepassingen, zoals groene waterstof. Hierin werken we samen met bedrijven, havenbeheerders en netwerkbedrijven. Er is retail- en winkelbeleid voor Het Hogeland ontwikkeld en afgestemd met het koopstromenonderzoek gericht op de hele provincie Groningen. Daarnaast zijn retail- en winkelondernemers ondersteund door ze toegang te bieden naar advies, financiering, opleidingen, subsidies en samenwerkingsverbanden. Hierbij is ook aandacht voor ondernemers in de kleinere dorpen.

Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen

Ondernemerschap en -stimulering

Ondernemerschap krijgt ook in Het Hogeland steeds meer vorm. Steeds meer inwoners starten een eigen bedrijf. Ze krijgen ondersteuning van bedrijfsnetwerken, de bedrijvencontactfunctionarissen, het Ondernemershuis Noord Groningen, de NOM, EBG en anderen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Vergroten ondernemerschap	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn nieuwe bedrijven ontstaan en het aantal faillissementen was laag.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De toegang tot en het gebruik van kennis, advies, subsidies en financiering voor ondernemers in Het Hogeland zijn vergemakkelijkt. Hiervoor zoeken we aansluiting bij bedrijfsnetwerken en zetten we bedrijfscontactfunctionarissen en beleidsadviseurs in. Ook is het gebruik van de dienstverlening van het Ondernemershuis Noord-Groningen voor bedrijven in Het Hogeland gecontinueerd. In de

landbouwsector ondersteunen en stimuleren we innovaties door verbindingen te leggen met andere sectoren, zoals industrie, chemie en energiebedrijven. We werken hierin samen met de partijen binnen Chemports Europe (Groningen Seaports, NOM, Provincie Groningen, bedrijven). We zorgen voor ons accountbeheer van bestaande bedrijven door het periodiek bezoeken van bedrijven door de bedrijfscontactfunctionarissen en werken gezamenlijke actiepunten uit. Samen met havenbeheerders, overheden en bedrijven in de regio zetten we in op het acquireren van nieuwe bedrijven. Daarnaast stimuleren we de samenwerking tussen de verschillende organisaties die binnen Het Hogeland gericht zijn op het vermarkten van recreatie en toerisme. Daarbij streven we naar een herkenbaar en gecoördineerd aanbod van recreatieve en toeristische voorzieningen en evenementen.

Economische promotie

Retail en MKB

Onze gemeente kent een groot aantal bedrijven in het MKB en de retail die zorgen voor een belangrijk aandeel in lokale werkgelegenheid. Door de krimp en de steeds verder gaande digitalisering (webwinkelen) is het van belang mee te denken met deze sector. Ook is in dezen de schaalgrootte van onze gemeente van belang en de organisatie die daar bij hoort. Daar hoort dan weer beleid bij wat past in de huidige tijdgeest en de huidige schaalgrootte.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Juiste organisatiegraad ondernemers	
»	Retailvisie	<ul style="list-style-type: none"> • Visie Retail beleid (vaststelling begin 2020 door raad).
»	Uniforme winkeltijden	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe winkeltijdenverordening.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondernemersplatform

Het MKB als geheel en de ondernemersverenigingen in het bijzonder groeien na de herindeling steeds meer naar elkaar toe en stimuleren elkaar in het (meer) nemen van leads.

Al voor de herindeling hebben de gezamenlijke ondernemersverenigingen het initiatief genomen om te komen tot een Ondernemersplatform. Tijdens de Noordelijke promotiedagen in Martiniplaza is het convenant tussen gemeente en acht ondernemersvereniging getekend en is de procedure gestart voor het vinden van een onafhankelijk voorzitter. Die is inmiddels gevonden.

Winkeltijden

In het voorjaar van 2019 is het beleid met betrekking tot de winkeltijden geharmoniseerd en heeft de raad de nieuwe verordening op de winkeltijden vastgesteld. Retailers zijn vrij in het bepalen van hun openingstijden.

Nieuw Retail beleid

Vorig jaar is vastgesteld dat ook het retailbeleid actualisatie behoeft en bovendien meer moet aansluiten op de recentere ontwikkelingen en op onze centrumplannen die al gestart waren.

Samen met de ondernemersverenigingen is in 2019 die visie tot stand gekomen. Die is vastgesteld. Nu wordt de uitvoeringsagenda ter hand genomen.

Noordelijke Promotiedagen

In november 2019 is voor de tweede keer deelgenomen aan de Noordelijke Promotiedagen voor het bedrijfsleven. Dit was een succes hoewel er meer ondernemers aan het 'Plein Hogeland' kunnen deelnemen.

Markt- en standplaatsenbeleid

In 2019 is een begin gemaakt met de totstandkoming van een nieuwe marktverordening en nieuw standplaatsenbeleid. Niet alleen omdat het beleid in de vier oude gemeenten harmonisatie vraagt. Ook jurisprudentie over zogenaamde 'schaarse vergunningen' vraagt om nieuw beleid. Vaststelling zal in de loop van 2020 door de raad plaatsvinden.

Agrarische sector

Het Hogeland is de grootste agrarische gemeente van Nederland. Daarom is aandacht voor deze sector van belang. Door het ministerie is in 2019 een project gestart om te komen tot meer natuurinclusieve landbouw. Het Interbestuurlijk Programma (gericht op een verbetering van de samenwerking tussen het Rijk, gemeenten, provincies en waterschappen) geeft hierbij richting. Hierin betrekken we nadrukkelijk de klimaatadaptatie en zetten we, waar dat kan, in op multifunctioneel gebruik van de beschikbare ruimte. Er liggen voor de landbouw economische koppelkansen met de agribusiness en de biobased economy: het gebruik van grondstoffen uit de landbouw in de (bio)chemische industrie. Door samenwerking met kennisinstellingen en het bedrijfsleven willen we hier actief een bijdrage aan leveren.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Meer natuur-inclusieve landbouw	<ul style="list-style-type: none">• We zijn als gemeente in 2019 aangesloten bij het EZK concept "Boerderij van de Toekomst".• LTO gaat deel uitmaken van het Ondernemersplatform Het Hogeland.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

In overleg met onder andere de LTO, provincie en het Rijk werkt de gemeente aan een toekomstvisie voor agrarische ondernemers.

Visserij

Na het topjaar 2018 was 2019 was voor de garnalensector een moeilijk jaar. De prijzen waren laag. Vanuit de gemeente worden de ontwikkelingen in de visserijsector van dichtbij gevolgd. We zijn betrokken bij het bestuurlijk Platform Visserij.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Betrokkenheid bij de belangen van onze beroepsvisser	<ul style="list-style-type: none">• Deelname bestuurlijk Platform Visserij.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We zijn vertegenwoordigd in het BPV.

Toerisme

Toerisme is één van de sleutelopgaven voor de groei en bloei van Het Hogeland in sociaal, cultureel, economisch en ruimtelijk opzicht: 'Doar broest...doar soest 't aan diek en wad'

Het Hogeland verdient meer bezoekers. Iedereen heeft baat bij meer bezoek en verblijf in onze gemeente en daarom willen we ook alle betrokkenen vragen een bijdrage te leveren. Samen met de ondernemers brengen we het toerisme naar een hoger plan. Daarin zoeken we nadrukkelijk de samenwerking met organisaties buiten de gemeentegrens, zoals Marketing Groningen en de Waddenpartners (Waddenopgave). Voor het Lauwersmeergebied willen we dit vormgeven door adequate investeringsplannen inclusief de realisatie van het Werelderfgoedcentrum.

Daarnaast willen we komen tot één toeristische organisatie voor Het Hogeland. Daarvoor is 2019 een eerste aanzet gedaan.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Eén toeristische organisatie binnen de gemeentegrens	<ul style="list-style-type: none"> In 2019 zijn er nog geen resultaten, die worden in 2020 verwacht

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De toeristische samenwerking met de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum is beëindigd, evenals de subsidierelaties met de drie toeristische organisaties. Verder zijn er afspraken gemaakt met de Stichting Promotie Waddenland en VVV Bedum om met een voorstel te komen voor een “nieuwe” toeristische organisatie.

Programma Lauwersmeer

In het Lauwersmeergebied doen we er alles aan om de waardevolle natuur in stand te houden en tegelijkertijd ruimte te bieden voor ondernemen en beleven.

Voor de ontwikkeling en versterking van het Lauwersmeergebied is de Stuurgroep Lauwersmeer in het leven geroepen. Dit is een samenwerking tussen de provincies Groningen en Fryslân, de gemeenten Het Hogeland en Noard East-Fryslân en Staatsbosbeheer. De Stuurgroep werkt nauw samen met partners in het Lauwersmeergebied, zoals de waterschappen en IVN.

In 2019 is de Gebiedsagenda Lauwersmeer 2020-2023 “De wind in de zeilen” opgesteld. Het college heeft de gebiedsagenda begin 2020 vastgesteld.

In de gebiedsagenda Lauwersmeer 2020-2023 bundelen we op hoofdlijnen de gebiedsontwikkelingen voor de komende periode. Het geeft de samenhang tussen initiatieven weer in dit unieke stukje Waddengebied. We sorteren daarmee op onderdelen voor op eigen en ‘externe’ financieringsmogelijkheden.

Wij werken de komende jaren aan de ontwikkeling van het Lauwersmeergebied aan de hand van prioritaire thema’s. Deze thema’s vormden ook al onderdeel van de eerder vastgestelde ambitiebrochure (2018):

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Waardevolle natuur in stand te houden in en rond het Lauwersmeer en tegelijkertijd ruimte bieden voor ondernemen en beleven	<ul style="list-style-type: none"> Een vastgestelde Gebiedsagenda Lauwersmeer 2020-2023, Wind in de Zeilen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is inzet gepleegd in de (bestuurlijk) Stuurgroep en het (ambtelijke) Programmteam Lauwersmeer. Daarnaast is er in samenwerking met de betrokken partijen een gebiedsagenda opgesteld. Ook is er afgestemd met klankbordgroep Lauwersmeer. Verder zijn er procesmiddelen beschikbaar gesteld.

Toeristenbelasting

Uw raad heeft op 27 maart 2019 bij de vaststelling van de begroting 2019 besloten dat per 1 januari 2020 toeristenbelasting wordt ingevoerd voor het hele grondgebied van de gemeente Het Hogeland. Tot de herindeling werd alleen in De Marne toeristenbelasting geheven.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Geharmoniseerde toeristenbelasting	<ul style="list-style-type: none"> Op 1 januari 2020 is toeristenbelasting in de hele gemeente Het Hogeland ingevoerd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is ter voorbereiding op een raadsvoorstel overleg gevoerd met een groep toeristisch ondernemers. Tevens hebben we de aanbieders van een nachtverblijf geïnformeerd over besluit invoering toeristenbelasting.

Economic Board Groningen

De Economic Board Groningen (EBG) is in januari 2014 door het Rijk, de NAM en de regionale overheden opgericht om de negatieve economische gevolgen van de aardbevingsproblematiek het hoofd te bieden. De looptijd van het EBG is inmiddels verlengd tot en met 2020.

De EBG heeft veel ervaring opgedaan met het opzetten en uitvoeren van innovatieve programma's en projecten, waarmee de regio ook op de langere termijn haar voordeel zou kunnen doen. Inmiddels worden er ook voor de gemeente Het Hogeland verschillende projecten ontwikkeld om de economie en werkgelegenheid in ons gebied verder te stimuleren.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Benutten EBG	<ul style="list-style-type: none">• Het programma van de EBG heeft duidelijke meetbare effecten op de werkgelegenheid. Dit leverde 750 banen op.• Vele tientallen ondernemers kregen in het afgelopen jaar via de AdviesregelinG en de regeling Ondernemersimpuls hulp bij het opstellen van plannen voor hun bedrijf.• Het Groeifonds is zeer succesvol. (Zie verslag EBG).• Voor wat betreft het onderwijsprogramma krijgen van 2018 t/m 2022 alle leerlingen in het primair onderwijs en voortgezet onderwijs in het aardbevingsgebied ICT-onderwijs.• De resultaten van BuildinG en 5Groningen komen terug in het jaarverslag van de EBG.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is goed samengewerkt, zowel bestuurlijk als ambtelijk met diverse gremia.

Samenwerking

De gemeente werkt samen met allerlei samenwerkingsorganisaties of platforms. Dit om onder andere beleid vorm te geven, maar ook als verbinding naar bedrijven en inwoners in onze gemeente. Nieuw is het Ondernemersplatform.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Organiseren, verbinden en samenwerken	<ul style="list-style-type: none">• Totstandkoming van het Ondernemersplatform Het Hogeland.• Betrokken ondernemersverenigingen die een actieve rol nemen in de uitvoering van de centrumplannen.• Aanzet tot nieuwe detailhandelsvisie.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondernemersnetwerken, zoals het Ondernemersplatform Het Hogeland, zijn ondersteund. Het ondernemersplatform is opgericht in 2019 en zorgt voor verbinding tussen de gemeente en de diverse ondernemersorganisaties. Daarnaast is er deelgenomen aan de ondernemersnetwerken en bedrijvenverenigingen, om zo gezamenlijk invulling te geven aan de promotie van economische kansen van Het Hogeland. Er is ondersteuning verleend op het gebied van het vormen en onderhouden van samenwerking tussen bedrijven en/of starters. Dit om te komen tot nieuwe initiatieven en vernieuwingen.

Een mooi voorbeeld hiervan zijn de MOI-communitities in Winsum, Bedum en de Eemshaven. De inzet op het houden van recreatie- en toerismecafés in het gehele Hogeland is gecontinueerd om samenwerking binnen deze sector te bevorderen. Ook is er samengewerkt met omliggende gemeenten op grensoverschrijdende dossiers als recreatie en toerisme, bedrijventerreinen, gezamenlijke acquisitie, bereikbaarheid en havenontwikkeling. Dit wordt gedaan door samen te werken met EDR (Eems Dollard Regio) voor de economische kansen vanuit Noord Duitsland en met de IDR (Internationale Dollard Route) als het gaat om grensoverschrijdende fietsroutes en fietstoerisme. Ook werd samengewerkt met Regio Groningen Assen op het gebied van onder meer bedrijventerreinen, woon- en leefklimaat en bereikbaarheid.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- Enexis Holding N.V.
- Vordering op Enexis B.V.
- Verkoop Vennootschap B.V.
- CBL Vennootschap B.V.
- CSV Amsterdam B.V.
- Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Economie & werkgelegenheid (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging	Begroting	Rekening	Vershil	V/N
	2019	2019	2019	V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	1.532	1.473	1.999	-526	N
Baten	1.246	872	1.768	-896	V
Saldo programma	287	601	231	370	V

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging	Begroting	Rekening	Vershil	V/N
	2019	2019	2019	V= voordeel N= Nadeel	
Reserve Versterking centrum Winsum	0	0	0	0	V
Reserve Cofinancieringen	0	-19	-19	0	V
Reserve Versterking centrum Winsum	0	0	-329	-329	N
Totaal mutaties	0	-19	-348	329	

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
<i>Economie en werkgelegenheid</i>		
Camperplaats		12.354
Breedbandinternet		91.131
	<i>Totaal</i>	103.485
Incidentele baten		
<i>Economie en werkgelegenheid</i>		
Breedbandinternet		101.000
	<i>Totaal</i>	101.000

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

Voordeel/ Nadeel

-	Het budget voor economische promotie laat een voordelig verschil zien. Enerzijds doordat de kosten deel geboekt zijn bij infra. Daarnaast wordt voorgesteld een deel van dit budget (€ 15.000) over te hevelen naar 2020 voor het monument op Noordpolderzijl.	107	V
-	Er is een vertraging opgetreden in de aanleg van breedband internet in Het Hogeland. Daardoor ontstaat er een voordeel, echter dient dit geld, verkregen vanuit subsidie, wel besteed te worden aan de verdere aanleg. Daarom wordt voorgesteld dit bedrag over te hevelen naar 2020.	60	V
-	De kosten voor versterking van het centrum in Winsum worden geboekt op een investeringsnummer. Deze kosten worden gedekt uit de reserves. De overboeking dient via het programma te verlopen.	329	N
-	Overige afwijkingen, het nadeel van de lasten valt grotendeels weg tegen het voordeel bij de baten.	364	N
	Totaal	526	N

Baten (bedragen x 1.000)

Voordeel/ Nadeel

-	Omdat het geen beleidsdoel op zich is om restgronden te verkopen, is hier buiten de raming van voormalig de Marne, geen raming voor opgenomen. De werkelijke verkoop van dit soort gronden (en panden), kan dus als voordeel worden aangemerkt.	300	V
-	Er is in 2019 meer pacht binnengekomen. Dit heeft grotendeels te maken met een pachtovereenkomst waar dit jaar aardappels op werden verbouwd. Hiermee stijgt 1x per 3 jaar de pachtprijs. Ook is er een aantal percelen dat voorheen om niet werd gebruikt omgezet naar een pachtcontract.	86	V
-	Overige afwijkingen, het nadeel van de lasten valt grotendeels weg tegen het voordeel bij de baten.	510	V
	Totaal	896	V

4. Leefbaarheid & Voorzieningen

Omschrijving

Als gemeente willen we aantrekkelijk zijn voor onze inwoners. We willen voorzien in goed onderwijs en een adequate onderwijshuisvesting en scholenspreiding. Maar ook verrichten we inspanningen op het gebied van peuterspeelzaalwerk, leerlingenvervoer e.d. Daarnaast zorgen we voor een aantrekkelijk accommodatie- en activiteitenaanbod op het gebied van sport en kunst en cultuur. Dit vergroot de vitaliteit en leefbaarheid.

Ook het onderhoud en beheer van het openbaar groen en vijvers en het ondersteunen en stimuleren van activiteiten voor de bescherming en ontwikkeling van natuur en landschap valt onder dit programma.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 4.1 Openbaar basisonderwijs
- 4.2 Onderwijshuisvesting
- 4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken
- 5.1 Sportbeleid en activering
- 5.2 Sportaccommodaties
- 5.3 Cultuurpresent., -productie en -particip
- 5.4 Musea
- 5.5 Cultureel erfgoed
- 5.6 Media
- 5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie

Beleidskader

Voor dit programma zijn voor de nieuwe gemeente Het Hogeland de volgende beleidsdocumenten vastgesteld. Het gaat hierbij om bijvoorbeeld verordeningen, visies, beleidsnota's en uitvoeringsplannen. Waar het beleid nog niet voor de nieuwe gemeente is vastgesteld, zijn er de vigerende beleidsplannen van de BMWG-gemeenten:

- Visie Inwonerkracht, BMWG;
- Startnotitie Cultuur;
- Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob);
- Noord Groningen Leeft! Woon- en leefbaarheidsplan 2017-2021;
- Programma Krimp en leefbaarheid De Marne;
- Prestatieafspraken volkshuisvesting;
- Woonvisie Winsum;
- Beleidsnotitie Winsumer dorpen leefbaar;
- Beleidsnotitie Wonen en Zorg Winsum;
- Nota Dorpshuizen 2015 en verder, Winsum;
- Leefbaarheidsvisie Bedum;
- Woonvisie Bedum 2017-2021;
- Beleidsnota Sport en Bewegen Bedum;
- Beleidsnota Sport en Bewegen Eemsmond;
- Beleidsnota Sport en Bewegen Winsum;
- Overeenkomsten Combinatiefunctionaris/Buursportcoaches/verenigingsondersteuners;
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs;
- Verordening leerlingenvervoer;
- Verordening Financiële en Materiële Gelijikstelling;
- Subsidieregeling peuteropvang.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal Beleidsindicator	Eenheid	Het Hogeland	Provincie Groningen
Absoluut verzuim	<i>Aantal per 1.000 leerlingen</i>	0,0	2,0
Relatief verzuim	<i>Aantal per 1.000 leerlingen</i>	40	29
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	<i>% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs</i>	1,4	1,9
Niet-sporters	<i>%</i>	57,9	52,3

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Openbaar basisonderwijs

De gemeente is verantwoordelijk voor voldoende openbaar onderwijs. Binnen de gemeentegrenzen zijn er 13 openbare basisscholen die onder het bestuur van Stichting Lauwers & Eems vallen en één school onder het bestuur van Stichting Openbaar Onderwijs Marenland. Daarnaast zijn er twee samenwerkingsscholen, die onder het bestuur van Lauwers & Eems vallen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Het bereikbaar houden van openbaar basisonderwijs voor leerlingen in de gemeenten of vanuit iedere gemeente moet gelegenheid zijn openbaar basis- en voortgezet onderwijs te volgen.	<ul style="list-style-type: none">Het aantal openbare basisscholen binnen de gemeente is door een fusie tussen twee schoolbesturen met één toegenomen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Het schoolbestuur voor primair en voortgezet onderwijs tussen Lauwers en Eems-Stichting (L&E) en Schoolbestuur voor neutraal primair onderwijs tussen Lauwers en Eems-Stichting heeft een verzoek bij het college ingediend om positief te adviseren over hun voorgenomen bestuurlijke fusie. Het college heeft hier positief over besloten. Met dit besluit is De Sterren een openbare basisschool geworden. Binnen de gemeentegrenzen is daarmee het aantal openbare basisscholen toegenomen met één.

Onderwijshuisvesting

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de huisvesting van scholen in het basisonderwijs, voortgezet en speciaal onderwijs. Begin 2019 is de Verordening Voorzieningen Onderwijshuisvesting Gemeente Het Hogeland 2019 vastgesteld. Deze verordening vormt het beleidskader voor onder andere de nieuwbouw, verbouw en eerste inrichting.

In de gemeente Het Hogeland hebben we, mede door de versterkingsopgave, de situatie dat er meerdere scholen toekomstbestendig zijn gemaakt. Daarnaast realiseren we ook nieuwe schoolgebouwen. Dit gaat de komende jaren nog verder.

Hiermee dragen we bij aan hoogwaardige en toekomstbestendige onderwijshuisvesting. Het biedt tevens de mogelijkheid om te werken aan de (door)ontwikkeling van multifunctionele accommodaties.

Scholenprogramma – transitie naar aardbevingsbestendige schoolgebouwen

In het gehele aardbevingsgebied is in 2015 gestart met het scholenprogramma. Dit programma richt zich op het aardbevingsbestendig maken van 101 schoolgebouwen in de toen nog 9 aardbevingsgemeenten in Groningen. In combinatie met het aardbevingsbestendig maken worden maatregelen doorgevoerd die bijdragen aan de toekomstbestendigheid en verduurzaming van de onderwijshuisvesting: aanpassen aan de demografische ontwikkelingen en nieuwe inzichten op het gebied van lesgeven en het gebouw is gasloos en voldoet aan uitgangspunten van frisse scholen. In de gemeente Het Hogeland betreft het totaal 22 schoolgebouwen in de voormalige gemeenten Bedum en Eemsum. Hiervoor zijn de programmaplannen door de betreffende gemeenteraden vastgesteld. De hierop gebaseerde samenwerkingsovereenkomsten met de NAM en de schoolbesturen zijn in 2016 respectievelijk 2018 getekend. Voor de realisatie van dit programma zijn verschillende overleggen in het leven geroepen: een regionale stuurgroep (alle gemeenten), een regionale stuur- en consultatiegroep (stuurgroep aangevuld met alle schoolbesturen), lokale stuurgroep (gemeente en schoolbesturen), ambtelijke regiegroep (gemeente en schoolbesturen) en projectgroepen (voor de afzonderlijke projecten). De uitvoering van 7 projecten bouwkundige versteviging wordt onder regie van NAM met inzet van CVW (per 1-1-2020 door NCG) gerealiseerd. De uitvoering van de overige projecten gebeurt onder regie van de gemeente. Financiering van dit programma vindt plaats door NAM, Rijk en gemeente; eind 2019 is door onderhandeling met het Rijk een extra bijdrage ter dekking van gestegen bouwkosten verkregen. Om de uitvoering mogelijk te maken zal bij een aantal scholen tijdelijke huisvesting moeten worden gerealiseerd; dit is in ieder geval noodzakelijk in Bedum (inmiddels weer verwijderd) en in Uithuizermeeden.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Kwalitatief en kwantitatief goede huisvesting voor het onderwijs	<ul style="list-style-type: none">• Er is een eerste aanzet gemaakt voor een database waarin de huidige huisvesting van alle scholen in kaart wordt gebracht.• Diverse nieuwbouw scholen zijn in 2019 opgeleverd.• Projecten voorbereid• Het aardbevingsbestendig en toekomstig bestendig maken vanuit het scholenprogramma

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Nagenoeg alle basisscholen (33 van de 35) zijn bezocht om data te verzamelen. Daarnaast is ook het Terra College bezocht. Daarnaast zijn De Lydinge en De Regenboog (Leens) in het tweede kwartaal opgeleverd. Het betreft een integraal kindcentrum dat tegen het gemeentehuis is gebouwd. Er is rekening gehouden met duurzaamheid en energieneutraal bouwen. De Nieuwe School Uithuizen; in dit schoolgebouw zijn drie basisscholen gehuisvest. De drie vrijkomende schoolgebouwen zijn aan de onderwijsfunctie onttrokken en worden (op termijn) gesloopt. De Regenboog in Bedum (Rijksmonument) is in het najaar opgeleverd. Het monumentale deel van de school is verstevigd en voor de aanbouw heeft vervangende nieuwbouw plaatsgevonden; De Togtemaarschool in Bedum is eind 2019 opgeleverd. Hier heeft vervangende nieuwbouw plaatsgevonden. 't Groenland in Zuidwolde is in het tweede kwartaal opgeleverd. Hier is een kindcentrum als vervangende nieuwbouw voor twee scholen gebouwd. Het schoolgebouw De Akker is aan de onderwijsfunctie onttrokken en wordt verkocht. Voor het nieuwbouwproject de Tirrel (Tiggeldobbe en De Piramiden) in Winsum is de omgevingsvergunning verleend, het technisch ontwerp uitgewerkt, het bestek opgesteld en de aanbesteding voorbereidt en opgestart. Er heeft bouwkundige versteviging plaatsgevonden van de twee-onder-een- dak school De Noordkaap/De Sterren in Uithuizermeeden evenals bouwkundige versterking van Nijenstein in Zandweer. Er is vervangende nieuwbouw van Klinkenborg in Kantens, basisschool in Usquert, De Dobbe in Roodeschool, Dr. Damschool in Uithuizermeeden, de te vormen

twee-onder-een-dak school Jansenius de Vries/De Rank in Warffum. Er is bouwkundige versterking van Het Hogeland College in Uithuizen (met mogelijk deels vervangende nieuwbouw) en in Warffum.

Nieuwe School Uithuizen (NSU)

Na een roerige tijd (school zou worden opgeleverd en toen bleek de vloerconstructie niet veilig) is de nieuwe school in Uithuizen na de herfstvakantie 2019 in gebruik genomen door drie scholen t.w. Katholieke basisschool De Schelp met 115 leerlingen, openbare basisschool Brunwerd met 140 leerlingen en christelijke basisschool Koning Willem Alexander met 95 leerlingen. Daarnaast is KindH in het gebouw gevestigd met buitenschoolse opvang en de stichting Gewoon Bijzonder. Teneinde de belangen van alle gebruikers alsmede van de gemeente zo goed mogelijk te behartigen is gekozen voor verkoop van het gebouw aan de stichting NSU Vastgoed onder de voorwaarde dat deze het gebouw conform het gestelde in de Wet op het Primair Onderwijs (WPO) beschikbaar stelt aan de genoemde scholen. De stichting NSU Vastgoed ontvangt van de gemeente jaarlijks een exploitatievergoeding waardoor de link met de gemeente gewaarborgd is. De stichting zal zich inspannen om eventuele leegstand van het gebouw zo optimaal mogelijk in te vullen.

Huisvestingsaanvragen

De schoolbesturen hebben drie onderwijshuisvestingsaanvragen ingediend, daarvan is één gehonoreerd. Het betrof uitbreiding van het onderwijsleerpakket in het kader van toename van het aantal leerlingen. Over de onderwijshuisvestingsaanvragen is Op Overeenstemming Gericht Overleg (OOGO) gevoerd met de schoolbesturen.

Onderwijsbeleid en leerlingzaken

Binnen de gemeentegrenzen zijn er 35 scholen voor primair onderwijs en 3 scholen voor voortgezet onderwijs. De gemeente heeft een aantal wettelijke taken ten aanzien van het onderwijs. Het betreft het verzorgen van vervoer van leerlingen naar het speciaal onderwijs, uitvoeren van de leerplichtwet, zorgen voor hoogwaardig, dekkend en gespreid voorschools aanbod en het bieden van passend onderwijs.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt ?</i>
»	Een overlegplatform vormgeven waarbij de aanbieders van zorg en onderwijs voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 18 jaar rond de tafel zitten, teneinde breed gedragen beleid te ontwikkelen.	<ul style="list-style-type: none"> • Na de herindeling zijn zowel verplichte als gewenste overlegstructuren opnieuw tot stand gekomen.
»	Passend onderwijs bieden voor alle kinderen in de gemeente, zodat elk kind op zijn/haar niveau onderwijs krijgt op zijn/haar niveau, zowel cognitief als emotioneel.	<ul style="list-style-type: none"> • De uitrol van de nieuwe ondersteuningsroute vindt plaats in de eerste helft van het jaar 2020 • De planvorming voor een integraal kind en expertise centrum (IKEC) is gestart • Met Het Hogeland College zijn gesprekken gestart voor het vormgeven van een Interne Rebound. Dit is een voorziening die als doel heeft om schooluitval tegen te gaan en de samenwerking tussen gemeente en onderwijs te bevorderen. • Voor leerlingen die niet in de woonplaats naar school kunnen is vervoer ingezet zodat voor hen elders passend onderwijs kan worden bezocht.

		<ul style="list-style-type: none"> • Doormiddel van de taskforce thuiszitters is ingezet op het terugdringen van het aantal thuiszitters en voortijdig schoolverlaters. In de taskforce thuiszitters wordt de casuïstiek van deze leerlingen besproken en ervoor gezorgd dat deze leerlingen weer een passende plek in het onderwijs krijgen.
»	Een passend educatief aanbod aanbieden voor ieder kind vanaf 2 jaar.	<ul style="list-style-type: none"> • Met ingang van deze nieuwe regelingen kunnen alle kinderen vanaf 2 jaar gebruik maken van de peuteropvang. Daarnaast kunnen kinderen met een taalachterstand vanaf 2,5 jaar aanvullend op de peuteropvang deelnemen aan een educatief programma, de voorschoolse educatie.
»	Voor het onderwijs in onze gemeente het zelfde aanbod bieden als ze in dezelfde omstandigheden verkeren	<ul style="list-style-type: none"> • Deze doelstelling is nog niet behaald.
»	Leerlingen (vroegtijdig) een leesaanbod aanbieden	<ul style="list-style-type: none"> • Alle peuteropvanglocaties bieden het product 'Boekstart in de Kinderopvang' aan, waarvoor de gemeente subsidie verstrekt aan Biblionet Groningen. • Op 22 basisscholen is het programma 'de Bibliotheek op School' aangeboden. Dit programma richt zich op het stimuleren van lezen en het vergroten van leesplezier. Uit verschillende nationale en internationale onderzoeken blijkt dat lezen een positief effect heeft op taalontwikkeling van kinderen (o.a. woordenschat, tekstbegrip, grammatica)
»	Verbinding tussen zorg en onderwijs	<ul style="list-style-type: none"> • 'School als Wijk' (SAW) is doorontwikkeld en de werkwijze is structureel geborgd. SAW is een reguliere provinciale basisvoorziening geworden en is ingevoerd op alle mbo-scholen in de provincie. Alle gemeenten in de provincie Groningen leveren hiervoor een financiële bijdrage. Hierdoor kunnen de leerlingen die woonachtig zijn in Het Hogeland met vragen en problemen bij dit team terecht. Het doel is om hiermee vroegtijdig problemen te behandelen en zo te voorkomen dat leerlingen verwezen moeten worden naar specialistische zorg. • Op IKC De Linde in Eenrum is een jeugdverpleegkundige van de GGD een aantal uren per week aanwezig op school. De jeugdverpleegkundige is een aanspreekpunt voor ouders en

		leerkrachten voor het beantwoorden van vragen en het geven van advies met betrekking tot opvoeding en opgroeien. <ul style="list-style-type: none"> • Gestart is met het ontwikkelen van plannen om individuele jeugdhulp op scholen collectief in te kopen, om zo efficiëntere ondersteuning aan te bieden.
--	--	---

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aan de overleggen hebben aanbieders van zorg en onderwijs voor kinderen van 0 tot 18 jaar deelgenomen. Een voorbeeld van een overlegplatform is het Lokaal Educatieve Agenda overleg (LEA). In dit overleg wordt samen gewerkt met schoolbestuurders, GGD en kinderopvangorganisaties aan het ontwikkelen van beleid en het maken van afspraken over onderwijsachterstanden, de verbinding tussen onderwijs en zorg en passend onderwijs. Voortvloeiend uit afspraken die gemaakt zijn tijdens het LEA-overleg zijn er diverse overleggen georganiseerd op uitvoeringsniveau, waaronder informatieve bijeenkomsten met kinderopvangorganisaties om de nieuwe regelgeving omtrent peuteropvang en VVE uit te leggen, en een Denktank VVE met schooldirecteuren om nieuwe afspraken te maken over onderwijsachterstandenbeleid in het basisonderwijs. Dit laatste bevond zich vooralsnog in de oriënterende fase.

Binnen het provinciale overleg met de samenwerkingsverbanden primair en voortgezet onderwijs zijn nieuwe regionale afspraken gemaakt om de verbinding tussen het onderwijs, zorg en de gemeente op een constructieve manier te realiseren. De zorgroutes zijn geëvalueerd en vervangen door de vernieuwde ondersteuningsroute. De ondersteuningsroute heeft ten doel dat alle betrokkenen vanuit het onderwijs en de zorg dezelfde werkwijze hanteren wanneer er sprake is van een extra zorgbehoefte van leerlingen.

Het IKEC is een voorziening die ingezet wordt als er (grote) onduidelijkheid is rond de onderwijs- of zorgbehoeften van een kind waarbij het niet (meer) mogelijk of gewenst is om te voldoen aan de zorg- en onderzoeksplicht binnen een reguliere school of peuteropvang. Het voorziet tijdelijk in een (onderwijs)plek, voert het onderzoek uit en geeft een onderbouwd advies over de onderwijsbehoeften aan de school van aanmelding en de ouders/verzorgers.

In de tweede helft van 2019 heeft het college een nieuwe regeling peuteropvang en Voor- en Vroegschoolse Educatie vastgesteld.

Gemeenten hebben de mogelijkheid om via de verordening financiële materiële gelijkstelling (FMG) gericht aanvullend beleid te voeren voor zowel het openbaar als bijzonder onderwijs. Aanvang 2019 is de 'Verordening financiële en materiële gelijkstelling onderwijs Het Hogeland 2019' door de raad vastgesteld. Dit maakt het mogelijk aanvullend beleid te ontwikkelen op basis van specifieke als-dan situaties die middels bijlagen van deze verordening worden vastgesteld (voorzieningen). De Verordening dient als paraplu. Alle voorzieningen voor het onderwijs van de voormalige gemeenten worden tegen het licht gehouden om zo de voorzieningen bij de Verordening Financiële en Materiële gelijkstelling op te stellen.

ICT Project Onderwijs Noord Groningen

In het jaar 2018 is door de voormalige vier gemeenten ingestemd met deelname aan het ICT Project-Onderwijs Noord Groningen van de Economic Board Groningen (EBG). Dit project is eind 2018 gestart en heeft looptijd van vier jaar. Gedurende deze periode levert de gemeente Het Hogeland jaarlijks een financiële bijdrage. Binnen dit project krijgen leerlingen les in programmeren, mediawijsheid, internetveiligheid, robotica en meer. Aan kinderen in Noord-Groningen wordt hiermee een extra impuls meegegeven op het gebied van digitale vaardigheden, waarvan zij ook in hun werkzame leven kunnen profiteren. Ruim 80% van de scholen binnen Het Hogeland hebben in 2019 deelgenomen aan het ICT-project. In verband met het tijdelijke karakter van EBG, heeft EBG het ICT-project inmiddels overgedragen aan de Vereniging Kansrijke Groningers.

Sportbeleid en activering

Sport en bewegen

Sport en bewegen heeft naast de intrinsieke waarden ook als flankerend beleid een belangrijke rol als het gaat om doelen binnen het gezondheidsbeleid, het Wmo-beleid en de Omgevingswet te realiseren. Dat de verbinding tussen sport en bewegen en gezondheid steeds belangrijker is geworden, wordt onderschreven in het geformuleerde coalitieakkoord van de gemeente Het Hogeland 2019 – 2022. We willen ons de komende jaren vooral gaan richten op sportstimulering.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Creëren gelijk speelveld.	<ul style="list-style-type: none"> Vergroten van het inzicht in de diversiteit op het vlak van het creëren van een gelijk speelveld tussen de voormalige gemeenten. Het benoemen van gelijkwaardige uitgangspunten voor gebruikers is nu een belangrijk punt van uitwerking.
»	Overeenkomsten van huur bedrijfsruimtes (binnensportaccommodaties) afstemmen.	<ul style="list-style-type: none"> De huur van een bedrijfsruimte (kantine) in een binnensportaccommodatie is binnen de gemeente Het Hogeland geen gemeengoed en vraagt alleen een jaarlijkse indexering van het vruchtgebruik.
»	We willen een duidelijk en toegankelijk aanspreekpunt zijn voor de sportverenigingen in de gemeente.	<ul style="list-style-type: none"> Gelet op de toename van de vragen blijkt dat de gebruikers de weg ambtelijke en bestuurlijk de toegang en de aanspreekpunten steeds beter weten te vinden.
»	Samenwerking tussen verenigingen stimuleren.	<ul style="list-style-type: none"> In het kader van het Lokaal Sport Akkoord wordt hier meer invulling aan gegeven.
»	Sport en bewegen wordt succesvol ingezet als middel om een gezonde leefstijl van de inwoners te bevorderen.	<ul style="list-style-type: none"> Door de ontwikkeling van sport en bewegen voor mensen met een bewegingsachterstand wordt een gezonde levensstijl gestimuleerd. Het betreft hier kinderen in het primair onderwijs, mensen met een beperking en ouderen.
»	De basisvoorzieningen voor sport en bewegen in de dorpen in stand houden, verbeteren en vernieuwen waar nodig.	<ul style="list-style-type: none"> De basisvoorzieningen voor sport en bewegen zijn volledig in stand gehouden en waar nodig en mogelijk geoptimaliseerd (vervanging).
»	Onderzoek naar de mogelijkheden om de uitgevoerde pilot bewegingsonderwijs in de voormalige gemeente De Marne in de gehele gemeente Het Hogeland uit te voeren.	<ul style="list-style-type: none"> Vooralsnog is vanwege beperkte ambtelijke capaciteit en financiële middelen deze pilot nog niet verder "uitgerold".
»	Verlengen van de overeenkomsten met de combinatiefunctionaris, buurtsportcoaches en de verenigingsondersteuners.	<ul style="list-style-type: none"> In uitvoering.
»	Samenwerking zoeken met het primair en voortgezet onderwijs.	

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De tarieven zijn hier geharmoniseerd. Daarnaast zijn de verhuurconstructies met elkaar vergeleken waarbij de overeenkomsten en verschillen in kaart zijn gebracht. Door middel van overleg met de

huurders, contact met de sportverenigingen en samenwerking met de betrokken afdeling binnen de gemeenten zijn er afspraken gemaakt over budgetbeheer en taakverantwoordelijkheid.

Verder is er een platform Sport- en Bewegen ingesteld, is er inzet gepleegd door de combinatiefunctionaris, buurtsportcoaches en verenigingsondersteuners. De diverse verschijningsvormen van sport en bewegen in de gemeente het Hogeland zijn in stand gehouden, waardoor inwoners de door hen zelf gekozen tak van sport op een door hen zelf gekozen moment zo lang als mogelijk kunnen uitoefenen. Daarbij wordt gezamenlijk en efficiënt gebruik van bestaande sportaccommodaties gestimuleerd. Verder inventariseren we de mogelijkheden binnen het primair onderwijs is samenwerking met het Huis voor de Sport Groningen en de bovenschoolse directies. In het derde kwartaal zou er duidelijkheid moeten zijn omtrent de verlenging van de overeenkomsten en de financiering er van. Als vindplaats ter stimulering van de deelname aan sport- en beweegactiviteiten van de jongere inwoners is de samenwerking met het onderwijs van groot belang. De inzet (brugfunctie) van de combinatiefunctionaris, de buursportcoaches en de verenigingsondersteuners is daarbij onontbeerlijk.

Sportaccommodaties

Het aantal sportaccommodaties is behoorlijk en kent een divers karakter. We willen dat onze sportaccommodaties veilig kunnen worden gebruikt. We gaan bezien hoe we een harmonisatie in beleid kunnen combineren met een gelijk gebruik door de Hogelandsters.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	De basisvoorzieningen voor sport en bewegen in de dorpen in stand houden, verbeteren en vernieuwen waar nodig.	<ul style="list-style-type: none"> Verscheidene sportaccommodaties zijn gerealiseerd dan wel verbeterd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ten aanzien van de sportaccommodaties is de aandacht gevestigd op:

- De realisatie van de aanleg van Sportcomplex Winsum West;
- Realisatie sportcomplex "De Tirrel" in Winsum;
- De besprekingen rond de realisatie van een Multi Functionele Accommodatie Bedum;
- Verzoek tot uitbreiding kleedaccommodatie bij de v.v. Kloosterburen;
- Verzoek tot aanbrengen LED-verlichting in Kantens;
- Verzoek tot vernieuwing opstallen bij Rood-Zwart Baflo.

Cultuurpresentatie, -productie en -participatie

Cultuur

We staan voor een levendig en cultureel bruisend Hogeland waaraan iedereen actief en/of passief kan deelnemen. De verbindende en verrijkende waarde van cultuur draagt bij aan het welbevinden van onze inwoners. Het bevordert onze aantrekkelijkheid voor bedrijven en bezoekers.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Een aantrekkelijk accommodatie- en activiteiten aanbod op het gebied van kunst en cultuur	<ul style="list-style-type: none"> Samen met het culturele veld een doorstart gemaakt met het Platform Cultuur het Hogeland; Cultuurcafés georganiseerd voor het culturele veld om input te geven voor nieuwe Cultuurvisie; De eerste Culturele Stimuleringsprijs gemeente Het Hogeland uitgereikt;

		<ul style="list-style-type: none"> • Vanuit gemeente Het Hogeland input gegeven voor nieuw provinciaal cultuurbeleid; • Fusie muziekscholen aangejaagd en kaders gegeven voor de toekomstige 'kunstencentrum'; • 'Cultuurdorp Het Hogeland' in het leven geroepen voor extra aandacht van cultuur in de dorpen. Tevens samenwerking binnen het dorp als de twee jaarlijkse cultuurdorpen gestimuleerd; • Startnotitie Cultuurvisie gemeente Het Hogeland 2020-2023 opgesteld.
--	--	---

Wat hebben we daarvoor gedaan?

2019 stond vooral in het teken van elkaar leren kennen, inventariseren wat er is en wat er nodig is om het gestelde doel - een aantrekkelijk accommodatie- en activiteiten aanbod op het gebied van kunst en cultuur – te bereiken. Er zijn veel gesprekken gevoerd met organisaties uit het culturele veld. Onder andere over harmonisatie van cultuursubsidies en eventuele gevolgen hiervan voor organisaties. Daarnaast hebben we onze relaties met de provincie, haar steuninstellingen en de Groninger Gemeenten versterkt door regelmatig met hen om de tafel te zitten. Ook hebben we gesprekken gevoerd met de basisscholen over cultuureducatie. De intentie is er om tweejaarlijks met de basisscholen in gesprek te gaan over de voortgang van binnenscholen cultuureducatie.

De Startnotitie Cultuurvisie gemeente Het Hogeland 2020-2023 komt voort uit gesprekken met diverse organisaties en met andere domeinen. In oktober 2019 is de startnotitie vastgesteld door de raad. Naar aanleiding van de startnotitie zijn in het najaar 8 cultuurcafés georganiseerd waarbij de gemeente in gesprek is gegaan met het culturele veld. De input die tijdens de cultuurcafés gegeven is, is meegenomen naar de Cultuurvisie gemeente Het Hogeland welke in juni in de raad komt ter vaststelling. Tevens hebben de cultuurcafés geleid tot een doorstart van het Platform Cultuur Het Hogeland. Dit platform moet als een netwerkorganisatie dienen om meer samenwerking en kennisuitwisseling te bewerkstelligen.

Musea

Wij subsidiëren 3 musea, te weten Menkemaborg, Verhildersum en Openluchtmuseum Hoogeland.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Organisatorisch en financieel gezonde musea	<ul style="list-style-type: none"> • Contacten met de musea verstevigd; • Samenwerking tussen de musea bevordert; • Eerste gesprekken gevoerd over financieel gezonde musea.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Overleggen gevoerd met de musea over het versterken van de basis en de samenwerking van de musea.

Cultureel erfgoed

De huidige Erfgoedwet verplicht gemeenten om het archeologisch bodemarchief te beschermen. In dit kader dient onderzoek plaats te vinden in hoeverre initiatieven kunnen leiden tot aantasting van het archeologisch bodemarchief. De beleidskaart archeologie speelt hierbij een belangrijke rol.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Bescherming van het bodemarchief	<ul style="list-style-type: none"> • We leveren deskundige archeologische advisering bij bouwplannen en we hebben een start gemaakt met het actualiseren van de archeologische waardenkaart. Afronding in 2020.
» Bescherming van gebouwd erfgoed	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie van panden t.b.v. opstellen regels en beleid.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De karakteristieke panden zijn overal geïnventariseerd. De RvS heeft uitspraak gedaan over het planologisch regime van voormalig Bedum. Daarnaast hebben we een aantal gemeentelijke monumenten aangewezen, waaronder ook naoorlogse woningbouw. De Pilot Nije Heerd (verbouw/herbouw karakteristieke boerderijen) is in werking gezet. Erfgoed heeft weinig toekomst als het niet gebruikt wordt en bruikbaar is. We zijn in het verband van aardbevingsgemeenten daarom met LTO en NCG op zoek gegaan naar een manier om deze doorbestemming vorm te geven. Dit heeft zijn beslag gekregen in de Pilot Nije Heerd. Ook hebben we een start gemaakt met het Erfgoedbeleid. Vaststelling hiervan vindt mogelijk in de eerste helft van 2020 plaats.

Openbaar groen, recreatie

Groen wordt meer en meer gezien als factor die bijdraagt om negatieve effecten van klimaatverandering positief te kunnen beïnvloeden. De laatste jaren zijn we regelmatig geconfronteerd met plantenziekten en -plagen die een aanslag plegen op bomen. De laatste jaren is het vooral de essentaksterfte die veel slachtoffers eist. Het heeft landschappelijk impact. In 2019 heeft de eikenprocessierups voor het eerst onze gemeente bereikt. Gezien de relatief geringe aantallen eiken verwachten we niet dat gevolgen heel groot worden, maar plaatselijk zou het overlast kunnen geven. Klimaatverandering kan ook in de toekomst mogelijk leiden tot voor ons nieuwe plantenziekten en -plagen.

Openbaar groen

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Handhaven bestaande kwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> • Er is regulier onderhoud gepleegd en versleten groen is vernieuwd.
» Voldoen aan onze zorgplicht	<ul style="list-style-type: none"> • Door adequate afhandeling van meldingen en eigen initiatief is gepoogd onveilige situaties te voorkomen en op te heffen. • Respecteren flora en fauna
» Kostenbewust beheer	<ul style="list-style-type: none"> • Er is gewerkt volgens huidig beleid en er worden plannen van aanpak opgesteld voor een aantal gebieden.
» Betrokken inwoners	<ul style="list-style-type: none"> • Inwoners hebben op verscheidene manieren invloed gehad.
» Recreëren in het groen	<ul style="list-style-type: none"> • De focus heeft gelegen op het onderhouden van de huidige staat en waar mogelijk verbeteringen aan te brengen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Voor het kostenbewust beheren hebben conform ons beleid aanbesteed en ingekocht. Daarnaast zijn er efficiënte werkmethodes toegepast en is de inrichting geoptimaliseerd door omvormingen, dan wel herinrichtingen. Ondertussen wordt er aan plannen van aanpak gewerkt op de gebieden van inkoop/aanbesteding groen, waarvan de verwachting is dat het in 2020 gereed is.

Om inwoners te betrekken bij het openbaar groen hebben we ze ondersteuning en advies geboden; bewonersinitiatieven zijn gefaciliteerd. En lopen/liepen er diverse projecten in het kader van 'Werken aan dorpen'. Ten behoeve van de recreatie in het openbaar groen is er ruimte geboden voor sport en spelen, zijn de wandelpaden in stand gehouden en zijn er zitplaatsen gecreëerd in het groen. Op Noordpolderzijl specifiek is er een groen recreatieterrein aangeplant.

Speelvoorzieningen

We willen inwoners stimuleren om initiatief te nemen. Op het gebied van speelvoorzieningen is te merken dat daar relatief veel gebruik van wordt gemaakt. Voor het zelfbeheer van speelplekken is het aspect van aansprakelijkheid voor alle partijen nogal eens een reden om terughoudend te zijn.

Ook met zelfbeheer leiden initiatieven veelal tot een toename van beheerkosten. Dit is een aandachtspunt als het gaat om het toestaan ervan.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Handhaven bestaande kwaliteit	<ul style="list-style-type: none"> De kwaliteit is gehandhaafd door uitvoering te geven aan het reguliere onderhoud en regelmatige inspecties.
»	Aantrekkelijke speelplekken	<ul style="list-style-type: none"> Ruimte geboden voor initiatieven
»	Duurzame speelplekken	<ul style="list-style-type: none"> Gebruik duurzame materialen en constructies.
»	Veilige speelplekken	<ul style="list-style-type: none"> Regelmatige inspecties en adequate handeling bij gebreken/onveiligheid. Niet toestaan van onveilige speeltoestellen (van inwoners) in openbare ruimte.
»	Betrokken inwoners	<ul style="list-style-type: none"> Onderhoud door vrijwilligers stimuleren. Ondersteuning bieden: advies en evt. faciliteren initiatieven

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben inspecties en controles uitgevoerd aan de aanwezige speeltoestellen om te zorgen dat deze veilig en kwalitatief voldoende blijven. Hieruit volgden adequate ingrepen om geconstateerde gebreken te verhelpen. Om de speelplekken aantrekkelijk te houden is er overleg geweest met bewoners en ruimte geboden voor lokale initiatieven. Bijvoorbeeld door de diverse projecten in 'Werken aan de dorpen'.

Wonen en leefbaarheid

Dit integrale thema komt terug in meerdere programma's. Naast dit programma Leefbaarheid en Voorzieningen gaat het om Sociaal Domein en Volksgezondheid (programma 5) en Ruimtelijke Ordening, Wonen en duurzaamheid (programma 6). Daarnaast is er samenhang met Burger en Bestuur (programma 1) en Bereikbaarheid (programma 2) en met het gaswinningsdossier. Het versterken van leefbaarheid heeft immers te maken met sociale vitaliteit en inwonersinitiatief, kwaliteit van woon- en leefomgeving, mogelijkheid om elkaar te ontmoeten, veiligheid en met spreiding en bereikbaarheid van voorzieningen. We vinden het belangrijk om samen met inwoners te werken aan een integrale aanpak en ontwikkeling van dorpen. Dat komt samen onder het thema Wonen en Leefbaarheid en vindt zijn plek in de lokale gebiedsplannen waarmee we recht doen aan de eigenheid van dorpen.

Facilitering van inwonersinitiatieven

Onderdeel van de visie Ruimte! is dat er vertrouwen wordt gegeven aan initiatieven van inwoners en dat deze initiatieven onder adequate randvoorwaarden kunnen worden ondersteund en mogelijk gemaakt. Daarvoor hebben we verschillende dingen gedaan.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Inwoners kunnen meepraten over wonen en leefbaarheid	<ul style="list-style-type: none">• Op verschillende manieren is inwoners de gelegenheid geboden om mee te praten over dit thema.
»	Faciliteren van inwonersinitiatieven	<ul style="list-style-type: none">• Door middel van subsidieverstrekingen en een faciliterende opstelling zijn inwonersinitiatieven gesteund.
»	Totstandkoming dorpsbudget	<ul style="list-style-type: none">• Evaluatie faciliteringsbeleid 2017 en 2018• Ontwerp van nieuwe subsidieregeling dorpsbudget 2020
»	Verkenning van eenduidig dorpshuizenbeleid	<ul style="list-style-type: none">• Inventarisatie huidig beleid t.b.v. te maken keuzes• Er is een calamiteitenfonds dorpshuizen ingesteld.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er zijn op verzoek gesprekken met dorpen en huurdersorganisaties gevoerd om ze mee te nemen in dit beleidsgebied. Verder is er deelgenomen aan diverse projectgroepen in de dorpen. Een concept woonkoers voor de dorpen in voormalig Eemsmond is opgesteld.

Aan een totaal van 34 initiatieven vanuit inwoners is subsidie verstrekt. Bij de totstandkoming van deze initiatieven is ondersteuning geboden door o.m. de dorpencoördinatoren. Ook is er afgestemd met de provincie en de NPG. In voormalig De Marne is uitvoering gegeven aan 33 projecten van 'Werken aan de dorpen'. Ook is er ruimte geboden aan inwoners om mee te denken in de oriëntatiefase van woonzorginitiatieven.

Er is een informatieavond over harmonisatie dorpshuizenbeleid bijgewoond. Vanuit het nieuw ingestelde calamiteitenfonds dorpshuizen zijn ook bijdragen verstrekt aan vier dorpshuizen.

Subsidies

Harmonisatie subsidiebeleid

De vier voormalige gemeenten hadden ieder hun eigen subsidiebeleid met bijbehorende uitvoeringsregels. Na de fusie heeft de gemeente twee jaar de tijd om het subsidiebeleid en uitvoeringsregels te harmoniseren. De subsidies moeten op 1 januari 2021 geharmoniseerd zijn.

Het harmoniseren bestaat uit drie onderdelen:

- Algemene Subsidie Verordening: deze is door de gemeenteraad vastgesteld op 2 januari 2019 en nog gewijzigd vastgesteld op 18 september 2019;
- Subsidiebeleid: het subsidiebeleid is in 2019 ontwikkeld en ligt klaar voor besluitvorming;
- Uitvoeringsregels: hiermee is in 2019 een start gemaakt en moet in de loop van 2020 door het college worden vastgesteld.

De uitvoeringsregels komen normaliter voort uit diverse gemeentelijke beleidsnota's. Vele beleidsnota's zijn echter nog volop in ontwikkeling, waardoor het niet altijd duidelijk is wat de gemeente met haar subsidie per onderwerp wil bereiken. De verwachting is dat de uitvoeringsregels de komende jaren in ontwikkeling blijft en dat nu vooral wordt ingezet op gelijke behandeling binnen de gemeente.

In 2019 en ook nog in 2020 zijn de subsidieaanvragen beoordeeld aan de hand van de subsidieregels zoals die in de voormalige gemeenten golden. Bij de incidentele subsidies wordt al wel zoveel mogelijk een lijn getrokken (waar dat mogelijk is).

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- Stichting De Beemden

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Leefbaarheid & Voorzieningen (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	15.724	23.141	22.198	942	V
Baten	820	6.852	6.782	70	N
Saldo programma	14.904	16.288	15.416	872	V

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Reserve Scholenprogramma	852	1.670	818	852	V
Reserve Onderwijshuisvesting	26	26	26	0	V
Reserve Sportdorp Leens	-54	-54	-54	0	V
Reserve Programma Krimp en Leefbaarheid	0	20	-10	30	V
Reserve Leefbaarheid	0	2.900	2.943	-43	N
Reserve Ruimte voor dorpen/ondernemenrs	0	1.990	1.709	281	V
Reserve Waddenkustopgave	0	3.285	3.285	0	V
Reserve Frictiekosten bibliotheek	-9	-29	0	-29	N
Totaal mutaties	815	9.808	8.717	1.091	

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
Leefbaarheid & Voorzieningen		
Waddenkustopgave		152.674
Buurtsportcoach		133.965
Bewegingsonderwijs (Midt)		24.943
Afboeken Brede school Uithuizen		5.715.081
Sanering Sporthal Scherphorn		93.025
Kappen/herlant groen Starkenborgkanaal		25.000
Calamiteitenpot dorpshuizen		56.820
Voorstudie MFA Bedum		22.468
	Totaal	6.223.976
Incidentele baten		
Leefbaarheid & Voorzieningen		
Verkoop school Onderdendam		225.631
Overdracht brede school Uithuizen		5.282.376
	Totaal	5.508.007

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

Voordeel/
Nadeel

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is opgenomen bij het programma Bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar deze analyse.	379	N
-	De kapitaallasten (rente en afschrijving) laten bij het programma Leefbaarheid en voorzieningen een voordeel zien. Dit heeft grotendeels te maken met de verkoop van de brede school in Uithuizen (NSU).	1.124	V
-	De gemeente ontvangt van het Rijk een bijdrage van € 163.000 voor de zogenaamde combinatiefuncties. In de begroting 2019 was een budget beschikbaar van € 202.000. In 2019 is € 275.000 besteed voor o.a. bijdrage aan scholen t.b.v. het bewegingsonderwijs, buurtsportwerk, sportcoaches en diverse kleinere projecten. Een aantal projecten liepen door vanuit afspraken oude gemeenten. In 2019 is er daardoor een overschrijding ontstaan, die deels wegvalt tegen een voordeel op sport algemeen.	47	N
-	Het openbaar groen heeft in 2019 € 236.000 meer gekost dan is geraamd (raming 2019 € 2.227.000). Deze overschrijding wordt hoofdzakelijk door meer inhuur derden. In hoeverre hier sprake is van structureel hogere kosten wordt nader onderzocht.	236	N
-	In 2019 is alleen correctief onderhoud gepleegd op de recreatieve voorzieningen.	62	V
-	Het groot onderhoud aan sportvelden is nagenoeg uitgevoerd volgens planning. Het bezanden is niet uitgevoerd in verband met een te nat najaar. In het kader van de herindeling is voorzichtig omgegaan met de uitvoering van het groot onderhoud. De noodzakelijke werkzaamheden zijn uitgevoerd. Renovatie van het hoofdveld in Leens heeft €11.000 minder gekost dan begroot door een lagere aanbesteding. Op het totaal beschikbaar budget ontstaat een voordeel.	106	V

-	Op de post onderwijshuisvesting is naast de afwijking op kapitaallasten ook een verschil ontstaan doordat de raming voor vergoeding aan schoolbesturen voor betaalde onroerendezaakbelasting te laag is.	83	N
-	Het budget voor peuteropvang is een optelsom van de hiervoor beschikbare budgetten uit de voormalige gemeenten. De wijze van financiering is echter sinds de harmonisatie kinderopvang in 2018 veranderd. Subsidie wordt nu verstrekt op basis van werkelijke kind aantallen. Pas halverwege 2019 is de subsidieregeling peuteropvang gemeente breed geharmoniseerd. Hierdoor kon niet eerder een reële inschatting van het benodigde budget worden gemaakt. Voorheen werden ook exploitatie kosten meegerekend in de financiering van de peuteropvang. In de nieuwe situatie is hiervoor nog geen beleid ontwikkeld. Bovenstaande geeft een voordeel van € 250.000. Daarnaast heeft eind 2019 de afrekening plaatsgevonden met Kids2b voor het peuterspeelzaalwerk 2018 voor de oude gemeenten Bedum en Winsum. Dit geeft een voordeel van € 87.000 incidenteel.	337	V
-	De overschrijding bij de kosten voor leerlingenvervoer heeft voor een bedrag van € 64.000 nog betrekking op afrekeningen over 2018. De resterende overschrijding is deels het gevolg van een andere afrekeningsystematiek door de aanbesteding vervoer. Daarnaast zijn ook een aantal inhoudelijke en kwaliteitseisen aangepast en wordt meer maatwerk geleverd.	124	N
-	De onderhoudskosten van sportgebouwen wordt, als onderdeel van de systematiek, niet dan wel laag geraamd. In verband met de onderhoudskosten van gebouwen wordt jaarlijks een bedrag in een reserve gestort. Door een onttrekking uit deze reserve onderhoud gebouwen worden de gemaakte kosten geëgaliseerd.	425	N
-	Voor de waddenkustopgave was bij de najaarsnota al €300.000 overgeheveld. Er is echter nog €90.000 extra overgebleven in 2019, wat overgeheveld dient te worden.	90	V
-	Op het bibliotheekwerk is in 2019 een tekort ontstaan van € 68.000. Dit tekort wordt vooral veroorzaakt doordat in 2018 door de gezamenlijke gemeenten is besloten om in 2019 een bedrag van € 84.000 incidenteel ter beschikking te stellen aan Biblionet Groningen om het bestaande (2018) pakket te kunnen continueren.	68	N
-	Het product onderwijsachterstandenbeleid laat een positief resultaat zien. Dit betreft een Sisaregeling, voorgesteld wordt dit budget over te hevelen naar 2020.	359	V
-	Overige afwijkingen.	90	V
	Totaal	942	V

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	Er is een SPUK- uitkering ontvangen ter dekking van de BTW op sportuitgaven. Dit is weliswaar een ontvangst, maar omdat de BTW op sportuitgaven niet teruggevraagd kan worden en de gemeente hiervoor in de plaats een uitkering ontvangt, is hier theoretisch gezien geen sprake van een meevaller.	108	V
-	Overige afwijkingen.	178	N
	Totaal	70	N

5. Sociaal Domein & Volksgezondheid

Omschrijving

Met het programma Sociaal domein & Volksgezondheid willen we ervoor zorgen dat iedereen mee kan doen in de samenleving. We stimuleren de zelfredzaamheid van de inwoners en zorgen voor de inwoners die ondersteuning nodig hebben.

Onder dit programma vallen activiteiten gericht op alle vormen van jeugdhulp, van bescherming tot reclassering en van opvoedingsondersteuning tot geestelijke gezondheidszorg. Ook begeleiden we werkzoekenden en uitkeringsgerechtigden naar de arbeidsmarkt. Voor inwoners die dit niet kunnen, zorgen we voor een financieel vangnet en maatschappelijke ondersteuning. Verder richten we ons op ziektepreventie, gezondheidsbevordering en bescherming van onze inwoners.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 6.1 Samenkracht en burgerparticipatie
- 6.2 Wijkteams
- 6.3 Inkomensregelingen
- 6.4 Begeleide participatie
- 6.5 Arbeidsparticipatie
- 6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)
- 6.71 Maatwerkdienstverlening 18+
- 6.72 Maatwerkdienstverlening 18-
- 6.81 Geescaleerde zorg 18+
- 6.82 Geescaleerde zorg 18-
- 7.1 Volksgezondheid

Beleidskader

We streven er naar om in 2020 een koers voor het Sociaal Domein te ontwikkelen, waarin beleid wordt opgenomen op het gebied van Jeugd, de Wmo en de Participatiewet, voor de komende jaren (programma Transformatie Sociaal Domein). We werken aan een Jaarprogramma Sociaal Domein.

In het najaar hebben we gewerkt aan de implementatie van de Lokale Inclusie Agenda Het Hogeland, voor de jaren 2020-2022; dit omvat activiteiten in het gebied van het sociaal domein, maar ook op het gebied van het ruimtelijk domein en communicatie.

Beleidsindicatoren

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
Banen	<i>Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 - 64 jaar</i>	541,8	749,5
Jongeren met een delict voor de rechter	<i>% 12 t/m 21 jarigen</i>	1	1
Kinderen in uitkeringsgezin	<i>% kinderen tot 18 jaar</i>	6	9
Netto arbeidsparticipatie	<i>% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking</i>	65,2	64,2
Werkloze jongeren	<i>% 16 t/m 22 jarigen</i>	3	2
Personen met een bijstandsuitkering	<i>Aantal per 1.000 inwoners</i>	33,6	51,4
Lopende re-integratievoorzieningen	<i>Aantal per 1.000 inwoners van 15 - 64 jaar</i>	60,7	46,9
Jongeren met jeugdhulp	<i>% van alle jongeren tot 18 jaar</i>	12,4	11,7
Jongeren met jeugdbescherming	<i>% van alle jongeren tot 18 jaar</i>	0,8	1,3
Jongeren met jeugdreclassering	<i>% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar</i>	0,3	0,4
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	<i>Aantal per 1.000 inwoners</i>	78	68

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Inkoop, contractbeheer en leveranciersmanagement

In het Sociaal domein wordt een groot aantal diensten en producten ingekocht en ingezet ter ondersteuning van de inwoners. Denk aan hulpmiddelen, huishoudelijke ondersteuning, dagbesteding en begeleiding, jeugdhulp, basisondersteuning, maatschappelijke begeleiding e.d. Hiervoor zijn in het verleden diverse inkooptrajecten doorlopen en verschillende manieren van contractbeheer en leveranciersmanagement neergezet.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» een goede regie op inkoop van diensten en producten	<ul style="list-style-type: none"> We hebben, in samenwerking met het Centraal Coördinerend Inkoopteam, op de juiste wijze contracten verlengd of afgesloten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben de juiste producten en diensten op de juiste manier ingekocht. Verder hebben we in samenwerking met enkele aanbieders in de basisondersteuning afspraken gemaakt over de planning en de inhoud van de rapportages.

Mensenwerk Hogeland

Met de Tintengroep is voor de periode 2018 t/m 2021 een contract afgesloten voor de uitvoering van het welzijn en maatschappelijk werk, het jeugd- en jongerenwerk en de onafhankelijke cliëntondersteuning. Lokaal is hiervoor de werkorganisatie Mensenwerk Hogeland (MH) opgericht. MH helpt en ondersteunt inwoners individueel of in groepsverband en biedt ondersteuning aan inwoners die zelf activiteiten willen organiseren. Er wordt gewerkt vanuit twee gebiedsteams: Bedum en

Eemsum en Winsum en De Marne. De teams van MH sluiten aan bij de sociale teams van de gemeente.

MH verantwoordt haar werkzaamheden in kwartaalrapportages en jaarverslagen. Prestatie Indicatoren zijn vastgesteld in het "plan van aanpak Tinten in BMWE 2018-2021". Deze rapportages zijn het college en de raad aangeboden. Het jaarverslag over 2019 wordt in april 2020 opgeleverd.

In het contract is opgenomen dat het welzijn en maatschappelijk werk vooral wordt ingezet op preventie en lichte ondersteuning (tot maximaal 5 gesprekken). Er is echter een toename in casussen met zware problematiek. Deze verwijzingen kwamen voornamelijk van Veilig Thuis, de sociale teams en het netwerk Openbare Geestelijke Gezondheidszorg (OGGZ). Casussen zijn ook meer complex, omdat er sprake is van b.v. schulden én huisvesting- én echtscheidingsproblematiek.

Het jeugd en jongerenwerk is gericht op een goede ontwikkeling en het versterken van de eigen kracht van jongeren in de leeftijd van 10/11 jaar tot 23 jaar. Jongerenwerk bereikt jongeren zowel collectief als individueel. Met de collectieve voorzieningen die MH aanbiedt vanuit het jeugd en jongerenwerk wordt vooral de leeftijdsgroep 4 tot 18 jaar bereikt.

Onafhankelijke cliëntondersteuning draagt bij aan het versterken van zelfredzaamheid, helpt de cliënt bij het formuleren van de ondersteuningsvraag en het organiseren van een oplossing.

Mantelzorgondersteuning

In 2019 hebben we de mantelzorgondersteuning geëvalueerd. Het actieplan mantelzorgondersteuning "Hoe helpen wij u te helpen?" liep eind 2018 af waardoor het tijd was om de balans op te maken.

Ten eerste het actieplan zelf; wat zijn de resultaten van de 18 genoemde acties uit het actieplan?

In algemene zin hebben we met het Actieplan bereikt dat er structureel meer aandacht is voor mantelzorgers. Hierdoor erkennen we mantelzorgers en herkennen mantelzorgers zichzelf ook sneller en vinden makkelijker hun weg naar ondersteuning. We hebben niet altijd een oplossing, maar een luisterend oor of contact met lotgenoten helpt mantelzorgers bij het langer volhouden van hun mantelzorgtaak. Hoe meer mantelzorgers we in beeld hebben, hoe beter we ze kunnen ondersteunen. Door de jaarlijkse waarderingsactie in de vorm van een cadeaubon, zien we het aantal geregistreerde mantelzorgers jaarlijks met zo'n 100 mensen stijgen. In 2018 stonden er ongeveer 800 mantelzorgers geregistreerd bij het Steunpunt Mantelzorg. Daarnaast zijn er natuurlijk mantelzorgers die het zelf (nog) redden. Maar ook voor die groep is structurele aandacht in de media van belang, zodat ze weten dat ze bij de gemeente kunnen aankloppen voor ondersteuning wanneer ze overbelast dreigen te raken.

Daarnaast hebben we mantelzorgers zelf gevraagd naar hun ervaring met de ondersteuning vanuit gemeente Het Hogeland. Hieruit kwam onder andere naar voren dat mantelzorgers bij het Steunpunt het meest gebruik maken van ondersteuning bij het regelen van zorg, het regelen van praktische hulp en mantelzorg en wonen. De blij van waardering (cadeaubon) wordt door de meeste mantelzorgers gewaardeerd. 35% van de ondervraagde mantelzorgers geeft aan dat het Steunpunt bijdraagt aan het verlichten en langer volhouden van de mantelzorgtaken.

Tot slot heeft Mensenwerk Hogeland, daar waar gemeente Het Hogeland de mantelzorgondersteuning heeft georganiseerd, op basis van hun ervaringen conclusies en aanbevelingen over het vervolg gegeven. Om onze mantelzorgers optimaal te blijven ondersteunen moeten we doorgaan met de huidige vorm van waardering (cadeaubon), blijven inzetten op respijtzorg, informatie, advies en voorlichting en educatie.

Cliëntenraad Werk en Inkomen en Adviesraad Het Hogeland

In april 2018 is Adviesraad Het Hogeland ingesteld voor de advisering op het gebied van de Wmo en de Jeugdwet. Vanaf het begin was het de bedoeling deze adviesraad op wat langere termijn uit te breiden naar een brede adviesraad voor het hele Sociaal Domein. Begin april 2019 heeft de cliëntenraad

Werk en Inkomen opgehouden te bestaan. Besloten is versneld het proces in te gaan om te komen tot één adviesraad voor het Sociaal Domein breed. De rest van 2019 heeft Adviesraad Het Hogeland gebruikt om dit vorm te geven. Vanaf 2020 gaat de Adviesraad formeel ook de adviesrol voor de beleidsontwikkelingen in de participatiewet vervullen.

De leden van de cliëntenraad hebben in 2019 meegedacht bij de totstandkoming van het nieuwe minimabeleid 2020 ev. Ook adviesraad Het Hogeland is bij dit traject betrokken geweest, net als bij de volgende onderwerpen:

- Lokaal gezondheidsbeleid
- Jeugdhulp
- Inclusie-agenda
- Vrijwilligerswerk
- Mantelzorgondersteuning

Begin 2019 heeft de adviesraad een ongevraagd advies uitgebracht over de toegankelijkheid van de nieuwe gemeente in het algemeen en de sociale teams in het bijzonder.

Vrijwilligerswerk

De gemeente heeft de wettelijke plicht om vrijwilligerswerkbeleid te formuleren en te laten uitvoeren. In november 2018 is het Uitvoeringsplan Vrijwilligerswerkbeleid beschreven en vastgesteld. Het Wmo-, jeugd- en participatie-, sport-, gezondheids- en cultuurbeleid is zonder vrijwilligers en zonder ondersteuning en/of facilitering van vrijwilligers onmogelijk.

Steunpunten vrijwilligerswerk

In 2018 is het uitvoeringsplan Vrijwilligerswerk 2019 vastgesteld. Dit was leidraad voor de uitvoering van de twee steunpunten in 2019. Een belangrijke taak van beide steunpunten is het verbinden en bemiddelen van vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties. Daarnaast hebben de steunpunten in 2019 meegedaan aan banenmarkten, waren ze actief op facebook en andere media en hebben ze meegeholpen met het lokaal organiseren van NL Doet.

2019 in cijfers:

Aantal organisaties op de website www.vrijwilligersgroningen.nl (zonder, of met één of meerdere vacatures)	286
Aantal openstaande vacatures totaal op 31-12-2019	325
Aantal nieuwe vacatures in 2019	93
Aantal aanmeldingen van vrijwilligers	145
Aantal 'matches' door de steunpunten Vrijwilligerswerk (via mail, of telefonisch)	118
Aantal persoonlijke bemiddelingen/ intakegesprekken door de steunpunten Vrijwilligerswerk (binnengekomen via website of via UWV, WMO of op eigen initiatief)	76

Vrijwilligersfeest

Op 5 oktober hebben de steunpunten op het landgoed Verhildersum een vrijwilligersfeest georganiseerd. Dit was een ontmoetingsmiddag en feest voor vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties met als thema ontmoeten, verbinden en waarderen. Er waren 456 bezoekers en meer dan 30 vrijwilligersorganisaties aanwezig.

Het Mentorenproject

In 2019 is gestart met een project op Verhildersum waarbij vrijwilligers andere vrijwilligers in het vrijwilligerswerk begeleiden. De provincie Groningen maakt dit project samen met gemeente Het Hogeland mogelijk. Enkele vrijwilligers krijgen in dit project de rol van mentor, die met name de wat kwetsbare vrijwilligers ondersteunen. Deze zijn zonder extra, lichte ondersteuning en aandacht moeilijk

in staat vrijwilligerswerk te verrichten of vol te houden (bijvoorbeeld mensen met een taalachterstand of mensen met een lichte beperking). Een eerste groep van vier vrijwilligers heeft in 2019 de training tot mentor afgerond en is nu op de borg Verhildersum aan de slag.

Wijkteams

Integrale aanpak: naar Sociale Teams

Na een aantal jaren ervaring met de nieuwe taken in het sociaal domein is besloten dat er overeenkomstig de visie en uitgangspunten inhoud gegeven moet worden aan het werken in integrale teams op het sociaal domein. In de periode van augustus 2016 tot 1 januari 2017 is proefgedraaid met één pilotteam 'integrale ondersteuning', bestaande uit casemanagers jeugd, maatschappelijk werkers, consulenten Wmo, consulenten Participatiewet en consulenten MEE. Dit team heeft verkend welke toegevoegde waarde deze organisatievorm zou kunnen hebben voor de inwoner met een hulpvraag. In het voorjaar van 2017 is dit ene pilotteam uitgebreid naar vier pilotteams, in elke gemeente één. In 2018 is een intensief traject doorlopen met alle betrokken partijen bij deze pilotteams.

Vanaf januari 2019 werkt de gemeente Het Hogeland structureel met Sociale Teams, die gehuisvest zijn in de kernen Bedum, Winsum, Leens en Uithuizen.

Meer informatie over de behaalde resultaten Wmo en Jeugd maken onderdeel uit van paragrafen Maatwerkvoorzieningen en Maatwerkdienstverlening 18+ en 18-.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Verder opzetten en door ontwikkelen van sociale teams	<ul style="list-style-type: none"> • De Sociale Teams zijn bestendig • Er wordt integraal gewerkt daar waar nodig, dat wil zeggen daar waar de problematiek domein overstijgend is. • Er wordt systeemgericht gewerkt wat betekent dat er naar het hele gezin wordt gekeken en dat hulp wordt ingezet op meerdere terreinen (bijvoorbeeld vanuit de Jeugdwet, Wmo en Participatie). • De Sociale Teams werken op basis van de benaderingswijze van De Nieuwe Route waarbij eigenaarschap belegd is bij de inwoner en zijn/haar netwerk.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben vier sociale teams ingericht, waarin uitvoerende medewerkers van Wmo en Jeugdwet nauw samenwerken met medewerkers van de basisondersteuning van Mensenwerk Hogeland, VNN, Elker en de GGD. Deze zijn gehuisvest in de vier voormalig gemeenten. De sociale teams werken nauw samen met inkomensconsulenten, om integraal naar problematiek en vragen te kunnen kijken.

Inkomensregelingen

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Inwoners laten participeren in de samenleving	<ul style="list-style-type: none">• Het minimabeleid is geëvalueerd en het nieuwe beleidsplan "Minimabeleid gemeente Het Hogeland 2020-2024" is door de raad vastgesteld.• Inwoners zijn goed geïnformeerd over de mogelijkheden en hebben de gemeente en maatschappelijke organisaties weten te bereiken.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

In 2019 zijn door middel van communicatie via diverse kanalen (nieuwsbrieven, sociale media, website, contacten met consultants & inlooppreekuren) inwoners (met en zonder bijstandsuitkering) op de hoogte gebracht van de diverse (minima) regelingen;

In het afgelopen jaar is veel geïnvesteerd om meer vraaggericht en vanuit de inwonersbehoeften en -wensen te gaan werken. De inwoners en maatschappelijke organisaties zijn meegenomen in de ontwikkeling van het nieuwe minimabeleid dat geldt vanaf 1 januari 2020. Er is meer vrijheid gecreëerd voor inwoners om zelf te kunnen kiezen aan welke sociaal-culturele en sportactiviteiten zij deel willen nemen. Hiermee wordt nog betere ondersteuning aan inwoners geboden met een laag inkomen (tot en met 120% van de bijstandsnorm). Het kindpakket in natura is uitgebreid en elk kind ongeacht de achtergrond doet mee in Het Hogeland. Chronische zieken worden blijvend ondersteund in de meerkosten die de gezondheidszorg met zich meebrengt. Hiervoor kunnen inwoners met een laag inkomen gebruik maken van het Garantverzorgd pakket van Menzis. Tevens wordt een deel van de kosten van het Eigen Risico aan chronisch zieke inwoners vergoed. In 2019 hebben bijna 750 mensen een bijdrage uit het Participatiefonds toegekend gekregen. Daarnaast hebben ruim 500 kinderen in de gemeente een bedrag van € 50,- ontvangen voor het vieren van een kinderfeestje. Een nadere cijfermatige onderbouwing van de inzet van alle voorzieningen op grond van het minimabeleid volgt nog in de monitor Sociaal Domein. Daarin zullen ook de aanvragen van de voorzieningen bij de diverse maatschappelijke organisaties (Leergeld, Jeugdsportfonds, Voedselbank etc.) worden meegenomen. In 2019 zijn diverse inwoners met een bijstandsuitkering tijdens gesprekken met consultants geholpen om hun inkomenssituatie te doorgronden en (in geval van schuldenproblematiek) doorverwezen naar de GKB of de VKB. Daarnaast hebben 46 inwoners met een bijstandsuitkering een workshop gericht op financieel inzicht en omgaan met geld bijgewoond. Deze workshop wordt door de VKB en de GKB gezamenlijk verzorgd.

In 2019 is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van de professionele schuldhulpverlening. Sinds de gemeentelijke herindeling kunnen de inwoners van de gemeente Het Hogeland gebruik maken van zowel de Volkskredietbank in Appingedam (VKB) als de gemeentelijke kredietbank in Groningen (GKB). Met beide partijen worden ambtelijk en bestuurlijk gesprekken gevoerd over de toekomst. Daarbij worden de volgende opties onderzocht: alleen inzet van de VKB, alleen inzet GKB, inzet beide kredietbanken en uitvoering schuldhulpverlening door de gemeente zelf. Alle opties hebben organisatorische, bestuurlijke en financiële consequenties. Tevens wordt rekening gehouden met de gevolgen voor de inwoners. De uitgewerkte opties worden in het voorjaar van 2020 aan het college voorgelegd.

De bestaande beleidsplannen op grond van de wet gemeentelijke schuldhulpverlening zijn in 2019 niet aangepast in afwachting van de wetwijziging in 2020. De verwachte invoeringsdatum is 1 januari 2021. In de wet wordt de vroegsignalering een verplichting voor de gemeenten. Deze verplichting wordt uitgewerkt in het nieuwe beleidsplan.

Begeleide participatie

Op 1 januari 2019 is Werkplein Ability een volledig en integraal onderdeel geworden van de gemeente Het Hogeland. Het oude Werkplein Ability is in de gemeente Het Hogeland verdeeld over diverse teams zoals Backoffice sociaal Domein, HRM, Financiën/Control, Samenlevingszaken, Wat overblijft van Werkplein Ability in de gemeente is een groot team met een eigen gezicht naar buiten in verband met opdrachten uit de markt en relatie naar de arbeidsmarkt. De drie locaties van Werkplein Ability zijn Uithuizen met de sector Industrie & Diensten, Wehe met de sector Groen en Winsum voor aanvragen uitkeringen en begeleiding naar werk.

Een belangrijke opgave voor 2019 was om alle oude onderdelen van Werkplein Ability goed laten landen in de nieuwe situatie en ondertussen de uitvoering van de diverse taken zo goed mogelijk uit te voeren.

Het programmaonderdeel Begeleide Participatie betreft vooral de medewerkers van en binnen de gemeente Het Hogeland met een arbeidsovereenkomst op grond van de Wet Sociale Werkvoorziening. De sector Groen en de vroegere vier buitendiensten zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de gehele gemeente. Opdrachten van externe opdrachtgevers worden door de sector Groen afgebouwd. Daar waar de vier gemeenten voor 1 januari 2019 de externe opdrachtgevers waren, kan nu worden gesproken van een taak binnen één gemeente. Inmiddels is er een bestuursopdracht verstrekt voor de verdere vormgeving aan Beheer en Onderhoud. En deze ontwikkeling past ook in het streven van de gemeente naar inclusie en inclusief werkgeverschap. En hoewel de sector Groen in 2019 nog externe omzet heeft behaald, zal dat worden afgebouwd en zal Beheer en Onderhoud inclusief gaan werken.

De sector Industrie en Diensten voert werkzaamheden uit in opdracht van externe opdrachtgevers en voert werkzaamheden uit voor de gemeente zelf. Deze laatste werkzaamheden worden uiteraard niet in rekening gebracht en leveren derhalve geen omzet op. De interne werkzaamheden zijn gegroeid, maar niet als zodanig zichtbaar bij dit programmaonderdeel. De kosten van de interne dienstverlening zijn wel zichtbaar gemaakt in onderstaand overzicht.

De omzet van externe opdrachtgevers voor de sector Industrie & Diensten is op niveau gebleven en conform begroting.

In 2019 is gestart met de ontwikkeling van een plan op welke wijze de gemeente invulling wil geven aan werken en leren en hoe zij daarvoor haar infrastructuur wil inzetten. Het plan leerwerkbedrijf waarin is aangegeven dat we de infrastructuur willen inzetten voor het bieden van een beschutte werkplek voor hen die dat nodig hebben en willen inzetten voor het halen van verklaringen/certificaten en diploma's samen met onderwijs en werkgevers kon op instemming van de raad rekenen. Daarmee wordt een nieuw perspectief geboden waaraan de komende 7 jaar wordt gewerkt.

Voor 2019 was de opdracht om de externe omzet van Industrie en Diensten zo goed mogelijk op niveau te houden en ervoor te zorgen dat eigen organisatie daar waar het kan gebruik maakt van de diensten van Werkplein Ability. En daar is in 2019 op het gebied van catering, post, schoonmaak, facilitaire zaken een goede invulling aan gegeven en niet te vergeten aan de inrichting van de raadszaal.

In onderstaand overzicht is de financiële realisatie 2019 weergegeven van alle onderdelen met werknemers vanuit het doelgroepenregister. Vanuit het doelgroepenregister hebben we bij Werkplein Ability de volgende aantallen mensen aan het werk:

Sociale Werkvoorziening: 345 personen (gemiddeld 313,13 SE¹, inclusief Begeleid werken)

De regeling beschut werk: 17 personen

Afspraakbanen/re-integratiebanen: 28 personen (16 afspraakbanen en 12 re-integratiebanen)

¹ Een standaard eenheid (SE) is een eenheid die overeenkomt met een arbeidsplaats voor een werkweek van 36 uur (ofwel 1 fte) voor een werknemer die is ingedeeld in de arbeidshandicap categorie matig. Een arbeidsplaats omvat een of meer dienstbetrekkingen zoals bedoeld in [artikel 2 Wsw](#) of een of meer arbeidsovereenkomsten zoals bedoeld in [artikel 7 Wsw](#).

De Wet sociale werkvoorziening is in 2015 gesloten voor nieuwe werknemers en de verwachting is dat rond het jaar 2060 de laatste SW-werknemer uit dienst zal treden. Een SW-werknemer kan werken binnen de gemeente, maar kan ook gedetacheerd zijn tegen een tarief bij een externe werkgever. Een medewerker met een SW-indicatie die via Begeleid Werken bij een werkgever aan het werk is, heeft een dienstverband bij die werkgever en wordt betaald volgens de CAO van die werkgever.

Het eerste onderdeel van het overzicht laat zien de hoogte van de loonkosten van de Sociale Werkvoorziening en Begeleid Werken en hoeveel subsidie de gemeente daarvoor heeft ontvangen. De kosten zijn hoger dan de ontvangen subsidie. De verwachting is dat na 2020 de kloof van ruim 2 miljoen euro tussen kosten en subsidies kleiner zal gaan worden.

Het tweede deel van het overzicht laat de externe omzet zien van de sector Industrie & Diensten. Dit betreft de opdrachten die uit de markt worden gehaald bij circa 30 opdrachtgevers. De omzet bedraagt ruim 4 miljoen euro en na aftrek van de kosten van 1,7 miljoen resteert een resultaat van 2,4 miljoen positief.

Zoals hiervoor aangegeven vindt afbouw plaats van de externe omzet van de sector Groen. Er wordt naar gestreefd de werkzaamheden zoveel mogelijk door lokale hoveniers en bedrijven te laten plaatsvinden, waarbij zij uitvoering van de werkzaamheden gebruik kunnen maken van te detacheren medewerkers of te plaatsen werkzoekenden.

Het volgende onderdeel van het overzicht betreft de kosten van interne dienstverlening. Wij sturen elkaar onderling geen facturen met BTW en dat kan ook niet, maar het is wel goed om de interne opdrachten en kosten van ruim 2 ton in beeld te hebben.

Sinds 1 januari 2017 moet een gemeente Beschut Werk aanbieden als een inwoner daarvoor is geïndiceerd. Op basis van een behoefteaming kan de gemeente inschatten hoeveel Beschut werkers er jaarlijks worden verwacht. In de loop van jaren zal deze doelgroep stijgen naar ongeveer 1/3^e deel van de omvang van de SW-werknemers (96.000 SW-werknemer tegen 30.000 BW). De taakstelling voor de gemeente Het Hogeland bedroeg een aantal van 23 ultimo 2019 gebaseerd op landelijk 6000. In 2023 worden landelijk 10.300 Beschut Werkers verwacht. Dat geeft het tempo van de verwachte stijging aan. De loonkosten en subsidie van een Beschut Werker zijn nagenoeg gelijk.

De Afspraakbanen betreft medewerkers met een arbeidsbeperking die tot het doelgroepenregister behoren en niet zelfstandig het wettelijk minimumloon kunnen verdienen. Zij hebben vaak extra begeleiding of een aangepaste werkplek nodig. Er is afgesproken tussen kabinet en werkgevers- en werknemersorganisatie dat er begin 2026 een aantal van 125.000 banen zijn bijgekomen voor mensen met een arbeidsbeperking, 100.000 bij het bedrijfsleven en 25.000 bij de overheid,

Een groot deel van de afspraakbanen werkt bij reguliere werkgevers, een aantal werkt bij de gemeente die in die zin ook een reguliere werkgever is.

De werkgever krijgt een loonkostensubsidie vanuit de Participatiewet (BUIG-budget). De hoogte van de subsidie is afhankelijk van de loonwaarde, De eerste subsidie is vaak 50% van het minimumloon en vervolgens wordt de reële loonwaarde vastgesteld.

	Realisatie 2019	
Loonkosten Sociale Werkvoorziening	10.263.928	
Begeleid werken	99.695	
Subsidie SW	-8.221.277	
Resultaat	2.142.346	
Resultaat Sector Industrie en Diensten		
- Externe omzet		
Inkoop Materiaal I&D	1.673.722	
Deta Schoonmaak		
Postbezorging	21.386	
Catering	36.377	
Totaal	1.731.485	
Omzet	-4.142.192	
Resultaat A - B	-2.410.707	
Resultaat Sector Groen, extern		
Inkoop materiaal en diensten	84.081	
Omzet	-625.547	
Totaal Resultaat	-541.466	
Interne Dienstverlening		
Catering	20.534	
Schoonmaak	52.639	
Post	31.484	
Overige Projecten	117.185	
	221.841	
Beschut Werk		
Loonkosten	257.724	
Subsidie	-249.381	
Resultaat	8.343	
Afspraakbanen		
Loonkosten	265.550	
Subsidie	-96.334	
Resultaat	169.216	

Wat hebben we nog meer gedaan?

Er zijn na het overgangsjaar 2019 drie lijnen van groot belang voor de toekomstige ontwikkeling van Werkplein Ability binnen de gemeente Het Hogeland:

- De startnotitie en bestuursopdracht voor inclusie en inclusief werkgeverschap:
- De bestuursopdracht Beheer en Onderhoud
- het plan Leerwerkbedrijf.

Aan deze plannen is in 2019 een eerste belangrijke aanzet gegeven en deze zullen de richting gaan bepalen voor het onderdeel Werkplein Ability binnen de gemeente Het Hogeland.

Arbeidsparticipatie

Participatie

In 2016 is de nieuwe uitvoeringsorganisatie GR Werkplein Ability tot stand gekomen. In 2019 is Werkplein Ability onderdeel van de nieuwe gemeente Het Hogeland geworden. Vanuit de drie sporen, het WSW/beschut werk en het minimabeleid is er zorg voor mensen die gebruik maken van de geboden voorzieningen.

Veel inwoners zijn laag en middelbaar geschoold. Voor inwoners met deze opleidingen is te weinig werk. Door het inzetten van beleid dat gericht is op werk, wordt door middel van Social Return On Investment (SROI) bij grote projecten van de gemeenten gekeken hoeveel werkzoekenden naar werk kunnen worden geleid.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Inwoners leiden naar werk of op een andere wijze laten participeren in de samenleving	<p>In 2019 zijn/is mede als gevolg van (intensieve) dienstverlening:</p> <ul style="list-style-type: none">• 174 inwoners met een bijstandsuitkering uitgestroomd naar werk (139), zelfstandigheid (15) of scholing (20);• Er is continue dienstverlening om inwoners met een bijstandsuitkering te ondersteunen met het zetten van een volgende stap in hun participatie en het weer meedoen in de samenleving;• Een groep van 25 statushouders met een bijstandsuitkering is uitgestroomd naar scholing en/of werk, mede door de inzet van het traject Noorderhuizen;• Het aantal inwoners vallend in het doelgroepenregister dat aan het werk is gegaan, is met ondersteuning van loonkostensubsidie en/of jobcoaching (afpraakbanen) uitgebreid met 27 personen (totaal 83 ultimo 2019);• Het aantal inwoners dat aan het werk is op een beschutte werkplek is uitgebreid met 7 personen (totaal 17 ultimo 2019). Op grond van de richtlijn van het ministerie diende de gemeente Het Hogeland op 31 december 2019 23 beschutte werkplekken te realiseren. We lopen hierdoor 6 plaatsen achter op het schema.• Door intensivering van de dienstverlening is het aantal personen met een migratieachtergrond dat dienstverlening heeft ontvangen gegroeid van 84 in 2018 naar 223 in 2019.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Het team Werkgeversdienstverlening heeft verder gewerkt aan de totstandkoming van een strategisch partnerschap met diverse regionale werkgevers in Het Hogeland. Daarbij zijn voortdurend vacatures

(regulier en SROI) en werkervaringsplaatsen gecreëerd. In 2019 zijn binnen Werkplein Ability ook een aantal stageplekken ingevuld. Binnen de Arbeidsmarktregio Werk in Zicht wordt samengewerkt op het terrein van werkgeversdienstverlening, Kansrijk beroep, Kansrijk Opleiden en grotere projecten, zoals het 1000-banenplan. Binnen Noorderhuizen kunnen via praktijkleren opleidingen worden gevolgd voor bouw en metaal tot en met niveau 2. Door de verdere ontwikkeling van Noorderhuizen, de deelname aan Kansrijke Groningers en de ontwikkeling van de plannen voor de vorming van een leerwerkbedrijf groeit de samenwerking tussen scholen en werkgevers.

In 2019 zijn we gestart met 1103 gemeentelijke uitkeringen verdeeld over 1280 personen en geëindigd met het aantal van 1097 gemeentelijke uitkeringen verdeeld over 1262 personen. Er is over 2019 sprake van een lichte daling. Wellicht goed om te melden dat er sprake is van een dynamisch bestand. Jaarlijks komen er ongeveer 400 uitkeringen bij en gaan er iets meer dan 400 uitkeringen af.

Regeling	Aantal 1-1-2019	Aantal 31-12-2019
Bijstand	999	998
IOAW	84	78
IOAZ	4	4
Bbz	16	17
Totaal	1103	1097

PTO en BbZ

De sinds 1 januari 2017 van kracht zijnde beleidsregels Parttime Ondernemen (PTO) hebben ook in 2019 hun vruchten afgeworpen. Het PTO-traject biedt de deelnemer ruimte om zich vanuit een uitkeringssituatie te ontwikkelen als parttime ondernemer, maar er wordt ook ingezet op regulier werk. Activering op beide vlakken versterkt elkaar. Deelnemers kunnen vanuit PTO ook (makkelijker) doorstromen naar de Bbz om voltijd hun bedrijf verder te ontwikkelen. Het realiseren van inkomsten en het in beweging blijven staan daarbij steeds centraal.

Naast PTO-ers worden er ook regelmatig Bbz-ers (starters) begeleid met workshops en coaching. Wat opvalt bij deze groep is dat deze ondernemers wel gewend zijn te werken in hun bedrijf maar niet aan hun bedrijf. Coaching van deze groep leidt tot betere omzetresultaten en vermindert het beroep op een uitkering.

Resultaten 2019 PTO & Bbz

In 2019 hebben in totaal 44 inwoners vanuit hun PW-uitkering deelgenomen aan het PTO traject, waarvan er 17 deelnemers op 31 december 2019 PTO-er zijn. Van deze 17 deelnemers realiseren er 10 inmiddels omzet. Van de resterende 27 PTO-ers zijn er 17 gestopt met het traject, omdat een ander traject beter aansloot op wat de deelnemer nodig had (opleiding of traject naar regulier werk).

Er zijn 2 PTO-ers doorgestroomd naar de Bbz omdat ze volledig met hun onderneming bezig waren of omdat er een krediet benodigd was. Verder zijn 8 PTO-ers volledig uitgestroomd uit de uitkering (zelfstandig kunnen voorzien in hun levensonderhoud vanuit zelfstandigheid en/of werk in loondienst).

In 2019 is 1 inwoner (volledig) uitgestroomd vanuit de Bbz vanwege voldoende inkomsten vanuit zelfstandigheid. Op 31 december 2019 maken nog 15 inwoners gebruik van de Bbz-regeling met een (gedeeltelijke) aanvullende uitkering.

Transformatie in de Wmo

In 2019 willen we nadruk leggen op de transformatieopgave in de Wmo.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Nadruk leggen op de transformatieopgave in de Wmo	<ul style="list-style-type: none">Algemene voorzieningen: 4 thuiskamers gestart.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben algemene voorzieningen ontwikkeld, zoals de Thuis kamers. Met deze pilot hebben we 4 (kleine) algemene voorzieningen ontwikkeld in Het Hogeland. Dit betreft een vorm van informele dagbesteding. In de Thuis kamers kunnen alle inwoners terecht voor een kopje koffie, een gesprek en diverse activiteiten. Zie voor een nadere omschrijving van dit initiatief onder het hoofdstuk "Samenkracht en burgerparticipatie". We laten de maatwerkvoorzieningen meer aansluiten op de eigen kracht en het sociaal netwerk van onze cliënten. Daarnaast hebben we met het bestuur keuzes gemaakt waar we extra op gaan inzetten: mantelzorgondersteuning en intensivering van de samenwerking met wijkverpleegkundigen. Verder hebben we ons voorbereid op de decentralisatie van beschermd wonen naar gemeenten:

- Aan het sociale team is expertise toegevoegd voor de indicatiestelling van Beschermd wonen.
- Er is inzichtelijk gemaakt hoeveel cliënten in 2020 geplaatst moeten worden en we hebben hierover prestatieafspraken gemaakt met woningbouwcorporaties.
- Er is gezamenlijk met de andere 12 Groninger gemeenten een financieel verdeelmodel ontworpen, waarbij we de middelen die we gaan ontvangen gezamenlijk gaan verdelen.

Partijen uit het veld hebben vanuit het innovatieatelier "Welkom in de Buurt" subsidie gekregen voor een pilot om het gesprek over het leven met een psychische kwetsbaarheid te bevorderen en daarmee stigmatisering tegen te gaan.

Huishoudelijke Ondersteuning

Als gevolg van ontwikkelingen in de CAO stijgen de tarieven Huishoudelijke Ondersteuning. Met de aanbieders van Huishoudelijke ondersteuning worden jaarlijks, in lijn met de AMvB Reële prijs Wmo de prijsstellingen besproken. De prijsstijging heeft tot gevolg dat de medewerkers Huishoudelijke Ondersteuning een beter salaris ontvangen. Dit heeft helaas nog niet geleid tot het terugdringen van de krapte aan personeelsaanbod. Dit blijft dan ook een punt van zorg. Wel zijn we er in geslaagd om een nieuwe aanbieder Huishoudelijke Ondersteuning te vinden, waardoor cliënten opnieuw kunnen kiezen uit 4 aanbieders. In de begroting is rekening gehouden met de stijging van de kostprijs. Daarnaast is in 2019 een oplossing gevonden voor de maaltijdvoorziening als onderdeel van de Wmo.

Ommelander Samenwerkingsmodel

Ook voor dagbesteding en kortdurend verblijf hebben we te maken met aanpassingen van de kostprijs. Deze aanpassingen vloeien net als bij de Huishoudelijke Ondersteuning voort uit wettelijke verplichtingen. In de begroting is rekening gehouden met de stijging van de kostprijs.

In 2019 zijn de eerste voorbereidingen getroffen voor de nieuwe aanbesteding. Deze aanbesteding wordt samen met Appingedam, Delfzijl en Loppersum uitgevoerd. We besteden dus niet langer aan in twee clusters. De insteek is om te komen tot een optimale spreiding van ondersteuning, zodat cliënten zoveel mogelijk dichtbij huis de benodigde begeleiding op maat kunnen krijgen. De feitelijke invulling van de aanbesteding en de opzet van het Programma van Eisen krijgt in 2020 vorm en inhoud.

Wijziging eigen bijdrage systematiek Wmo

Om een stapeling van eigen bijdragen te voorkomen heeft het Rijk besloten om de Wmo op dit onderdeel aan te passen en de eigen bijdrage per 4 weken te maximeren. De wetswijziging is ingegaan in 2019 en heeft in de gewijzigde verordeningen (februari 2020) zijn beslag gekregen. Als gevolg van de

wetswijziging is de landelijke verwachting dat de uitgaven voor gemeenten stijgen, terwijl de inkomsten uit eigen bijdragen dalen. De VNG is eind 2019 gestart met een onderzoek naar de feitelijke effecten van de wetswijziging voor gemeenten. Ook andere partijen doen onderzoek. Naar verwachting worden de onderzoekresultaten in 2020 gepubliceerd.

Publiek Vervoer

Onze gemeente speelt zowel bestuurlijk als ambtelijk een actieve rol in Publiek Vervoer. In 2019 is vanuit Publiek Vervoer samen met UVO, Q-buzz, Arriva en de Buurtbussen gekeken naar verdere optimalisatie van vervoerstromen en is actief gekeken naar de mogelijkheden van de integratie van het kleinschalig vervoer en het reguliere openbaar vervoer. Denk hierbij aan de inrichting van Hubs (knooppunten), de inzet van OV-ambassadeurs en de inrichting van de BI-tool Publiek Vervoer. Deze activiteiten moeten niet alleen leiden tot verbetering van de ontsluiting van het platteland, maar op termijn ook tot het bevorderen van de inclusie van mensen met een beperking, door het reizen met het reguliere openbaar vervoer te bevorderen.

In 2019 zijn ook de eerste stappen gezet met de vervoerder om te komen tot een project gericht op de ontsluiting van het ziekenhuis in Scheemda. Dit project start naar verwachting medio 2020.

E-Health

In 2019 zijn gesprekken gevoerd met zorgaanbieders en andere professionals om te kijken naar e-toepassingen in zorg en welzijn. Denk hierbij aan de doorstart van de virtuele thuiszorg, de digitale stamtafel, domotica en andere toepassingen. E-health kent vele toepassingsmogelijkheden en raakt deels de Wmo, maar ook de Zvw en Wlz. E-health toepassingen kunnen zeker in landelijk gebied bijdragen aan het behoud van leefbaarheid, bestrijding van eenzaamheid en verduurzaming van zorgstructuren. Vanuit dit kader wordt overleg gevoerd met de Provincie, Menzis (Zorgverzekeraar en Zorgkantoor) en het Ministerie van VWS. Vanuit de netwerkgedachte zijn wij aangesloten bij "WIJ", een beweging gericht op innovatie en (door)ontwikkeling van zorg en ondersteuning. De voorbereidende werkzaamheden moeten in 2020 leiden tot (een) subsidieverzoek(en) voor cofinanciering van pilots en duurzame E-health projecten in Het Hogeland.

Jeugdhulpverlening

In de afgelopen jaren zijn de tekorten in de jeugdzorg flink opgelopen. Oorzaken hiervan zijn onder meer de toegenomen vraag naar jeugdhulp en de toegenomen zwaarte van de problematiek. In 2019 is een Plan van Aanpak vastgesteld met 18 maatregelen. Het doel hiervan is om de jeugdhulp efficiënter en goedkoper te organiseren, waarbij de kwaliteit van zorg voor onze inwoners gegarandeerd blijft en gewerkt wordt aan de transformatiedoelstellingen. Belangrijke maatregelen uit het Plan van Aanpak zijn het intensiveren van de relatie met de huisartsen door middel van de Ondersteuner Jeugd en Gezin, het versterken van de verbinding met het onderwijs en het uitvoeren van een onderzoek naar ambulante begeleiding. Dit onderzoek heeft het tweede deel van 2019 plaatsgevonden en de resultaten zijn inmiddels gedeeld met de raad.

Naast de verschillende maatregelen die we lokaal nemen, werken we met andere Groninger gemeenten samen om de tekorten terug te dringen en de transformatie te realiseren. Dit gebeurt via de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten en via de Transformatieagenda Jeugd. Via de Transformatieagenda is regionaal € 3,6 mln. vanuit het Rijk beschikbaar gesteld om de transformatie binnen het jeugdhulpstelsel vorm te geven.

In het meerjarenperspectief is een daling van het tekort in het Sociaal Domein opgenomen. Bovenstaande maatregelen hebben mede als doel om de jeugdhulp goedkoper en efficiënter te organiseren. Of deze maatregelen ook één op één leiden tot het terugdringen van het tekort, is vanwege de complexiteit van het vraagstuk lastig te zeggen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Het eerder en op maat aanbieden van jeugdhulp	<ul style="list-style-type: none"> • Percentage jongeren dat jeugdhulp (ZIN) ontvangt: 15% • Percentage jongeren dat jeugdhulp (PGB) ontvangt: 1% • Percentage jongeren dat geholpen is door OJG'er bij huisarts zonder verdere doorverwijzing: 71%

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben het Plan van Aanpak Jeugdhulp uitgevoerd, met daarin mede de volgende maatregelen:

- het onderzoeks-adviesrapport naar de toegenomen uitgaven van ambulante begeleiding is uitgevoerd;
- we zijn begonnen met het verder uitrollen van de Ondersteuner Jeugd en Gezin (OJG) bij de huisartsen;
- we zijn gestart met het opstellen van een preventieplan;
- we hebben preventieactiviteiten uitgevoerd zoals Kansrijke Start. Met Kansrijke Start stimuleren we samenwerking tussen organisaties die bij de eerste 1000 dagen na geboorte betrokken zijn bij een kind.
- We zijn met het onderwijs begonnen om plannen te ontwikkelen voor collectieve ondersteuning op scholen.

Verder hebben we de beschikbare, vrij besteedbare middelen ingezet voor versterking van de basisondersteuning en de preventieve taken, praktijkbegeleiding, gedragswetenschappers en ondersteuner jeugd en gezin in de huisartsenpraktijk. In samenwerking met de Groninger gemeenten is een andere structuur voor de crisisopvang voor jongeren opgezet. Ook hebben we uitvoering gegeven aan de jeugdwet, door ondersteuning te verlenen aan jongeren waarvoor jeugdhulp is geïndiceerd.

Inkoop Jeugdhulp

Het inkopen van jeugdhulp hebben we gemandateerd aan de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG). Dit mandaat liep oorspronkelijk tot eind 2020. In 2019 zijn de gesprekken gestart met de Groninger gemeenten om te bepalen wat de wensen zijn ten aanzien van de samenwerking en inkoop van jeugdzorg. Er is een wens om te blijven samenwerken op in ieder geval hoog specialistische hulp en op monitoring. Daarnaast willen gemeenten meer regie, meer aansluiting van lokale opgaven op de uitvoering, meer contact met jeugdhulpaanbieders en willen zij de RIGG een structurele positie geven. Besloten is om het jaar 2020 te gebruiken om tot een afgewogen besluit te komen over passende inkoop van jeugdzorg vanaf 2022. Het lokale en regionale proces dat hiervoor doorlopen moet worden krijgt in 2020 z'n beslag.

Crisisopvang Kinderen

In 2019 hebben wij in samenwerking met de andere Groninger gemeenten een start gemaakt met het ontwikkelen van een andere structuur voor de crisisopvang van kinderen.

Deze nieuwe structuur, die wordt opgezet in nauwe samenwerking met de aanbieders van gespecialiseerde zorg, is noodzakelijk omdat crisisplaatsen voor kinderen met ernstige gedragsproblemen erg schaars zijn in Noord Nederland en de instellingen moeite hebben om gekwalificeerd personeel te vinden. In geval van een crisis is het voor het sociaal team van de gemeente een tijdrovende zoektocht om een goede plek voor de jongere te vinden.

Doel van de nieuwe opzet is dat we het aantal crisissen willen terug dringen. Dit willen we bereiken door de hulpverleningstrajecten vóórafgaand aan de crisis gezamenlijk met zorgaanbieders, sociale teams en jeugdbeschermers te evalueren, waardoor we meer inzicht krijgen in het voorkomen van crisissen.

In 2019 is er in de gemeente Het Hogeland voor 34 individuele kinderen crisishulp ingezet. De totale kosten hiervoor bedroegen € 412.500.

Volksgezondheid

In het coalitieakkoord van de gemeente Het Hogeland staat dat er nieuw gezondheidsbeleid wordt opgesteld. In juli 2019 is de Startnotitie Gezondheidsbeleid in de raad vastgesteld. Hierin zijn de kaders voor het gezondheidsbeleid vastgesteld door de raad. In deze Startnotitie is vastgesteld dat de gemeente Het Hogeland inzet op gezonde inwoners in een gezonde leefomgeving, gezond opgroeien en gezond meedoen. Er zijn in 2019 meerdere bijeenkomsten over gezondheid(-sbeleid) gehouden. Inwoners en beroepskrachten hebben meegewerkt aan het positief gezondheidsbeleid voor de komende jaren. Op 26 september 2019 is een gezondheidsdag met stands en workshops georganiseerd, met meer dan dertig organisaties en 175 bezoekers. Op 15 oktober 2019 heeft een thema-avond over positieve gezondheid plaatsgevonden. Ook zijn er allerlei bijeenkomsten in de dorpen van Het Hogeland bijgewoond. Dit heeft geleid tot het beleidsplan 2020-2023, waarin de kaders zijn uitgewerkt voor de komende jaren, en tot een uitvoeringsplan voor het jaar 2020.

Het doel van dit lokaal gezondheidsbeleid is een gezonde leefstijl te stimuleren, door het terugdringen van roken, overgewicht, alcohol- en middelengebruik en te werken aan gezonde clubs, gezonde scholen en een gezonde en veilige leefomgeving.

GIDS (Gezond in de Stad) - gelden

In 2019 konden inwoners kunnen subsidie aanvragen voor initiatieven die bijdragen aan gezondheid (GIDS). Het doel hiervan is structureel en duurzaam bijdragen aan de gezondheid van mensen in een lage sociaal-economische positie. Er zijn verschillende initiatieven ondersteund in 2019, zoals een cursus psychisch fitter, de beweegtuin, fietsen met nieuwkomers en bewegen met ouderen.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Sociaal domein & volksgezondheid (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Vershil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	65.499	73.338	79.052	-5.714	N
Baten	16.821	22.453	22.155	298	N
Saldo programma	48.678	50.885	56.896	-6.012	N

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Reserve Sociaal Domein	-244	-401	-1.659	1.258	V
Totaal mutaties	-244	-401	-1.659	1.258	

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten	2019
Sociaal domein & Volksgezondheid	
Dorpsinitiatieven/leefbaarheid	200.000
Maatschappelijke banen	142.473
Onderz. Ambulante begeleiding jeugdhulp	36.250
Gidselden 'Gezond in de Stad'	52.798
Minimabeleid	35.000
Taalhuizen	69.476
Plan participatie en integratie statushouders	372.128
Vitaliteitscoördinator	31.864
Incidentele subsidie Biblionet	83.862
Werken aan de Dorpen	130.543
Totaal	1.154.394

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

Voordeel/
Nadeel

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is opgenomen bij het programma Bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar deze analyse.	2.639	N
-	De kapitaallasten bij het programma Sociaal domein en Volksgezondheid laat een nadelig verschil zien ten opzichte van de raming. Dit wordt veroorzaakt door administratieve redenen. De begroting van WPA is grotendeels per saldo opgenomen in begroting 2019. Dit saldo is inclusief de kapitaallasten.	370	N
-	De verstrekte uitkeringen en verstrekkingen op het gebied van inkomensvoorzieningen vanuit de Participatie wet zijn € 120.000 hoger dan begroot. Daarnaast heeft er een herberekening plaatsgevonden met betrekking tot de waardering openstaande debiteuren sociale zaken met een nadelig effect van € 100.000.	220	N
-	De kosten voor de Jeugdzorg (ZIN en PGB) bedragen € 16,3 miljoen. Hiervan heeft ruim € 330.000 betrekking op afrekeningen van oude jaren. De uitgaven met betrekking tot 2019 bedragen bijna 16,0 miljoen. Dat is bijna 2,3 miljoen meer dan begroot. In de primaire begroting is een	2.314	N

	onttrekking geraamd aan de reserve Sociaal Domein van ruim € 244.000 ter dekking van de hogere kosten Jeugdzorg. Door het rijk zijn, via de decembercirculaire, extra middelen beschikbaar gesteld voor de tekorten in de jeugdzorg. Voor Het Hogeland gaat dit om een bedrag van € 463.000. Ook het overschot op Beschermd wonen wordt conform voorgaande jaren ingezet ter dekking van het tekort bij de jeugdzorg. Totaal is er voor € 895.000 dekking. Het resterende tekort komt daarmee op € 1.419.000. Voorgesteld wordt dit naast de geraamde € 244.000 te onttrekken aan de reserve Sociaal Domein.		
-	Overige afwijkingen.	171	N
	Totaal	5.714	N

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	Onder programma 5 worden de inkomsten en uitgaven van Ability verantwoord. Tot en met 2018 werden de diensten die de voormalige Hogeland gemeenten afdaken bij Ability gefactureerd aan de gemeenten. In de begroting 2019 is de omzet van Ability gecorrigeerd voor de Groen werkzaamheden die werden uitgevoerd bij BMW. Ook de daarvoor beschikbare budgetten bij de gemeenten zijn verlaagd. Het personeel van Ability maakt nu deel uit van Het Hogeland. De overige omzet die Ability bij deze gemeenten haalde door detachering van personeel, het uitvoeren van schoonmaakwerkzaamheden, catering en postbezorging is nog niet gecorrigeerd. Dat geeft een tekort op dit programma maar zou moeten leiden tot overschrijdingen op diverse budgetten voor inhuur personeel, schoonmaak, post en catering in andere programma's.	860	N
-	Beschermd wonen wordt uitgevoerd door de centrumgemeente Groningen. De gemeente Groningen ontvangt hiervoor de middelen. Het overschot of tekort wordt op basis van inwoneraantal verdeeld over de gemeenten. Voor 2019 betreft het een teruggave van 556.000 minus een correctie over 2018 van 125.000. Het saldo wordt conform voorgaande jaren ingezet ter dekking van het tekort op de Jeugdwet.	431	V
-	Overige afwijkingen.	131	V
	Totaal	298	N

6. Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid

Omschrijving

Het programma RO, Wonen & Duurzaamheid richt zich op het op peil houden van de woon- en leefomgeving van onze inwoners. Zo ondersteunen we nieuwe initiatieven en bestaande trajecten rond het opstellen en actualiseren van bestemmingsplannen.

We willen kwalitatief goede en kwantitatief voldoende woningen, die aansluiten bij de behoefte en groei van de gemeente. Daarbij bewaken we de bouwkundige, duurzame en esthetische kwaliteit van de te bouwen woningen.

Samen met anderen werken we aan een leefomgeving en een milieu waarin ook toekomstige generaties goed kunnen leven. Dat doen we door duurzaam te investeren in bodem, water, lucht en natuur, in duurzame energiebronnen en door minder energie te gebruiken. Daarnaast voeren we onze wettelijke milieutaken uit.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 7.2 Riolering
- 7.3 Afval
- 7.4 Milieubeheer
- 7.5 Begraafplaatsen en crematoria
- 8.1 Ruimtelijke ordening
- 8.2 Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)
- 8.3 Wonen en bouwen

Beleidskader

Voor dit programma zijn voor de nieuwe gemeente Het Hogeland nog geen beleidsdocumenten vastgesteld. In 2019 lag de focus vooral op het verzamelen van de benodigde data en harmonisatie. In 2020 worden de eerste beleid- en beheerplannen opgesteld en worden de omgevingsvisie en de woonvisie geschreven voor de nieuwe gemeente. In het afgelopen jaar hebben we op het gebied van beleid nog met de bestaande plannen uit de vier gemeenten gewerkt. Hierbij moet gedacht worden aan de volgende (soort) documenten:

- beleids- en beheerplannen voor afval en riolering;
- milieubeleidsplannen;
- beleid- en beheerplannen voor de begraafplaatsen;
- regiovisie Groningen - Assen;
- Woon- en leefbaarheidsplan/woonvisie;
- vigerende bestemmingsplannen;
- grondexploitaties en grondbeleid.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
Omvang huishoudelijk afval	<i>Kg / inwoner</i>	219	198
Hernieuwbare elektriciteit	%	83,5	26,0
Gemiddelde WOZ-waarde	<i>x € 1.000</i>	165	165
Nieuw gebouwde woningen	<i>Aantal per 1.000 woningen</i>	2,7	6,2
Demografische druk	%	82,5	66,4
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	<i>in euro's</i>	757	721
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	<i>in euro's</i>	798	786

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Waterketen (watersysteem en riolering)

In de waterketen wordt voor het oppervlaktewater- en het afvalwatersysteem integraal beleid geformuleerd in het (Afval)waterbeleidsplan. In het (Afval)waterbeleidsplan zijn doelstelling geformuleerd voor de volksgezondheid en de realisatie van een klimaatbestendige leefomgeving.

Naast het uitvoeringsprogramma voor Het Hogeland wordt ook aan een uitvoeringsprogramma voor de regionale waterketensamenwerking gewerkt.

De samenwerking in de waterketen is regio breed (Groningen en Noord Drenthe) georganiseerd. In deze regionale samenwerking werken waterschappen, waterbedrijven en gemeenten gezamenlijk aan regionale opgaven.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» (Afval)waterbeleidsplan Het Hogeland Het oppervlaktewater-, grondwater- en rioleringssysteem zodanig inrichten en beheren dat wordt voldaan aan een veilige, gezonde en klimaatbestendige inrichting van de leefomgeving.	<ul style="list-style-type: none"> • Bij alle herinrichtingsplannen van de omgeving is invulling gegeven een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte. • Vanuit het beheren van de openbare ruimte is beoordeeld of de ontwatering van het gebied op orde is.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

In gezamenlijkheid is er uitvoering gegeven aan maatregelen en ontwikkelingen. Bijvoorbeeld aan het optimaliseren van het oppervlaktewatersysteem van Bedum. Dit heeft inmiddels geleid tot concrete maatregelen in de vorm van een stuw en vernieuwing van duikers. In het project Herinrichting Stationsgebied Bedum is het watersysteem geoptimaliseerd met vernieuwing van het duikersysteem en de waterpartijen. Er is uitvoering gegeven aan diverse rioleringsprojecten in Het Hogeland. De (afval)waterketen is doelmatiger ingericht en benaderd als één systeem op zuiveringskringniveau. In samenwerking met het waterschap Noorderzijlvest is/wordt gewerkt aan verschillende projecten met als uitgangspunt dat de afvalwaterketen als één geheel wordt benaderd. Concrete projecten zijn 'Rioolgemaal Eemshaven' en 'Ketensturing'. De wateroverlast in bebouwd gebied wordt teruggedrongen. In de planontwikkeling en bij herstel van de openbare ruimte vindt continu een beoordeling plaats in het kader van de klimaatontwikkeling. Hierbij is het voorkomen van wateroverlast een belangrijk speerpunt. Verder is er onderzoek gedaan naar de wateroverlast in Robbenoord te Lauwersoog.

Samenwerking Waterketen

Wat willen we bereiken?	Wat hebben we bereikt?
<p>» Waterketen samenwerking Groningen Noord Drenthe</p> <p>Op basis van het landelijk Bestuursakkoord Water (BAW 2012) is een regionale samenwerking in de waterketen aangegaan. Hierin staan de drie K's+D centraal.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het verlagen van de maatschappelijke <u>K</u>osten; • Het verminderen van de <u>K</u>wetsbaarheid; • Het verbeteren van de <u>K</u>waliteit van Beheer; • Bevorderen van het <u>D</u>uurzaam beheren van de waterketen. 	<ul style="list-style-type: none"> • In 2019 is er een nieuw verlengd Waterakkoord 2020-2025 afgesloten met alle partners in de regionale samenwerking Groningen Noord Drenthe. • Er heeft een herschikking van de clusters plaatsgevonden waaruit nieuwe samenwerkingsvormen op clusterniveau gaan ontstaan. Gemeente Het Hogeland vormt nu een nieuw cluster samen met de gemeente Westerkwartier. • Het stellen van nieuwe doelen voor de komende periode. Het verminderen van de kwetsbaarheid, het verbeteren van de kwaliteit en de thema's duurzaamheid, klimaatadaptatie en energietransitie worden opgepakt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Samen sturen door inzicht te krijgen in de systemen op zuiveringskringsniveau en samen in te grijpen. In het kader van meten en monitoren is samen met het waterschap Noorderzijlvest het project Ketensturing opgestart. Doel is het monitoren van de rioolgemalen in een gezamenlijke hoofdpot. Resultaten van dit project worden verwacht in het voorjaar van 2020. Het databeheer riolering is geoptimaliseerd (regionaal team Gegevens Beheer). Het team Gegevensbeheer is verder uitgebreid. Naast dat er meer gemeenten zijn aangehaakt worden ook meer rioleringstaken aangeboden. Het meten en monitoren van het rioleringssysteem wordt regionaal gefaciliteerd. In het regionale project Meten en Monitoren zijn wij nog niet aangehaakt. Dit staat voor 2020 op de planning.

We participeren in de ontwikkelingen van Klimaatadaptatie, Omgevingswet en Energietransitie. In het kader van de klimaatadaptatie zijn het afgelopen jaar stresstesten uitgevoerd. Hiermee is voldaan aan de wettelijke opgave om de risico gebieden op een aantal thema's in beeld te brengen. In 2020 wordt aan deze wettelijke opgave een vervolg gegeven middels een risico-inventarisatie met als doel een maatregelenplan voor de openbare ruimte.

In 2019 is gestart met de harmonisering van diverse beheerproducten zoals het baggerplan en het beheerplan riolering en andere rioleringstaken.

Verder zijn we bezig met de optimalisering van rioolgemalen.

Circulaire economie

De circulaire economie is een systeem dat bedoeld is om herbruikbaarheid van producten en grondstoffen te maximaliseren en waardevernietiging te minimaliseren. Anders dan in het huidige lineaire systeem, waarin grondstoffen worden omgezet in producten die aan het einde van hun levensduur worden vernietigd. Door het navolgen van deze principes ontstaan nieuwe organisatie modellen op basis van kringlopen. Het Rijk richt zich op het ontwikkelen van een circulaire economie voor 2050 met als tussendoel om in 2030 50 procent minder primaire grondstoffen te gebruiken.

De gemeente heeft een rol in de circulaire economie bij het de harmonisatie van het grondstoffenbeleid, de Nota Bodembeheer (bodembeleid) én het eigen inkoopbeleid.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Harmoniseren van het Grondstoffenbeleid in 2019 en 2020.	<ul style="list-style-type: none"> In april 2019 zijn de starnotitie en het participatieplan vastgesteld. Na de vaststelling is het participatieplan in uitvoering gebracht en afgerond in december 2019.
»	Hergebruik grondstoffen	<ul style="list-style-type: none"> De resultaten van 2019 zijn nog niet bekend. Wel wordt een toename van hergebruik verwacht door de ontwikkelingen op het gebied van nascheiding.
»	Duurzaam inkoopbeleid	<ul style="list-style-type: none"> We hebben deelgenomen aan de circulaire Inkoop Academie met als doel om duurzaamheid meer bij inkooptrajecten te betrekken. Een eerste aanzet hiervoor is onze eigen bedrijfsafval.
»	Duurzaam bouwen	<ul style="list-style-type: none"> Samen met vastgoed wordt onderzocht hoe we de gemeentelijke gebouwen kunnen verduurzamen en naar energielabel C brengen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We zijn gestart met het opstellen van een grondstoffenbeleid waarbij de Rijksdoelstellingen 'Van Afval Naar Grondstoffen' (VANG) een leidend uitgangspunt vormen. De inwoner is hierbij actief betrokken. Er zijn uitgangspunten circulaire economie opgenomen in het inkoopbeleid en uitgangspunten duurzaamheid ondergebracht bij vastgoed.

Milieubeheer

Milieubeleidsplan

Het milieubeleidsplan stelt de doelen vast die de meetlat vormen voor de gehele organisatie op welke wijze duurzaamheid wordt geïmplementeerd in het eigen werkveld. Thema's die hierbij spelen zijn:

- Klimaatbeleid, klimaatadaptatie;
- duurzaamheid, waaronder Fair Trade, duurzaam inkopen en de Sustainable Development goals (17 doelen, vastgesteld door de VN, die handvatten geven voor duurzaamheid);
- geluid-, bodem en luchtkwaliteit;
- versterken van de duurzaamheid van de drie havens in al hun variatie. Ecoports wordt hierbij actief uitgedragen voor de Eemshaven en haven Lauwersoog;
- uitgangspunten van Vergunning-, Toezicht- en Handhavingsbeleid (VTH);
- faciliteren van NME door IVN en Groninger Landschap.

De looptijd van de milieubeleidsplannen van de verschillende voormalige gemeenten zijn inmiddels verlopen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Implementatie van een milieubeleidsplan met een gedragen doelstelling	<ul style="list-style-type: none"> Lopende projecten zijn verder uitgevoerd en uitgebreid naar Het Hogeland.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Een inventarisatie is gemaakt van wat er nodig is om duurzaamheidsbeleid op te stellen, en een opdracht daarvoor is geformuleerd. De reeds lopende projecten, waaronder natuur en milieueducatie in

samenwerking met IVN en Groninger Landschap, Koploperproject met bedrijven, duurzaamheid bij de havens, het maken van klimaatstresskaarten zijn voortgezet. Inwoners worden vooral betrokken via de energie coöperaties.

Energietransitie

Hoe verwarmen we Het Hogeland in een toekomst zonder aardgas? En dan wel graag op een betaalbare, een betrouwbare, een duurzame en een gedragen manier. Tijdig verkennen hoe we aan die opgave gaan werken is wel een noodzakelijke eerste stap. Hiervoor willen we een visie voor elektriciteit en voor warmte opstellen. De opgaven van de energietransitie zijn zo groot dat we bij deze visies aan dienen te geven hoe partners, bewoners en bedrijven bij de visie en de uitwerking van de visie betrokken worden.

Het landelijke klimaatakkoord zal aan de hand van de 5 sectortafels verder worden uitgerold. Voor gemeenten vormen de sectortafels gebouwde omgeving en duurzame elektriciteitsproductie de opgaven. Deze opgaven dienen uitgewerkt te worden in een zogenaamde Regionale Energie Strategie (RES). Begin 2019 is de intentieverklaring ondertekend door de overheden (waterschappen, provincie en gemeenten) om tot een startnotitie te komen voor de regio provincie Groningen.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Gemeentelijke energievise	<ul style="list-style-type: none"> De kleinschalige energievise is in september vastgesteld.
»	Klimaatakkoord	<ul style="list-style-type: none"> De startnotitie RES is vastgesteld. Bouwstenendocumenten voor de RES (zowel elektriciteit als warmte) zijn in december 2019 in concept opgeleverd. Er is contact met bewoners die al van het aardgas af willen; dit levert bouwstenen voor de warmtetransitievisie waaraan in 2020 en 2021 verder zal worden gewerkt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De kleinschalige energievise is opgesteld en zal in samenhang met de RES worden gevolgd door een grootschalige visie; aan kleinschalige projecten wordt medewerking verleend. Daarbij is de Startnotitie Regionale Energie Strategie provincie Groningen in september vastgesteld, en er zijn bouwstenen opgeleverd voor het eerste bod en de conceptversie RES die in juni 2020 zal worden opgeleverd. Verder zijn er scenariostudies gedaan over wat de energietransitie voor Het Hogeland betekent en kan opleveren. Een eerste inventarisatie voor wat nodig is voor de warmtetransitie is gestart. Hierbij worden bewonersinitiatieven worden gesteund.

Energietransitie/duurzaamheid

Er is een vast overleg opgestart met de energie coöperaties in de gemeente, waardoor korte lijntjes ontstaan om de energietransitie een breed gedragen succes te maken. Uit dit overleg komen projecten voort, zoals dorpen die al van het aardgas af willen, onderzoeken om gemeentelijke daken beschikbaar te stellen voor bewonersinitiatieven, etc. De energiecoöperaties (en andere inwoners) willen een nadrukkelijke rol in de energietransitie; daarmee wordt de rol van de gemeente meer ondersteunend, en zoeken wij o.a. naar andere fondsen zoals NPG-gelden om deze initiatieven goed te kunnen ondersteunen en de gemeentelijke begroting te ontlasten.

Het Energieloket is voor de vier gemeenten samengevoegd tot één loket met informatie voor het verduurzamen van woningen, van maatregelen tot het vinden van subsidies en bedrijven.

Overleg met de NAM heeft geleid tot een pilotstatus voor Het Hogeland voor het hergebruik (co-use en re-use) van gaswinningslocaties.

Duurzame mobiliteit

Projecten over duurzame mobiliteit zijn gestart. Zo loopt er momenteel een pilot voor een elektrische deelauto onder medewerkers van Het Hogeland. Deze wordt binnenkort, indien mogelijk, ook verder uitgebreid zodat bewoners hier ook aan deel kunnen nemen. In de toekomst zijn er wellicht koppelkansen mogelijk voor vrijwilligers in het ouderenvervoer en de inzet van deelauto's voor mobiliteit van minima. De inspanningen rondom de deelauto pilot sluiten ook aan bij de inspanningsverplichting die Het Hogeland heeft als onderdeel van de Green Deal Autodelen, die is afgesloten door het P10 samenwerkingsverband.

Daarnaast neemt Het Hogeland deel aan het 1000 laadpalenplan, waarin het streven is om een dekkend netwerk van elektrische laadpalen te realiseren. In het eerste kwartaal van 2020 zijn de eerste palen binnen Het Hogeland gerealiseerd. Momenteel lopen er nog enkele aanvragen voor nieuwe laadpalen en is er regelmatig overleg met de samenwerkingspartners.

Als laatste is in samenwerking met de provincie Groningen een subsidieaanvraag ingediend en gehonoreerd voor het realiseren van slimme laadpleinen. Doel is om te onderzoeken of slimme laadpleinen het volle elektriciteitsnet kunnen ontlasten doordat elektrische auto's als back-up accu fungeren. Binnenkort zal aan de slag worden gegaan met de aanbestedingsprocedure om tot een realisatie van het slimme laadplein te komen.

Duurzame gebouwen

Binnen de organisatie wordt duurzaamheid nu op diverse plaatsen geborgd, waardoor er bijvoorbeeld op termijn aan de wettelijke duurzaamheidsnormen van onze eigen gebouwen zal kunnen worden voldaan en door middel van de inkoop van elektriciteit wordt er nieuwe hernieuwbare energie gerealiseerd.

Regeling Reductie Energiegebruik

Ingegeven door de Urgenda-uitspraak is door het rijk de Regeling Reductie Energiegebruik (RRE) gestart met als doel het terugdringen van CO₂ uitstoot. In november 2019 konden gemeenten, gestimuleerd tot samenwerking, een aanvraag indienen om aanspraak te maken op de eenmalige beschikking. Het Hogeland is via het Energieloket een samenwerking aangegaan met Appingedam, Delfzijl, Loppersum en Westerkwartier. De definitieve uitslag voor Het Hogeland volgt in 2020.

De aanvraag is gericht op samenwerking met de GREK, lokale energiecoöperaties, dorp- en wijkverenigingen. Het plan omvat de volgende aspecten: Analyseren in welke wijken de meeste bespaarwinst is te behalen; Energiecoaches opleiden die vervolgens huisbezoeken afleggen om mensen te helpen besparen en te voorzien in enkele besparende producten; Organiseren van informatie- en thema avonden samen met lokale partijen over energiebesparing.

Milieu/VTH

Op het gebied van bodembeheer is gemeentelijk beleid vastgesteld ten aanzien van de ZZS (zeer zorgwekkende stofgroep) PFAS; voor het buitengebied is een achtergrondnorm vastgesteld waardoor hergebruik van grond opnieuw mogelijk is zonder extra partijkeuringen; voor de bebouwde kom wordt verwacht dat dit in de loop van 2020 wordt vastgesteld.

Ten aanzien van de bodemsanering gasfabriek in Bedum (Bestemmingsplan Kop van Noord) is het grondwater blijvend gemonitord in 2019; naar verwachting zal er in 2020 sprake zijn van een stabiele grondwaterverontreiniging. De bouwwerkzaamheden op de locatie zullen ook in 2020 zijn afgerond.

In 2019 zijn, in opdracht van de gemeente, verschillende bodemsaneringen uitgevoerd en afgerond (asbestverontreiniging Robbenveld te Bedum, asbestverontreiniging berm Zuurdijk, fietspaden Uithuizen en Uithuizermeeden, reconstructie Hooilandseweg Roodeschool, Stationsgebied Bedum,

Jeugdsoos Wehe den Hoorn). Daarnaast zijn, in opdracht van derden, ook bodemsaneringen uitgevoerd binnen het grondgebied van de gemeente waar de gemeente toezicht heeft gehouden.

Voor het vastleggen van bodemonderzoeksgegevens is de gemeente in 2019 overgegaan op het informatiesysteem Nazca-i (via een Shared Service Centrum van de provincie Groningen); alle bij de gemeente bekende bodemonderzoeken zijn digitaal vastgelegd, raadpleegbaar via een landelijke website (bodemloket) en worden beheerd door de gemeente Het Hogeland (verplichting op grond van de Wet bodembescherming). In 2019 is een achterstand van circa 165 rapportages uit de voormalige gemeenten weggewerkt (gedigitaliseerd en in Nazca-i geplaatst).

Bij ruim 50 grotere bedrijven in Het Hogeland is, in het kader van het energiebesparingsproject bij bedrijven, een controle uitgevoerd (door de Omgevingsdienst Groningen) naar het energieverbruik en de mogelijkheid om energie te besparen. Het project loopt door in 2020. Ook enkele gemeentelijke gebouwen zijn onderzocht en worden geadviseerd in kader terugbrengen energieverbruik.

Voor het gebruiken van zogenaamde knalapparaten door akkerbouwers (waarmee vogels worden verjaagd) zijn uitvoeringsregels opgesteld, zodanig dat overmatige hinder voor bewoners en recreanten wordt voorkomen en daarnaast wel, zij het onder voorwaarden, gebruik kan worden gemaakt van deze knalapparaten. De regeling vervangt de regelingen zoals die in het verleden bestond in de voormalige gemeente voor de herindeling.

Begraafplaatsen en crematoria

Begraafplaatsen

Uitgangspunt is het aanbieden van kwalitatief goede begraafplaatsen met een daaraan gekoppelde actuele, bijgewerkte gravenadministratie.

De beeldkwaliteit van begraafplaatsen betreft grotendeels beheer en onderhoud van groenvoorzieningen. Hiervoor geldt dat in 2020 nieuw beleid wordt gemaakt, in het nieuwe begraafbeleid wordt daar ook naar verwezen. De kwaliteit bestaat daarnaast uit de diensten die worden aangeboden. Ook hiervoor geldt dat in nieuw begraafbeleid keuzes moeten worden gemaakt. Voorop staat dat we voldoen aan onze wettelijke verplichting: gelegenheid bieden tot bijzetten van een overledene. Voor een adequaat beheer van graven is een begraafplaatsenverordening, uitvoeringsbesluit en een complete gravenadministratie van wezenlijk belang.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Kaders voor begraafbeleid	• De kaders voor begraafbeleid zijn vastgesteld en nader uitgewerkt.
» Handhaven kwaliteit	• De onderhoudskwaliteit is zoveel mogelijk gehandhaafd.
» Kostenbewust beheer	• Het toepassen van een efficiënte werkmethode, waarmee de kosten beheerst zijn.
» Extra capaciteit	• Het uitbreiden van begraafplaatsen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Het concept begraafbeleid (inclusief uitvoeringsbesluit en beheerverordening) is opgesteld om vervolgens vast te kunnen stellen in 2020.

Periodiek onderhoud heeft plaatsgevonden alsmede is er onderzoek gedaan naar alternatieven voor verharding van de schelpenpaden. Op de begraafplaats van Warffum zijn bomen aangeplant en heeft uitbreiding van de begraafplaats in Ulrum plaatsgevonden alsmede een kleine uitbreiding van de begraafplaats in Zuidwolde. Vrijwilligers hebben zich met enthousiasme ingezet op diverse

begraafplaatsen. Daar waar nodig of gewenst zijn rechthebbenden aangesproken op hun verantwoordelijkheid met betrekking tot onderhoud van graven.

Ruimtelijke ordening

Het ruimtelijk beleid is neergelegd in verschillende visies en plannen. Nieuwe initiatieven worden getoetst aan bestaand beleid. Als ontwikkelingen in de samenleving dit vragen, vindt actualisering en bijstelling van het beleid plaats.

Uiteindelijk zullen de verschillende visies worden vervangen door een Omgevingsvisie voor Het Hogeland.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Uniform planologisch beleid voor het hele grondgebied	<ul style="list-style-type: none">• Er is gestart met een harmonisatieplan, teneinde de planologische regimes van de vier gemeenten op elkaar af te stemmen. Dit plan is naar de provincie gestuurd voor vooroverleg en kan in 2020 verder de besluitvorming in.
»	Uniforme welstandsregels voor het hele grondgebied	<ul style="list-style-type: none">• We hebben een aanvang gemaakt met het opstellen van een nieuwe Welstandsnota. Vaststelling zal in 2020 plaatsvinden.
»	Locaties en planologische regels voor zonneparken	<ul style="list-style-type: none">• Lokale initiatieven kunnen gefaciliteerd worden
»	Actueel en passend planologisch regime Eemshaven	<ul style="list-style-type: none">• Bestemmingsplan Eemshaven heeft als voorontwerp ter inzage gelegen en is in beginsel klaar voor de formele procedure. Momenteel is het afwachten op nadere regels rondom stikstof en de afstemming met de Commissie m.e.r.; daarna kan het plan in procedure.
»	Vorbereiding komst Omgevingswet	<ul style="list-style-type: none">• Programmaplan en projectstructuur voor de implementatie Omgevingswet.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is dit jaar beleid vastgesteld voor kleinschalige initiatieven op het gebied van zonne-energie. Verder is er een programmaplan gemaakt voor het implementeren van de Omgevingswet en het opstellen van een Omgevingsvisie. De projectstructuur is opgezet en de inhoudelijke projectgroepen gaan begin 2020 van start.

Omgevingsvisie

De omgevingsvisie is een strategische visie voor de lange termijn voor de gehele fysieke leefomgeving. Het Rijk, de provincie en de gemeenten moeten ieder een dergelijke visie opstellen met het oog op het bereiken van de maatschappelijke doelen van de Omgevingswet. De visie moet ingaan op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed.

Bestemmingsplannen

- Bestemmingsplan Maarweg is vastgesteld.
- Bestemmingsplan De Marne Buitengebied is vastgesteld.

Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)

De nog op te stellen nota grondbeleid schept het kader voor de manier waarop de gemeente haar rol (actief, passief of facilitair), haar ontwikkelstrategie en kostenverdeling bij initiatieven bepaalt. Daarnaast biedt de nota een kader voor de manier waarop zij haar instrumenten inzet om haar doelstellingen te realiseren. De hoofddoelstellingen die de onderlinge gemeenten hierbij nu hanteren, verschillen niet zoveel van elkaar.

Wat willen we bereiken?	Wat hebben we bereikt?
» Het bevorderen en tijdig mogelijk maken van het gewenste ruimtegebruik.	<ul style="list-style-type: none"> • Harmoniseren van het beleid en de administratie binnen de nieuwe gemeente • Verkopen van 60 woonkavels. • Verkoop van 3 bedrijfskavels. • Realiseren van circa € 457.000,- inkomsten uit incidentele verkoop van snippergroen, verhuur en verpachting van gronden.
» Het bevorderen van de gewenste ruimtelijke kwaliteit binnen ontwikkelingsplannen.	<ul style="list-style-type: none"> • Op verzoek van de Initiatiefnemers is de risicodragende ontwikkeling van het uitbreidingsplan 't Stee in Adorp overgenomen door de gemeente. Hiervoor is o.a. een verkenning grondexploitatie opgesteld en zijn er diverse contractafspraken gemaakt met betrokken partijen. • Deelnemen aan diverse projectgroepen omtrent ontwikkeling.
» Het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en gemeente.	<ul style="list-style-type: none"> • Herziening van 12 Grondexploitaties, 1 nieuwe grondexploitatie en 2 verkennende grondexploitaties. • Uitvoering geven aan gemaakte overeenkomsten. - Ter Laan 4. • Ontwikkeling Industrieweg Uithuizen. • Ontwikkeling Van Speykstraat Roodeschool • Gesprekspartner met projectleiders tijdens overleggen met ontwikkelaars/ eigenaren etc. waaronder ook Bobenco locatie Winsum, 't Stee te Adorp. • Voorbereiding stopzetten van de inkoopgarantieregeling voormalig Eemsmond.
» Risicobeheersing (financieel en juridisch) van ruimtelijke ontwikkelingen.	<ul style="list-style-type: none"> • Alle grondexploitaties zijn herzien. Hierin wordt per uitbreidingsplan een risicoanalyse gegeven.
» Streven naar een marktconform financieel resultaat.	<ul style="list-style-type: none"> • Verkoop school Zuidwolde middels verkoop bij inschrijving. • Voorbereiding verkoop school Baflo aan de Veiligheidsregio. • Voorbereiding verkoop schoolpand Zoutkamp aan ontwikkelaar.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

We hebben de vier verschillende administraties van de oude gemeenten geharmoniseerd. Dit betreft de verhuur, verpachting en in gebruik gegeven gronden. Het overzicht is nog niet voor 100 % compleet. Af en toe worden er namelijk nog dossiers aangetroffen die niet eerder geregistreerd waren in een van de oude administraties. Deze worden op dat moment toegevoegd. Verder is het overzicht Materiële Vaste Activa (MVA) geharmoniseerd, dit zijn de voormalige Niet In Exploitatie Genomen (NIEGG) Gronden. Hierdoor is een overzicht ontstaan van gemeentelijke gronden waar ontwikkeling mogelijk is.

We hebben deelgenomen aan diverse projectgroepen omtrent ontwikkeling zoals: projectgroep Wehe den Hoorn, 't Stee te Adorp, Gebiedsvisie Aanleg te Winsum. Verder werken we aan de actualisatie van de nota Grondbeleid en vervolgens op basis hiervan komen tot nadere uitwerking.

Bouwen en Wonen

De gemeente heeft de taak om te zorgen dat er voldoende woningen zijn voor verschillende doelgroepen. Het is daarbij belangrijk dat de woningvoorraad aansluit bij de verwachte demografische samenstelling.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Voldoende huur- en koopwoningen voor de verschillende doelgroepen, met de juiste kwaliteit en spreiding	<ul style="list-style-type: none">• Er zijn 64 woningen gesloopt en 119 woningen (al of niet vervangend) nieuw gebouwd.• Woningcorporaties hebben hun strategische voorraad beleid op elkaar afgestemd.
» Betere doorstroming op de woningmarkt d.m.v. ontwikkeling van nieuwe instrumenten.	<ul style="list-style-type: none">• Regionaal is de conclusie getrokken dat er onvoldoende draagvlak is voor een koopsom-garantieverzekering. Andere instrumenten, garantieregeling of stimuleringslening, worden verder onderzocht.
» Eenduidig woonbeleid binnen de gemeente Het Hogeland dat recht doet aan de verscheidenheid van de gebieden.	<ul style="list-style-type: none">• Er zijn bouwstenen ontwikkeld voor het maken van de woonvisie, waaronder demografische analyses, dorpsprofiel, woningmarktgegevens.• Ruim 40 adviezen verstrekt over de mogelijke toevoeging van particuliere woningen
» Starters op de woningmarkt kunnen tegen een lage rente geld lenen voor een eerste huis.	<ul style="list-style-type: none">• 9 huishoudens hebben een starterslening ontvangen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is uitvoering gegeven aan de Prestatieafspraken Volkshuisvesting 2019 met 5 woningcorporaties. Die afspraken zijn ook vastgelegd voor de daaropvolgende jaren 2020-2023. Daarnaast hebben we "concept woonkoers" ontwikkeld voor de dorpen in voormalig Eemsmond met de woningcorporaties en huurdersorganisaties. In regionaal verband is er afstemming gezocht met zowel Delfzijl, Appingedam en Loppersum, als met de gemeenten in het samenwerkingsverband Regio Groningen-Assen, waar ook afspraken mee zijn gemaakt. Ook zijn er afwegingscriteria voor de toetsing van woningbouwinitiatieven opgesteld.

Monitoren van Wonen en Leefbaarheid

Voor een goed inzicht in de ontwikkelingen in de woningmarkt en voor een goede vergelijkbaarheid in de regio heeft de gemeente cijfers verzameld en op kaartmateriaal gepresenteerd.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Inzichtelijk maken van ontwikkelingen in de woningmarkt ten behoeve van beleidsadvisering	• Inzicht in gerealiseerde en nog op stapel staande plannen in de gemeente d.m.v. visuele weergave.
»	Bijeenbrengen van relevante informatie over dorpen, als basis voor toekomstig beleid	• Informatie over o.m. demografie, woningmarkt en voorzieningen is verzameld en bijeengebracht in DNA-profiel voor de centrumdorpen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er zijn Overzichtskaarten gemaakt, voor verschillende onderwerpen, namelijk: sociale huurvoorraad en 'toevoeging en onttrekking op de woningmarkt'. Daarnaast is er deelgenomen aan de volgende onderzoeken: de RGA-monitor en het RGA-woningonderzoek. Verder zijn er dorpsprofielen/dorps DNA ontwikkeld.

Wonen en woningaanpassingen

In het huidige zorgstelsel blijven mensen langer in hun eigen huis wonen, ook als zij ouder worden en beperkingen ondervinden. De gemeente stimuleert dat mensen alvast nadenken over de toekomst en ook zelf maatregelen nemen in en rond de woning.

Wat willen we bereiken?		Wat hebben we bereikt?
»	Bewustwording rond het tijdig aanpassen van de woning, zodat mensen langer zelfstandig thuis kunnen laten wonen.	• 45 huisbezoeken zijn uitgevoerd om mensen bewust te maken van de mogelijkheden.
»	Voldoende geschikte woningen voor de oude dag	• Het aantal opgepluste/aangepaste woningen is toegenomen. In Winsum zijn 59 woningen aangepakt door de corporatie. Er zijn 10 subsidies verstrekt aan particulieren om hun woning levensloopbestendig te maken.
»	Particuliere eigenaren zijn in staat om tegen een lage rente geld te lenen voor het aanpassen van de woning.	• Er is 1 blijverslening verstrekt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Er is uitvoering gegeven aan de campagne 'Mijn huis op maat', in combinatie met brandveilig leven. Daarnaast is er een blijverslening verstrekt via de SvN. Ook hebben we een pilot gevolgd gericht op het opplussen te Winsum Wierden en Borgen, waarbij onze gemeente de woonomgeving toegankelijk gemaakt heeft.

Wat hebben we nog meer gedaan?

We hebben zes initiatieven voor woon-zorgvormen verkend en waar nodig begeleid. Daarnaast is er gewerkt aan de totstandkoming van integraal VTH-beleid en beleid voor evenementenveiligheid. Er zijn 754 omgevingsvergunningen (incl. werkorganisatie DEAL) afgegeven en er zijn 900 toestemmingen in het kader van de APV en Bijzondere Wetten afgegeven.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- Omgevingsdienst Groningen
- Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen
- Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)
- GR Werkorganisatie DEAL (VTH)
- Groningen Milieu

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma RO, Wonen & Duurzaamheid (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	16.878	20.642	24.079	-3.436	N
Baten	16.503	19.085	22.292	-3.207	V
Saldo programma	375	1.557	1.786	-229	N

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Reserve Grondexploitatie	0	0	-70	70	V
Reserve Herstructurering	0	-78	-15	-63	N
Reserve Klimaatbeleid	-5	-5	-5	0	V
Reserve Milieu	0	-100	-74	-27	N
Mutaties Oude Reserves	0	-864	0	-864	N
Reserve Woon- /leefbaarheidplannen Eemsde	0	-300	0	-300	N
Totaal mutaties	-5	-1.347	-163	-1.184	

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
<i>RO, Wonen & Duurzaamheid</i>		
Extra last door harmonisatie afschrijvingstermijnen activa		266.918
Inzet gaswinningsdossier t.l.v. ontvangen lumpsum		52.773
Aanpassing bestemmingsplan buitengebied		80.000
Maatwerk initiatieven/onwikkelingen (RO en Wonen)		50.000
Duurzaamheid en grondstoffen		1.202
Energietransitie ed		81.699
Achterhalen rechthebbenden graven		4.695
Bijdrage uittreden ODG		143.500
Aankoop woning Sauwerd		100.443
Project 'Luisterend oor'		163.000
	<i>Totaal</i>	<i>944.230</i>
Incidentele baten		
<i>RO, Wonen & Duurzaamheid</i>		
Lumpsum-vergoeding NCG		974.724
Bijdrage rijk aankoop woning Sauwerd		50.443
Bijdrage prov. project 'Luisterend oor'		160.000
	<i>Totaal</i>	<i>1.185.167</i>

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is opgenomen bij het programma Bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar deze analyse.	318	N
-	De post kapitaallasten laat een nadeel zien ten opzichte van de begroting. Hiervoor geldt dezelfde reden als genoemd bij programma 2. Bereikbaarheid. Dit nadelige verschil ontstaat doordat in 2019 een aantal activa (met maatschappelijk nut) versnelt zijn afgeschreven. Deze extra last wordt gedekt door een onttrekking aan de reserves en is daarmee is het geen effect op het rekeningresultaat. Bij een aantal voormalige gemeenten werd gebruik gemaakt van dekkingsreserves voor kapitaallasten. Deze reserves zijn ingezet om de versnelde afschrijving te bekostigen. Daarmee kunnen we een meer transparant begrotings- en rekeningresultaat presenteren. Een en ander is besloten bij vaststelling van de nota reserves en voorzieningen.	641	N
-	De bijdrage aan de provincie in het kader van RO-ontwikkelingen zal in 2020 plaatsvinden. Derhalve wordt het ter overheveling aangemerkt.	200	V
-	Op de Omgevingsdienst is een harmonisatievoordeel behaald. Op begrotingsbasis zijn de afzonderlijke bijdragen ingebracht. Echter, is het takenpakket geharmoniseerd en hier en daar afgeschaald, waar dit voordeel uit ontstaat.	108	V
-	Voor bodemsanering is er incidenteel geld beschikbaar gesteld. Dit is echter nog niet benut en wordt aangedragen om overgeheveld te worden.	125	V
-	Het verschil wat ontstaat bij grondexploitaties kent een administratief technische achtergrond. De mutaties van de grexten dienen op basis van	2.772	N

	het BBV via de exploitatie gemuteerd te worden op de voorraden in de balans. Deze lasten (en baten) zijn niet in de exploitatie geraamd omdat de budgetten onder de investeringen zijn opgenomen. Dit nadeel valt grotendeels weg ten het voordeel bij de baten.		
-	Overige afwijkingen.	138	N
	Totaal	3.436	N

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	Bij de najaarsnota zijn de opbrengsten voor de omgevingsvergunningen verhoogd. De uiteindelijke opbrengst valt nog iets positiever uit.	100	V
-	Voor de verklaring; zie toelichting van het verschil bij grexen bovenstaand bij de lasten.	2.656	V
-	Overige kleinere afwijkingen; waaronder een voordeel op begraafrechten, diverse ontvangsten op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling enz.	451	V
	Totaal	3.207	V

7. Burger & Bestuur

Omschrijving

Dit programma betreft de relatie tussen de bestuursorganen van de gemeente Het Hogeland en de mensen die er wonen.

We verlenen – steeds meer digitaal - diensten aan inwoners, bedrijven en instellingen. De bestuurders en ambtenaren zoeken oplossingen, beantwoorden vragen, leveren producten en geven informatie.

De bestuursorganen - de gemeenteraad, het college en de burgemeester – geven invulling aan het democratisch besluitvormingsproces.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 0.01 Bestuur
- 0.02 Burgerzaken

Beleidskader

Voor dit programma zijn voor de nieuwe gemeente Het Hogeland de volgende beleidsdocumenten vastgesteld:

- Het Hogeland Legesverordening tarieventabel 2019, 1e wijziging 2019
- Het Hogeland Verordening gegevensverstrekking basisregistratie personen

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma.

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
n.v.t.			

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

Bestuur

Het bestuur van de gemeente Het Hogeland bestaat uit college en gemeenteraad. Op 2 januari 2019 is de nieuwe gemeenteraad geïnstalleerd en is het nieuwe college gestart met vier wethouders en een waarnemend burgemeester. In april is het collegeprogramma aan de raad aangeboden onder de titel 'Doar gruit en bluit'. De eerste hoofddoelstelling van het college is 'Een bestuur dichtbij met ruimte voor de Hogelandsters'. Daarbij heeft het college nadruk gelegd op samenwerking met de raad, maximale participatie van inwoners en ondernemers, en op een zelfbewuste positionering van Het Hogeland in de regio en daarbuiten. In het najaar van 2019 is de eerste kroonbenoemde burgemeester benoemd in de persoon van Henk-Jan Bolding, die begin 2020 is geïnstalleerd.

<i>Wat willen we bereiken?</i>	<i>Wat hebben we bereikt?</i>
» Basis op orde in de besluitvorming	<ul style="list-style-type: none">Het besluitvormingsproces is gedurende het jaar steeds meer op orde gekomen.

		Met behulp van een zaakstelsel is de inbreng van de meeste adviseurs geborgd. Er zijn nog wel verbeteringen te maken in afstemming en kwaliteit.
»	Een goede samenwerking tussen college en Raad	<ul style="list-style-type: none"> • Er zijn korte lijnen tussen college en de griffie, het presidium en de raad. Het Driehoeksoverleg, de Lange Termijn Agenda en de Lijst van Toezeggingen zijn enkele van de instrumenten die we inzetten om aan elkaars verwachtingen te kunnen voldoen.
»	Goede bestuurlijke samenwerkingsrelaties in de regio	<ul style="list-style-type: none"> • We hebben inmiddels als middelgrote gemeente zelfbewust onze positie ingenomen in de regionale overleggen, het gasdossier en de diverse gemeenschappelijke regelingen.
»	Initiatieven van inwoners respectvol benaderen en niet overnemen, ondersteunen daar waar het gevraagd of vanuit regelgeving noodzakelijk is, conform onze 'Visie Inwonerkracht'	<ul style="list-style-type: none"> • Dorpencoördinatoren en gebiedswethouders hebben de gebieden verdeeld. Inmiddels is er een nadere werkwijze hoe om te gaan met inwoner-initiatieven en is het dorpsbudget geïntroduceerd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Het besluitvormingsproces is ingericht en digitaal geborgd in een zaakstelsel (JOIN). Daarnaast zijn er open lijnen gecreëerd van bestuur en organisatie met griffie en raad, met respect voor ieders rol. Versterkt is de samenwerking in het gasdossier met de Provincie, het NCG, de TCMG, de DAL-gemeenten, Oldambt, gemeente Groningen en gemeente Midden Groningen. De samenwerking in de regio Groningen-Assen (RGA) is geëvalueerd en geactualiseerd. Ook is er in lijn met de Visie Inwonerkracht een wijze van overheidsparticipatie gedefinieerd. Verder is het dorpsbudget geïntroduceerd.

Burgerzaken

2019 is een dynamisch jaar geweest voor alle medewerkers van de clusters receptie, front office en backoffice van het team Burgerzaken. Er is ingezet op een hoge mate van zelforganisatie en het 'openhouden van de winkel' waarbij ook is getracht om de basis op orde te brengen door het verder harmoniseren van processen en werkwijzen. Dit alles, maar met name het openhouden van de 4 locaties met ruime openingstijden in de periode van 1 januari tot 1 september 2019, heeft veel van de medewerkers gevraagd aan inzet en creativiteit om met elkaar de bezetting te kunnen garanderen en de dienstverlening door te laten gaan.

<i>Wat willen we bereiken?</i>		<i>Wat hebben we bereikt?</i>
»	Dienstverlening Burgerzaken mogelijk op alle voormalige gemeentehuizen	<ul style="list-style-type: none"> • Op alle locaties van de gemeente Het Hogeland heeft er dienstverlening van burgerzaken plaatsgevonden. Alle producten en diensten konden worden geregeld of aangevraagd door het maken van een afspraak voor de publieksbalies burgerzaken. De recepties, waar ook aangevraagde rij-reisdocumenten kunnen worden afgehaald tijdens de openingstijden, zijn vrij toegankelijk zonder vooraf gemaakte afspraak. • Vanaf 1 september 2019 heeft het college B&W besloten de openingstijden van de

		<p>locaties Leens en Bedum te beperken. Dit heeft ertoe geleid dat spoedaanvragen om rij- en reisdocumenten alleen nog in Uithuizen en Winsum konden worden aangevraagd en de volgende dag konden worden afgehaald. Op basis van dit collegebesluit, heeft het college gevraagd om zo snel als mogelijk te komen met verbetervoorstellen voor de dienstverlening vanuit het beleidsterrein Burgerzaken. Om dit uit te kunnen werken en te kunnen implementeren, is een projectleider Burgerzaken aangetrokken, die vrijwel direct na het collegebesluit aan de slag is gegaan om de realisatie van de ambities voor te bereiden voor implementatie in de eerste helft van 2020.</p>
»	De dienstverlening van Burgerzaken op niveau, in lijn met onze dienstverleningsvisie.	<ul style="list-style-type: none"> • In het afgelopen jaar hebben we getracht om stabiliteit en eenheid te creëren in het team Burgerzaken om de dienstverlening conform de dienstverleningsvisie te kunnen garanderen maar ook om de kwaliteit van onze producten en diensten en gegevens (BRP en Burgerlijke stand) te verhogen. • We hebben een start gemaakt met het voorbereiden van nieuwe dienstverleningsvormen zoals thuisbezorgen van reisdocumenten en rijbewijzen en het verder digitaliseren van onze informatievoorziening en producten en diensten.
»	De Basisregistratie Personen (BRP) op orde.	<ul style="list-style-type: none"> • De kwaliteit van de BRP op basis van persoonslijsten is goed. Dat we beneden niveau presteren zoals blijkt uit de rapportage van de zelfevaluatie, heeft ermee te maken dat we zaken niet procedureel hebben vastgelegd en derhalve niet kunnen controleren. • In 2019 hebben we daartoe een goed begin gemaakt met het gemeente specifiek maken van het Handboek ISMS Burgerzaken dat via een applicatie wordt aangeboden. In 2020 zal dit handboek worden vastgesteld en worden gebruikt voor het doorlopen van de kwaliteitscyclus van Burgerzaken (pdca cyclus).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Dienstverlening

We hebben op vier locaties onze dienstverlening georganiseerd. De openingstijden van de recepties en publieksbalies zijn in september 2019 aangepast door de openstelling van de locaties Leens en Bedum te beperken tot twee ochtenden per week. Hierbij is het dicht = dicht principe gehanteerd wat betekent dat de receptie alleen geopend is tijdens de openingstijden van de publieksbalies Burgerzaken. Deze aanpassing zorgt voor een betere aansluiting van de beschikbare formatie en aanwezige expertise aan onze publieksbalies doordat op iedere locatie altijd een bevoegd Ambtenaar Burgerlijke stand is ingezet voor Burgerlijke stand zaken.

De publieksbalies werkten in 2019 op basis van het werken op afspraak-principe waarbij inwoners die zonder afspraak binnen kwamen lopen, alsnog werden geholpen. Vanaf 2020 willen we het werken op afspraak steviger inzetten als leidend principe om verder te kunnen innoveren in onze dienstverlening en 'achter de schermen' aan kwaliteit te kunnen werken. We zorgen ervoor dat de kwaliteit van onze dienstverlening op peil blijft door te allen tijde kwetsbare inwoners fysiek te blijven bedienen en altijd klaar te staan voor spoedgevallen (zoals spoedaanvragen om reisdocumenten en rijbewijzen) en bijzondere situaties zoals aangiften van geboorten en overlijden.

Onze telefonische bereikbaarheid (bereikbaarheid voor het KCC, de tweede lijn) hebben we altijd kunnen garanderen voor het opvangen van meer burgerzaken vragen waarbij meer specialistische kennis noodzakelijk is. Hiertoe worden vaste telefoontoestellen ingezet voor zowel de front – en backoffice, waarbij de back office als het ware fungeert als derde lijn voor complexe zaken.

Op 25 november zijn we overgegaan op iBurgerzaken voor het ondersteunen van de processen van reisdocumenten en rijbewijzen (en alvast ter voorbereiding op het bezorgen van waardedocumenten in de eerste helft van 2020).

We hebben in 2019 ongeveer 13.390 inwoners aan de publieksbalies geholpen. De data uit de afsprakenmodule voor de publieksbalies Timeblock®, zijn niet 100% betrouwbaar of representatief omdat ook inwoners tussendoor zijn geholpen die zonder afspraak naar het gemeentehuis zijn gekomen. Deze inwoners hebben we niet weg gestuurd. Deze afspraken zijn niet allemaal geregistreerd.

Er heeft een aanzienlijke stijging van het aantal (binnengemeentelijke) verhuizingen plaatsgevonden t.o.v. het aantal verhuizingen van de vier voormalige gemeenten. In 2019 zijn er 2.833 verhuizingen doorgevoerd, waarvan 1.906 verhuizingen digitaal zijn doorgeven en 927 fysiek via de publieksbalies. Daarnaast zijn in 2019 124 inwoners geëmigreerd naar het buitenland. Dit moet altijd fysiek worden doorgegeven aan de gemeente.

Er zijn 71 naturalisatieverzoeken ingediend in 2019. Dit is vrij veel en heeft te maken met het Generaal Pardon van vijf jaar geleden. Inwoners die hieronder vielen hadden in 2019 de mogelijkheid om een verzoek in te dienen voor naturalisatie.

Er zijn in 2019 in totaal 438 kinderen geboren in de gemeente, waarvan 99 geboorten hier ook zijn aangegeven. We gaan ervanuit dat de overige aangiften bij gemeente Groningen zijn gedaan (vanuit de ziekenhuizen).

Kwaliteit

We hebben expertise ingehuurd om de omslag te maken naar het opstellen en werken met een digitaal Handboek burgerzaken zodat de papieren versie kan komen te vervallen. In 2019 hebben we zoveel mogelijk voorbereidingen getroffen om de applicatie met daarin het Handboek ISMS Burgerzaken aan te schaffen en alle procedures gemeente specifiek te maken zodat deze van toepassing op gemeente Het Hogeland. Dit is een essentiële stap in het verbeteren van onze processen en kwaliteit en zal te zien moeten zijn bij de uitkomsten van de zelfevaluatie 2020. Daarnaast volgen een aantal medewerkers opleiding en trainingen vakinhoudelijk gericht op Burgerzaken en hebben we ingezet om meer kennisvergaring en kennisoverdracht tussen collega's onderling.

Verkiezingen:

We hebben in 2019 aan de Europese parlementsverkiezingen (23 mei) en de Provinciale Statenverkiezingen (20 maart) uitvoering gegeven. En dat in de nieuwe samenstelling aansluitend aan de herindelingsverkiezingen van 21 november 2018.

Bezorging rij- en reisdocumenten:

We hebben geïnvesteerd in een andere applicatie (iBurgerzaken) voor rij - en reisdocumenten om de bezorging van deze documenten mogelijk te maken in 2020. Daarnaast hebben we ook de besluitvorming en de aanbesteding omtrent dit onderwerp voorbereid.

Werkprocessen:

Mede door het maken van 'klantreizen' in samenwerking met andere teams, hebben we onze werkprocessen nader uitgewerkt, geüniformeerd en in sommige gevallen opnieuw vormgegeven vanuit het oogpunt en behoefte van onze inwoners. In de loop van 2019 is hiervoor structureel veel aandacht geweest.

Dit is een continu proces waaraan we aandacht aan blijven geven. In 2020 (Q1) moet dit o.a. resulteren in het opleveren en laten vaststellen van het ISMS voor burgerzaken waardoor ook de kwaliteit van de kritische processen, het toetsen en verantwoorden voldoet aan de door het ministerie gestelde eisen.

Digitalisering:

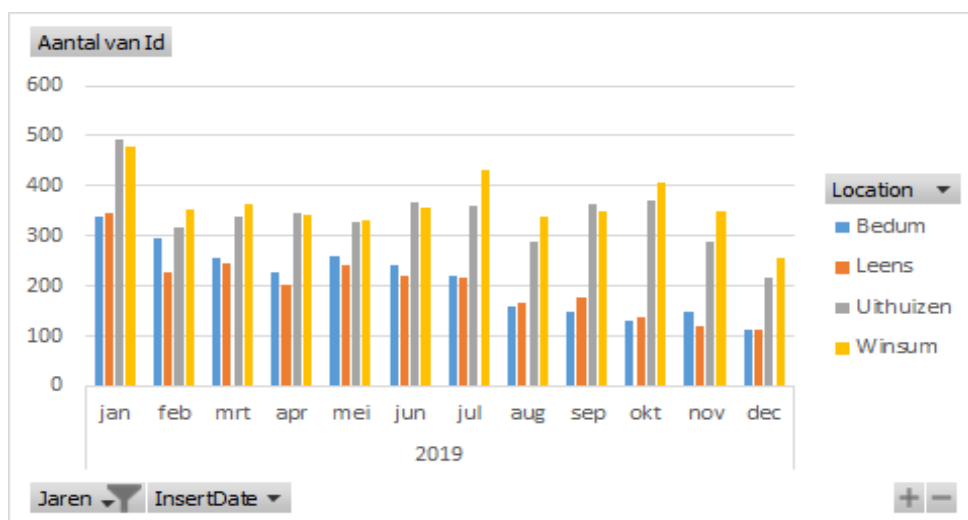
We hebben het gebruik van de iBurgerzaken applicatie ter ondersteuning van onze processen verder uitgebreid en hebben we 'apps' live gebracht voor inwoners om digitaal zaken te doen met de gemeente via onze website. iBurgerzaken ondersteunt hiermee verregaande selfservice doordat digitale aanvragen rechtstreeks in onze iBurgerzaken applicatie terecht komen. In 2020 gaat deze ontwikkeling door met het mogelijk maken van de digitale aangifte overlijden en digitaal aangifte van geboorte en blijven we investeren in het uitbreiden van onze digitale dienstverlening en verleiden van onze inwoners om zoveel mogelijk digitaal zaken te doen met de gemeente. In 2019 heeft de digitale dienstverlening en de communicatie/ sturing die we daarop hebben toegepast, o.a. geleid tot onderstaande resultaat

- In 2019 was het mogelijk om digitaal een huwelijksaangifte te doen (de ondertrouw regelen). Hiervan hebben 120 inwoners gebruik gemaakt, 49 inwoners hebben dit alsnog schriftelijk geregeld i.p.v. digitaal via een app (slim e- formulier) van iBurgerzaken.
- Het aantal digitale verhuizingen besloeg 67% van het totaal aan verhuizingen in 2019.

Het aantal inwoners die aan de publieksbalies Burgerzaken zijn geholpen in 2019:

	Bedum Leens Uithuizen Winsum				Totaal
2019					
Januari	339	345	492	480	1656
Februari	296	228	317	352	1193
Maart	257	244	338	365	1204
April	229	204	346	342	1121
Mei	260	243	326	333	1162
Juni	241	221	366	357	1185
Juli	220	218	360	431	1229
Augustus	158	166	289	339	952
September*	148	177	364	349	1038
Oktober	129	137	371	407	1044
November	148	121	288	350	907
December	114	111	217	256	698
Eindtotaal	2539	2415	4074	4361	13389

* Per 1 september zijn de openingstijden in Leens en Bedum teruggebracht naar twee ochtenden per week.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- GR voor het grensoverschrijdend Openbaar Lichaam Eems-Dollard Regio
- Vereniging van Waddenzeegemeenten

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Burger & Bestuur (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	4.022	4.530	6.429	-1.899	N
Baten	886	644	642	2	N
Saldo programma	3.136	3.886	5.787	-1.901	N

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
geen mutaties					

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
<i>Burgers & Bestuur</i>		
Wachtgeldverplichting bestuurders		1.309.935
lpads fractieassistenten		6.424
	<i>Totaal</i>	<i>1.316.359</i>

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) regelt de pensioenvoorziening voor politieke ambtsdragers en hun nabestaanden. De gemeente is verplicht deze pensioenen veilig te stellen. Dat kan door een verzekering af te sluiten (en daar geld in te storten) of door zelf een voorziening op te bouwen waarin voldoende geld moet zitten om de toekomstige verplichtingen te kunnen betalen. Wij werken met een eigen voorziening. Voor 60 voormalige wethouders plus de huidige 4 zittende wethouders moet de voorziening toereikend zijn. Hiervoor worden jaarlijks in de aanloop naar het opmaken van de rekening een opvraag gedaan van actuariële berekeningen van de benodigde middelen voor de pensioenen van de huidige en voormalige wethouders. Door de extreem lage rentestand en de gestegen levensverwachting is een forse dotatie aan de voorziening noodzakelijk gebleken. Het is echter goed mogelijk dat wanneer de rentestand het komende jaar stijgt als gevolg van de huidige crisis, er middelen uit de voorziening kunnen vrijvallen.	2.072	N
-	Het budget voor de gemeenteraad laat per saldo een positief resultaat zien dat als volgt verklaard kan worden. Gedurende het eerste jaar van de raad heeft het accent met name gelegen op de interne processen en werkwijzen waardoor externe vergaderkosten substantieel lager zijn uitgevallen dan begroot. Ook de kosten voor het introductieprogramma voor de raad zijn lager uitgevallen omdat deze grotendeels 'in eigen beheer' zijn opgepakt. Verder heeft de raad in 2019 nog geen invulling gegeven aan de jeugdgemeenteraad. Tegenover deze meevallers staan de extra kosten die zijn gemaakt in verband met de zoektocht naar een nieuwe burgemeester en extra kosten voor het aanpassen van het geluid en de techniek in de raadzaal.	45	V
-	De rekenkamercommissie is pas sinds de 2e helft van 2019 operationeel. Dit betekent dat de vergoedingen aan de leden lager zijn uitgevallen dan begroot en er nog geen bestedingen zijn gedaan op het onderzoeksbudget. Op grond van de Verordening rekenkamercommissie gemeente Het Hogeland kan het resterend onderzoeksbudget tot een maximum van 30% van het jaarbudget worden overgeheveld naar een volgend begrotingsjaar. De commissie heeft aangegeven hier gebruik van te willen maken. Voorgesteld wordt een bedrag van € 13.750 (= 30% van € 45.830 restant 2019) over te hevelen naar 2020.	46	V
-	Op de post accountantsdiensten is sprake van een positief resultaat. De begroting was gebaseerd op de ramingen van de 5 oude organisaties. De	50	V

	kosten van één controle vallen echter lager uit dan de optelsom van 5 controles.		
-	De kosten bij burgerlijke stand zijn hoger dan geraamd. Hogere kosten voor ICT en lagere leges opbrengsten door afname van het aantal betaalde huwelijken. De ramingen zijn aangepast in de begroting 2020.	43	N
-	De afdrachten en opbrengsten voor reisdocumenten zijn lager dan begroot. In de begroting 2020 zijn de ramingen naar beneden bijgesteld.	59	N
-	Overige afwijkingen.	134	V
	Totaal	1.899	N

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De afwijkingen van de baten zijn naast de hierboven genoemde saldi bij burgerlijke stand en reisdocumenten, nihil.	2	N
	Totaal	2	N

8. Bedrijfsvoering

Omschrijving

De bedrijfsvoering is de motor van de gemeentelijke organisatie en omvat alles wat we doen om ervoor te zorgen dat iedereen zijn werk zo goed mogelijk kan uitvoeren om daarmee de burger maximaal van dienst te kunnen zijn. Processen en projecten moeten worden georganiseerd, aangestuurd en beheerst. De kosten voor de concernbrede bedrijfsvoering zijn zichtbaar binnen dit programma. Dit programma betreft dan ook alle kosten die gemaakt worden ter ondersteuning van de hele organisatie, inclusief de kosten van gemeentelijke gebouwen waarin de gemeentelijke organisatie is gehuisvest.

In de overige programma's weergegeven lasten en baten zijn direct aan de activiteiten binnen het betreffende programma toe te rekenen. Hierdoor is het makkelijker een beeld te vormen van de directe financiële gevolgen van een gemeentelijke activiteit.

De inhoud van dit programma heeft een duidelijke relatie met de paragraaf Bedrijfsvoering. Beide onderdelen kunnen in samenhang worden gelezen. Het programma gaat in op de verplichte drie W-vragen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we daarvoor doen?' en 'Wat mag het kosten?'. De paragraaf gaat in op de wijze waarop Het Hogeland dit heeft georganiseerd. Ook geeft de paragraaf inzicht in de ontwikkelingen op dit gebied in 2019.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 0.03 Beheer overige gebouwen en gronden
- 0.04 Overhead

Beleidskader

Voor dit programma is voor de nieuwe gemeente Het Hogeland een groot aantal beleidsdocumenten vastgesteld. Voor het totaaloverzicht verwijzen we naar het Normenkader gemeente Het Hogeland dat binnenkort zal worden vastgesteld ten behoeve van onszelf en de Accountant.

Beleidsindicatoren

De volgende beleidsindicatoren zijn van toepassing op dit programma:

Kengetal <i>Beleidsindicator</i>	<i>Eenheid</i>	Het Hogeland	Provincie Groningen
Formatie	<i>Fte per 1.000 inwoners</i>	11,16	nb
Bezetting	<i>Fte per 1.000 inwoners</i>	9,24	nb
Apparaatskosten	<i>Kosten per inwoner</i>	€ 985,19	nb
Externe inhuur	<i>Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen</i>	22,5% €8,838 mln	nb
Overhead	<i>% van de totale lasten</i>	14,9%	nb

Wat hebben we bereikt en wat hebben we daarvoor gedaan?

In het verslagjaar is onze primaire inzet gericht geweest op het op orde brengen van de basis. Hiervoor moet, veelal binnen de in de wet ARHI gestelde termijn van twee jaar, beleid worden geharmoniseerd. Verder moeten processen opnieuw worden beschreven, systemen heringericht en is in de volle breedte van de organisatie gedurende een groot deel van het jaar inzet gepleegd op het op orde brengen van onze financiële budgetten. Rond september van het verslagjaar, in de afronding van de voorbereiding van de begroting 2020, was aan ons voornemen om minimaal 80% van onze begroting goed toegedeeld te hebben, voldaan.

Naast de financiële budgetten is een vergelijkbare inzet gepleegd op de beheersing van de formatie en de daarvan afgeleide personele budgetten. Om die scherp te realiseren is veel gewerkt met tijdelijke inhuurcontracten; met hogere personeelskosten tot gevolg. Hiervoor is onder andere het van het rijk ontvangen frictiebudget ingezet. En gedurende deze werkzaamheden bleef de winkel gewoon open, moesten teams zich vormen, diende geanticipeerd worden op voorgenomen wijziging van wet- en regelgeving en is volop ingezet op ons programma gaswinning. En in deze veelheid van taken en opgaven, waarin we de organisatorische inzet op de opstelling van twee programmabegrotingen, vijf jaarrekeningen en een voor- en najaarsnota nog niet hebben aangesneden, hebben we de organisatie op organische wijze in verbinding gebracht met onze organiseerprincipes. Met de basis meer en meer op orde en een gedragen ontwikkeling in de control van de organisatie wordt de komende jaren langs de lijnen van het Metaplan van onze directie, de bedrijfsvoering steeds meer ingericht zoals beoogd in onze besturingsfilosofie, gebaseerd op de visie Ruimte. Vanuit de voor de herindelingsdatum in gang gezette voorbereidingen menen wij samen met uw raad en onze ambtelijke organisatie een stevig fundament te hebben gelegd waarop wij onze bedrijfsvoering verder kunnen op- en uitbouwen uit hoofde van de realisatie van onze bestuurlijke doelen ten dienste van onze inwoners.

Beheer overige gebouwen en gronden

In het verslagjaar hebben we een aantal bestuursopdrachten vastgesteld waaronder het opstellen van een strategische visie op ons gemeentelijke huisvesting. De uitwerking dient eind 2020 te leiden tot een ontwerp huisvestingsconcept, dat we aan uw raad voor besluitvorming kunnen voorleggen. Verder ligt de opstelling van een grondnota in het verschiet om het gebruik van gronden te optimaliseren en de gebruiksvoorwaarden te harmoniseren.

Wat hebben we nog meer gedaan?

Overhead

Ons overheadpercentage bedraagt 14,9%. Voor een organisatie in opbouw een bemoedigend percentage dat ruimte laat voor verlaging.

Verbonden Partijen

Dit programma heeft een relatie met onderstaande Verbonden Partijen:

- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)
- N.V. Waterbedrijf Groningen

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Bedrijfsvoering (x € 1.000)

	Primaire Begroting 2019	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	30.212	31.844	28.867	2.977	V
Baten	334	160	600	-440	V
Saldo programma	29.879	31.684	28.267	3.417	V

Reservemutaties behorende bij dit programma (x € 1.000)

	Primaire Begroting 2019	Begroting na wijziging 2019	Rekening 2019	Vershil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Reserve Groot onderhoud gebouwen	621	621	148	473	V
Reserve Woon-/leefbaarheidplannen Eemsde		-29	-29		V
Reserve Frictie personeelskosten	-60	-204	-204		V
Totaal mutaties	561	389	-84	473	0

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten	2019
Bedrijfsvoering	
Tijdelijke budget herindeling	2.973.000 *1
Tijdelijke vacatures	2.184.484 *1
I&A - inhuur	454.041
Ondersteuning DIV	43.565
Security	30.000
I-kwijtschelding	12.000
Implementatie Negometrix	12.480
Fiscale advisering	39.522
Div. kosten i.v.m. verzekeringen	61.600
Werkkleding beheer openbare ruimte	31.157
Huur auto's voormannen	22.483
Huur maaimachines	64.861
Totaal	5.929.193

*1 dit betreft kosten die onderverdeeld zijn bij de verschillende programma's voor het overzicht in één bedrag gepresenteerd bij programma Bedrijfsvoering

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is onderstaand opgenomen.	1.850	V
-	De post kapitaallasten (rente en afschrijving) laat in het programma Bedrijfsvoering een voordeel zien ten opzichte van de raming. Dit wordt met name veroorzaakt doordat, in afwachting van de ontwikkelingen bij de buitendienst, nog niet alle materieel vervangen is. Daarbij wordt ook getracht een efficiëncyslag te maken voor wat betreft inzet van materieel.	64	V
-	Het budget voor licentiekosten laat een voordelig resultaat zien. Waarschijnlijk is ook hier sprake van een positief effect van het samenvoegen/ opzeggen van contracten. Kanttekening hierbij is dat er licentiekosten decentraal op andere posten zijn geboekt, waar geen dekking aanwezig is, waardoor het uiteindelijk positieve resultaat dus kleiner kan uitvallen.	793	V
-	Het budget overige personeelskosten laat een positief resultaat zien. De raming op deze post is gebaseerd op de ramingen van de voormalige gemeenten. We hebben in 2019 minder uitgegeven door o.a. het afschaffen van de fietsregeling van BMW (€ 25.000) en de fitpas van Eemsmond (€ 10.000) en door de lagere kosten voor catering (€ 20.000). WPA verzorgt de catering nu intern voor Het Hogeland waardoor nu alleen de werkelijke kosten zijn doorbelast in plaats van volledige omzet.	55	V
-	Op de post Documentaire informatievoorziening is sprake van een positief resultaat. Dit wordt veroorzaakt doordat WPA de postbezorging nu intern uitvoert voor Het Hogeland. Dit is echter geen meevaller, want de lagere kosten aan de ene kant, betekenen aan de andere kant een lagere omzet bij WPA.	52	V
-	De post Beheer en Doorontwikkeling Archief laat een voordeel zien. Dit betreft een incidenteel budget dat voor drie jaar is bepaald. Het eerste jaar stond in het teken van het op orde brengen van de basis en was er qua werkzaamheden nog geen mogelijkheid om grote projecten op te starten.	152	V
-	Het centrale budget voor verzekeringen laat per saldo een positief resultaat zien. Dit kan als volgt worden verklaard: <ul style="list-style-type: none"> De kosten van hertaxatie gebouwen en inventarissen zijn lager uitgevallen dan verwacht omdat niet alle gebouwen getaxeerd hoefden te worden. Daarnaast zal een deel van de taxaties uitgevoerd worden in 2020. Voorgesteld wordt daartoe € 25.000 over te hevelen naar 2020. De premies voor verzekeringen laten op centraal niveau een positief resultaat zien van € 8.000. Kanttekening hierbij is dat een deel van de premies decentraal op andere taakvelden is geboekt, waar mogelijk geen of niet voldoende dekking aanwezig is. In de totale rekening is sprake van een overschrijding van € 30.000 op het budget voor verzekeringen. De uitkeringen van verzekeringsmaatschappijen zijn in 2019 centraal geboekt. Dit is niet helemaal juist. Een deel heeft namelijk 	118	V

	betrekking op voorgaande jaren en een deel op kosten decentraal op een ander taakveld staan geboekt.		
-	Bij de Najaarsnota 2019 is een deel van het opleidingsbudget vrijgevallen (€ 150.000). Nadien zijn nota's ontvangen voor opleidingen die niet ingecalculleerd waren ten tijde van de Najaarsnota waardoor nu sprake is van een negatief resultaat. Tevens is de bijdrage A+O fonds (€ 19.000) ten laste van dit budget gebracht. Hiervoor ontvangt de gemeente een bijdrage via het gemeentefonds die in 2019 niet als aparte raming is opgenomen.	95	N
-	Op het budget voor schoonmaak is sprake van een positieve afwijking. Deze is verklaarbaar doordat WPA in het verleden een contractpartner was voor schoonmaakwerkzaamheden voor de gemeenten Eemsmond en De Marne. WPA voert deze werkzaamheden nu intern uit, waardoor alleen werkelijke kosten zijn doorbelast in plaats van volledige omzet. Een tweede verklaring is dat nog niet alle ramingen en kosten voor schoonmaakwerkzaamheden op de juiste plek in de rekening staan. Voor de schoonmaakwerkzaamheden voor alle gebouwen wordt een aanbesteding voorbereid, waardoor een definitieve bijstelling van budgetten pas daarna kan plaatsvinden.	55	V
-	Het budget voor onderhoud van de gemeentehuizen levert een nadeel op. Dit wordt opgevangen door een lagere toevoeging aan de egaliseringsreserve voor onderhoud gebouwen.	175	N
-	In 2019 is incidenteel budget beschikbaar gesteld voor het project oppervlaktewaardering. Het project is pas in de 2e helft van 2019 gestart en loopt door in 2020. Voorgesteld wordt dit budget over te hevelen naar 2020.	47	V
-	Het budget voor onderhoud tractie en aanschaf klein materieel laat een positieve afwijking zien.	54	V
-	Overige afwijkingen.	7	V
	Totaal	2.977	V

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	Voor een aantal panden hebben we schadevergoeding ontvangen. Deze middelen zijn niet geraamd.	37	V
-	Overige kleinere afwijkingen; waaronder ontvangsten van het UWV, vergoeding voor uitlenen personeel enz.	403	V
	Totaal	440	V

Nadere analyse personele lasten

In de verschillende programma's heeft u kunnen lezen dat afwijkingen in de personele lasten op de programma's in het programma zijn benoemd. Omdat een groot deel van de dekking van de personele lasten als centraal inhuurbudget in de begroting was opgenomen, hebben we er voor gekozen op totaal niveau een overzicht op te nemen van de gerealiseerde personele lasten, ten opzichte van hetgeen in de begroting was opgenomen.

Het jaar 2019 was op personeel vlak een complex jaar. Als gevolg van de opstelling en de invulling van het functieboek, bleek al bij de primaire begroting dat de gewenste personele bezetting niet paste binnen de beschikbare budgettaire kaders. Tegelijkertijd merkten we dagelijks de naweeën van de herindeling en de vele werkzaamheden die daaruit voortvloeiden en nog steeds voortvloeien. Dat vraagt om extra

(tijdelijke) capaciteit. Om de druk op het personeelsbudget te kunnen opvangen, heeft u bij de voorjaarsnota 2019 extra middelen beschikbaar gesteld, onder de voorwaarde dat de middelen tijdelijk van aard zijn. Dat betekende voor de komende jaren een taakstelling op de personele kosten. Deze zouden, uitgezonderd CAO-effecten en taakmutaties, in 2023 weer moeten uitkomen op het niveau dat aanwezig was bij de start van de herindeling (1-1-2019). In feite dus de optelsom van de vijf oude organisaties.

In de onderstaande tabel ziet u een korte samenvatting van de besteding van de budgetten op het personele vlak. Daarbij maken we onderscheid tussen de kosten voor het eigen personeel en de kosten voor het inhuren van externen.

In onderstaande opstelling is ook rekening gehouden met de in de begroting opgenomen taakstelling voor niet ingevulde vacatureruimte ad € 350.000. Deze is op het begrote bedrag voor salarislasten in mindering gebracht. De inhuur op projecten die worden geactiveerd zijn in onderstaand overzicht buiten beschouwing gelaten. Deze kosten worden gedekt uit de betreffende kapitaalkredieten.

Overzicht personele lasten 2019 exploitatie			
	Werkelijk	Begroot	Afwijking
Geraamde salarislasten	29.800.608	30.829.409	-1.028.801
Overige personele lasten	684.958	759.874	-74.916
Inhuur exploitatie	7.908.635	6.539.864	1.368.771
Inhuur ziektevervang	938.165	1.000.000	-61.835
Totaal	39.332.367	39.129.147	203.220

In de bovenstaande tabel ziet u per saldo een overschrijding van het personeelsbudget met ruim € 200.000. Deze bescheiden overschrijding is als volgt opgebouwd:

Salarislasten

Zeker in de eerste helft van 2019 was er sprake van relatief veel vacatureruimte die nog niet was ingevuld. Dit had deels te maken met de onzekerheid over de besluitvorming omtrent de definitieve personele omvang en met de in opbouw zijnde teams. Het niet bestede deel van de geraamde salarislasten valt daardoor relatief hoog uit. Het budget met betrekking tot de salarislasten is voor ruim € 1 miljoen niet benut voor de salarislasten van eigen personeel.

Overige personele lasten

De overige personele lasten betreffen onder andere de reiskostenvergoedingen voor Woon-, Werkverkeer, BHV-vergoedingen en andere bijzondere uitkeringen aan het personeel. Deze kosten blijven ruim binnen de begrote middelen.

Inhuur exploitatie

Als gevolg van de vele werkzaamheden die in de opbouwfase van onze organisatie moeten worden uitgevoerd, is er een relatief hoog inhuurbudget opgenomen in de begroting. Deze is in de voorjaarsnota 2019 naar boven bijgesteld. Dit inhuurbudget heeft als gevolg van de tijdelijke aard van de werkzaamheden ook een grotendeels tijdelijk karakter.

Als gevolg van de genoemde vacatureruimte is er minder reguliere capaciteit voor de uitvoering van de taken binnen de teams. Daarvoor moest in veel gevallen noodzakelijk worden ingehuurd. Hier ligt één van de belangrijkste oorzaken van de overschrijding van het in de begroting opgenomen inhuurbudget.

Inhuur ziektevervang

In de loop van 2019 hebben wij het ziekteverzuim in onze organisatie zien oplopen. Bij de voorjaarsnota hebben wij dit ook reeds voorgelegd. U heeft daarop besloten het inhuurbudget voor ziektevervang in 2019 en 2020 tijdelijk te verhogen naar één miljoen euro. Wij zien dat de druk op het inhuurbudget

verder oploopt en eind 2019 op een verzuimpercentage van ruim 8% zitten. Desondanks is het in 2019 gelukt om binnen de kaders voor ziektevervangning te blijven.

Algemene Dekkingsmiddelen

Omschrijving

Dit programma heeft, anders dan de vorige programma's, vooral een financieel-technisch karakter. De algemene dekkingsmiddelen betreffen de lasten en baten die over de programma's heengaan. De baten dienen als dekkingsmiddel voor alle programma's. Hierbij valt te denken aan inkomsten uit het gemeentefonds, uit gemeentelijke belastingen en dividendopbrengsten en aan uitgaven vanuit de financieringsfunctie en onvoorziene uitgaven. In dit programma laten we zien welke lasten en baten er zijn geweest in 2019 en lichten wij toe waar de afwijkingen zitten t.o.v. de ramingen 2019.

Taakvelden

Tot dit programma behoren de volgende taakvelden:

- 0.05 Treasury
- 0.061 OZB woningen
- 0.062 OZB niet-woningen
- 0.064 Belastingen overig
- 0.070 AU en overige uitkering gemeentefonds
- 0.080 Overige baten en lasten
- 0.090 Vennootschapsbelasting (VpB)

Wat heeft het gekost?

Lasten en baten programma Algemene Dekkingsmiddelen (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Vershil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten	5.765	2.621	166	2.454	V
Baten	113.846	114.402	115.002	-601	V
Saldo programma	-108.081	-111.781	-114.836	3.055	V

Reservemutaties behorende bij de algemene dekkingsmiddelen (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Vershil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Algemene Reserve	147	-7.718	-10.532	2.814	V
Reserve Jaarovergang	0	-1.895	-1.983	88	V
Reserve Claims	33	33	33	0	V

Onttrekking aan reserves	0	0	-8.318	8.318	V
Totaal mutaties	180	-9.580	-20.799	11.219	

In bovenstaand overzicht is het totaal van baten en lasten van dit programma weergegeven. Hierin zijn onderstaande incidentele posten opgenomen. Voor een totaaloverzicht van incidentele posten verwijzen we naar het Overzicht van incidentele lasten en baten.

Incidentele lasten		2019
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>		
Extra last door harmonisatie afschrijvingstermijnen activa		886.000
Wet WOZ - waarden oppervlaktes		19.643
Invlechting ICT Ability		48.532
Stelpost verrekening voorgaande jaren		639.854
	<i>Totaal</i>	1.594.029
Incidentele baten		
<i>Algemene dekkingsmiddelen</i>		
Frictie-uitkering		5.267.595
Bijdrage Scholenprogramma		564.282
Krimpbijdrage Rijk		543.064
Stelpost verrekening voorgaande jaren		321.956
	<i>Totaal</i>	6.696.897

Toelichting Algemene dekkingsmiddelen

In de paragraaf "Algemene Dekkingsmiddelen" in de begroting 2019 staan de volgende posten opgenomen:

- Algemene uitkering
- Lokale heffingen
- Vennootschapsbelasting
- Onvoorzien
- Treasury
- Overige middelen

Algemene uitkering

	Begroot	Werkelijk	Verschil
Algemene uitkering 2019	81.493.278,00	82.408.008,00	914.730,00
Uitkering sociaal domein 2019	11.622.705,00	11.622.705,00	0,00
	93.115.983,00	94.030.713,00	914.730,00

Voor de berekening van de algemene uitkering 2019 zoals opgenomen in de jaarrekening 2019 is de laatste specificatie van het Ministerie van BZK gebruikt (23 januari 2020).

De feitelijke opbrengst 2019 is voor de "gewone" algemene uitkering € 915.000 hoger dan begroot.

Dit verschil is als volgt ontstaan:

1	Verlaging uitkeringsfactor en uitkering verdeelreserve	-567.000,00
2	DU: Sociaal en emotionele ondersteuning gezondheidsgevolgen aardbevingen	525.000,00
3	DU: Klimaatmiddelen	254.400,00
4	DU: Raadsondersteuning Groningen	71.500,00
5	Suppletieuitkering integratie sociaal domein	463.400,00
6	Aanpassing maatstaven	209.100,00
7	Saldo kleinere aanpassingen voorgaande circulaire	-41.670,00
		<hr/> 914.730,00

De onderdelen 1, 6, en 7 vloeien voort uit aanpassingen die zijn doorgevoerd door het rijk als gevolg van o.a. het principe "Trap op en trap af" en door aanpassing van onze eigen maatstaven zoals aantal inwoners en woningen.

In de decembercirculaire hebben de aardbevingsgemeenten extra middelen gekregen om inzet te plegen t.b.v. de sociaal en emotionele ondersteuning gezondheidsgevolgen aardbevingen. In de raadsvergadering van 13 mei 2020 is een deel van deze middelen al bestemd. Voor de inzet van de overige middelen zullen wij u bij gelegenheid een voorstel doen.

Van het bedrag van € 525.000 stellen wij voor om € 335.000 over te hevelen naar 2020, het restant van € 190.000 valt vrij in de jaarrekening.

Verder zijn in de decembercirculaire extra middelen ontvangen voor de realisatie van de klimaatdoelen. In 2020 gaan wij beoordelen of het nodig is om deze middelen te bestemmen. Wij stellen voor hiervan € 186.400 over te hevelen naar 2020, het restant € 68.000 valt vrij in de jaarrekening.

Het Rijk heeft voor de aardbevingsgemeenten middelen beschikbaar gesteld voor extra ondersteuning gemeenteraden ten behoeve van de aardbevingsproblematiek. Deze zijn beschikbaar gesteld in de decembercirculaire 2019 en dienen te worden overgeheveld naar 2020.

In de decembercirculaire 2019 is eenmalig een bedrag ontvangen van € 463.400 om de gevolgen van de overgang integratie-uitkering sociaal naar de algemene uitkering te dekken. Dit bedrag is in 2019 gebruikt om het tekort binnen het sociaal domein gedeeltelijk af te dekken.

Lokale heffingen

Het gaat hier om heffingen waarvan de besteding niet gebonden is. Voor onze gemeente betreft het de onroerendezaakbelastingen en de overige belastingen.

Belasting	Begroting 2019 primitief	Begroting 2019 na wijziging	Werkelijk 2019	Verschil
Onroerendezaakbelastingen	€ 20.178.590,00	€ 20.390.801,00	€ 19.639.199,00	€ -751.602,00
Roerende zaakbelasting	€ 4.963,00	€ 5.066,00	€ 4.988,00	€ -78,00
Forensenbelasting	€ 187.957,00	€ 188.442,00	€ 182.036,00	€ -6.406,00
Toeristenbelasting	€ 332.000,00	€ 332.000,00	€ 332.000,00	-

De opbrengst onroerendezaakbelastingen wijkt behoorlijk af van de raming in de begroting 2019.

In de paragraaf Lokale Heffingen is aangegeven wat de oorzaak is van deze afwijking.

In deze paragraaf wordt ook ingegaan op de overige belastingen.

Naast de opbrengsten zijn er ook lasten geraamd voor de uitvoering van de diverse taken gemeentelijke belastingen. De uitvoeringskosten zijn in 2019 € 93.000 hoger dan is geraamd in de begroting 2019.

Deze overschrijding wordt vooral veroorzaakt doordat de kosten van automatisering niet goed waren door belast binnen de begroting 2019.

Tenslotte is er in de begroting 2019 ook nog rekening gehouden met een opbrengst invorderingskosten. Geraamd op € 38.000. De feitelijke opbrengst is € 2.000. Een verschil van € 36.000 nadelig.

Vennootschapsbelasting

In 2019 zijn er geen lasten en baten geweest m.b.t. de vennootschapsbelasting.

Onvoorzien

Voorgeschreven is dat gemeenten een post onvoorzien in de begroting moeten opnemen. In de financiële verordening van de gemeente Het Hogeland is hiervoor een bedrag genoemd van € 100.000. In de primaire begroting 2019 bedroeg de raming € 100.000. In de najaarsnota 2019 is de raming verlaagd naar € 0.

Treasury

Onder treasury verstaan we alle lasten en baten die samengaan met het aangaan en verstrekken van geldleningen. Daarnaast worden ook de dividendopbrengsten van deelnemingen verantwoord onder treasury.

Op "Treasury" is een voordeel ontstaan van € 948.000.

Dit bedrag is opgebouwd uit:

- rente	€ 969.000 V
- dividend	€ 9.000 V
- bank- en overige kosten	€ <u>30.000 N</u>
Totaal	€ 948.000 V

Het voordeel ontstaat voornamelijk uit rentelasten en -baten.

Voor een bedrag van € 100.000 bestaat dit voordeel uit de rentevergoeding lening Essent en afkoop leningen Edon.

Bij de berekening van de kapitaallasten is bijna € 200.000 minder door belast aan rente dan was geraamd. Deze € 200.000 is een nadeel binnen de post treasury.

Het resultaat op de kostenpost rente voor kort- en langgeld bedraagt ruim € 1 miljoen. Dit is een gevolg van het goedkoop kunnen financieren gedurende het jaar 2019. We hebben een aantal maanden gefinancierd door middel van kasgeldleningen die soms een rentevergoeding gaven. Uiteindelijk hebben wij eind 2019 een langlopende geldlening afgesloten voor een bedrag van € 45 miljoen tegen een rente van € 0,307%.

Het effect van bovenstaande op de begroting 2020 en volgende jaren brengen wij in beeld in de voorjaarsnota 2020.

Overige middelen

De overige algemene middelen bestaan uit stelposten en taakstellingen. Stelposten worden geraamd voor zaken waar wel ruimte voor in de begroting moet worden opgenomen, maar die nog niet aan een programma zijn toe te wijzen. Een voorbeeld hiervan is loon- en prijsstijging. In de algemene uitkering ontvangen we hiervoor een vergoeding. Deze vergoeding wordt als last begroot en is daarmee dekking voor de stijgingen die zich in het jaar voordoen. Voorstellen voor bijvoorbeeld tariefsverhogingen van lokale lasten worden ook als stelpost opgenomen. Deze verhogingen worden functioneel geraamd, zodra besluitvorming van de raad heeft plaatsgevonden.

Op de post overige middelen is in 2019 een voordeel ontstaan van € 2.160.000.

Stelposten 2019	Raming	Werkelijk	Verschil
Inhuur personeel	1.110.000	20.000	1.090.000
Lonen en prijzen	1.875.000	0	1.875.000
Onderuitputting afschrijvingen	-400.000	0	-400.000
Bijdragen derden	-106.000	0	-106.000
Overige	0	299.000	-299.000
	2.479.000	319.000	2.160.000

Alle werkelijke bedragen zijn functioneel geboekt binnen de diverse programma's. Dit betekent dat op deze post in de jaarrekening een voordeel ontstaat en de lasten als gevolg van o.a. prijsstijgingen zorgen voor hogere lasten binnen de programma's.

De post "Overige" heeft vooral betrekking op storting in de voorziening dubieuze debiteuren.

Samenvattend ziet het overzicht van algemene dekkingsmiddelen er als volgt uit:

Lasten en baten algemene dekkingsmiddelen (x € 1.000)

	Primaire Begroting na wijziging 2019	Begroting 2019	Rekening 2019	Verschil	V/N
				V= voordeel N= Nadeel	
Lasten					
Lokale heffingen	-880	-923	-1.016	93	V
Vennootschapsbelasting	-10	0	0	0	V
Onvoorzien	-100	0	0	0	N
Treasury	948	887	1.500	-613	N
Overige eigen middelen	-5.724	-2.584	-640	-1.944	N
Totaal Lasten	-5.765	-2.621	-156	-2.465	N
Baten					
Algemene uitkering	91.345	93.116	94.031	-915	N
Lokale heffingen	18.168	20.434	19.461	973	V
Treasury	688	745	1.080	-335	N
Overige eigen middelen	3.645	106	425	-319	N
Totaal Baten	113.846	114.402	114.997	-595	N
Saldo algemene dekkingsmiddelen	108.081	111.781	114.841	-3.060	N

Toelichting op afwijkingen

Hieronder staan de belangrijkste afwijkingen ten opzichte van de begroting.

Lasten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	De post salarissen en inhuur laat bij dit programma het volgende resultaat zien. Een totaalanalyse van de kosten voor salaris en inhuur is opgenomen bij het programma Bedrijfsvoering. Voor een nadere toelichting verwijzen we naar deze analyse.	1.115	V
-	Het verschil in kapitaallasten bij Algemene dekkingsmiddelen wordt met name verklaard door het feit dat hier de onder uitputting wordt geraamd. Bij de begroting gaan we voor het berekenen van de kapitaallasten uit van het feit dat alle kredieten in het jaar worden uitgegeven. In de praktijk loopt dit over het dienstjaar heen waardoor de kapitaallasten lager uitvallen.	641	N
-	Lokale heffingen *	93	N
-	Treasury *	948	V
-	Overige middelen * De post inhuur derden (€ 1.090.000) is betrokken bij de analyse op salarissen en inhuur. De post overig is onder te verdelen in een nadeel op lasten van € 621.000 en voordeel op baten van € 322.000.	854	V
-	Overige afwijkingen	271	V
	Totaal	2.454	V

Baten (bedragen x 1.000)

*Voordeel/
Nadeel*

-	Algemene uitkering *	915	V
-	Lokale heffingen: belastingen *	759	N
-	Lokale heffingen: opbrengst invorderingen *	36	N
-	Overige middelen (bijdrage derden + overige)*	216	V
-	Overige afwijkingen	342	V
	Totaal	678	V

* Deze posten zijn bovenstaand toegelicht.

Over te hevelen middelen naar 2020:

- AU: Sociaal en emotionele ondersteuning gezondheidsgevolgen aardbevingen	€ 525.000
- AU: Raadsondersteuning aardbevingsgemeenten	€ 71.500

Paragrafen

Lokale heffingen

Inleiding

De paragraaf Lokale heffingen geeft de raad inzicht in de eigen inkomsten en de lastendruk die de lokale heffingen veroorzaken.

In deze paragraaf gaan wij in op:

- het gerealiseerde beleid;
- de gerealiseerde opbrengsten;
- kostendekkendheid;
- lokale belastingdruk;
- kwijschelding.

Gerealiseerd beleid

In de Begroting 2019 zijn de volgende uitgangspunten opgenomen:

- Voor alle belastingen, rechten en leges (met uitzondering van de Rijksleges) is een extra opbrengst geraamd op basis van een tariefstijging van 2,4%. Uitgezonderd hierop zijn de onroerende zaakbelastingen (OZB), de afvalstoffenheffing en de rioolheffing;
- Een tariefstijging van 3,4 % voor de OZB Woningen;
- Voor de niet-woningen gelden de tarieven zoals die golden in 2018 in de gemeente Eemmond;
- Voor de afvalstoffenheffing en rioolheffing wordt uitgegaan van 100% kostendekkendheid

In 2018 hebben de gemeenteraden van Bedum, Winsum, De Marne en Eemmond de kadernota harmonisatie lokale heffingen Het Hogeland vastgesteld. De uitgangspunten die staan in deze kadernota zijn de basis geweest voor de diverse belastingverordeningen (m.u.v. de OZB) die nog door de oude raden zijn vastgesteld in 2018 en die gelden voor 2019.

Door de raad zijn op 27 maart 2019 de tarieven voor de onroerende zaakbelastingen vastgesteld conform bovenstaande beleid uit de begroting 2019.

Gerealiseerde opbrengsten

In onderstaande tabel wordt inzicht gegeven in de gerealiseerde opbrengsten 2019.

Belasting	Begroting 2019 primitief	Begroting 2019 na wijziging	Werkelijk 2019	Verschil
Onroerendezaakbelastingen	€ 20.178.590,00	€ 20.390.801,00	€ 19.639.199,00	€ -751.602,00
Roerende zaakbelasting	€ 4.963,00	€ 5.066,00	€ 4.988,00	€ -78,00
Forensenbelasting	€ 187.957,00	€ 188.442,00	€ 182.036,00	€ -6.406,00
Toeristenbelasting	€ 332.000,00	€ 332.000,00	€ 332.000,00	€ -
			€	€ -
Afvalstoffenheffing	€ 4.438.058,00	€ 5.732.248,00	€ 5.498.009,00	€ -234.239,00
Rioolheffing	€ 5.847.666,00	€ 5.965.027,00	€ 5.785.110,00	€ -179.917,00
			€	€ -
Lijkbezorgingsrechten	€ 666.808,00	€ 685.723,00	€ 737.464,00	€ 51.741,00
Leges algemeen	€ 885.837,00	€ 658.425,00	€ 713.756,00	€ 55.331,00
Bouwleges	€ 1.029.800,00	€ 2.522.431,00	€ 2.723.034,00	€ 200.603,00
Marktgeden	€ 24.430,00	€ 24.940,00	€ 18.493,00	€ -6.447,00
	€ 33.596.109,00	€ 36.505.103,00	€ 35.634.089,00	€ -871.014,00

Toelichting op hoofdlijnen op de opbrengsten

Onroerende zaakbelastingen

De OZB voor woningen en niet-woningen is € 751.000 lager dan geraamd. De volgende oorzaken hebben hier aan ten grondslag gelegen.

1. Het afwaarderen van diverse grote objecten binnen onze gemeentegrenzen;
2. Waardeverlaging door uitspraken op bezwaarschriften;
3. Waardeverlaging door aardbevingsschade.

1. Het afwaarderen van diverse grote objecten binnen onze gemeentegrenzen

Binnen onze gemeentegrenzen bevinden zich vele grote objecten. De waarde van deze objecten kan niet volgens algemene normen worden bepaald en wordt vaak door externe deskundigen beoordeeld en opgesteld. Waardebijstellingen worden soms met terugwerkende kracht en over meerdere jaren doorgevoerd. De afwaardering betreft diverse grote objecten met terugwerkende kracht van 2014 tot 2019. In de loop der jaren is voor deze aanstaande afwaardering gedeeltelijk een reserve getroffen, maar het nadelig effect op de OZB-opbrengst niet-woningen voor het jaar 2019 is € 431.000. De definitieve uitkomst van deze waardebijstellingen zijn in december 2019 bekend geworden.

2. Waardeverlaging door uitspraken op bezwaarschriften

In 2019 zijn WOZ-beschikkingen verzonden met als prijspeil 1 januari 2019. Deze beschikkingen, gecombineerd met de aanslagen 2019, zijn verzonden met dagtekening 30 april 2019. De beschikkingen hebben geleid tot 528 bezwaarschriften tegen de aanslag/WOZ-beschikking. Dit heeft geresulteerd in een lagere opbrengst over het jaar.

In 2019 is de OZB-woningen voor een totaalbedrag van € 320.000 verminderd.

No Cure - No Pay

Via 'no cure no pay'-bureaus zijn 52 bezwaarschriften binnengekomen. Hiervan zijn 10 gegrond verklaard. De overige bezwaarschriften zijn ongegrond, niet-ontvankelijk of ingetrokken. Over het jaar 2019 is er voor € 9.953 aan proceskosten uitbetaald. Deze kosten hebben betrekking op de 10 gegrond verklaringen van 2019 en de beroepszaken met betrekking tot 2018, die in 2019 zijn behandeld.

3. Waardeverlaging door aardbevingsschade

In 2014 is afgesproken om een regeling in het leven te roepen voor aardbevingsschade in relatie tot de WOZ-waarde. Deze regeling is gaan gelden met ingang van 2015. In deze regeling wordt erkende aardbevingsschade die nog niet is hersteld éénmalig in mindering gebracht op de WOZ-waarde. Deze regeling wordt breed gewaardeerd en voorkomt een deel van de bezwaarschriften.

Sinds 2017 is het accent gelegd om in het voortraject al eventuele schade mee te nemen bij de waardebepaling. Dus de beschikte WOZ-waarde is de WOZ-waarde inclusief eventuele aardbevingsschade. In 2019 zijn er in totaal 335 schademeldingen binnengekomen. Waarvan 187 direct verwerkt zijn in de beschikte WOZ-waarde. De overige meldingen zijn na de aanslagoplegging gecorrigeerd. Bij 123 meldingen was de hoogte van de schade nog niet bekend. Deze worden weer aangeschreven met het verzoek alsnog het schadebedrag schriftelijk door te geven. Bij 37 meldingen is de schade al hersteld of was er achteraf geen sprake van schade.

De compensatieregeling voor eigenaren en gebruikers van niet-woning

Door het college van Het Hogeland is de "Uitvoeringsregeling compensatie onroerende-zaakbelasting niet-woningen" vastgesteld. De reden voor de invoering van deze regeling is dat de tarieven voor niet-woningen naar het niveau "Eemsmond" zijn gebracht. Hierdoor gaan eigenaren en/of gebruikers van niet-woningen vooral in de voormalige gemeenten Bedum, Winsum en De Marne meer OZB betalen. Door middel van de compensatieregeling worden eigenaren en/of gebruikers van niet-woningen enigszins tegemoet gekomen in de hogere aanslag OZB. De regeling geldt voor een periode van 3 jaar. In hoofdlijn ziet de uitvoeringsregeling er als volgt uit. Iedere eigenaar en/of gebruiker van een niet-

woning in de gemeente Het Hogeland krijgt 75% OZB gecompenseerd in 2019, als het totaal van de aanslagregels OZB van de niet-woning meer is dan € 250 en kleiner dan of gelijk is aan € 1.500. Het jaar waarmee wordt vergeleken is het jaar 2018. De compensatie wordt afgebouwd naar 50% in 2020 en 25% in 2021. In 2019 is voor het eerst uitvoering gegeven aan deze regeling. Er is voor een bedrag van 181 duizend euro gecompenseerd. Dit bedrag is al verwerkt in het overzicht en is daarmee geen verklaring van het verschil van € 751.000.

Forensenbelasting

De opbrengst 2019 bedraagt € 182.036. Dit is € 6.406 minder dan begroot. Het verschil heeft te maken dat sommige woningen toch door een externe partij worden verhuurd en dus onterecht zijn aangeslagen voor de forensenbelasting.

Toeristenbelasting

De definitieve aanslag voor toeristenbelasting over het jaar 2019 is nog niet opgelegd. De begrote en werkelijke opbrengst zijn daarom in evenwicht. De verwachting is dat het volledig begrote bedrag zal worden ontvangen.

Afvalstoffenheffing

De opbrengst afvalstoffenheffing is € 234.000 lager dan begroot. Dit is het resultaat van de tariefberekeningen over 2019, waar er wijzigingen zijn doorgevoerd in de afvalstoffenheffing. Bij het opstellen van de begroting is er uit gegaan van een enigszins andere samenstelling en aantal huishoudens dan er in werkelijkheid waren. Ook is er rekening gehouden met areaaluitbreiding en geraamde meeropbrengsten die niet zijn gerealiseerd. Per saldo resulteert dit in het genoemde negatief resultaat.

Rioolheffing

De opbrengst over het jaar bedraagt € 5.785.000. Dit is € 179.000 lager dan begroot. Het verschil tussen de geraamde opbrengsten en de werkelijke opbrengsten komt doordat er in de oorspronkelijke ramingen vanuit de oude gemeenten is uitgegaan is van meer aansluitingen. Bij het bepalen van het hogere aantal aansluitingen is er ook hier rekening gehouden met areaaluitbreiding en geraamde meeropbrengsten die niet zijn gerealiseerd. Verder loopt er nog een aantal beroepsprocedures tegen de rioolheffing vanuit de voormalige gemeenten. Ook dit heeft een belangrijk negatief effect op de opbrengsten in 2019.

Lijkbezorgingsrechten

Vanuit de verordening worden rechten geheven voor het gebruik van de begraafplaats of voor de diensten die de gemeente heeft verleend en die samenhangen met de begraafplaats. De opbrengst over het jaar bedraagt 737 duizend euro. Dit is 51 duizend euro hoger dan begroot.

Leges

Onder de naam 'leges' wordt een aantal verschillende rechten geheven voor het genot van, door of vanwege het gemeentebestuur verstrekte diensten zoals het verstrekken van rijbewijzen en paspoorten. De tarieven 2019 zijn in 2018 vastgesteld in de vier afzonderlijke raden. De opbrengst over het jaar bedraagt € 713.000. Dit is € 55.000 euro hoger dan begroot.

Bouwleges

In 2019 is voor bouwleges een raming opgenomen van € 2.522.431. In werkelijkheid is er € 2.723.034 aan bouwleges ontvangen. Een positief saldo van € 200.603. De inkomsten uit deze leges zijn afhankelijk van de aanvragen en laten daarmee jaarlijks fluctuaties zien vooral veroorzaakt door grotere objecten. Een goede raming van deze baten is daarom lastig te maken.

Marktgelden

De opbrengst marktgelden blijft onder de raming uit de begroting 2019. De begrotingen uit de 4 gemeenten hebben steeds een klein negatief resultaat laten zien. Samengevoegd vormen die het huidige resultaat.

Kostendekkendheid

Bij de vaststelling van de tarieven 2019 voor de afvalstoffen- en rioolheffing zijn wij uitgegaan van 100% kostendekking.

Doordat met name de kapitaallasten bij riolering lager zijn geweest dan geraamd is de kostendekking iets boven 100% uitgekomen. Het meerdere ad € 453.239 is toegevoegd aan de voorziening rioolheffing. Voor de afvalstoffenheffing geldt dat de kostendekking iets onder de 100% ligt. Dit komt vooral door de lagere opbrengst afvalstoffenheffing. Er heeft een onttrekking aan de voorziening afvalstoffenheffing plaatsgevonden van € 345.767.

Lokale lastendruk

De provincie Groningen publiceert in het kader van haar financieel toezicht op de gemeenten, evenals het COELO, overzichten met de belastingdruk van alle gemeenten en de gemeenten in de provincie Groningen. Hieronder een overzicht van de tarieven van Eemsmond in relatie tot een groot aantal gemeenten om ons heen.

Gemeente	Woning		Gemiddelde WOZ-waarde		OZB-gebruik	Afvalstoffen	Rioolhef	Belasting
	€ 158.000,00							
	OZB-eigendom							
	%	Bedrag	%	Bedrag		heffing	fing	druk
Het Hogeland	0,1776	€ 280,61	0	€ -	€ 251,00	€ 258,96	€ 790,57	
Loppersum	0,1797	€ 283,93	0	€ -	€ 229,00	€ 345,00	€ 857,93	
Appingedam	0,2509	€ 396,42	0	€ -	€ 270,00	€ 231,60	€ 898,02	
Delfzijl	0,211	€ 333,38	0	€ -	€ 295,55	€ 260,85	€ 889,78	
Midden groningen	0,186	€ 293,88	0	€ -	€ 234,00	€ 190,00	€ 717,88	
Veendam	0,2278	€ 359,92	0	€ -	€ 267,00	€ 36,70	€ 663,62	
Stadskanaal	0,1717	€ 271,29	0	€ -	€ 347,00	€ 192,00	€ 810,29	
Oldambt	0,2429	€ 383,78	0	€ -	€ 296,00	€ 241,90	€ 921,68	

Voor deze vergelijking is het tarief afvalstoffenheffing het gemiddelde van de 4 tarieven 2019 die zijn vastgesteld in de afzonderlijke raden in 2018. Op basis van dit tarief loopt de afvalstoffenheffing in de pas met de overige gemeenten. De tarieven voor de rioolheffing 2019 voor de opgenomen gemeenten in bovenstaande tabel variëren behoorlijk. Het tarief dat wordt gehanteerd in Het Hogeland is iets hoger dan het gemiddelde tarief voor de getoonde gemeenten. Voor de belastingdruk OZB zit het Hogeland aan de lage kant.

Voor de totale belastingdruk geldt dat deze voor Het Hogeland iets onder het gemiddelde ligt.

Kwijtschelding

Het kwijtscheldingsbeleid is vastgelegd in de "Regeling kwijtschelding gemeentelijke belastingen Het Hogeland 2019" zoals deze is vastgesteld door de raad op 27 maart 2019.

Kwijtschelding van belastingen kan onder voorwaarden worden verkregen voor de onroerende en roerende zaakbelastingen, afvalstoffenheffing en rioolheffing.

In 2019 zijn 820 aanvragen voor kwijtschelding ingediend. Hiervan zijn 300 toegekend voor een bedrag van € 198.910. Voor het verlenen van kwijtschelding was in de begroting 2019 een bedrag van € 286.521 opgenomen.

Risicobeheersing en weerstandsvermogen

Beleid risicomanagement en weerstandsvermogen

Ten tijde van de totstandkoming van deze jaarstukken is het beleid op het gebied van risicomanagement en weerstandsvermogen inmiddels door ons college geformuleerd in de 'Nota Risicomanagement gemeente Het Hogeland', en heeft uw raad de nota op 13 mei 2020 vastgesteld.

Het bepalen van het weerstandsvermogen is een onderdeel van risicomanagement binnen de gemeentelijke organisatie. In de 'Nota Risicomanagement' zijn diverse beleidskaders opgenomen ten aanzien van risicomanagement. Het beleidskader omtrent het weerstandsvermogen behelst onder meer hoe om te gaan met reserves en voorzieningen die relevant zijn voor de bepaling van het beschikbare weerstandsvermogen en de werkwijze rondom het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen.

In deze voorliggende jaarstukken 2019 zullen dezelfde uitgangspunten worden gehanteerd als de uitgangspunten voor de begroting 2019.

Toelichting weerstandsvermogen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (kortweg BBV) is het weerstandsvermogen gedefinieerd als:

“de relatie tussen de weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken en alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie”.

In het vervolg van deze paragraaf zijn deze beide elementen aangeduid als a. Beschikbare weerstandscapaciteit en b. Benodigde weerstandscapaciteit. Beide elementen zijn onderstaand uitgewerkt voor de gemeente Het Hogeland.

Benodigde weerstandscapaciteit

De benodigde weerstandscapaciteit is bepaald op basis van een inschatting van de risico's die de gemeente Het Hogeland loopt. Startpunt voor de inschatting van de risico's voor de begroting 2019 zijn de vier paragrafen weerstandsvermogen van de BMWG-gemeenten en Ability geweest. De hierin opgenomen risico's zijn geactualiseerd en aangevuld met een aantal nieuwe risico's. Voor de begroting 2020 en de jaarstukken 2019 heeft opnieuw een actualisatie plaatsgevonden van de risico's.

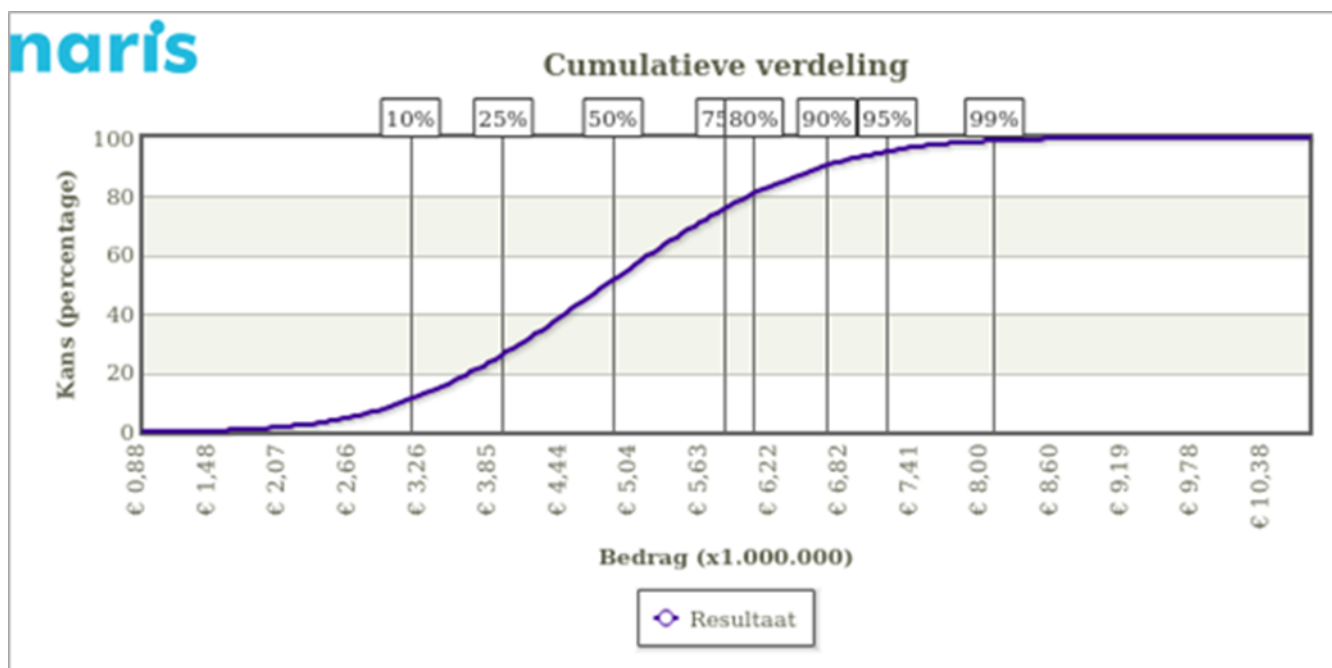
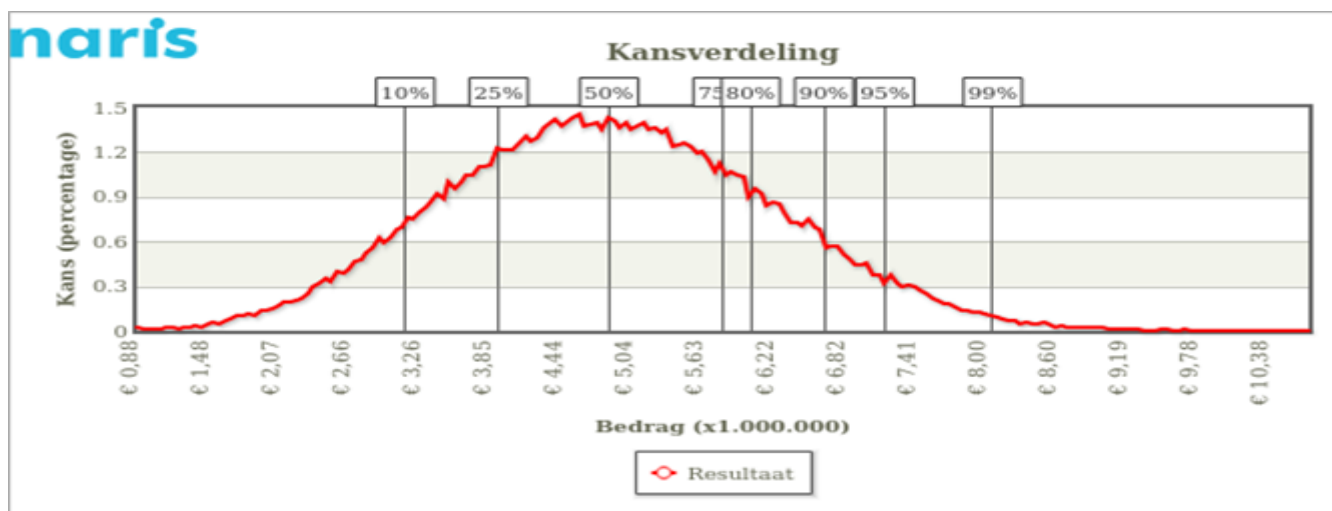
In eerste instantie zijn de risico's geïdentificeerd en geclassificeerd. De risico's zijn onderverdeeld naar risico's die (vooralsnog) niet relevant zijn voor het weerstandsvermogen en risico's die wel relevant zijn voor het weerstandsvermogen. De risico's die wel relevant zijn voor het weerstandsvermogen, zijn beoordeeld op het financiële effect (impact) en de kans dat ze zich daadwerkelijke voordoen. De vertaling van de inschatting van risico's naar de benodigde weerstandscapaciteit vindt plaats met gebruikmaking van de Monte Carlo simulatie. Middels deze simulatie worden 100.000 trekkingen gedaan; dit betekent dat het complete risicoprofiel 100.000 keer wordt doorgerekend. Deze methodiek is een algemeen geaccepteerde wijze om te rekenen met onzekerheden. Op basis van alle onderliggende risico's met bijbehorende inschatting is een analyse gemaakt van de benodigde weerstandscapaciteit voor de gemeente Het Hogeland.

Onderstaande tabel bevat de resultaten van deze statistische analyse voor wat betreft overschrijdingskansen. Daarbij is de overschrijdingskans + zekerheidspercentage altijd 100% (75% zekerheid dat het bijbehorende bedrag voldoende is om de risico's op te vangen, betekent automatisch een kans van 25% dat dit bedrag niet voldoende is). Onderstaande tabel geeft de relatie tussen betrouwbaarheid en aan te houden weerstandscapaciteit aan. Een weerstandscapaciteit van € 6,6 miljoen geeft bijvoorbeeld een betrouwbaarheid van 90%.

Tabel 1: Weerstandscapaciteit versus overschrijdingskans

Zekerheids-percentage	Overschrijdingskans	Bedrag in € mln.
10%	90%	3,09
25%	75%	3,87
50%	50%	4,80
75%	25%	5,75
80%	20%	5,99
90%	10%	6,60
95%	5%	7,11
99%	1%	8,02

Onderstaande twee figuren geven een grafische weergave van de uitkomsten van de Monte Carlo simulatie.

Bij het beoordelen van het benodigd weerstandsvermogen van de gemeente Het Hogeland gaan we uit van een zekerheidspercentage van 90%, ofwel een overschrijdingskans van 10%. Dit percentage is bij

Nederlandse decentrale overheden een algemeen geaccepteerd uitgangspunt en wordt daarmee gezien als resulterend in een verantwoord bedrag ter dekking van risico's. Bij hogere percentages zekerheid zou ook de benodigde weerstandscapaciteit onevenredig snel toenemen. Dit betekent dat bij de beoordeling van het weerstandsvermogen als uitgangspunt geldt dat een bedrag van € 6,6 miljoen benodigd is om risico's op te kunnen vangen.

Naast deze statistieken op geaggregeerd niveau geeft de Monte Carlo simulatie ook inzicht in de gemiddelde invloed die individuele risico's hebben op de totale schattingen van de schadelast. In onderstaande tabel zijn op basis van deze invloed de tien grootste financiële risico's van de gemeente Het Hogeland weergegeven, met daarbij de onderliggende inschatting van de kans op optreden en de maximale financiële impact.

Tabel 2: Relatieve impact individuele risico's

Risicogebeurtenis	Kans op optreden	Maximaal financieel gevolg	Invloed
(Hogere) tekorten grondexploitaties		834.828	17,29%
Niet realiseren taakstelling jeugdzorg	50%	€ 1.750.000	14,21%
Niet realiseren van de taakstelling op het terugdringen van de personeelskosten	75%	€ 1.000.000	11,66%
Verplichting tot het uitvoeren van projecten in het kader van het IBP (interbestuurlijk programma) die meer kosten dan het bedrag dat we daarvoor van het Rijk hebben ontvangen of waarvoor de door het Rijk ontvangen bedragen niet gereserveerd zijn.	70%	€ 1.000.000	10,93%
OZB opbrengsten grote objecten Eemshaven wijken af van raming	50%	€ 1.500.000	10,38%
Extra kosten door keuze omtrent toekomst schuldhelpverlening (a.g.v. de herindeling)	50%	€ 1.500.000	10,38%
Tegenvallers bij onderhoud van kapitaalgoederen welke niet binnen de daarvoor beschikbare reserves op te vangen zijn	40%	€ 1.500.000	6,25%
Extra rijksvergoeding jeugd wordt niet structureel uitgekeerd	50%	€ 1.025.000	5,32%
Negatief effect wijziging verdeelmaatstaven die de basis vormen voor de algemene uitkering uit het gemeentefonds, die niet direct in de begroting kan worden opgevangen.	50%	€ 1.000.000	5,18%
Rijksfinanciering 'voormalig' WSW en de middelen voor de nieuwe doelgroep (Wajong en begeleiding) sluit niet meer aan op transitie werkplein Ability naar leer/werkbedrijf.	50%	€ 300.000	1,55%

Coronacrisis

De uitbraak van Corona/COVID-19 heeft een enorme impact op ons allemaal. Deze turbulente tijden brengen ook risico's met zich mee. De wereld om ons heen is in een korte tijd veranderd en het verdere verloop van deze crisis is op dit moment nog onzeker. Dit betekent dat het financiële effect van deze risico's nu heel moeilijk in te schatten is. We houden uiteraard de ontwikkeling scherp in de gaten en reageren daar waar nodig direct op risico's voor onszelf en onze partners.

Veiligheidsregio Groningen

De gemeente Het Hogeland is deelnemer in de Gemeenschappelijke Regeling Veiligheidsregio Groningen (VRG). De gemeente Het Hogeland betaalt jaarlijks een reguliere bijdrage aan de VRG. Deze bijdrage is in de meerjarenbegroting van de gemeente verwerkt. De VRG heeft zich, op basis van de recente ontwikkelingen en de BBV, genoodzaakt gezien in de jaarrekening 2019 een voorziening van ongeveer € 15,2 miljoen te treffen inzake de kosten van de Regeling FLO-overgangsrecht 75% netto garantie (FLO2018). Het eigen vermogen van VRG wordt daardoor sterk negatief (ongeveer € 10,3 miljoen). Zoals wettelijk geregeld moeten de deelnemende gemeenten tekorten in de GR opvangen. Op 19 juni 2019 heeft het Algemeen Bestuur van VRG de meerjarenbegroting 2020-2023 goedgekeurd en daarmee ook reeds € 4,2 miljoen van de FLO-kosten/voorziening gedekt. In het najaar van 2020 zal VRG, in samenwerking met de deelnemende gemeenten en in overleg met de Provincie Groningen, een plan uitwerken om het negatieve eigen vermogen op te lossen. Op basis van de huidige inschatting bedraagt het risico voor onze gemeente ongeveer € 800.000 tot € 1.400.000 (afgerond) afhankelijk van de wijze waarop het eigen vermogen van VRG en de reeds in 2020-2023 geraamde bijdragen worden meegenomen.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit is in het BBV gedefinieerd als:

“... de middelen en mogelijkheden waarover de provincie onderscheidenlijk gemeente beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten te dekken”

Daarnaast is in de circulaire die in 2003 bij de invoering van het BBV als toelichting hierop verschenen is, de volgende passage opgenomen over de beschikbare weerstandscapaciteit:

“De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie of gemeente beschikt om niet begrote kosten die onverwachts en substantieel zijn te dekken. Het gaat om die elementen waarmee tegenvallers eventueel bekostigd kunnen worden zoals bijvoorbeeld de algemene reserve, maar ook de onbenutte belastingcapaciteit en de stille reserves. Stille reserves zijn de meerwaarde van activa die te laag of tegen nul zijn gewaardeerd doch direct verkoopbaar zijn indien men dat zou willen.”

De hier genoemde voorbeelden van elementen waaruit de beschikbare weerstandscapaciteit kan bestaan komen onderstaand achtereenvolgens kort aan de orde met daarbij een argumentatie voor het al dan niet meenemen ervan in de berekening van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Algemene reserve

Het aanhouden van een algemene reserve kan verschillende doelen dienen. Eén daarvan is altijd ook het opvangen van financiële effecten van onvoorziene gebeurtenissen (risico's). De algemene reserve vormt daarmee een vanzelfsprekend onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit, de ruimte die nog aanwezig is tussen de huidige opbrengst en de maximaal toegestane belastingopbrengst is in veel gemeenten onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit. Het is hierbij echter de vraag of dit realistisch is, of in geval van een grote financiële tegenvaller inderdaad bijvoorbeeld de OZB wordt verhoogd om deze tegenvaller te dekken. Voor de berekening van de onbenutte belastingcapaciteit wordt de artikel 12-norm gebruikt. Dit is de norm die gehanteerd wordt bij het aanvragen van artikel 12 steun. Hierbij wordt ervan uitgegaan dat er

binnen de gemeente nog ruimte is om de belastingtarieven te verhogen. Bij de gemeente Het Hogeland is het berekende gemiddelde OZB-tarief hoger dan het percentage voor toelating tot artikel 12 en de tarieven van de afvalstoffenheffing, reinigingsrechten en rioolrechten zijn 100% kostendekkend, waardoor er momenteel geen sprake is van onbenutte belastingcapaciteit.

Stille reserves

Het meetellen van stille reserves in de beschikbare weerstandscapaciteit is pas gerechtvaardigd als verkoop daadwerkelijk aan de orde is. Tot die tijd is uitgangspunt dat de onderliggende activa noodzakelijk zijn voor de uitvoering van gemeentelijke taken, vervreemding dus niet aan de orde is en een eventuele theoretische overwaarde dus niet te verzilveren is.

Naast deze drie elementen zijn bestemmingsreserves (ten onrechte) een veel genoemd onderdeel van de beschikbare weerstandscapaciteit. Bestemmingsreserves dienen een specifiek doel en zijn niet eenvoudig aan te wenden voor het opvangen van risico's. Daarnaast draait weerstandsvermogen om het waarborgen van continuïteit van beleid, we willen niet dat iedere tegenvaller leidt tot een bezuiniging op vastgesteld beleid. Door een bestemmingsreserve in te zetten ter dekking van de schade van opgetreden risico's zou dit wel het geval zijn.

Op basis van bovenstaande keuzes is de beschikbare weerstandscapaciteit bij het opstellen van deze jaarstukken als volgt:

Onderdeel	Bedrag
Algemene reserve	€8.552.170
Onbenutte belastingcapaciteit	€ 0
TOTAAL	€8.552.170

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is gedefinieerd als de beschikbare weerstandscapaciteit (het totaal van niet in verplichtingen vastgelegde middelen) in relatie tot de risico's waarvoor geen maatregelen kunnen worden getroffen of waarvoor nog een resterend financieel risico blijft bestaan, na de genomen beheersmaatregelen (de benodigde weerstandscapaciteit). De omvang van het weerstandsvermogen moet in verhouding staan tot de risico's die de gemeente Het Hogeland loopt.

De confrontatie tussen de aanwezige financiële buffer en de financiële gevolgen van risico's is uit te drukken in de vorm van een ratio:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \text{ratio weerstandsvermogen}$$

Op basis van de gegevens voor de gemeente Het Hogeland met betrekking tot benodigde en beschikbare weerstandscapaciteit leidt dit tot onderstaande berekening van de ratio weerstandsvermogen:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{8,55 \text{ mln.}}{6,6 \text{ mln.}} = 1,30$$

De berekende ratio is een indicator voor het weerstandsvermogen van de gemeente. Als de berekende ratio 1 of meer is, dan kunnen volgens de gehanteerde methodiek de incidentele gevolgen van risico's worden opgevangen.

In onderstaande tabel zijn de ratio's nader toegelicht.

Ratio Weerstandsvermogen	Betekenis
Groter dan 2,0	Uitstekend
Tussen 1,4 en 2,0	Ruim voldoende
Tussen 1,0 en 1,4	Voldoende
Tussen 0,8 en 1,0	Matig
Tussen 0,6 en 0,8	Onvoldoende
Kleiner dan 0,6	Ruim onvoldoende

Bovenstaand ratio is berekend op basis van de stand van weerstandscapaciteit op 31-12-2019. Echter, bevat de jaarrekening ook voorstellen om middelen te bestemmen voor volgend jaar. Daarom kan bovenstaand ratio een vertekend beeld geven en hoger zijn dan na vaststelling van de jaarstukken. Bij volledige bestemming volgens voorstel zal de algemene reserve en dus de weerstandscapaciteit dalen met €2,113 miljoen. Dat heeft het volgende gevolg op de ratio weerstandsvermogen:

$$\frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit}}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit}} = \frac{6,44 \text{ mln.}}{6,6 \text{ mln.}} = 0,98$$

Hiermee zakt de ratio dus van een voldoende naar een matig niveau.

Financiële kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording schrijft voor dat in deze paragraaf vijf financiële kengetallen opgenomen dienen te worden. Deze kengetallen geven op een eenvoudige wijze inzicht in de financiële positie van de gemeente.

	Financiële Kengetallen					
	Begroting		Jaarrekening			
	2019	2019	2020	2021	2022	2023
Netto Schuldquote	58%	68%	68%	60%	48%	36%
Netto Schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	51%	59%	63%	55%	44%	32%
Solvabiliteitsratio	24%	18%	2%	2%	2%	2%
Kengetal grondexploitatie	4%	1%	2%	2%	2%	2%
Kengetal structurele exploitatieruimte	-3%	-6%	0%	1%	1%	1%
Kengetal belastingcapaciteit	116%	116%	111%	114%	114%	114%

De provincie Groningen heeft onderstaande normering opgesteld waarmee de kengetallen op waarden kunnen worden ingeschat.

	Minst risicovol	Neutraal	Meest risicovol
Netto Schuldquote	<90%	90-130%	>130%
Netto Schuldquote gecorrigeerd voor alle leningen	<90%	90-130%	>130%
Solvabiliteitsratio	>50%	20-50%	<20%
Kengetal grondexploitatie	<20%	20-35%	>35%
Kengetal structurele exploitatieruimte	>0%	0%	<0%
Kengetal belastingcapaciteit	<95%	95-105%	>105%

De kengetallen zoals hier gepresenteerd laten zien dat de solvabiliteitspositie, de structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit als risicovol zijn aan te merken. De solvabiliteit geeft inzicht in de weerbaarheid van de gemeente, in hoeverre tegenslagen met eigen middelen op kunnen worden gevangen. Wegens de lage stand van de Algemene Reserve is de solvabiliteitsratio van Het Hogeland momenteel risicovol.

De structurele exploitatieruimte is ook risicovol. Dat betekent dat buiten alle incidentele baten en lasten er te weinig structurele baten zijn om aan alle structurele verplichtingen te voldoen. Dat heeft als gevolg dat de Algemene Reserve verder uitgeput zal raken. Het meerjarenperspectief laat zien dat dit de komende jaren weer stabiliseert.

Ook het kengetal voor de belastingcapaciteit valt binnen het risicovolle percentage. Dit kengetal geeft aan hoe hoog de belastingdruk is op de burger t.o.v. het nationale gemiddelde. Des te hoger het percentage, des te hoger de belastingdruk relatief is. Dit impliceert dat eventuele tekorten maar zeer beperkt zijn op te vangen door een verhoging van belastingen.

Onderhoud kapitaalgoederen

De gemeente Het Hogeland heeft een oppervlakte van ca. 930 km², waarvan ca. 500 km² landoppervlakte. Een belangrijk deel van het landoppervlakte bestaat de openbare ruimte. In die openbare ruimte vinden een groot aantal activiteiten plaats, zoals wonen, werken, verplaatsen en recreëren. Ten behoeve van deze activiteiten beschikt de gemeente over een aantal belangrijke kapitaalgoederen: wegen, riolering, openbaar groen, speelvoorzieningen, civiele kunstwerken (bruggen, steigers en beschoeiingen), openbare verlichting en gebouwen. Goed onderhoud en beheer is van wezenlijk belang voor het in stand houden van deze kapitaalgoederen. Dit kan samengevat worden onder de term BOR (Beheer Openbare Ruimte).

Overgang van de oude gemeenten naar gemeente het Hogeland

Door het opgaan van vier gemeenten in de gemeente Het Hogeland ligt er de komende jaren een belangrijke taak voor de gemeente om beleids- en beheerplannen aangaande de kapitaalgoederen te harmoniseren, actualiseren en samen te voegen. In 2019 is er een begin gemaakt met de nieuwe beleids- en beheerplannen. De verwachting is dat er in 2020 goed onderbouwde beheerplannen zijn, waarop het onderhoud van de kapitaalgoederen uitgevoerd kan worden. Daarbij zullen keuzes gemaakt moeten worden in prioriteitstelling van deze plannen. Er worden geen grote (financiële) gevolgen verwacht naar aanleiding van het huidige niveau van onderhoud.

De lasten van de infrastructurele werken zijn voor dit jaar grotendeels gebaseerd op beleid en historische gegevens van de vier voormalig gemeenten. De bestaande areaalgegevens zullen ongeveer voor 85-90% juist zijn. De lasten voor de komende jaren zijn op dit moment zo nauwkeurig mogelijk ingeschat, op basis van deze inschatting worden er geen grote (financiële) risico's verwacht. Wanneer het areaal volledig geïnventariseerd en verwerkt is en het beleid voor het toekomstige beheer van het areaal is vastgesteld kunnen de financiële middelen (eventueel) bijgesteld worden.

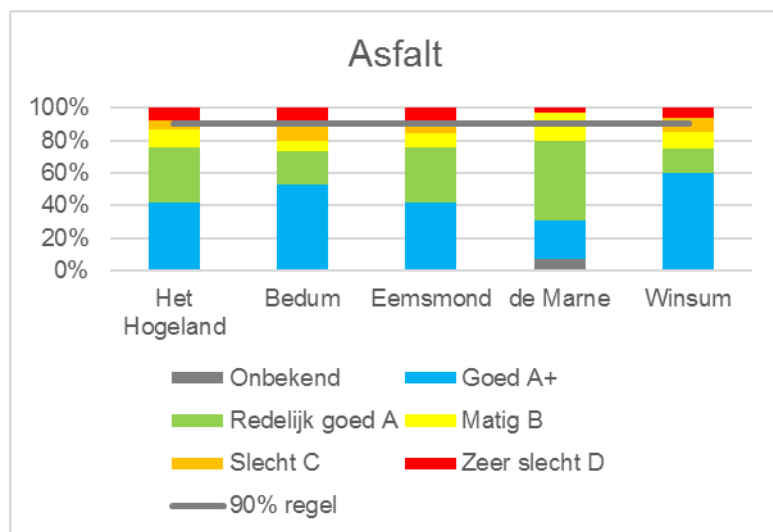
Naar verwachting worden eind 2020 de nieuwe beleidsplannen vastgesteld. Tegelijkertijd wordt gestart met het opstellen van (meerjarig)beheerplannen en operationele jaarplannen. De jaarplannen zullen naar verwachting een afronding vinden in 2021.

Wegen

De technische kwaliteit van het wegenareaal is bepaald conform de landelijke richtlijn van de CROW. De inspectie heeft in het najaar van 2019 plaats gevonden. Het areaal is omvangrijk. De gegevens zijn in het systeem ingelezen. In 2020 worden de benodigde onderhoudsbehoeftes bepaald op basis van nog vast te stellen onderhoudsniveau 's.

Bij deze onderhoudsbehoefte behoren de benodigde financiële middelen voor de komende jaren als ook voor een langere periode. De onderhoudsbehoefte wordt vervolgens vertaald in een beheerplan wegen dat voor een periode (bijvoorbeeld 4 jaren) kan worden vastgesteld.

De kwaliteit per verhardingstype wordt aan de hand van de 90%-regel bepaald. De gemeente het Hogeland voldoet aan de onderkant van verantwoord wegbeheer (kwaliteitsniveau C).

De middelen voor het onderhoud zijn gelimiteerd. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt in de nog op te stellen beleid- en beheerplannen om binnen de kaders van de begroting verantwoord onderhoud te kunnen uitvoeren.

Vanzelfsprekend is dat afstemming plaats vindt met andere aspecten waarbij gedacht kan worden aan rioleringswerkzaamheden, verkeersmaatregelen, uitbreidingsplannen e.d.

Overzicht lasten kapitaalgoed wegen 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget onderhoud wegen	2.166

Riolering en Water

In 2019 is er een nieuw verlengd Waterakkoord 2020-2025 afgesloten met alle partners in de regionale samenwerking Groningen Noord Drenthe. E.e.a. heeft ertoe geleid dat er een herschikking van clusters heeft plaatsgevonden. De gemeente Het Hogeland vormt nu samen met de gemeente Westerkwartier het cluster Groningen-West. In 2020 zal deze nieuwe samenwerking nader vorm worden gegeven met een gezamenlijk maatregelenprogramma.

Nieuwe doelen in de waterketensamenwerking Groningen Noord-Drenthe zijn het verminderen van de kwetsbaarheid, het verbeteren van de kwaliteit en de thema's duurzaamheid, klimaatadaptatie en energietransitie worden opgepakt

In 2019 heeft het gegevensbeheerbureau (GGB-team) de harmonisering van de rioolbeheergegevens van de vier oude gemeenten op zich genomen en up to date gemaakt. In 2020 moet dit leiden tot een rioolbeheerplan met een meerjarig onderhoudsprogramma. Het rioolbeheerplan zal onderdeel gaan uitmaken van het nieuwe GWRP.

Het huidige Afvalwaterbeleidsplan BMW/NZV (2014-2018) is in 2019 aangevuld met een geharmoniseerd berekening van de rioolheffing voor de gemeente Het Hogeland.

Tevens is in de belastingverordening de heffingsmethodiek aangepast voor Het Hogeland.

In 2020 zal er een nieuw gemeentelijk water en rioleringsplan (GWRP 2021-2026) waarin voor de komende periode het beleid voor de riolering en het watersysteem wordt beschreven. Hierin komen ook nieuwe thema's waaronder klimaatadaptatie aan bod.

In 2019 is gestart met de harmonisatie van het baggerplannen van de oude gemeenten. In 2020 zal het nieuwe baggerplan Het Hogeland voor de komende 10 jaar (2021-2031) ter besluitvorming worden voorgelegd aan college en raad. Het baggerplan zal onderdeel uitmaken van het nieuwe GWRP.

In het kader van de klimaatadaptatie zijn het afgelopen jaar Stresstesten uitgevoerd. Hiermee is voldaan aan de wettelijke opgave om risicogebieden op een aantal thema's in beeld te brengen. In 2020 wordt aan deze wettelijke opgave een vervolg gegeven middels een risico-inventarisatie met als doel een maatregelenplan voor de openbare ruimte. In het nieuwe GWRP zal ook de klimaatadaptatie en de daaruit voortvloeiende maatregelen een plaats krijgen.

Vanuit de samenwerking in de waterketen zijn de voormalige gemeenten al gestart met optimalisatie studies naar het functioneren van de afvalwatersystemen op zuiveringskringniveau. In 2019 heeft dit een vervolg gekregen in een onderzoek naar ketensturing waarin het waterschap en de gemeente de mogelijkheden voor het koppelen van de rioolgemalen uitwerken. Doel is het monitoren van de rioolgemalen in een gezamenlijke hoofdpot. Resultaten van dit project worden verwacht in het voorjaar van 2020.

In 2019 is klimaatadaptatie een belangrijke toets geworden in diverse projecten van de openbare ruimte. Alle herinrichtingsplannen worden getoetst op een klimaatbestendige inrichting van de openbare ruimte.

Overzicht lasten kapitaalgoed riolen 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget onderhoud riolen, IBA's en pompgemalen (excl. inzet eigen uren)	799
	Realisatie
Investerings 2019	742

Openbaar groen

Voor het groenbeheer wordt eveneens gebruik gemaakt van een beheersysteem. Het niveau van de data uit de vroegere gemeentes is sterk verschillend. In 2019 is een eerste aanzet gegeven om dit op uniforme wijze vorm te geven. Het zal nog een aanzienlijke inspanning vragen om de data op niveau te brengen. Echter is dit wel een voorwaarde voor het opstellen van een goed beheer- en onderhoudsprogramma.

Daarnaast is het uiteraard van belang tegelijk de ambitie vast te stellen: met name betreft het de gewenste kwaliteitsniveau. Door een gebiedsgerichte werkwijze kan het gewenste kwaliteitsniveau per locatie (buitengebied, centrum, waardevolle objecten, etc.) verschillend zijn. Gezien andere prioriteiten zal dit proces in 2020 opgestart worden.

Overzicht lasten kapitaalgoed openbaar groen 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget onderhoud groen (excl. inzet eigen uren)	352

Openbare verlichting

In 2019 is de openbare verlichting onderhouden op basis van de collectieve regionale aanbesteding van de voormalige gemeenten Bedum, Winsum en De Marne. De overeenkomst, die qua onderhoudskosten erg gunstig is, kan door de gemeente worden verlengd. De gemeente Eemsum heeft de Openbare verlichting zelf aanbesteed. De openbare verlichting bestaat uit lantaarnpalen/armaturen en een netwerk voor toevoer van elektriciteit.

Het aantal storingen is beperkt. Toch zijn er soms hardnekkige netwerkstoringen. Het netwerk is in beheer en eigendom van Enexis en gevoelig voor graafwerkzaamheden en zetting in de bodem (een gevolg van natte en droge periodes). Daar waar nodig verwijzen wij naar Enexis om deze storingen zo spoedig mogelijk op te lossen. Hiertoe is in 2019 overleg geweest met Enexis. Op onze website wordt aangegeven hoe storingen aan openbare verlichting door kan worden gegeven. In 2019 is er een quick scan gemaakt van de benodigde onderhoudskosten voor de komende jaren.

Overzicht lasten kapitaalgoed openbare verlichting 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget onderhoud openbare verlichting (<i>excl. inzet eigen uren</i>)	344
	Realisatie
Investerings 2019	479

Speelvoorzieningen

Speeltoestellen en speelplekken moeten voldoen aan het WAS (Warenwet Attractiebesluit Speeltoestellen). Dit betreft vooral veiligheidsaspecten. Om dit te waarborgen zijn speeltoestellen en speelplekken ook geïnspecteerd. Het gaat daarbij om zowel veiligheidsinspecties als functionele inspecties.

Vervanging van speeltoestellen en nieuwe inrichting van speelplekken zullen aan de orde blijven. Hiervoor zal het beleid op het gebied van speelvoorzieningen geharmoniseerd moeten worden.

Overzicht lasten kapitaalgoed speelvoorzieningen 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget speelvoorzieningen	73

Civiele kunstwerken

Onder civiele kunstwerken/constructies worden onder andere verstaan, bruggen, beschoeiingen, kademuren en steigers. De gebruikte beheersystemen in de voormalige gemeenten zijn divers.

In 2019 hebben we een quick scan opgesteld om te kunnen bepalen welk onderhoudsbudget nodig is voor het areaal. Het areaal is omvangrijk. De beschikbare middelen voor het onderhoud zijn gelimiteerd. Er zullen keuzes moeten worden gemaakt in de nog op te stellen beleid- en beheerplannen om binnen de kaders van de begroting verantwoord onderhoud te kunnen uitvoeren.

Overzicht lasten kapitaalgoed civiele kunstwerken 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget onderhoud civiele constructies	188
	Realisatie
Investerings 2019	674

Gebouwen

Het team Vastgoed heeft "Vastgoedkader Gemeente Het Hogeland" geschreven om het team alsmede onderhoud en beheer van het vastgoed te professionaliseren. Dit document is ook van belang voor andere afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie en is de inhoud met afvaardigingen van de verschillende afdelingen besproken.

Gemeentelijke gebouwen die tot de vaste kern van de vastgoedportefeuille horen zijn conform conditiemeting NEN 2767 opgenomen in een MJOP. Hiermee is een eenduidig meerjarig onderhoudsperspectief verkregen voor de gemeente Het Hogeland, deze zal tezamen met het Vastgoedkader Gemeente Het Hogeland worden voorgelegd aan de Raad. Door het opstellen van het MJOP is het risico op onvoorziene kosten beperkt.

Overzicht lasten kapitaalgoed gebouwen 2019 (x € 1.000)

	Realisatie
Jaarbudget rationeel gebouwenbeheer (<i>excl. inzet eigen uren</i>)	1.659

Financiering

Inleiding

De Wet financiering decentrale overheden (Wet Fido) geeft een belangrijk, bindend kader voor een verantwoordelijke en professionele inrichting van de treasuryfunctie, alsmede voor het scheppen van voorwaarden om deze te kunnen uitvoeren. Op lokaal niveau is deze regelgeving vertaald in het door uw raad op 30 januari 2019 vastgestelde treasurystatuut. In dit statuut is de beleidsmatige infrastructuur van de treasuryfunctie vastgelegd in de vorm van uitgangspunten, doelstellingen, richtlijnen en limieten. Voorts is de gemeente wettelijk verplicht (op grond van artikel 13 van het BBV) jaarlijks een paragraaf betreffende de financiering op te nemen in zowel de begroting als de jaarrekening. Deze financieringsparagraaf is in samenhang met het treasurystatuut een belangrijk instrument voor het transparant maken en daarmee sturen, beheersen en controleren van de treasuryfunctie van de gemeente.

Doelstellingen van de treasuryfunctie

De gemeente Het Hogeland onderkent het belang van een verantwoord en adequaat beheer van haar financiële middelen. De treasuryfunctie van de gemeente Het Hogeland richt zich op:

- a. het verzekeren van duurzame toegang tot financiële markten tegen acceptabele condities;
- b. het beschermen van gemeentelijke vermogens- (en rente-) resultaten tegen ongewenste financiële risico's zoals renterisico, koersrisico, kredietrisico en liquiditeitsrisico;
- c. het minimaliseren van de interne verwerkingskosten en externe kosten bij het beheren van de geldstromen en financiële posities;
- d. het optimaliseren van de renteresultaten binnen de kaders van de Wet Fido respectievelijk de limieten en richtlijnen van het treasurystatuut.

Relatiebeheer

De gemeente Het Hogeland beoogt het realiseren van gunstige c.q. marktconforme condities voor af te nemen financiële diensten. De voorwaarden daarvoor zijn vastgelegd in het treasurystatuut.

Voor het reguliere betalingsverkeer hebben we een overeenkomst afgesloten met de NV Bank voor Nederlandse Gemeenten (BNG). In de overeenkomst is geregeld dat de bank een gedeelte van het kasbeheer verricht tegen gunstige rentetarieven. In de overeenkomst is een kredietlimiet bepaald. Tot deze limiet kan de gemeente tegen een gunstig rentepercentage daggeld opnemen of uitzetten. Minimaal één keer per jaar vindt met de BNG overleg plaats over de relevante terreinen met betrekking tot het betalingsverkeer.

Naast de BNG heeft de gemeente Het Hogeland nog rekeningen bij de Rabobank, ING en ABN AMRO voor onder meer het afstorten van leges.

Risicobeheer

Met betrekking tot risicobeheer gelden de volgende algemene uitgangspunten:

- De gemeente mag leningen of garanties uit hoofde van de “publieke taak” uitsluitend verstrekken aan door de Gemeenteraad goedgekeurde derde partijen, waarbij vooraf informatie wordt ingewonnen over de financiële positie en de kredietwaardigheid van de betreffende partij.
- De gemeente kan middelen uitzetten uit hoofde van de treasuryfunctie indien deze uitzettingen een prudent karakter hebben en niet zijn gericht op het genereren van inkomen door het lopen van overmatig risico. Het prudente karakter van deze uitzettingen wordt gewaarborgd middels de richtlijnen en limieten van het treasurystatuut.

Vanuit de doelstellingen van het treasurybeleid valt af te leiden dat risico's zijn te onderkennen ten aanzien van de rente, krediet en liquiditeit. De Wet Fido geeft een aantal verplichte elementen aan die de genoemde risico's beperken of elimineren. Het doel van het treasurystatuut is o.a. deze risico's te beperken c.q. te beheersen. Een belangrijke eis uit de Wet Fido is dat de uitvoering van de treasuryfunctie uitsluitend de publieke taak dient en dat het beheer voorzichtig dient te zijn. De gemeente Het Hogeland heeft geen beleggingen die niet in het verlengde van de publieke taak liggen.

Renterisicobeheer

Voor wat betreft renterisicobeheer hanteren we de volgende uitgangspunten:

- De kasgeldlimiet wordt niet overschreden conform de Wet Fido.
- De renterisiconorm wordt niet overschreden conform de Wet Fido.
- Nieuwe leningen/uitzettingen worden afgestemd op de bestaande financiële positie en de liquiditeitsplanning;
- De rentetypische looptijd en het renteniveau van de betreffende lening/uitzetting wordt zo veel mogelijk afgestemd op de actuele rentestand en de rentevisie;
- De rentevisie van de gemeente wordt opgesteld op basis van de rentevisie van minimaal twee vooraanstaande financiële instellingen.

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is het maximumbedrag waarvoor de gemeente kortlopende middelen mag aantrekken op de geldmarkt. Deze kortlopende middelen worden aangetrokken in de vorm van kasgeldleningen en kredietlimiet op de rekening-courant. De kasgeldlimiet is een instrument ter beperking van het renterisico. Bij overschrijding van de limiet dient op termijn voorzien te worden in vaste financiering. De kasgeldlimiet mag niet meer dan drie achtereenvolgende kwartalen overschreden worden. Gebeurt dit wel dan moet de gemeente de provincie Groningen daarover informeren en daarbij een plan aanbieden om weer te gaan voldoen aan de kasgeldlimiet.

Bij de berekening van de kasgeldlimiet wordt uitgegaan van het begrotingstotaal van de gemeente aan het begin van het dienstjaar en is voor de gemeenten de norm vastgesteld op 8,5%. Op een begrotingstotaal van ongeveer € 154.000.000 bedraagt de kasgeldlimiet voor 2019 € 13.090.000.

In 2019 heeft de gemeente het kasgeldlimiet meerdere kwartalen overschreden. Door de herindeling was er vooral in het begin van het jaar geen volledig inzicht in de uitgaven- en inkomstenstromen. De inning van de gemeentelijke belastingen was een maand later dan normaliter. En ook hadden de voormalige gemeenten hun liquiditeiten behoefte aan het eind van 2018 gefinancierd met kasgeldleningen die in 2019 weer moesten worden afgelost. In de loop van het 3^e kwartaal is deze overschrijding weggewerkt door een langlopende geldlening aan te trekken van € 45.000.000.

Renterisiconorm

Gemeenten moeten rapporteren over het renterisico dat zij over de vaste schuld lopen. Het renterisico op de vaste schuld is in de Wet Fido omschreven als: "de mate waarin het saldo van de rentelasten van een openbaar lichaam verandert door wijzigingen in het rentepercentage op leningen en uitzettingen met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van een jaar of langer". Het renterisico op de vaste schuld dient te voldoen aan de renterisiconorm; deze norm is in een wettelijke uitvoeringsregeling uitgewerkt als een bedrag ter hoogte van 20% van de totale lasten van de begroting en tenminste € 2,5 miljoen. Met het stellen van deze normen stelt het Rijk een kader om gemeenten tot een zodanige opbouw van de leningenportefeuille te laten komen, dat het renterisico uit renteaanpassing en herfinanciering van leningen in voldoende mate wordt beperkt.

Berekening Renterisiconorm (bedragen x € 1.000)

	Jaarrekening			
	2019	2018	2017	2016
1. Renteherziening op vaste schuld	-			
2. Aflossingen	6.108			
3. <i>Renterisico (1 + 2)</i>	6.108	-	-	-
4. Totale lasten begroting	154.000			
5. Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
6. <i>Renterisiconorm (4 x 5)</i>	30.800	-	-	-
7. <i>Ruimte (6 -/- 3)</i>	24.692	-	-	-

De wettelijke vastgestelde renterisiconorm van 20% houdt in, dat de jaarlijkse verplichte aflossingen en de renteherzieningen niet meer mogen bedragen dan 20% van het begrotingstotaal. Op basis van bovenstaande tabel is zichtbaar dat we ruim binnen de wettelijke vastgestelde norm blijven.

Rentevisie

Een rentevisie is een toekomstverwachting over de renteontwikkeling, op basis waarvan een financierings- en beleggingsbeleid wordt gevoerd. Afhankelijk van de (interne of externe) ontwikkelingen zal de gemeente haar rentevisie actualiseren. De rentevisie kan daarbij gebaseerd worden op de rentevisie van enkele gezaghebbende financiële instellingen, zoals onze "huisbankier" de BNG.

De rente op de kapitaalmarkt (lang geld) schommelde in 2019 rond de 1%. Voor de berekening van de kapitaallasten hebben we gecalculeerd met 2,5%. Voor kort geld zijn we in de begroting 2019 uitgegaan van 2,5% voor *aan te trekken* kort geld (financieringstekort) en 0% *weg te zetten* kort geld (financieringsoverschot). De werkelijke rente voor kort aan te trekken geld (kasgeld) was over 2019 gemiddeld -0,3%.

Renterisico op kasgeld

Voor het liquiditeitenbeheer heeft de gemeente lopende rekeningen bij de BNG en de Rabobank. De betalingen en ontvangsten lopen hoofdzakelijk via de BNG. Om een lagere EMU-schuld te bewerkstelligen voor de collectieve sector (Rijk en decentrale overheden) is per 1 januari 2014 het 'schatkistbankieren' verplicht gesteld voor decentrale overheden. Het aanhouden van middelen in de schatkist van het Rijk moet zorgen voor een lagere financieringsbehoefte van het Rijk.

Het schatkistbankieren houdt in dat 'overtollige' liquide middelen van decentrale overheden moeten worden aangehouden bij de schatkist van het Rijk. Aan het schatkistbankieren zijn regels en voorwaarden verbonden. Onder andere moeten liquide middelen boven een drempel van 0,75 % van het begrotingstotaal worden aangehouden bij de schatkist van het Rijk. Hierbij geldt een minimum van € 250.000. Overtollige middelen moeten dagelijks worden overgeboekt naar de schatkist. Over de middelen die aangehouden worden bij de schatkist wordt een daggeldrente vergoed tegen het zogenaamde eoniatarief. Deze is momenteel (eind januari 2019) negatief, maar voor de rekening-courant voor het schatkistbankieren wordt geen negatieve rente gehanteerd, dus het rentepercentage is 0,00%. Tevens wordt er een kas bijgehouden. Kastransacties worden tot een minimum beperkt. Ook de omvang van de kas is minimaal.

Kredietrisicobeheer

Bij het uitzetten van middelen uit hoofde van treasury gelden de volgende uitgangspunten:

- Uitzettingen vinden uitsluitend plaats bij Nederlandse overheden en andere publiekrechtelijke lichamen voor wiens waardepapier een solvabiliteitsratio van 0% geldt.
- Bij het verstrekken van leningen of garantstelling uit hoofde van de publieke taak worden zoveel mogelijk zekerheden of garanties geëist.

- Er wordt geen gebruik gemaakt van derivaten.

Liquiditeitsrisico's

Onder liquiditeitsrisico wordt verstaan het risico dat ontstaat, indien door wijzigingen in de liquiditeitenplanning en meerjaren investeringsplanning de financiële resultaten kunnen afwijken van de verwachtingen. De uitvoering van het investeringsplan speelt een belangrijke rol. Hiervoor is het noodzakelijk om op het juiste moment de financieringsmiddelen beschikbaar te hebben.

De gemeente beperkt haar interne liquiditeitsrisico's door haar treasuryactiviteiten te baseren op een recente liquiditeitenprognose.

Koersrisicobeheer

De gemeente beperkt de koersrisico's op uitzettingen uit hoofde van treasury, door daarbij uitsluitend producten te hanteren die conform de Wet Fido zijn toegestaan. Tevens beperkt de gemeente de koersrisico's door de looptijd van de uitzettingen af te stemmen op de liquiditeitenplanning.

Valutarisico's

Deze risico's hebben betrekking op de kans dat de financiële activa van de organisatie in waarde verminderen door negatieve koersontwikkelingen op de valutamarkt. Valutarisico's worden in de gemeente uitgesloten door uitsluitend leningen te verstrekken, aan te gaan of te garanderen in de euro.

Geldstromenbeheer

Teneinde de kosten van het geldstromenbeheer te minimaliseren wordt het liquiditeitsgebruik beperkt door de geldstromen op gemeenteniveau op elkaar en de liquiditeitenplanning af te stemmen. Hierbij wordt erop toegezien dat de liquiditeitspositie voldoende is om te garanderen dat de verplichtingen tijdig kunnen worden nagekomen. Ook worden de kosten beperkt door het betalingsverkeer zoveel mogelijk elektronisch uit te laten voeren door één bank.

Financiering

Bij het aantrekken van financieringen voor een periode van één jaar en langer gelden de volgende uitgangspunten:

- financieringen worden enkel aangetrokken ten behoeve van de uitoefening van de publieke taak;
- financiering met externe financieringsmiddelen wordt zoveel mogelijk beperkt door primair de beschikbare interne financieringsmiddelen (reserves en voorzieningen) te gebruiken om het renteresultaat te optimaliseren;
- toegestane instrumenten bij het aantrekken van financieringen zijn onderhandse leningen;
- geld wordt uitsluitend aangetrokken op basis van een recente liquiditeitsprognose en een actuele rentevisie.

Mutaties in leningenportefeuille (bedragen x € 1.000)

	bedrag
Stand per 1 januari 2019	72.783
Nieuwe leningen	47.411
Reguliere aflossingen	6.565
Vervroegde aflossingen	-
Stand per 31 december 2019	113.629

Rentetoerekening

In het wijzigingsbesluit Besluit begroting en verantwoording (BBV) is opgenomen dat de rentekosten aan de desbetreffende taakvelden moet worden toegerekend met behulp van een (rente)omslag. Met andere woorden, rente die direct verband houdt met een taakveld betreft de (omslag)rente die moet worden toegerekend aan investeringen binnen dat taakveld.

In de begroting 2019 hebben we geen bespaarde rente berekend. Het berekenen van een rentevergoeding over het eigen vermogen (reserves) creëert een fictieve rentelast en leidt naar het oordeel van de commissie BBV tot het (onnodig) opblazen van de programmalasten en gaat daarmee ten koste van de eenvoud en transparantie. Derhalve adviseert de Commissie BBV vanwege het verlangde inzicht, de eenvoud en transparantie deze systematiek niet toe te passen.

In onderstaand renteschema is inzichtelijk hoe omgegaan wordt met de rentekosten.

Renteschema

		Rekening 2019
a	Externe rentelasten over korte en lange financiering	
	1. Rente langlopende leningen	2.430.336
	2. Rente kortlopende geldleningen (<i>rente over financieringstekort of -overschot</i>)	-82.320
b.	Externe rentebaten	-
	Saldo rentelasten en rentebaten	2.348.016
c.	1. Doorbelaste rente aan grondexploitatie	-214.283
	2. Doorbelaste rente aan projectfinanciering	-
	Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	-214.283
d.	1. Rente aan eigen vermogen	-
	2. Rente aan eigen voorzieningen	-
	Subtotaal	-
	Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	2.133.733
e.	Werkelijk aan taakvelden toe te rekenen rente (renteomslag)	
	- vast percentage	210.721
	- renteomslag	3.663.141
	Saldo werkelijk toe te rekenen rente	3.873.861
	Renteresultaat op Treasury	-1.740.128

Omvang kasgeldlimiet

	Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Begroot	Werkelijk ultimo 2019	Verschil
1.	Toegestane kasgeldlimiet			
	- in procenten van de grondslag	8,50%	8,50%	0
	- in een bedrag	13.205	15.710	2.505
2.	Omvang vlottende schuld			
	- opgenomen gelden < 1 jaar	35.120	0	-35.120
	- schuld in rekening courant	0	1.440	1.440
	- gestorte gelden door derden < 1 jaar	0	0	0
	- overige geldleningen, niet zijnde vaste schuld	0	0	0
3.	Vlottende middelen			
	- contanten in kas	0	13	13
	- tegoeden in rekening courant	0	8.145	8.145
	- overige uitstaande gelden < 1 jaar	0	0	0
4.	Totaal netto vlottende schuld (2-3)	35.120	-6.718	-41.838
	Toegestane kasgeldlimiet	13.205	15.710	2.505
	Ruimte (+) c.q. overschrijding (-)	-21.915	22.428	44.343

Op 27 september 2019 is er een langlopende geldlening aangetrokken van € 45.000.000 tegen een rente van 0,307% voor 25 jaar. Hiermee is de overschrijding van het kasgeldlimiet die er was, teniet gedaan.

Bedrijfsvoering

Algemeen

Op basis van het BBV is de gemeente verplicht om de stand van zaken en de beleidsvoornemens ten aanzien van de bedrijfsvoering te verstrekken. Onder bedrijfsvoering verstaan we de sturing en beheersing van de ondersteunende processen binnen de organisatie. De paragraaf Bedrijfsvoering schetst op hoofdlijnen de manier waarop onze organisatie haar ambities wil bereiken.

De inhoud van deze paragraaf heeft een duidelijke relatie met het programma Bedrijfsvoering (onderdeel 'Overhead') en beide begrotingsonderdelen kunnen in samenhang worden gelezen. Het programma gaat in op de verplichte drie W-vragen: 'Wat willen we bereiken?', 'Wat gaan we daarvoor doen?' en 'Wat mag het kosten?'. De paragraaf gaat in op de wijze waarop Het Hogeland dit heeft georganiseerd.

De volgende onderdelen dienen verplicht in de paragraaf te worden opgenomen:

- a. de omvang, opbouw en ontwikkeling van het personeelsbestand en de loonkosten;
- b. de kosten van inhuur derden;
- c. de huisvestingskosten;
- d. de automatisering- en informatiseringskosten

Onderstaand zullen we nader ingaan op de gepleegde inzet in het verslagjaar ten aanzien van onze bedrijfsvoering. Meer algemeen merken wij op dat het verslagjaar 2019, het eerste jaar na de herindeling, voor de organisatie een lastig jaar is geweest. Een jaar van opbouw maar een ook een jaar met nieuwe uitdagingen en nieuwe, vooral bestuurlijke, ambities. Een jaar waarin medewerkers weer grip moesten krijgen op hun eigen werkprocessen terwijl we een groot deel van het jaar nodig hebben gehad om grip te krijgen op de budgetten. En daarbij diende inzicht verkregen te worden in de benodigde formatie in de wetenschap dat er onvoldoende budget was voor de bekostiging van alle, voor de herindelingsdatum in de fusieorganisaties werkzame medewerkers. Maar desondanks is er een stevig fundament gelegd om in 2020 gestaag op door te bouwen.

Concern

De gemeentesecretaris/algemeen directeur is als hoofd van de ambtelijke organisatie eindverantwoordelijk voor de uitvoering van het door het bestuur vastgestelde beleid. Hij draagt deze verantwoordelijkheid voor het gehele budget en voor de bedrijfsvoering. Wel legt hij, in lijn met onze besturingsvisie, die verantwoordelijkheid zo laag mogelijk in de organisatie. Deels is dit geformaliseerd in het (onder)mandaatbesluit en deels in onze budgethoudersregeling; deze regeling bepaalt in overwegende mate dat de teamcoach houder van het budget is. De algemeen directeur wordt in de dagelijkse bedrijfsvoering ondersteund door twee directeuren en daarnaast, gevraagd en ongevraagd, van advies voorzien door de concerncontroller.

Concernstaf

Ter ondersteuning van de gemeentesecretaris/algemeen directeur zijn een aantal ondersteunende functies opgenomen in de concernstaf. Dit betreffen de CISO, de FG, de controllers, de directiesecretaris en de concerncontroller.

Informatiebeveiliging

Toegankelijke en betrouwbare overheidsinformatie is essentieel voor een gemeente. De gemeente beschikt over een schat aan informatie en daarnaast is zij verantwoordelijk voor een betrouwbare en continue dienstverlening. Gemeenten dienen verantwoording af te leggen over de inrichting en werking van de informatieveiligheid. Dit verantwoordingsproces gebeurt door middel van de auditsystematiek de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Met ENSIA leggen wij één keer per jaar

verantwoording af over onze informatiebeveiliging door middel van de single information audit. In het onderstaande overzicht staan de scores vermeldt ten aanzien van de ENSIA 2019.

	Score Het Hogeland	Norm
Domein		
BAG	63 %	75 %
BGT	77 %	75 %
BRO	71 %	60 %

	Score Het Hogeland	Maximale score
Domein		
BRP	1028	1200
PUN	486	600

DigiD	Gemeente Het Hogeland voldoet aan alle geselecteerde normen
Suwinet	Gemeente Het Hogeland voldoet aan alle geselecteerde normen

De verklaring dat de BAG onder de norm scoort heeft te maken met de zogenaamde BAG-freeze. Dit was de periode in de herindelingstransitie die nodig was om de BAG-data van de voormalig gemeenten samen te voegen naar de omgeving van gemeente Het Hogeland. In de freeze-periode zijn er daarom geen BAG-mutaties uitgevoerd, met als gevolg dat maximale verwerkingstermijnen zijn overschreden.

Het vastgestelde informatiebeveiligingsbeleid is het uitgangspunt voor de inrichting en borging van informatiebeveiliging, waarbij de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) als normenkader gehanteerd werd. Wij streven ernaar om op het gebied van informatiebeveiliging “in control” te zijn. Hiertoe is een informatiebeveiligingsplan opgesteld om informatieveiligheid naar een hoger niveau te tillen. Geconstateerd is dat wij als gemeente aan het einde van 2019 nog niet voldeden aan ons eigen informatiebeveiligingsbeleid. Wel hebben wij als gemeente het afgelopen jaar een aantal belangrijke stappen gezet betreffende informatieveiligheid. Betreffende informatieveiligheid informeren wij u overigens jaarlijks, gelijktijdig met de jaarrekening, in onze informatiebeveiligingsrapportage.

Privacy

In 2019 zijn 22 datalekken geregistreerd op het interne datalekregister. Dit is een lichte toename ten opzichte van 2018 waarin 17 datalekken werden geregistreerd. Van de 22 geregistreerde datalekken zijn 8 datalekken gemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens (AP). Eén datalek heeft vragen van de Autoriteit Persoonsgegevens opgeleverd. Het ging hier om een onduidelijkheid in het meldingsformulier en de vragen konden telefonisch naar tevredenheid van de Autoriteit Persoonsgegevens beantwoord worden.

In 2019 is in samenwerking van de CISO verder gewerkt aan het verhogen van bewustwording onder de medewerkers van Het Hogeland middels bewustwordingssessies op maat voor elk team. Niet elk team heeft een bewustwordingssessie gehad. In 2020 worden deze sessies voortgezet met de teams die nog geen sessie hebben gehad. De gehouden sessies waren een succes en bewustwording en bekendheid met het onderwerp zijn in 2019 dan ook toegenomen.

Sinds de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) in 2018 van toepassing is geworden hebben organisaties zelf een verantwoordingsplicht (accountability) om aan te tonen dat de gemeente aan de privacyregels voldoet. Om hieraan te voldoen is het Privacybeleid vastgesteld. Daarnaast dient de gemeente een volledig Register verwerkingsactiviteiten te hebben. Dit register is gevuld door een aantal teams maar is nog niet compleet. Dit register heeft tot doel een volledig overzicht te hebben van alle verwerkingen van persoonsgegevens die de gemeente doet.

Control

De inzet van control is het beheersbaar maken en beheersbaar houden van de organisatie. Voldoende beheersing van risico's, naast de benutting van kansen, bepaalt of we als organisatie in control zijn. Dat betekent dat we tijdig en adequaat reageren op veranderingen in onze omgeving. In het verslagjaar is,

met Planning en Control, een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling en de implementatie van instrumenten om grip te krijgen op onze bedrijfsprocessen. Daarnaast is inherent aan de vorming van een nieuwe organisatie dat een cultuur ontstaat waarin ook buiten het reguliere normenkader om waarden worden ontwikkeld hoe bestuur en organisatie zich tot elkaar verstaan in de wijze waarop wij onze processen willen beheersen en daarover tijdig, en op het meest adequate niveau, rapporteren. Transparantie in handelen en voorbeeldgedrag van directie en bestuur zijn daarnaast cruciaal voor een bedrijfscultuur waarin integriteit geborgd is in de dagelijkse uitvoering van onze werkzaamheden. Vanuit control is in het verslagjaar een bijdrage geleverd aan het P&C –instrumentarium, zijn financiële verordeningen en beleidsnota's opgesteld en is inbreng geleverd op projecten en beleidsadviezen. Verder is een start gemaakt met risicomanagement ter voorbereiding op een in 2020 door de gemeenteraad vast te stellen beleid.

HRM

De activiteiten van HRM richten zich op zowel de medewerkers als op de organisatie in de brede zin van het woord. Primair worden de volgende taken onderscheiden: personeelsadvies, personeelsbeheer en salarisadministratie, rechtspositionele zaken, persoonlijke ontwikkeling van medewerkers, team – en organisatieontwikkeling.

Voor de bedrijfsvoering is 2019 een lastig jaar gebleken omdat in de aanloop naar de herindeling geen beeld is geschetst van de benodigde startformatie voor Het Hogeland en onvoldoende inzicht in de structureel beschikbare formatie. Heel 2019 heeft in het teken gestaan van grip krijgen op onze personele budgetten. Daardoor was de organisatie wel genoodzaakt om meer inhuur te plegen tegen hogere kosten.

Uiteindelijk heeft dat in oktober, in de voorbereiding op de begroting 2020, geleid tot vrijgave van een vacaturelijst die de formatie brengt op rond 504 fte. Na een aantal noodzakelijke aanpassingen zal de formatie, na vervulling van de vrijgegeven vacatures, uiteindelijk rond 511 fte bedragen. Geschoond van CAO – invloeden dienen de loonkosten tot en met 2023 gefaseerd teruggebracht te worden naar het niveau bij aanvang van de herindeling. Taakmutaties zijn hiervan uitgezonderd. Dit zal uiteindelijk resulteren in een lagere formatie dan ultimo 2019. Reguliere arbeidsmobiliteit en uitstroom in verband met het bereiken van de AOW – gerechtigde leeftijd leveren de komende jaren een bijdrage aan het via natuurlijk verloop realiseren van deze personele taakstelling. Tot en met 2024 zal 46 fte uitstromen vanwege het bereiken van de AOW – gerechtigde leeftijd.

Overzicht loonkosten over 2019

Totale loonkosten vast personeel	€	30.972.917,27
Totale inhuurkosten	€	9.119.407,71
Totaal	€	<u>40.092.324,98</u>

Ziekteverzuim per 31 december 2019

	%
Gemeente Het Hogeland	8,00
Landelijk gemiddelde	5,80

Opbouw personeelsbestand per 31 december 2019

(gerekend in medewerkers)

Leeftijdsklasse	Aantal
0 t/m 24 jaar	4
25 t/m 34 jaar	56
35 t/m 44 jaar	113
45 t/m 54 jaar	169
55 t/m 59 jaar	95
60 t/m 99 jaar	97
Totaal	534

Communicatie

Binnen de gemeente heeft iedereen een eigen communicatieverantwoordelijkheid. Wij sluiten daarbij zoveel mogelijk aan bij onze omgeving. Dat vraagt om persoonlijk contact maar ook om digitale interactie. Dit doet de gemeente onder andere met de Newsroom. De Newsroom reageert op digitale berichtgeving vanuit de omgeving van Het Hogeland. In het verslagjaar betrof dat met name de volgende grote onderwerpen; de Containerramp MCS Zoe, de autocross Winsum, nieuw Afvalbeleid, Winsum op het water, problemen met de straatverlichting en het Centrumplan Uithuizen.

Facebook wordt voor ons een steeds belangrijker informatie- en interactiekanaal. Het aantal volgers is gestegen van 762 op 1 januari 2019 naar 2874 volgers op 31 december 2019. Volgers krijgen automatisch gemeentelijke berichten op hun tijdlijn. Reacties van inwoners worden ook via dit medium beantwoord. Het gemiddelde bereik van Facebookberichten was in 2019 was 2.246 inwoners.

Ons aantal volgers op Twitter is in 2019 bijna verdubbeld. Van 899 op 1 januari 2019 naar 1563 volgers op 31 december 2019. De gemeente gebruikt Twitterberichten voornamelijk om journalisten, politici en instanties en organisatie met wie direct wordt samengewerkt te bereiken. Het gemiddelde bereik van Twitterberichten was 1139 volgers. Tot slot maken we voor de communicatie gebruik van de huis-aan-huis-krant De Noorderkrant als medium om onze inwoners tweewekelijks via een dubbele pagina te informeren. Er waren wel klachten over de bezorging van die krant, met name in de buitengebieden. Daar hebben we de uitgever op aangesproken.

KCC

Het klantcontactcentrum (KCC) is de spil in de dagelijkse contacten tussen onze inwoners en de gemeente. Ons primaire doel is dat we via de contactkanalen telefoon, Whatsapp en social media goed bereikbaar zijn. Hiervoor hebben we servicenormen vastgesteld. Met uitzondering van Twitter lukt het ons om onze eigen servicenormen te halen. Zo wordt 83% van onze gesprekken binnen 40 seconden aangenomen en wordt 91% van de Whatsapp berichten binnen 2 uur beantwoord. Voor Twitter geldt dat 68% van de berichten binnen 4 uur worden beantwoord waar we onszelf tot doel hebben gesteld dat dit voor 80% van de berichten moet gelden. Onze websites voldoen aan de richtlijnen voor digitale toegankelijkheid en wij monitoren deze toegankelijkheid dagelijks.

Informatisering en automatisering

In de haarvaten van onze organisatie speelt informatie een centrale rol in de uitvoering van onze dagelijkse processen. Hiervoor is een gerichte visie ontwikkeld. Door onder architectuur te gaan werken, is er voor de komende jaren een koers uitgezet die moet resulteren in een stabiel, toekomstbestendig Informatisering & Automatiseringsbeleid.

Binnen onze gemeente worden in de periode van 2019-2022 een aantal grote ontwikkelingen voorzien, die al zijn ingezet voor de herindeling. Dit betreft het faciliteren van:

- 'Preferent Digitaal' werken;
- transparantie van de gemeentelijke organisatie;

- sturing in opgave gericht werken;
- samenwerken in integraal werkende omgevingen;
- het implementeren van integraal service management.

In het verslagjaar is onze inzet vooral gericht geweest op het op orde brengen van de basis. Daarnaast hebben we de eerste stappen gezet naar de transformatie van Het Hogeland naar “digitale gemeente” en nu al voorzien we dat we hier nog jaren mee verder kunnen voordat we onze ambities op dit vlak gerealiseerd hebben. Dat hangt mede samen met de onze bijdragen aan wettelijke verplichtingen zoals bijvoorbeeld de Omgevingswet. Bovenstaande ontwikkelingen zijn voor ons richtsnoer geweest in de vaststelling van onze visie op de gemeentelijke informatievoorziening.

Overzicht I&A - kosten over 2019		
Totale I&A - kosten exclusief loonkosten	€	3.232.993,00
	Totaal €	3.232.993,00

Om een bescheiden indruk te geven van de “prestaties” van informatiebeheer in 2019 een aantal cijfers om een indruk te geven van de omvang van onze informatiestroom:

Aantal aangemaakte zaken	15.498
Totaal aantal documenten	34.144
Waarvan ingekomen	19.653
Intern opgemaakte documenten	2.915
Uitgaande brieven	11.576
Ontvangen mails	22.000
Aantal ingeboekte mails	11.000

Juridische Zaken

Juridische Zaken is verantwoordelijk voor de juridische advisering ter ondersteuning van bestuur en organisatie bij beleidsontwikkeling en beleidsuitvoering. Daarnaast voert Juridische Zaken de regie op de inzet van extern juridische adviseurs. Ook draagt het zorg voor het toetsen van de juridische kwaliteit van college- en raadsvoorstellen op een aantal algemene criteria. Binnen het team wordt ook gewerkt aan de afhandeling van bezwaren, beroepszaken en klachten. Belangrijke werkwijze daarbij is de inzet van de Informele aanpak: adequaat in contact treden met degene die bezwaar maakt om te kijken wat de achtergrond van het bezwaar is en of het bezwaar informeel kan worden opgelost. In een apart jaarverslag zal door de onafhankelijke Commissie voor de bezwaarschriften (te verschijnen in april 2020) verslag worden gedaan van de gegevens die betrekking hebben op processen rond bezwaar en beroep, maar ook van de afhandeling van klachten en Wob-verzoeken.

Inkoop

De gemeente kent een centraal coördinerend inkoopteam. Deze heeft een adviserende en toetsende rol op het gebied van inkopen en aanbestedingen. In overleg met de budgethouder en vakspecialisten worden gezamenlijk adviezen voorbereid en uitgebracht en aanbestedingstrajecten doorlopen, waarbij rekening wordt gehouden met de complexiteit en risico's van de in te kopen dienst, levering en /of werk. De volgende doelen worden nagestreefd om besparingen in termen van in- en externe kosten te realiseren:

1. Het 'harde' programmaresultaat bestaat uit recht- en doelmatig afgesloten (meerjarige) overeenkomsten en een professioneel belegde inkoopfunctie in de ambtelijke organisatie;
2. Het 'zachte' programmaresultaat bestaat uit het leren samenwerken om tot een goed inkoopresultaat voor de gemeente te komen met als uitkomst dat de:

- rechtmatig en doelmatig afgesloten inkoopdossiers zijn opgeleverd en geaccepteerd door de stuurgroep en contractmanager;
- teamcoaches in de nieuwe organisatie aangeven in staat te zijn om voorliggende inkooptaken in hun team naar behoren te kunnen uitvoeren.

Daarnaast werkt Inkoop aan de professionalisering van inkoop en contractmanagement in de gehele organisatie. De implementatie van het inkoopstelsel Negometrix heeft hierbij geholpen.

Over 2019 stonden in totaal 40 aanbestedingen op de inkoopkalender met een totale marktwaarde van 50 ME verdeeld over de onderscheiden 10 inkoopgroepen. Voor het komend jaar staan 70 aanbestedingen in de planning. Verder is een pilot voorbereid om te komen tot een digitale aankoopkalender (Procureplan), als onderdeel van het 1000-banenplan, is verder gewerkt aan de opbouw van de inkooporganisatie, zijn 2 ondernemersavonden succesvol georganiseerd met een totale opkomst van ca. 150 personen.

Planning & Control

Het kader voor de werkzaamheden van Planning & Control is opgenomen in verordeningen die op grond van de Gemeentewet voor iedere gemeente verplicht zijn te weten:

- artikel 212: Financiële Verordening;
- artikel 213 : Controleverordening;
- artikel 213 A: Verordening onderzoeken doelmatigheid en doeltreffendheid;

De gemeenteraad heeft bovenstaande verordeningen op 30 januari 2019 vastgesteld.

Het afgelopen jaar is, zeker voor het team Planning & Control, een bewogen jaar geweest. De organisatie is in een opbouwende fase, wat betekent dat de verschillende organisatieonderdelen nog zoekende zijn naar hun rol. Niet alle procedures zijn vanzelfsprekend en doorontwikkeling van de governance structuur is noodzakelijk. Dit maakt dat de uitvoering van de P&C cyclus een minder vloeiend proces is geweest dan gewenst. Permanente deadlines hebben er toe geleid dat er weinig tijd overbleef voor door de doorontwikkeling. Met de ervaringen van het afgelopen jaar hebben we een goede basis om in 2020 te werken aan een verdere doorontwikkeling van Planning & Control. Ondanks de genoemde problemen op het organisatievlak is het gelukt om met minder formatie dan voor de herindeling een volledige P&C cyclus te draaien met daarin de tijdige vaststelling van twee begrotingen, vijf jaarrekeningen, twee bestuursrapportages en een Kadernota. Voor de provincie reden om de gemeente, met waardering voor de kwaliteit van de aangeleverde stukken, onder het repressief toezicht te plaatsen

Ook de accountant komt in haar Managementletter op basis van de onderzochte processen tot de conclusie dat wij geen onvoldoendes scoren. En dat is een bemoedigende basis om verder te werken aan de beheersing van onze processen. Immers willen we "in control" komen, dan zullen we naast de genoemde bestuurlijke cyclus, ook de governance structuur op orde moeten brengen, waarin de PDCA cyclus een cruciale rol speelt. Begin 2020 start een interne werkgroep om hier verder uitwerking aan te geven. Overigens kennen wij naast deze organisatorische opgave ook een forse financiële opgave in nog te realiseren taakstellingen. Hieraan moeten we als organisatie in 2020 nadere invulling geven. Dit zal zowel ambtelijk als bestuurlijk de nodige creativiteit en keuzes vragen. Ook dat vraagt een goed inzicht in de financiële situatie.

Administratieve organisatie en interne controle (AO/IC)

De AO/IC richt zich op het rechtmatig en doelmatig handelen van de organisatie. In dit team wordt jaarlijks een verbijzonderd intern controleplan opgesteld en uitgevoerd. Onze huisaccountant maakt gebruik van deze uitgevoerde interne controles die ter kennis zijn gebracht van de directie. In de tot december 2019 afgeronde controles zijn geen noemenswaardige financiële tekortkomingen vastgesteld. Wel zijn er procesmatig verbeteringen door te voeren. In het kader van dit proces om continu te verbeteren is het zaak dat de bevindingen en aanbevelingen van de interne controle door de betreffende teams worden opgepakt en geëffectueerd.

Financiële Administratie

De aanloop van het verslagjaar is moeizaam verlopen vanwege het niet functioneren van de notascanner. Daardoor is in de eerste maanden de tijdige betaling van nota's fors achtergebleven bij de landelijke norm van 30 dagen. Rond de zomer was de gemeente bij met betalingen en inmiddels wordt een factuur overwegend binnen 21 dagen voldaan. Per 18 april 2019 moest worden voldaan aan de wettelijke eis om e-facturen van leveranciers te kunnen ontvangen en verwerken. Die datum is met een kleine week overschreden. Verder is ingezet op de implementatie van de verplichtingenadministratie en is eind 2019 een pilot gedraaid voor de inhuurnota's van derden en grote projecten.

Facilitaire zaken

Voor Facilitaire zaken heeft 2019 vooral in het teken gestaan van harmonisatie, inzicht krijgen en beheersing van de interne processen. Voor de beheersing is uniformiteit van werken essentieel en daarbij is het terugbrengen van het aantal leveranciers noodzakelijk om in control te komen. Het team is verantwoordelijk voor 1 van de tien inkoopgroepen. Er is een aanbestedingsplanning gemaakt en enkele aanbestedingen zijn voorbereid en inmiddels gepubliceerd. Onze interne klanten worden bediend door de servicedesk en hiervoor is een selfserviceportaal ingericht. In dit portaal komen alle klantcontacten binnen voor facilitaire en ICT – dienstverlening alsmede huisvesting gerelateerde contacten zoals reservering van vergaderruimtes, gebouw gerelateerde storingen en meldingen. Ook de dienstverlening voor het Werkplein is inmiddels geïmplementeerd.

Huisvesting

Alle medewerkers van de gemeente Het Hogeland zijn opnieuw gehuisvest (verhuisd). Daarnaast is in het verslagjaar nazorg gepleegd en is inzet gepleegd op herhuisvesting omdat medewerkers uit hoofde van de bedrijfsvoering van standplaats zijn gewisseld. In het verslagjaar is een bestuursopdracht vastgesteld die eind 2020 moet resulteren in een gedragen visie op onze gemeentelijke huisvesting.

Overzicht huisvestingskosten over 2019

Totale huisvestingskosten exclusief loonkosten	€	1.917.855,00
Totaal	€	1.917.855,00

Ondernemingsraad

Onze gemeente kent sinds medio 2019 een enthousiaste en op samenwerking gerichte OR bestaande uit 12 leden. Daarnaast kent de organisatie een zogenaamde Onderdeel Commissie Ability. De OR heeft een visie op medezeggenschap vastgesteld onder de titel Medezeggenschap doe je samen. In drie kernwoorden is deze visie samen te vatten in open en benaderbaar, integer en proactief. Voor de komende jaren is de agenda van de OR bepaald door de volgende onderwerpen: organisatieontwikkeling, de zorg om het welzijn van onze medewerkers en de ontwikkeling van de Ondernemingsraad. De voorzitter en de secretaris worden voor 0,22 respectievelijk 0,6 fte gefaciliteerd door de werkgever. Voor de overige leden geldt dat hun inzet onderdeel is van hun ambtelijke inzet in tijd. Hierover zijn in goed overleg afspraken gemaakt die koersen op een gemiddelde inzet van 4 uur per week. De OR had over 2019, gecorrigeerd voor de ambtelijke loonkosten, een werkbegroting van € 28.080.

Verbonden partijen

Algemeen

In deze paragraaf wordt een overzicht gegeven van de samenwerkingsverbanden, waarin onze gemeente participeert en tevens een bepaalde bestuurlijke invloed kan uitoefenen. In het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) wordt hiervoor het begrip 'verbonden partijen' gebruikt. Het gaat dan om derde partijen waarin de gemeente een aanmerkelijk financieel en bestuurlijk belang heeft. Hieronder worden de deelnemingen verstaan van onze gemeente in gemeenschappelijke regelingen, samenwerkingsverbanden, vennootschappen, stichtingen en verenigingen.

Financieel belang

Er is sprake van een financieel belang als een aan een verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag bij faillissement niet verhaald kan worden of als de gemeente aansprakelijk is wanneer de gemeente haar verplichtingen niet nakomt.

Bestuurlijk belang

Van een bestuurlijk belang is sprake wanneer de gemeente zeggenschap heeft in de rechtspersoon via het aandeelhouderschap en/of via het recht tot voordracht of benoeming van personen in de bestuursorganen van een rechtspersoon.

Overzicht Verbonden Partijen

De gemeente Het Hogeland heeft bestuurlijke en financiële belangen in onderstaande verbonden partijen. De lijst bestaat uit gemeenschappelijke regelingen die voldoen aan de definitie van verbonden partij, namelijk dat er sprake moet zijn van een bestuurlijk en financieel belang.

Naam	Veiligheidsregio Groningen (VRG)		
Vestigingsplaats	Groningen		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	De regeling stel zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: - brandweerzorg; - geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; - rampenbestrijding en crisisbeheersing; - bevolkingszorg; - melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.		
Programma	1. Veiligheid		
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door de burgemeester.		
Financieel belang	De kosten voor de Veiligheidsregio Groningen worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De bijdrage voor 2019 voor Het Hogeland bedraagt € 3.820.558,84.		
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	5.027
	31-12-2018:	€	5.116
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	13.119
	31-12-2018:	€	12.812

Financieel resultaat *	2019: € - 29 (V) 2018: € 1.605 (V)
Risico's	De vastgestelde bandbreedte van de ratio weerstandsvermogen ligt tussen de 1,0 en 1,4. De ratio weerstandsvermogen komt uit op 3,4 beschikbare weerstandscapaciteit € 876.000 gedeeld door de benodigde weerstandscapaciteit € 261.000. Conclusie is dat de VRG meer dan voldoende vermogen heeft om de geïntariseerde risico's af te dekken.
Ontwikkelingen	Op dit moment is een onderhoudsronde in uitvoering voor de verdeling van het gemeentefonds. De verdeelsleutel van de begroting van de VRG is gebaseerd op de verdeling in het gemeentefonds. Op het moment dat de verdeling van het gemeentefonds is geactualiseerd, zal ook de verdeelsleutel daarop worden aangepast. Voor individuele Groninger gemeenten kan/zal dit een financieel effect hebben.

* Bedragen x € 1.000

Naam	Publieke Gezondheid & Zorg (PG&Z)		
Vestigingsplaats	Groningen		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de volgende belangen; - bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking; - bevolkingszorg.		
Programma	5. Sociaal domein & Volksgezondheid		
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een wethouder.		
Financieel belang	De kosten voor PG&Z worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De bijdrage voor 2019 voor Het Hogeland bedraagt € 2.203.075.		
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	1.917
	31-12-2018:	€	2.852
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	400
	31-12-2018:	€	1.272
Financieel resultaat *	2019:	€	2.071 (V)
	2018:	€	936 (N)
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en lasten. Daarnaast blijft de gemeente verantwoordelijk voor de taken op het gebied van publieke gezondheid en de jeugdzorg. De beschikbare weerstandscapaciteit is gelijk aan de algemene reserve per 31 dec december 2019 van € 728.000.		
Ontwikkelingen	Op 6 juli 2018 is door het Algemeen Bestuur van de Gemeenschappelijke Regeling Publieke Gezondheid en Zorg (GR PG&Z) et besluit genomen dat de Gemeenschappelijke Geneeskundige Dienst (GGD) per 1 januari 2020 zelfstandig wordt. Intern wordt gewerkt aan de voorbereiding van deze verzelfstandiging. In de voorliggende GR PG&Z is de GGD Groningen een organisatieonderdeel van de gemeente Groningen (art. 1. lid d. GR PG&Z) en is de gemeente Groningen aangewezen als uitvoerende gemeente (art 1. lid I. GR PG&Z). Het jaar 2019 zal voor een belangrijk deel in het teken staan van deze verzelfstandiging c. q. ontvlechting. In 2019 zal een Dienstverleningsovereenkomst (DVO) tussen de gemeente Het Hogeland en de GGD Groningen worden vastgesteld. Deze DVO biedt meer transparantie over taak en inhoud van de GGD Groningen.		

* Bedragen x € 1.000

Naam	Omgevingsdienst Groningen (ODG)		
Vestigingsplaats	Veendam		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	De ODG verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van Groninger gemeenten en de provincie Groningen.		
Programma	6. Ruimtelijke ordening, Wonen en Duurzaamheid		
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door de burgemeester.		
Financieel belang	De kosten voor de ODG worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De bijdrage voor 2019 voor Het Hogeland bedraagt € 786.879,00.		
Eigen vermogen *	31-12-2018:	€	2.931
	31-12-2017:	€	1.738
Vreemd vermogen *	31-12-2018:	€	-
	31-12-2017:	€	4.595
Financieel resultaat *	2018:	€	- ()
	2017:	€	629 (N)
Risico's	De algemene reserve mag maximaal 5% van de jaaromzet bedragen. Voor het jaar 2018 is dit afgerond € 838.000. De algemene reserve is op 31 december 2018 € 605.000. De algemene reserve blijft hiermee binnen de afgesproken bandbreedte. Het weerstandsvermogen is totaal € 705.000 bestaande uit € 605.000 algemene reserve en € 100.000 onvoorzien 2018.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen		
Vestigingsplaats	Usquert		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	De gemeenschappelijke regeling behartigt de belangen van de deelnemende gemeenten op het gebied van het op een doelmatige en milieu hygiënische verantwoorde wijze verwijderen van afvalstoffen.		
Programma	6. Ruimtelijke ordening, Wonen en Duurzaamheid		
Deelnemende partijen	Gemeente Het Hogeland (vm. De Marne, Winsum en Eemsum) en Loppersum		
Bestuurlijk belang	De gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (raadslid en wethouder) en in het Dagelijks Bestuur (wethouder).		
Financieel belang	De kosten (exploitatiekorting) voor Vuilverwerkingsbedrijf Noord-Groningen worden gedragen door de deelnemende gemeenten. De bijdrage van de gemeente Het Hogeland bedraagt voor 2019: € 99.003.		
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	3.166
	31-12-2018:	€	3.362
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	1.202
	31-12-2018:	€	1.093
Financieel resultaat *	2019:	€	4 (N)
	2018:	€	32 (V)
Risico's	Het uiteindelijke tekort wordt gedragen door de deelnemende gemeenten. In de gemeenschappelijke regeling is de verdeling van de baten en lasten van de deelnemende gemeenten geregeld. In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)		
Vestigingsplaats	Groningen		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	Het samenwerkingsverband heeft tot doel de behartiging van de belangen van preventie en het op milieu hygiënisch verantwoorde wijze beheren van (afval)stoffen afkomstig van de gemeenten uit de regio, het bevorderen van overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen en het ketenbeheer, en mogelijk andere milieu- en reinigingstaken.		
Programma	6. Ruimtelijke ordening, Wonen en Duurzaamheid		
Deelnemende partijen	De gemeenten Het Hogeland (vm. Bedum), Groningen, Haren, Grootegast, Leek, Marum, Ten Boer en Zuidhorn.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een wethouder.		
Financieel belang	De bijdrage van de gemeente Het Hogeland bedraagt voor 2019: € 87.000.		
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	1.019
	31-12-2018:	€	1.019
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	3.561
	31-12-2018:	€	3.694
Financieel resultaat *	2019:	€	0 (V/N)
	2018:	€	0 (V/N)
Risico's	In het geval van faillissement of liquidatie dragen de gemeenten gezamenlijk de aanwezige schulden en kosten.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	GR voor het grensoverschrijdend Openbaar Lichaam Eems-Dollard Regio		
Vestigingsplaats	Leer (Duitsland)		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	De GR heeft tot doel het bevorderen en realiseren van grensoverschrijdende samenwerking op regionaal en plaatselijk niveau. In het bijzonder alle maatregelen ter versterking en ontwikkeling van de betrekking tussen de gebieden aan beide zijden van de grens af te stemmen en passende oplossingen voor de op dit terrein optredende problemen te treffen.		
Programma	7. Burger en Bestuur		
Deelnemende partijen	Duitse en Nederlandse gemeenten, alsmede andere regionale overheden, Kamers van Koophandel in de Eems Dollard Regio.		
Bestuurlijk belang			
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	nb
	31-12-2018:	€	nb
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	nb
	31-12-2018:	€	nb
Financieel resultaat *	2019:	€	nb (V/N)
	2018:	€	nb (V/N)
Risico's	Geen		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	GR Havenschap Delfzijl/Eemshaven (Groningen Seaports)		
Vestigingsplaats	Delfzijl		
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling		
Doelstelling en openbaar belang	Verantwoord, integer en duurzaam de economische activiteiten - en dus de werkgelegenheid - te stimuleren in de havens, industrieterreinen en andere logistieke knooppunten die Groningen Seaports beheert of waar het de regie voert.		
Programma	2. Bereikbaarheid		
Deelnemende partijen	Raden, staten en colleges van de provincie Groningen, de gemeente Delfzijl en de gemeente Het Hogeland.		
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Bestuur door twee wethouders en twee raadsleden.		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2018:	€	228
	31-12-2017:	€	226
Vreemd vermogen *	31-12-2018:	€	318
	31-12-2017:	€	307
Financieel resultaat *	2018:	€	- (V/N)
	2017:	€	- (V/N)
Risico's	De GR staat borg voor de financiering van GSP NV. Behoudens publieke taken (havenmeester) vinden alle (financiële) activiteiten plaats in de NV.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	GR Volkskredietbank voor Noord-Oost Groningen
Vestigingsplaats	Appingedam
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling en openbaar belang	De bank is een kredietbank als bedoeld in de Wet op het Consumentenkrediet en heeft geen winstoogmerk. De regeling wordt getroffen ten bate van een zo doelmatig mogelijke uitvoering van de volgende belangen: a. het verlenen van hulp om te komen tot een financieel stabiele situatie bij burgers die in financiële moeilijkheden verkeren of dreigen te raken; b. het op zakelijk en sociaal verantwoorde wijze voorzien in de behoefte aan sociale kredieten; c. het voorkomen van maatschappelijke minder gewenste vormen van financiële dienstverlening.
Programma	5. Sociaal Domein en volksgezondheid
Deelnemende partijen	Gemeente Appingedam, Bellingwedde, Delfzijl, Het Hogeland, Loppersum, Oldambt, Pekela en Veendam.
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur door een wethouder.
Financieel belang	In de begroting 2019 is een bijdrage geraamd van € 319.901.
Eigen vermogen *	31-12-2019: € 0 31-12-2018: € 0
Vreemd vermogen *	31-12-2019: € 6.528 31-12-2018: € 6.360
Financieel resultaat *	2019: € 0 (V/N) 2018: € 0 (V/N)
Risico's	De aanwezige (structurele en incidentele) weerstandscapaciteit moet voldoende zijn om de financiële gevolgen van optredende risico's op te kunnen vangen.
Ontwikkelingen	

* Bedragen x € 1.000

Naam	GR Werkorganisatie DEAL (VTH)
Vestigingsplaats	Delfzijl
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Doelstelling en openbaar belang	Doel van de regeling is het bewerkstelligen van een kwalitatief hoogwaardige en doelmatige uitvoering door de WerkOrganisatie DEAL van de door de deelnemende gemeenten opgedragen taken.
Programma	6. Ruimtelijke Ordening, Wonen en Duurzaamheid
Deelnemende partijen	Gemeente Het Hogeland, Delfzijl, Appingedam en Loppersum
Bestuurlijk belang	Gemeente Het Hogeland is vertegenwoordigd in zowel het Algemeen Bestuur als in het Dagelijks Bestuur.
Financieel belang	In de begroting 2019 is een bijdrage geraamd van € 921.907.
Eigen vermogen *	31-12-2018: € 168 31-12-2017: € 488
Vreemd vermogen *	31-12-2018: € 634 31-12-2017: € 634
Financieel resultaat *	2018: € 92 (N) 2017: € 14 (V)
Risico's	De geschatte risico's bedragen € 366.000. Het weerstandsvermogen bedraagt € 168.000 en is dus onvoldoende om de risico's te kunnen opvangen.
Ontwikkelingen	

* Bedragen x € 1.000

Naam	Enexis Holding N.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Distribueren en transporteren van energie, exploiteren transportnetten energie, uitvoeren Elektriciteitswet 1998 en Gaswet.		
Programma	3. Economie en Werkgelegenheid		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA). De AVA is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen Enexis.		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	4.112.000
	31-12-2018:	€	4.024.000
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	4.146.000
	31-12-2018:	€	3.691.000
Financieel resultaat *	2019:	€	210.000 (V)
	2018:	€	- (-)
Risico's	Enexis is financieel gezond, heeft een eigen vermogen van meer dan 50% (wettelijk vereist is 40%).		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Vordering op Enexis B.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Het overnemen van het netwerk door Enexis kon door Enexis niet bekostigd worden. Daarom heeft Essent haar een lening verstrekt. Deze lening is buiten de deal met RWE gehouden. De aandeelhouders hebben deze lening overgenomen.		
Programma	3. Economie en Werkgelegenheid		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	- 2
	31-12-2018:	€	- 2
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	9
	31-12-2018:	€	356.324
Financieel resultaat *	2019:	€	7 (N)
	2018:	€	- (-)
Risico's	De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art. 2.:81 BW.		
Ontwikkelingen	In de Algemene Vergadering van Aandeelhouders van 9 april 2020 zal het bestuur van de vennootschap een voorstel besluit voor vereffening en definitieve ontbinding aan de aandeelhouders voorleggen. Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd kunnen worden.		

* Bedragen x € 1.000

Naam	Verkoop Vennootschap B.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	In het kader van de verkoop in 2009 van Essent aan RWE hebben de Verkopende Aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan Verkoop Vennootschap.		
Programma	3. Economie en Werkgelegenheid		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	71
	31-12-2018:	€	112
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	16
	31-12-2018:	€	30
Financieel resultaat *	2019:	€	- (-)
	2018:	€	- (-)
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.		
Ontwikkelingen	Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.		

* Bedragen x € 1.000

Naam	CBL Vennootschap B.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Vennootschap voortgekomen uit de splitsing en verkoop van Essent. Deze vennootschap vertegenwoordigt de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent.		
Programma	3. Economie en Werkgelegenheid		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	125
	31-12-2018:	€	137
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	5
	31-12-2018:	€	22
Financieel resultaat *	2019:	€	- (-)
	2018:	€	- (-)
Risico's	Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.		
Ontwikkelingen	Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.		

* Bedragen x € 1.000

Naam	CSV Amsterdam B.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Er loopt nog een procedure tussen Essent en de Staat der Nederlanden. Deze BV draagt zorg voor de afwikkeling van deze procedure.		
Programma	3. Economie en Werkgelegenheid		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	452
	31-12-2018:	€	746
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	84
	31-12-2018:	€	45
Financieel resultaat *	2019:	€	- (-)
	2018:	€	- (-)
Risico's	Het financiële risico is relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 20.000), art 2.:81 BW.		
Ontwikkelingen	Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd kunnen worden.		

* Bedragen x € 1.000

Naam	Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.		
Vestigingsplaats	's-Hertogenbosch		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	In deze vennootschap is het belang (50%) van Essent in EPZ ondergebracht.		
Programma	3. Economie en Werkgelegenheid		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Nederlandse gemeenten en provincies.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	1.590
	31-12-2018:	€	1.605
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	455
	31-12-2018:	€	24
Financieel resultaat *	2019:	€	- (-)
	2018:	€	- (-)
Risico's	Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag € 1.496.822) (art. 2.:81 BW).		
Ontwikkelingen	Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd. Het doel is dat de vennootschap voor eind 2020 zal kunnen worden ontbonden.		

* Bedragen x € 1.000

Naam	Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)		
Vestigingsplaats	Den Haag		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	BNG Bank is de bank voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De bank is een betrokken partner en draagt duurzaam bij aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.		
Programma	8. Bedrijfsvoering		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van het rijk, provincies en gemeenten.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	4.887
	31-12-2018:	€	4.991
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	144.769
	31-12-2018:	€	132.486
Financieel resultaat *	2019:	€	163 (V)
	2018:	€	337 (V)
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	N.V. Waterbedrijf Groningen		
Vestigingsplaats	Groningen		
Rechtsvorm	Naamloze vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Leveren van drinkwater.		
Programma	8. Bedrijfsvoering		
Deelnemende partijen	De aandelen zijn in handen van Groninger gemeenten en de provincie Groningen.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang			
Eigen vermogen *	31-12-2018:	€	75.526
	31-12-2017:	€	73.509
Vreemd vermogen *	31-12-2018:	€	134.155
	31-12-2017:	€	120.887
Financieel resultaat *	2018:	€	2.017 (V)
	2017:	€	2.145 (V)
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog B.V.		
Vestigingsplaats	Lauwersoog		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Verantwoordelijk voor het exploiteren, beheer en onderhoud van de haven Lauwersoog.		
Programma	2. Bereikbaarheid		
Deelnemende partijen	Gemeente Het Hogeland, Dongeradeel en de visafslag.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang	180 aandelen (nominale waarde/aandeel € 45,45)(45%)		
Eigen vermogen *	31-12-2018:	€	467
	31-12-2017:	€	103
Vreemd vermogen *	31-12-2018:	€	1.379
	31-12-2017:	€	1.661
Financieel resultaat *	2018:	€	64 (V)
	2017:	€	67 (V)
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Groningen Milieu		
Vestigingsplaats	Leeuwarden		
Rechtsvorm	Besloten vennootschap		
Doelstelling en openbaar belang	Het ophalen van huisvuil.		
Programma	6. Ruimtelijke ordening, Wonen en Duurzaamheid		
Deelnemende partijen	BV Groningen Milieu is 100% dochter van NV Fryslân Milieu.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang	De bijdrage van de gemeente Het Hogeland bedraagt voor De Marne in 2019: € 90.633,20. Voor Eemsmond is de bijdrage: € 154.820,79.		
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	-
	31-12-2018:	€	31
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	-
	31-12-2018:	€	104
Financieel resultaat *	2019:	€	- ()
	2018:	€	19 (V)
Risico's			
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Stichting De Beemden		
Vestigingsplaats	Bedum		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling en openbaar belang	De stichting stelt zich ten doel de exploitatie van: - zwembad De Beemden; - andere sportaccommodaties in de voormalige gemeente Bedum.		
Programma	4. Leefbaarheid en Voorzieningen		
Deelnemende partijen	Gemeente Het Hogeland en minimaal twee natuurlijke personen.		
Bestuurlijk belang	Het bestuur van de stichting bestaat uit minimaal drie leden. Het college van de voormalige gemeente Bedum heeft op 27 april 2010 besloten vooralsnog geen lid voor te dragen voor benoeming in het bestuur van stichting "De Beemden". Dit heeft vooral te maken met het behoud van een onafhankelijke positie van het betreffende collegelid (portefeuillehouder sportzaken).		
Financieel belang	In de begroting 2019 is een bijdrage geraamd van € 115.000.		
Eigen vermogen *	31-12-2018:	€	157
	31-12-2017:	€	109
Vreemd vermogen *	31-12-2018:	€	nb
	31-12-2017:	€	nb
Financieel resultaat *	2018:	€	48 (V)
	2017:	€	102 (V)
Risico's			
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Stichting Beheer Oikocredit Nederland Fonds		
Vestigingsplaats	Utrecht		
Rechtsvorm	Stichting		
Doelstelling en openbaar belang	Verstrekken van microkrediet in ontwikkelingslanden.		
Programma			
Deelnemende partijen	Particulieren en bedrijven.		
Bestuurlijk belang	Aandeelhouder in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders (AVA).		
Financieel belang	12 aandelen (nominale waarde/aandeel € 200)		
Eigen vermogen *	31-12-2018:	€	584.740
	31-12-2017:	€	584.740
Vreemd vermogen *	31-12-2018:	€	255.548
	31-12-2017:	€	232.867
Financieel resultaat *	2017:	€	- (-)
	2016:	€	- (-)
Risico's	Het risico beperkt zich tot het door de gemeente verworven aandelenkapitaal.		
Ontwikkelingen			

* Bedragen x € 1.000

Naam	Vereniging van Waddenzeegemeenten		
Vestigingsplaats	Harlingen (statutair), Delfzijl (secretariaat)		
Rechtsvorm	Vereniging		
Doelstelling en openbaar belang	Het tot stand brengen en in stand houden van een overlegstructuur voor het Waddenzeegebiet om te komen tot een samenhangend beleid voor dit gebied.		
Programma	7. Burger en Bestuur		
Deelnemende partijen	Gemeente Schiermonnikoog, Ameland, Terschelling, Texel, Vlieland, Harlingen, Het Hogeland, Delfzijl, Dongeradeel, Het Bildt, Franekeradeel, Súdwest-Fryslân, Hollands Kroon, Den Helder, Oldambt en Ferwerderadiel.		
Bestuurlijk belang			
Financieel belang	Jaarlijkse ledenbijdrage gebaseerd op bedrag per inwoner.		
Eigen vermogen *	31-12-2019:	€	nb
	31-12-2018:	€	nb
Vreemd vermogen *	31-12-2019:	€	nb
	31-12-2018:	€	nb
Financieel resultaat *	2019:	€	nb (V/N)
	2018:	€	nb (V/N)
Risico's			
Ontwikkelingen			

* Bedragen x €

Grondbeleid

Inleiding

In de paragraaf grondbeleid bij de begroting en jaarstukken wordt ingegaan op de uitvoering van de belangrijkste financiële ontwikkelingen zoals verlies/winstverwachtingen, de verwerving van gronden en de relaties van het grondbeleid met programma's.

Het grondbeleid van de gemeente heeft een grote invloed op, en samenhang met, de realisatie van diverse programma's. Het grondbeleid dient dienstbaar te zijn aan de gemeentelijke doelstellingen, dat wil zeggen dat het grondbeleid dient te worden ingezet om doelstellingen van de diverse beleidssectoren van de gemeente mogelijk te maken. Daarbij kan onder meer worden gedacht aan ruimtelijke ordening en volkshuisvesting, verkeer en vervoer, sport en recreatie. Daarnaast kan het gevoerde grondbeleid een grote financiële impact hebben op de gemeentelijke begroting.

Grondbeleid Het Hogeland

De nog op te stellen nota grondbeleid voor de gemeente Het Hogeland zal een kader scheppen voor de manier waarop de gemeente haar rol (actief, passief of facilitair), haar ontwikkelstrategie en kostenverdeling bij initiatieven bepaalt. Daarnaast biedt de nota een kader voor de manier waarop zij haar instrumenten inzet om haar doelstellingen te realiseren. De hoofddoelstellingen die de onderlinge gemeenten hierbij nu hanteren, verschillen niet zoveel van elkaar. Verwacht mag worden dat ook Het Hogeland voor wat betreft het onderdeel grondzaken inzet op het behalen van onderstaande doelen:

- het bevorderen en tijdig mogelijk maken van het gewenste ruimtegebruik;
- het bevorderen van de gewenste ruimtelijke kwaliteit binnen ontwikkelingsplannen;
- het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, exploitanten, eigenaren en gemeente;
- risicobeheersing (financieel en juridisch) van ruimtelijke ontwikkelingen, streven naar een marktconform financieel resultaat.

De gemeente hanteert op dit moment een grondbeleid, welke een verzameling is van beleidsuitgangspunten uit de voormalige gemeenten. Dit beleid lijkt veel op een situationeel grondbeleid; de keuze voor de vorm van grondbeleid wordt per initiatief gemaakt. Alle nieuwe ontwikkelingen zullen hierbij aan het college worden voorgelegd zodat per plan een afweging kan worden gemaakt welke instrumenten worden ingezet. Deze vorm van grondbeleid past goed bij maatschappelijke ontwikkelingen als burgerparticipatie, collectief opdrachtgeverschap en een vraag gestuurde woningmarkt.

Nota Grondprijzen

Er zijn voorbereidingen getroffen voor het realiseren van de Nota Grondprijzen. Hierin worden de uitgangspunten vastgelegd hoe een grondprijs tot stand komt en wat de daadwerkelijke prijs wordt van bijvoorbeeld; bouwkavels, bedrijfskavels, overhoekjes, verkoop percelen aan nutsbedrijven, huur grond, pacht en dergelijke. Middels deze nota worden de uitgangspunten voor grondprijzen geharmoniseerd en de prijzen herijkt.

Financieel beleid

Het grondbedrijf is een integraal onderdeel van de gemeentelijke organisatie. Op een aantal bestaande reserves worden er geen nieuw reserves voor het grondbeleid gehanteerd (wel voorzieningen.) Winsten en verliezen van grondexploitaties worden verrekend met de algemene reserve en deels uit de bestaande bestemmingsreserve 'grondexploitatie' onttrokken. De systematiek van het nemen van winsten en verliezen houdt in dat deze moeten worden genomen op het moment dat deze gerealiseerd zijn dan wel bekend zijn. Een eenvoudige benadering van winstneming is om winsten te nemen op basis van het verschil tussen de boekwaarde en de nog te maken kosten per complex. Wanneer de boekwaarde groter is dan de nog te maken kosten dan nemen we het verschil als winst.

Invoering Vennootschapsbelasting

Per 1 januari 2016 is de gemeente niet langer vrijgesteld van de betaling van vennootschapsbelasting. Ook het grondbedrijf heeft hier mee te maken. Eventuele winsten uit grondexploitaties worden belast met 20 tot 25% vennootschapsbelasting.

Prognoses financiële resultaten

In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de geactualiseerde eindwaarden van alle grondexploitaties. De ramingen zijn gebaseerd op de berekening uit de Herziening Grondexploitaties 2020 en sluiten aan bij de jaarrekening 2019.

De exploitaties verlopen redelijk conform het geraamde schema.

Door dat in 2019 de laatste kavel is verkocht kan per 31-12-2019 het plan Bedrijventerrein Boterdiep fase 1 te Bedum worden afgesloten met een verlies van € 177.480. De bestaande voorziening kan gebruikt worden om dit verlies te dekken.

Ten opzichte van vorig jaar zal de totale voorziening van de grondexploitaties verhoogt worden. Verhoging heeft met name te maken met het plan Munster fase 1. De grondexploitatie sluit circa € 150.000,- negatiever ten opzichte van vorig jaar. Verder wordt de verhoging veroorzaakt door Centrumplan Uithuizen € 60.469,- en Boterdiep fase 2 € 5.241,-. Voor de plannen uit oud Eemsmond werd in het verleden op basis van contante waarde een voorziening getroffen. Dit is nu op eindwaarde berekent.

Daarnaast zijn er ook een aantal exploitaties waarbij de voorziening kleiner wordt. Deze verlaging heeft met name te maken met de rente daling en het niet meer toerekenen van eigen uren aan de grondexploitatie. Bijvoorbeeld plannen Trekweg en Almersma.

De voorziening voor Tuinbouwbedrijventerrein blijft gelijk.

grondexploitatie	berekende eindwaarde 2019	berekende eindwaarde 2020 looptijd einde project	voorziening jaarrekening 2018	nieuwe voorziening jaarrekening 2019 op basis van eindwaarde	verschil voorziening t.b.v. jaarrekening 2019	verliesneming t.b.v. jaarrekening 2019
Bedrijvenpark De Marne	€ 345.770	€ 383.410	€ -	€ -		
Tuinbouwbedrijventerrein	€ -14.974	€ -14.645	€ 15.000	€ 15.000	€ -	
bedrijventer. Boterdiep fase 1 (sluiten)	€ -119.056	€ -117.480	€ 119.056		€ 119.056	€ 117.480
bedrijventer. Boterdiep fase 2	€ -317.777	€ -323.018	€ 317.777	€ 323.018	€ -5.241	
Vogelzang	€ 2.567	€ 2.221	€ -	€ -	€ -	
Trekweg	€ -396.848	€ -356.251	€ 400.000	€ 356.251	€ 43.749	
Almersma	€ -1.566.715	€ -1.356.044	€ 1.769.474	€ 1.356.044	€ 413.430	
LTS	€ -457.710	€ -459.000	€ -	€ 469.621	€ -469.621	
Scherphorn noord	€ 241.602	€ 243.732	€ -	€ -	€ -	
Munster fase 1	€ -133.000	€ -276.448	€ 126.000	€ 276.448	€ -150.448	
Ter Laan 4	€ 80.000	€ 72.191			€ -	
Nijverheidsweg woon werk		€ 89.055			€ -	
Centrumplan Uithuizen	€ 4.171.064	€ 3.889.747	€ 3.829.278	€ 3.889.747	€ -60.469	
TOTAAL:	€ 1.834.923	€ 1.777.470	€ 6.576.585	€ 6.686.130	€ -109.545	€ 117.480
verliesneming afsluiten boterdiep fase 1					€ -119.056	
totaal verschil					€ -228.601	

*voorziening Almersma 2018 is inclusief LTS. In 2019 is de voorziening gesplitst

Geconcludeerd kan worden dat de voorzieningen ten opzichte van vorig jaar in zijn totaal toeneemt met € 228.600,59. (inclusief Centrumplan Uithuizen)

Dit verlies van € 228.600,59 komt ten laste van het rekeningresultaat en wordt weer gedekt door een onttrekking uit de bestemmingsreserve "grondexploitatie".

Bestemmingsreserves

Vanuit de voormalige gemeente Winsum en Bedum bestaan er nog 3 reserves voor het grondbedrijf.

w	Grondexploitatie	498k	bestemmingsreserve	31-12-2018
b	Bovenwijkse kosten Ter Laan 4	118k	bestemmingsreserve	31-12-2018
b	Bovenwijkse kosten Vogelzanglocatie	15k	bestemmingsreserve	31-12-2018

Voor een gedetailleerd overzicht van de stand van zaken en doorgevoerde wijzigingen wordt u verwezen naar de Herziening Grondexploitaties 2020

Risico/ weerstandvermogen

Risico's binnen het grondbedrijf worden vooral beïnvloed door de hoogte van de rente, de hoogte van de kosteninflatie, de verkoopsnelheid van de kavels en de hoogte van de kavelprijzen. In de risicoanalyse behorende bij de grondnota zijn deze parameters aan de hand van een aantal scenario's doorerekend. Het risico is vervolgens bepaald aan de hand van het effect van dit scenario maal de kans dat dit scenario werkelijkheid wordt.

Het totale risico van de woon- en bedrijfsplannen is nu berekend op € 682.475.

Voor de grondexploitatie van het Centrumplan Uithuizen is een eigen risicoanalyse gemaakt.

TOTAAL CENTRUMPLAN UITHUIZEN

Omschrijving	effect	kans	risico
Schoolstraat	€ -128.300	35%	€ -44.905
De Blink	€ -	0%	€ -
Molenerf	€ -369.912	29%	€ -107.478
Totaal risico Centrumplan Uithuizen	€ -498.212	31%	€ -152.383

Het totale risico van het Centrumplan Uithuizen is berekend op € 152.383,-.

Berekende risico's voor alle grondexploitaties samen: € 834.828,- wordt in het weerstandsvermogen meegenomen.

Alle woon/bedrijfsplannen:	€ 682.475,-
Centrumplan Uithuizen:	€ 152.353,- +
Totale weerstandsvermogen Grondbedrijf:	€ 834.828,-

Aardbevingen

Een Veilig en Vitaal Het Hogeland

In 2019 hebben we, rekening houdend met nieuwe ontwikkelingen en onzekerheden in de (bestuurlijke) context, gewerkt aan het bereiken van de doelstellingen die zijn opgenomen in het programmaplan “Het Hogeland: Veilig en Vitaal”. De volgende doelstellingen vormen de leidraad voor onze acties:

1. Veiligheid voor alle inwoners
2. Een toekomstperspectief voor inwoners en bedrijven
3. Als betrouwbare overheid in continue verbinding met onze omgeving

De doelstellingen moeten bijdragen aan het behalen van de visie “Met 2030 als tijdshorizon, streven we in de gemeente Het Hogeland naar een veilige, duurzame en leefbare toekomst, waar een ieder met vertrouwen zijn ontwikkeling in eigen hand neemt”.

We hebben per doel inspanningen geleverd en gewerkt aan het bereiken van diverse resultaten. Zonder volledig te kunnen zijn zullen we er in deze paragraaf een aantal toelichten. Zo is er gewerkt aan het voorbereiden, vaststellen en ten uitvoering brengen van het lokaal plan van aanpak versterking 2019. Dat geldt ook voor het in november/december vastgestelde programmakader Nationaal Programma Groningen inclusief de bijbehorende financiële toedeling.

Daarnaast hebben we ingezet op het benutten van diverse subsidiemogelijkheden, gerelateerd aan het aardbevingsdossier. Deze mogelijkheden kwamen veelal voort uit de eerste rondes die het Nationaal Programma Groningen ons bood, nog voordat sprake was van vaststelling van programmakaders Nationaal Programma Groningen. Denk daarbij aan de eerste 15 miljoen euro voor de zogenoemde “no regret”-projecten (Plus op de Centrumplannen/Wehe den Hoorn) en het benutten van 800.000 euro vanuit Nationaal Programma Groningen Leefbaarheidsgelden 2018.

Bovendien hebben we kans gezien om extra gelden beschikbaar te krijgen voor de uitvoering van ons zorgprogramma, gericht op procesbegeleiding van het nieuwbouwproject “Beschermd Wonen Uithuizen”. We hebben ook kunnen bewerkstelligen dat er meer inzet kan worden gepleegd op het gebied van sociaal-emotionele ondersteuning voor onze inwoners. Dit wordt concreet zichtbaar in de inzet van de aardbevingscoaches.

Ook het vervaardigen van de aardbevingswaaier en het verspreiden hiervan in onze gemeente behoort tot een van de resultaten.

In 2019 is in relatie tot genoemde doelstellingen veel geparticipeerd op regionaal niveau, in bestuurlijke en ambtelijke overleggen in de volle breedte van de *governance*. Dat betekent inzet rond thema's als schadeafhandeling, versterking, Nationaal Programma Groningen en rond de gaswinning op zich (gemeentelijke advisering in het kader van vaststellingsbesluiten). Er is tevens geïnvesteerd in korte lijnen met in dit dossier belangrijke instanties als TCMG, NCG, Commissie Bijzondere Situaties, woningcorporaties en andere partijen. Ook zijn de banden met de ministeries van EZK, BZK en VWS aangehaald. We hebben de minister van EZK en de secretaris-generaal van het ministerie van EZK mogen ontvangen. Op ambtelijk niveau zijn werkbezoeken gebracht aan de genoemde ministeries.

We hebben in 2019 een aantal regionale vraagstukken omarmd en geprobeerd deze op de agenda te zetten dan wel verder uit te werken. Genoemd kunnen worden de problematiek van de agrariërs en de impact op de gezondheid van onze inwoners.

Bovenal is de bestuurlijke uitspraak om “naast de inwoner te staan” zo veel mogelijk concreet gemaakt door een persoonlijke aanpak te bieden rond de individuele, vaak schrijnende en voor ons als gemeente bekende situaties. Allerhande inspanningen op bestuurlijk en ambtelijk niveau zijn daarin geleverd; het bieden van een luisterend oor, het brengen van huisbezoeken door onze bestuurders, van het optreden als intermediair tot het afdwingen van actie bij verantwoordelijke organisaties. Alles om zo veel mogelijk te trachten impasses te doorbreken, onzekerheden weg te nemen en mensen weer perspectief te bieden.

Wat willen we bereiken en wat hebben we daarvoor gedaan in 2019?

Wat willen we bereiken?

Veiligheid voor alle inwoners

- Een uitgevoerde versterkingsopgave voor woningen voor het jaar 2030, via een gebiedsgerichte aanpak
- Een uitgevoerde versterkingsopgave voor scholen voor 2021
- Een uitgevoerde versterkingsopgave voor zorginstellingen in het jaar 2024, in samenhang met visie zorglandschap Het Hogeland
- Handelingsperspectief op (complexe) schadegevallen en bij acuut onveilige situaties
- Gaswinning terug naar 0 in 2022, minimale negatieve gevolgen gaswinning kleine gasvelden

Wat hebben we daarvoor gedaan in 2019?

- Invloed uitgeoefend op keuzes versterkingsaanpak, inzet in regionale samenwerking op uitvoering afspraken met het Rijk
- Uitvoeren lokaal plan van aanpak versterking woningen, voor diverse dorpen in Het Hogeland
- Start gemaakt met voorbereiden scenario's met betrekking tot wisselwoningen
- Verkennen mogelijk noodzakelijke planprocedures en voorbereiden wat kan, ondanks onzekerheden, vertalen in draaiboeken
- Aandacht voor "specials", erfgoed, boerderijen etc.
- Aandacht en aanpak organiseren voor effecten van de versterking voor welzijn en welbevinden bewoners
- Uitvoering geven aan scholenprogramma, versterking schoolgebouwen en nieuwbouw
- Uitvoering geven aan zorgakkoord 2018
- Meedenken met vastgoedeigenaren en zorginstellingen over vervolgaanpak
- Start gemaakt met ontwikkelen scenario's met betrekking tot tijdelijke huisvesting
- Verkennen noodzakelijke planprocedures en voorbereiden wat kan, ondanks onzekerheden, vertalen in draaiboeken
- Verbinding leggen met zorgvisie Het Hogeland en inzetten op no-regret maatregelen
- Aandacht en aanpak organiseren voor effecten van de versterking voor welzijn en welbevinden bewoners
- Inzet gepleegd op een zorgvuldige en ruimhartige schadeafhandeling conform gemaakte afspraken met het Rijk
- Inzet gepleegd om afspraken te maken over gegevensdeling met TCMG om inzicht in schadegevallen en looptijd te krijgen.
- Via gemeentelijk adviesrecht, in regionale afstemming, invloed uitgeoefend op besluiten Rijk voor Groninger Gasveld en kleine gasvelden

Een toekomstperspectief voor inwoners en bedrijven

- De inhoud van het Nationaal programma is mede bepaald door Het Hogeland
- De kansen van het NPG worden optimaal benut.

Als betrouwbare overheid in continue verbinding met onze omgeving

- Heldere communicatiestrategie richting/voor bestuur, organisatie en samenleving en visie op samenwerking met regio en Rijk

- Invloed uitgeoefend op het proces van totstandkoming kaders Nationaal Programma Groningen en governance
- Voorbereidingen treffen ten behoeve van opstellen en uitvoering geven aan lokaal programmaplan 2020 in samenspraak met onze inwoners en andere stakeholders.

- Inzet gepleegd en maximale invloed uitgeoefend op inhoud en proces in aardbevingsdossier, gebaseerd op eigen doelstellingen en communicatiestrategie

Grote Projecten

Centrumplannen

In de gemeente Het Hogeland wordt gewerkt aan programma's voor het versterken van de centra in de plaatsen Winsum, Uithuizen, Bedum en Uithuizermeeden. Dit zijn programma's en projecten die in de voormalige gemeenten gestart zijn en nu verder worden doorgezet. Deze programma's en projecten hebben alle het doel om door een goed voorzieningenniveau een aantrekkelijk en vitaal centrumgebied te bieden en hierdoor bij te dragen aan de algemene leefbaarheid in de nieuwe gemeente.

Uit het Nationaal Programma Groningen is 11,61 miljoen euro beschikbaar gekomen om een “plus” te zetten op de realisatie van de vier centrumplannen in Bedum, Winsum, Uithuizen en Uithuizermeeden. Deze extra middelen zullen worden besteed aan aanvullende projectonderdelen in deze centra, waarvoor in de tot dusver gemaakte plannen geen financiële ruimte aanwezig was. Waar nodig en mogelijk zullen met de middelen extra (verpauperde) panden in de centra worden aangekocht en gesaneerd, eventueel in samenhang met de realisatie van nieuwe infrastructuur (nieuwe zichtlijnen) en/of nieuwe functies (zorg/cultuur) en zal worden geïnvesteerd in verdere verhoging van de ruimtelijke kwaliteit van het openbaar gebied. Dit alles met het doel om de aantrekkelijkheid van de centra verder te vergroten en een bijdrage te leveren aan de leefbaarheid. Nog meer dan tot nu toe al gepland, zullen:

- leegstaande winkels in de centra een nieuwe invulling krijgen door subsidiëring van verplaatsingen van winkels van buiten de centra naar in de centra en/of van omvorming naar levensloopbestendige woningen of andere bestemming;
- het exterieur en (eventueel) het interieur van winkels in de centra met subsidie worden opgeknapt;
- de kwaliteit van het openbaar gebied worden vergroot
- de betreffende bestaande subsidieregelingen (van de oorspronkelijke gemeenten) zoveel als mogelijk worden geüniformeerd en van toepassing worden verklaard op de centra van Bedum, Winsum, Uithuizen en Uithuizermeeden.

Voortgang in 2019:

Op 15 mei 2019 is, anders dan bovengenoemd, een bedrag van 11,6 miljoen euro aan de gemeente Het Hogeland toegekend en (later) uitgekeerd voor een “Plus op vier centrumplannen” (dus 10.000 euro minder dan volgens de subsidie aanvraag). In de vergadering van de raad van gemeente Het Hogeland op woensdag 10 juli 2019 is dit krediet vrijgegeven met een verdeling over de vier betrokken centra conform de oorspronkelijke NPG-subsidie aanvraag.

In de vergadering van de raad op woensdag 13 oktober 2019 is het concept van een geüniformeerde subsidieregeling ter consultatie voorgelegd. Op dinsdag 26 oktober 2019 heeft het college de definitieve versie van de subsidieregeling vastgesteld en op 1 november 2019 is de subsidieregeling op de gemeentelijke website opengesteld. Op grond van de subsidieregeling kan in totaal € 2,6 miljoen subsidie worden toegekend aan eigenaren van winkelpanden om deze te transformeren naar één of meerdere woningen (met name buiten de kenwinkelgebieden) dan wel deze door vastgoedverbetering (in de kernwinkelgebieden) geschikt(er) te maken voor de bestaande of (door verplaatsing) nieuw te vestigen winkels, zodat winkelleegstand in het kernwinkelgebied wordt terug gedrongen. Om over de ontwikkeling in de winkelleegstand te kunnen rapporteren is hiervan door een ingehuurd ter zake deskundig bureau een zogenaamde nul opname gemaakt. De resultaten hiervan zijn digitaal op kaart verwerkt binnen het gemeentelijke gegevenshuis.

Het verstrekken van subsidies wordt voorafgegaan door het opstellen van een intakescan rapport. Voor het maken van dergelijke rapporten is een aanbesteding gehouden en per 1 december 2019 is aan een bouwkundig bureau opdracht verstrekt. Initiatiefnemers kunnen op de gemeentelijke website een aanvraag indienen voor het maken van een intakescan rapport. Als de projectleider van het betreffende centrumplan daarvoor goedkeuring geeft, gaat het bouwkundige bureau aan de slag en treedt in overleg met de initiatiefnemer. Resultaat hiervan is een rapport met duidelijkheid over de strekking van het initiatief en over de hoogte van het bedrag van de subsidiabele kosten. Op grond van het intakescan rapport kan de initiatiefnemer vervolgens subsidie aanvragen.

In Winsum konden op grond van de oude subsidieregeling, waarvan het beschikbare subsidiebudget destijds was uitgeput, een zevental toenmalige aanvragers van subsidie niet worden geholpen. Voor de betreffende initiatieven is op grond van de nieuwe subsidieregeling een update van de oorspronkelijke intakescan rapporten gemaakt (zie verder onder Programma Centrumontwikkeling Winsum).

In december 2019 is een aanbesteding gehouden voor de werving van een Projectmanager Centrumplannen, die overkoepelend aanspreekpunt voor directie en bestuur is ten aanzien van het realiseren van de centrumplannen (volledige scope), de besteding daarbinnen bewaakt van de beschikbaar gestelde NPG-middelen (linking-pin naar interne team Aardbevingen en daarmee naar het NPG-programmabureau) en voor de noodzakelijke onderlinge afstemming en uniformering van de aanpak zorg draagt (invoering programmatische benadering)

Programma Centrumontwikkeling Winsum

Met de uitvoering van het Centrumplan Winsum wordt een compact en vitaal centrum van Winsum gerealiseerd. Ondernemers in het centrum van Winsum kunnen subsidie krijgen voor vastgoedverbetering van panden in het kernwinkelgebied, voor verplaatsing van buiten naar binnen het kernwinkelgebied, en voor het verbouwen van winkels buiten het kernwinkelgebied naar woningen. Tevens is er een krediet voor de herinrichting van de openbare ruimte in het centrum van Winsum ter beschikking gesteld.

Doel:

Het programma beoogt door concentratie van winkels en vastgoedontwikkeling en herinrichten van de openbare ruimte, een compact en vitaal centrum in Winsum te realiseren.

Voortgang in 2019:

Boogplein

Dit betreft de bebouwing en inrichting van het Boogplein, in het centrum van Winsum. Op basis van het door de raad vastgestelde kleinschalige stedenbouwkundige model Boogplein is een programma van eisen voor het bouwvolume en de openbare ruimte van het Boogplein (en van het centrum van Winsum) opgesteld. Deze plannen zijn in een aantal sessies met belanghebbenden en belangstellenden besproken, en op basis van input uit deze bijeenkomsten bijgesteld. Dit ontwerp voor het Boogplein dat voldeed aan het programma van eisen, kwam tegemoet aan een groot deel van de uitgesproken wensen en verwachtingen en is haalbaar voor de beoogde ontwikkelende partij EcoVastgoed.

Medio juli 2019 is het college van B&W daarom met deze ontwikkelaar een koop- en realisatieovereenkomst aangegaan. Tevens is door de gezamenlijke partijen gewerkt aan verdere uitwerking van deze plannen, waarbij ook afstemming plaatsvindt op het ontwerp van de openbare ruimte. Momenteel is voor de ontwikkeling een bestemmingsplan in voorbereiding. Deze zal naar verwachting het voorjaar van 2020 in procedure worden gebracht.

Subsidieregeling

De tweede pijler van het centrumplan Winsum is het versterken van de winkelstructuur in het kernwinkelgebied en, in het transformatiegebied, het transformeren van winkels naar woningen. In

september 2017 heeft het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Winsum de “Nadere regels versterken centrum Winsum (2017)” vastgesteld. Al aan het begin van 2019 was het beschikbare krediet voor 100% beschikt.

Er zijn in totaal 25 subsidies aangevraagd, waarvan 22 daadwerkelijk een voorlopige toekenning hebben gekregen. Dit betreffen 2 verplaatsingssubsidies en 20 vastgoedverbeteringssubsidies. Inmiddels zijn 8 plannen volledig gerealiseerd en is de subsidie hiervan volledig uitgekeerd. Eind 2019 zijn nog 9 plannen in de verschillende fasen van voorbereiding tot realisatie. Enkele plannen zullen uiteindelijk toch niet doorgaan of zijn zodanig gewijzigd dat hiervoor een nieuwe subsidieaanvraag is ingediend onder de nieuwe regeling.

Medio november 2019 heeft uw raad besloten om de subsidieregeling “Plus op de vier centrumplannen Het Hogeland (2019)” in het leven te roepen. Voor het centrum van Winsum is hiervoor € 700.000 beschikbaar gesteld. Hiervoor zijn op moment van schrijven van deze rapportage 15 intake scans toegestaan en 6 subsidies voorlopig toegekend. De verwachting is dat het beschikbare budget in het voorjaar 2020 uitgeput zal raken.

Herinrichting openbare ruimte

Voor de herinrichting van de openbare ruimte in het centrum van de kern Winsum (gebied ten zuiden van het Winsumerdiep) is een voorlopig ontwerp gemaakt. Dit ontwerp wordt momenteel met alle partijen afgestemd en verder uitgewerkt. De begrenzing van het herin te richten gebied zal worden afgestemd op het beschikbare krediet. Tevens vindt, zoals onder kopje “Boogplein” reeds vermeld, afstemming plaats op het ontwerp van het Boogplein. Punt van aandacht hierbij is onder andere de fasering van de werkzaamheden in relatie tot de toekomstige bouwactiviteiten op het Boogplein. Verwacht wordt dat voor de zomer 2020 een definitief ontwerp gereed zal zijn en kan worden overgegaan tot aanbesteding.

Programma Centrumontwikkeling Uithuizen

Uithuizen heeft een regionaal verzorgend centrum. Om deze centrumfunctie te behouden en te versterken is het noodzakelijk om te blijven investeren in kwaliteit. Groeiende leegstand leidt tot verpaupering en tot het ontstaan van een negatieve spiraal. Voor de leefbaarheid moeten de supermarkten in het dorp blijven. De aanzuigende werking daarvan biedt ook aan de kleinere winkels een toekomstperspectief. Daarnaast is het goed voor de werkgelegenheid; nadrukkelijk ook die van jongeren. Het op peil houden en versterken van de voorzieningen is van groot belang voor de leefbaarheid van Uithuizen en omgeving. De gemeente werkt hierbij nauw samen met de Handelsvereniging Uithuizen.

Doel:

Het programma beoogt een economisch sterk, compact, leefbaar en onderscheidend winkelcentrum te realiseren waar het prettig verblijven is. Een sprankelend centrum.

De afgeleide doelen zijn verwoord in de onderliggende projecten te weten Blink, Molenerf, Schoolstraat en Bestrijding leegstand

NPG en subsidies

Voor het programma is in 2019 vanuit het Nationaal Programma Groningen een bijdrage ontvangen. Deze bijdrage maakt realisering van het project Bestrijding leegstand mogelijk. Daarnaast maakt het een plus op de drie andere lopende projecten mogelijk. Het gaat dan om (mogelijk) aan te kopen en te slopen panden en de inrichting van de openbare ruimte in met name het project Schoolstraat.

Eerder toegekende subsidies voor het programma zijn:

Een gecombineerde provinciale subsidie vanuit het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2016-2020 en het Financieel Arrangement Eemsdelta ten behoeve van het totale programma.

Een subsidie van het NCG, Kansrijk Groningen, voor het vervangen van de duikerbrug Snik door een hogere brug en het inrichten van de directe omgeving.

Project Blink

Doel:

Blink als gezellig dorpshart is kort gezegd het doel van het project. De leefbaarheid van het dorp versterken door hoogwaardig openbare ruimte in de dorpskern waarbij het water terugkomt tot op de Blink. De Blink als aantrekkelijke verbindingzone tussen Molenerf en Hoofdstraat-Oost.

Voortgang in 2019:

De realisatie heeft grotendeels in 2019 plaatsgevonden. In 2020 vindt de afronding van dit project plaats met in het verlengde daarvan de omdraaiing van de rijroute in het centrum.

Project Molenerf

Doel:

Het project Molenerf zorgt voor het verbinden van het Molenerf met de Blink.

Door de verplaatsing en sloop van de supermarkten wordt ruimte gemaakt voor een laan van het Molenerf-Snik naar de Zuiderstraat. Hierdoor ontstaat een transparante en aantrekkelijke verbinding vanuit het Molenerf richting Blink, centrum. Gelijktijdig ontstaan up-to-date supermarkten qua oppervlakte en inrichtingseisen. Jumbo en Lidl worden beter ingepast in de ruimtelijke structuur. De voldoende aanwezige parkeerplaatsen krijgen een betere inrichting in het groen. Nieuwbouw op de SNS-locatie zorgt voor een kwalitatief hoogwaardige begrenzing aan de oostzijde van de Blink met winkel/horeca invulling en appartementen.

Voortgang in 2019:

Er is volop overlegd met de supermarkten om te komen tot inbedding van de door hen gewenste uitbreiding in de ruimtelijke vormgeving. De Lidl zoekt nadrukkelijk naar het kunnen realiseren van een supermarkt conform hun format. Met oog voor het belang van de samenhang binnen het programma, de gewenste kwaliteit van het programma de al gemaakte afspraken met partijen heeft dit geleid tot vertraging in de voortgang. Samen met de Lidl onderzoeken we opties die recht doen aan de belangen. Met Jumbo/Annexum en de beoogde ontwikkelaar van de voormalige SNS-locatie zijn de eerste schetsen voor een samenhangend ontwerp opgesteld. De voormalige SNS-locatie, grenzend aan de Blink, maar onderdeel van het project Molenerf wordt afzonderlijk ontwikkeld. Deze belangrijke rand van de Blink moet een hoogwaardige invulling krijgen. Hiervoor loopt een financiële verkenning voor bedrijfsruimte op de begane grond, inclusief aanvulling op het horecapallet, met daar boven appartementen. Alle acties worden in 2020 vervolgd en moeten leiden tot overeenstemming met de partijen over de indeling van het gebied, het bepalen van de benodigde grondruil en – verkoop en van daar uit tot een Voorlopig Ontwerp. In 2020 starten voorbereidende werkzaamheden zoals de sloop van de voormalige SNS-locatie

Project Schoolstraat

Doel:

Initiatieven van de marktpartijen om te investeren in het centrum honoreren om gezamenlijk een kwaliteitsslag te realiseren. De Aldi en de AH worden gefaciliteerd in verplaatsing en/of nieuwbouw in het gebied. Er moeten voldoende parkeerplaatsen komen en een goede verkeerskundige verbinding tussen het parkeerplein en het centrum. De parkeerplaatsen krijgen een betere inrichting in het groen. Randvoorwaarden voor de benodigde ontwikkelruimte worden bepaald. Op het moment dat er zicht is op de aan te kopen panden en er vooruitgang is geboekt in het proces van onteigening kan het plan worden uitgewerkt. Het geheel aan supermarkten, parkeerplaatsen en verbindingen wordt zorgvuldig ingepast in een ruimtelijke structuur die past bij het dorpse beeld. De jaren-80 aanbouw gebouwd voor een kerkgemeenschap wordt gesloopt, waarbij invulling afhankelijk is van het totaalplan.

Voortgang in 2019:

Eind 2018 is de supermarkt AH verkocht. Dit heeft een nieuwe impuls gegeven aan de ontwikkeling van de Schoolstraatlocatie. Met de nieuwe eigenaar zijn de gesprekken over de ontwikkeling op deze locatie gestart. Met zowel de Aldi als de AH wordt gesproken om tot de realisatie van een sterke westpool te komen inclusief de daarvoor benodigde ontwikkelruimte. Om voldoende ruimte te hebben voor de westpool is onderzocht of de onttrekking van de Kerkstraat aan de openbaarheid een mogelijkheid is. De AH heeft inmiddels een naastgelegen pand aangekocht en is in onderhandeling over de aankoop van een tweede pand. Er is volop overleg met de supermarkten om te komen tot een principeovereenkomst over de inbedding van de door hen gewenste uitbreiding in de ruimtelijke vormgeving. Alle acties worden in 2020 vervolgd waaronder besluitvorming over het onttrekken van de Kerkstraat aan de openbaarheid en de sloop van het jaren 80-deel van De Rank.

Project Bestrijding leegstand

Doel:

De leegstand zowel preventief als correctief bestrijden met een pakket van initiatieven. Daarmee niet alleen het totale centrum aantrekkelijk maken en een kwaliteitsimpuls geven maar ook in algemene zin de aantrekkelijkheid vergroten voor nieuw vestigingen en investeerders.

Voortgang in 2019:

De Handelvereniging Uithuizen (HVU) heeft een centrummanager aangetrokken. Direct na het openstellen van de subsidieregeling zijn de eerste aanvragen voor het uitvoeren van intakescans binnengekomen met name voor vastgoedverbetering in het centrum zelf. Verwacht mag worden dat dit in 2020 tot subsidie aanvragen voor investeringen in het centrum leidt. Naast het actualiseren van het werkplan van de HVU, dat zich onder meer richt op bestrijden leegstand en versterken ondernemerschap, ondersteunt de centrummanager ook ondernemers ten aanzien van de subsidieaanvraag. Voor enkele verpauperde panden wordt ingezet op aankoop om zo de 'rotte kies' te kunnen verwijderen en herontwikkeling mogelijk te maken. Verschillende aspecten belemmeren een snelle actie op dit onderdeel.

Programma Centrumontwikkeling Bedum

Het programma centrumontwikkeling in Bedum is van groot belang voor het voorzieningenniveau in de plaats Bedum en draagt bij aan het vormgeven van de regionale identiteit van die plaats. Door het combineren van verschillende ontwikkelingen kunnen positieve kansen en mogelijkheden versterkt worden en kunnen negatieve punten weggenomen worden.

Het programma vergroot, door versterking van de identiteit en functie van het centrum, de leefbaarheid van de kern Bedum. Primair gaat het om de versterking van de (commerciële) verzorgingsfunctie van het centrum door middel van vernieuwing en concentratie. Parallel aan –en hierom deel uitmakend van– het centrumplan loopt de ontwikkeling van de nieuwbouw van Bederawalda door woningstichting Wierden en Borgen: van een gedateerd appartementencomplex voor ouderen naar levensloopbestendige appartementen en grondgebonden woningen en de nieuwbouw van een gezondheidscentrum. Tevens van invloed zijn andere projecten op locaties in of grenzend aan het centrum zoals de verbouw/nieuwbouw van scholen (Regenboog en Togtemaarschool), en de mogelijke verbetering van het gezondheidscentrum. Ook worden knelpunten in de parkeervoorzieningen weggenomen en krijgt het openbaar gebied een kwalitatieve impuls door een aangepaste herinrichting, waarbij het verblijfsklimaat door toevoeging van een nieuw plein wordt verbeterd.

Het op te lossen probleem is dat in het centrum het kwalitatief niveau van de bebouwing en het aanbod te laag is, dat er teveel niet-centrumfuncties aanwezig zijn, dat het centrumgebied 'verstopt zit' achter niet centrumgerichte gebouwen en dat de relatie met de rest van het dorp en omliggend gebied ontbreekt. Afgeleide van het centrumplan is verbetering van de verbinding langs de Molenweg te versterken om daarmee het centrum te verbinden met de subcentra en de supermarkten aan de Stationsweg en omgeving.

Doel:

Het programma beoogd door versterking van de identiteit en functie van het centrum een economisch sterk, compact, leefbaar en onderscheidend winkelcentrum te realiseren en daarmee de leefbaarheid in het dorp te vergroten.

De afgeleide doelen zijn verwoord in de onderliggende projecten te weten Bederawalda, vastgoed Blok A en blok C in het centrum, verplaatsing en verbetering vastgoed, openbare ruimte centrum inclusief verbetering (lang)parkeren en Molenweg.

NPG en subsidies

Voor het programma is in 2019 vanuit het Nationaal Programma Groningen een bijdrage ontvangen. Deze bijdrage maakt realisering van verschillende projecten mogelijk, dan wel maakt het mogelijk bovenop de bestaande projecten een 'plus' te realiseren. Het gaat dan om (mogelijk) te verbeteren panden, aan te kopen en te slopen panden om vierkante meters winkelvloeroppervlak te saneren en de inrichting van de openbare ruimte in met name het project Molenweg.

Eerder toegekende subsidies voor het programma zijn:

Subsidies van de Regio Groningen-Assen voor de aanleg van het parkeerterrein en de algehele centrumontwikkeling (al eerder voltooid). En een subsidie van het NCG, Kansrijk Groningen, voor het centrumplan Bedum (afronding bijdrage gestart in 2019).

Project Blok A (inmiddels Vlijtborg genoemd)

Doel:

Door bouw van Blok A ontstaat er ruimte voor winkels en/of dienstverlening op de begane grond (commerciële plint) en worden 10 appartementen op de verdiepingen gerealiseerd. Vanuit bestaande panden kunnen dan winkels verplaatst worden, waarna die panden gesloopt worden, waarmee er circa 700 m² winkelvloeroppervlak wordt gesaneerd. Tevens worden hiermee 3 kwalitatief slechte panden vervangen door kwalitatief mooie en aardbevingsbestendige nieuwbouw.

Voortgang in 2019:

Met de ontwikkelaar is in december de samenwerkingsovereenkomst ondertekend. De plannen voor de bouw zijn verder uitgewerkt zodat in 2020 gestart kan worden met de bouw. Met de huurders van de te slopen panden zijn gesprekken gestart over verplaatsing dan wel beëindiging.

Project Blok C

Doel:

Voor het centrumgebied en de te realiseren nieuwbouw is een integraal stedenbouwkundig plan ontwikkeld. Om de bebouwing 'af te maken', is Blok C gedacht op het huidig parkeerterrein naast de gymzaal. Tot in 2019 was deze locatie bedoeld voor de bouw van het gezondheidscentrum, echter deze wordt niet meer gerealiseerd (initiatiefnemers hebben het voornemen gestaakt). Dit biedt de mogelijkheid om te onderzoeken of er voldaan kan worden aan de vraag naar grotere appartementen in het centrum en of verplaatsing van maatschappelijke functies naar het centrum mogelijk is.

Voortgang in 2019:

In eerste instantie was dit blok bedoeld om als gezondheidscentrum te realiseren; de initiatiefnemers hebben te kennen gegeven dit plan niet te kunnen realiseren. Uit de markt blijkt een behoefte naar grotere appartementen. In combinatie met een mogelijke verplaatsing van de bibliotheek naar het centrum is een onderzoek naar de haalbaarheid gestart. Hierbij wordt ook gekeken naar combinatiemogelijkheden met andere (maatschappelijke) functies en worden mogelijkheden voor herontwikkeling van De Meenschaar, waarin de bibliotheek nu gehuisvest is, onderzocht.

Project Bederawalda

Doel:

Het project Bederawalda maakt op zich geen deel uit van het centrumplan, maar grenst daaraan. Vanwege het raakvlak wordt dit project hier genoemd. Het woningcomplex Bederawalda van woningstichting Wierden en Borgen wordt gesloopt en vervangen door nieuwbouw.

Het project Bederawalda bestaat uit de realisering van nieuwbouw van levensloopbestendige woningen door woningstichting Wierden en Borgen. Fase 1 bestaat uit 15 appartementen en is gereed en bewoond sinds 2017. Fase 2 is de realisering van 12 grondgebonden woningen; deze worden volgens planning opgeleverd eind 2019. Fase 3 is de realisering van 30 appartementen. Deze laatste fase wordt opnieuw tegen het licht gehouden in verband met de hoge kosten van aardbevingsbestendig bouwen en de veranderde woningmarkt sinds de start van het project in 2011. Op het terrein worden voorzieningen opgenomen zoals het opnieuw aanleggen van de jeu de boules baan, die moest wijken bij de bouw, het parkeren t.b.v. de woningen en een parkeerterrein voor lang parkeren.

Voortgang in 2019:

De bouw van de woningen van fase 2 is gestart. Het bestek voor de inrichting van de tuin bij de woningen en het openbaar gebied is opgesteld en op de markt gebracht. Wierden en Borgen heeft de laatste restanten van Bederawalda laten slopen en is gestart met het onderzoek naar de hoeveelheid en aard van de woningen die in fase 3 zijn gepland.

Project Verplaatsing en verbetering vastgoed

Doel:

Door de in 2019 vastgestelde subsidieregeling kan het project Verplaatsing en verbetering vastgoed worden uitgevoerd. Hiermee kunnen winkeliers in het kernwinkelgebied bijdragen ontvangen voor het verplaatsen c.q. verbeteren van hun vastgoed. Onder dit project wordt ook de mogelijke verwerving van vastgoed geschaard om leegstaande winkelloppervlaktes te saneren.

Voortgang in 2019:

Er zijn geen aanvragen ingediend.

Project Openbare ruimte centrum en verbetering (lang) parkeren

Doel:

Het project Openbare ruimte centrum en verbetering (lang) parkeren bestaat uit de herinrichting van de ontstane openbare ruimte na afronding van de vastgoedprojecten. Tussen Blok A en Blok C ontstaat een nieuwe multifunctionele ruimte die wordt ingericht ten behoeve van parkeren en het houden van de weekmarkt en evenementen. Door toevoeging van groen wordt een link gelegd met het historisch karakter en een verwijzing naar de langwierde waarop de Grotestraat is aangelegd. Tevens wordt het park met de vijver tussen Bederawalda en De Vrije Gang verbonden met het centrum. Naast de grondgebonden woningen van Bederawalda wordt een parkeerterrein gerealiseerd ten behoeve van lang parkeren; het parkeren in het centrumgebied wordt dan gereguleerd door introductie van kort parkeren.

Voortgang in 2019:

Het plan voor het terrein voor het lang parkeren achter de nieuwbouw van Bederawalda is afgerond. Het al eerder gemaakt ontwerp voor de openbare ruimte in het centrum, inclusief het nieuwe plein en uitbreiding van de vijver, is geactualiseerd met betrekking tot ontwikkelingen vanuit het vastgoed. Met ondernemers en bewoners van het centrumgebied is de dialoog gevoerd over de parkeersituatie en mogelijke aanpassing daarvan zoals de invoering van een gereguleerd parkeerregime (blauwe zone); dit laatste zal in 2020 worden ingevoerd.

Project Molenweg

Doel:

Het project Molenweg zorgt voor het verbinden van het centrum met de subcentra aan de Stationsweg. Door herinrichting van deze verbinding ontstaat een aantrekkelijke verbinding tussen deze verschillende delen. Tevens wordt daarmee het Boterdiep een duidelijkere verbindingslijn.

Voortgang in 2019:

De planvorming van dit project is gestart.

Programma Centrumontwikkeling Uithuizermeeden

Het programma bestaat uit twee projecten, die elk onderdeel zijn van de gebiedsagenda voor Uithuizermeeden, namelijk:

Project Dynamiek aan het Lint

Doel:

Subsidie verstrekken aan initiatiefnemers/eigenaren van langdurig leegstaande winkelpanden in het centrum van Uithuizermeeden, zodat zij deze panden transformeren tot een of enkele levensloopbestendige woningen/appartementen.

Voortgang in 2019:

Begin 2019 heeft uitkering van “Dynamiek”-subsidie plaatsgevonden op grond van de in december 2018 verstrekte beschikkingen aan een tweetal initiatiefnemers. Het transformatieproject van de ene initiatiefnemer is ook daadwerkelijk in 2019 uitgevoerd en afgerond. De andere initiatiefnemer heeft in 2019 te maken gekregen met behandeling door de NCG van door aardbeving opgetreden schade aan het betreffende pand en eind 2019 van NCG te verstaan gekregen dat overgegaan moet worden tot gehele sloop van het bestaande pand en nieuwbouw. Het plan daarvoor is eind 2019 in de planologische procedure gekomen. In 2020 zal duidelijk worden hoe het definitieve nieuwbouwplan er uit ziet en of de eerder in 2018 toegekende en begin 2019 reeds uitgekeerde “Dynamiek”-subsidie hierop nog van toepassing kan blijven of moet worden ingetrokken.

In de loop van 2019 is voor een derde transformatie initiatief “Dynamiek”-subsidie toegekend. Uitkering en realisatie zullen in voorjaar 2020 plaatsvinden.

Van een project, waarbij een tweetal naast elkaar gelegen winkelpanden betrokken waren, eind 2018 al “Dynamiek”-subsidie was toegekend voor realisatie van in totaal 12 nieuwe woningen op voorwaarde van start bouw en in de loop van 2019 de planologische procedure vrijwel was afgerond, heeft één van beide initiatiefnemers zich helaas alsnog terug getrokken. De betreffende subsidietoekenning is daarop in 2019 weer ingetrokken. Voor beide panden afzonderlijk is daarop in het verdere verloop van 2019 een nieuw plan ontwikkeld en afzonderlijk in de planologische procedure gebracht. Beide procedures zullen naar verwachting in 2020 worden afgerond en dan tot twee nieuwe subsidie aanvragen leiden. Bezien moet dan worden of subsidietoekenning nog (geheel) uit het budget “Dynamiek”-subsidie gedekt kan worden of dat hiervoor (ook) het subsidiebudget “Plus op vier centrumplannen” voor Uithuizermeeden moet worden aangesproken.

Voor meerdere andere transformatie initiatieven zijn in de loop van 2019 plannen bij betrokken initiatiefnemers in voorbereiding genomen en in vooroverleg aan de gemeente kenbaar gemaakt. Die transformatie initiatieven zullen naar verwachting in 2020 bij de gemeente voor de planologische fase in procedure komen.

Tenslotte is voor de locatie Kerkstraat 1 (totaal 6 koopappartementen, 3 in de oudbouw en 3 in de nieuwbouw) einde 2019 een “Dynamiek”-subsidiebeschikking afgegeven. De aannemer die dit project zou realiseren is kort daarna nog in 2019 overgenomen door een andere aannemer. In 2020 wordt met de oude en nieuwe “moeder” overlegt over de gang van zaken rond overname van dit bouwproject. Begin 2020 zal naar verwachting de planologische procedure afgerond zijn. Uitkering van de toegekende subsidie vindt pas plaats bij start bouw, die na 70% verkoop in de loop van 2020 wordt verwacht.

Voor de locatie Bergmastraat 32 is in 2019 een aanvraag voor “Dynamiek”-subsidie afgewezen. Het betreft namelijk niet een transformatie van winkel naar woning(en), maar een vastgoedverbetering met het oog dit pand opnieuw als slagerij in gebruik te nemen. Gezien het specifieke karakter van dit pand is, door toepassing van de hardheidsclausule, met succes een beroep gedaan op de subsidieregeling “Plus op vier centrumplannen” en in 2019 vastgoedverbeteringssubsidie toegekend. Uitkering van de subsidie en afronding van de realisatie volgen voor eind maart 2020.

Project Woon-Zorg-Zone

Doel:

Op de locatie van de voormalige bakkerij en omgeving aan de Hoofdstraat in Uithuizermeeden wordt de ontwikkeling van een zorgplein beoogd, waarin op de begane grond verschillende zorgfuncties (huisartsen, apotheek, fysiotherapie enz.) worden gehuisvest en op de verdiepingen maximaal 45 levensloopbestendige appartementen geschikt voor ouderen die op termijn zorgverlening in de nabijheid verlangen.

Voortgang in 2019:

In de loop van 2019 zijn gesprekken opgestart met diverse stakeholders binnen het dorp Uithuizermeeden, met name uit de projectgroep Gebiedsagenda (Dorpsbelangen en Meij-Invest) en Zorggroep Noorderzorg. Uit die gesprekken kwam naar voren dat het niet wenselijk was voor de locatie van de woon-zorg-zone alleen te focussen op de locatie van de voormalige bakkerij en omgeving aan de Hoofdstraat in Uithuizermeeden. Mede door de door Noorderzorg opgedane ervaringen in Uithuizen bij de zoektocht naar een geschikte locatie voor het Beschermd Wonen Initiatief is het voorstel ontstaan ook een dergelijk opgezette zoektocht uit te voeren voor de locatie van de woon-zorg-zone binnen Uithuizermeeden. Dit heeft ertoe geleid dat door de gemeente aan Zorggroep Noorderzorg gevraagd is of zij het trekkerschap willen vervullen voor de ontwikkeling en realisatie van de woon-zorg-zone. Hierop heeft de zorggroep positief geantwoord. Aan de hand van een eerste globaal Plan van Aanpak heeft het college in november 2019 besloten om uit het beschikbare NPG-budget voor de woon-zorg-zone een bedrag van in totaal 170.000 euro aan Zorggroep Noorderzorg beschikbaar te stellen voor in een 1^e fase het uitvoeren van een verkenning naar de haalbaarheid en meest geschikte locatie voor de woon-zorg-zone en daaropvolgend in een 2^e fase voor het opstellen van een ontwerp hiervoor. De verkenning zal in de eerste helft van 2020 worden uitgevoerd. Bij gebleken haalbaarheid zal het ontwerp vanaf de 2^e helft van 2020 worden opgesteld. Mogelijk dat medio 2021 dan een vervolg gegeven kan worden met een aanbesteding en realisatie.

De Tirrel

Doel:

De Tirrel biedt plaats aan O.B.S. Tiggeldobbe, C.B.S. De Piramiden, De Twaalf Hoven, sporthal, kinderopvang, dagbesteding en nog veel meer. Het project brengt leerlingen uit het basisonderwijs samen onder één dak en integreert dit ‘dak’ met de huisvesting en dagbesteding van circa 70 kwetsbare ouderen met dementie, ouderen met somatische klachten en revaliderende ouderen, overige voorzieningen voor kinderen en ouderen, het binnensport-verenigingsleven van Winsum en ontmoetingsruimte voor de in de omliggende wijken wonende bewoners.

De nieuwbouw betreft dus voorzieningen die op dit moment ook in Winsum in sterk verouderde gebouwen gehuisvest zijn. Investeren in gezamenlijke nieuwbouw is financieel aantrekkelijker dan het investeren in nieuwbouw of renovatie van de gebouwen afzonderlijk nog afgezien van het versterkingsvraagstuk. De maatschappij verandert snel en daarmee ook de vraag naar andere soorten van dienstverlening, mede in het licht van verdergaande ontgroening en vergrijzing. Door nieuwbouw initiatieven van verschillende partijen te combineren wordt beoogd een beter gebouw te maken in gezamenlijkheid dan ieder voor zich kan realiseren. Beter omdat er samen meer ruimte gebruikt kan worden door intensievere benutting en dubbelgebruik. Beter omdat activiteiten gebruik kunnen maken

van elkaars tijd, kennis en ervaring, zowel bij leerlingen, bewoners als hun personeel. Door deze combinatie wil het gemeentebestuur het mogelijk maken een centrum te realiseren, waarbij het welbevinden van bewoners, families, kinderen, personeel en overige betrokkenen, centraal staat.

Met het project wordt de toekomst van voorzieningen als zorg, binnensport en onderwijs in Winsum als schakelkern in de regio geborgd. Met dit project wordt een belangrijke voorziening gerealiseerd die ook voor de toekomst essentieel is voor het woon- en leefklimaat in de regio. Door te borgen dat deze voorzieningen in Winsum toekomstbestendig zijn, kunnen ook in de toekomst bewoners uit de omliggende regio hier terecht en zijn zij niet direct aangewezen op de stad Groningen en blijft Winsum en omgeving een aantrekkelijke plaats.

Proces

Op 26 februari 2013 heeft de gemeenteraad besloten het Integraal Huisvesting Plan (IHP) voor alle basisscholen te actualiseren en daarnaast een haalbaarheidsverkenning te starten naar een brede school/geïntegreerde kindvoorziening in Winsum. De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van het primair onderwijs. In het IHP van 11 maart 2014 is geconstateerd dat de huisvesting van het primair onderwijs in Winsum sterk verouderd is en heeft de gemeenteraad uitgesproken op één centrale plek in het dorp nieuwe huisvesting te realiseren. De gemeenteraad heeft hiermee uitgesproken dat zij de ambitie heeft om maatschappelijk vastgoed als een tastbaar, zichtbaar, strategisch middel te willen inzetten om de verbinding te kunnen leggen en de ontmoeting te laten plaatsvinden in het sociale domein. Op basis van de besluitvorming in de gemeenteraad van 31 maart 2015 is besloten dat voor de ontwikkeling van een integraal kindcentrum in Winsum een Ontwikkelingsplan opgesteld kan worden.

Op 19 april 2016 heeft de raad besloten de Visie op ontwikkeling Kindcentrum Winsum vast te stellen en een nadere verkenning van een gezamenlijke huisvesting met De Twaalf Hoven verder uit te werken. Op donderdag 30 juni 2016 is in De Twaalf Hoven het haalbaarheidsonderzoek 0-110 in een informerende raadsvergadering aan de gemeenteraad en overige belangstellenden gepresenteerd. Vervolgens besloot de raad in de Kadernota 2016 op 14 juli 2016 om verder te gaan met de ontwikkeling van een kindcentrum Winsum. Op 17 januari 2017 is het programma van eisen aan de raad gepresenteerd. Met de Kadernota 2017 heeft de raad op 13 juli 2017 de middelen beschikbaar gesteld voor opstellen van het ontwerp voor het gebouw en de omgeving en maken van de kostenraming. Deze opdracht heeft de stuurgroep na een selectieprocedure gegeven aan architectenbureau Team 4. Op 14 november is in een informatieve raadsbijeenkomst het voorlopig ontwerp aan de raad en vele belangstellenden gepresenteerd.

Vervolgens heeft de raad op 14 december 2017 de middelen beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het ontwerp. Op 12 november 2018 is door stichting De Hoven een samenwerkingsovereenkomst met de gemeente gesloten. De gemeente treedt op als penvoerder.

In 2019 is het definitief ontwerp door Arcadis in samenwerking met de architect en adviseurs uitgewerkt in een technisch ontwerp en bestek. Bovendien is in 2019 de aanbesteding voorbereid. In 2020 vindt de start van de bouw plaats. Hiertoe zijn in 2019 de voorbereidende werkzaamheden op locatie gestart. In het kader van dit bouwrijp maken zal in 2020 een klein gedeelte van de huidige bebouwing op de locatie gesloopt worden om de nieuwbouw in zijn geheel te kunnen realiseren. De aannemersselectie en opdrachtverlening voor de bouw inclusief installaties vindt plaats in 2020. De planning is dat in de tweede helft van 2020 de geselecteerde aannemer zal starten met de bouw. Ten behoeve van de grondwerkzaamheden zal een gronddepot in de directe omgeving ingericht worden.

Bijsturing

In de zomer 2020 is de inschrijving van de aannemers bekend. Op dit moment is de bouwmarkt sterk in beweging na een periode van hoogconjunctuur. Door het bouwwerk zo goed mogelijk voor te bereiden worden de risico's voor inschrijvende partijen beperkt en is een scherpe inschrijving mogelijk. Mocht onverhoopt de laagste inschrijving toch fors hoger zijn dan voorzien dan zal onderzocht worden hoe hier mee om te gaan.

Onbewaakte spoorwegovergangen

In het kader van het landelijk beleid spoorwegveiligheid zijn ook binnen de gemeente Het Hogeland de onbewaakte spoorwegovergangen opgeheven en wordt de veiligheid op en rond het spoor verbeterd. ProRail zorgt voor het spoorse deel, de gemeente zorgt voor de aanleg van vervangende ontsluitingswegen. De totale aanpak is zo goed als afgerond. De administratieve afhandeling wordt aan gewerkt, de kosten zijn binnen de afgesproken bijdrage vanuit de gemeente gebleven. Daarmee is het project een jaar eerder dan gepland afgerond. In totaal zijn er zeven onbewaakte overwegen opgeheven, daarvoor zijn er vier parallelwegen gerealiseerd. Drie overwegen zijn “diepladerproof” gemaakt. Verder zijn drie actief bewaakte overwegen (AHOB's) verbeterd en is de voetgangersoversteek van het station Baflo beveiligd met een voetgangers-AHOB.

Resteert nog de aanpak van de twee onbewaakte overwegen (niet openbaar, alleen in gebruik bij de landeigenaren) in Warffum. In samenwerking met de provincie Groningen en ProRail zijn de mogelijkheden bekeken, ook financieel en wordt binnenkort het overleg met de betrokken gebruikers van de overwegen opgestart. Omdat hier ook sprake is van de aanleg van een parallelweg waarvoor het bestemmingsplan moet worden herzien, zal dit traject enkele jaren tijd kosten.

Kortsluiting Winsum

De leefbaarheid en verkeersveiligheid in het centrum van Winsum staan zwaar onder druk door doorgaand (vracht)verkeer over de Onderdendamsterweg. In de Structuurvisie Winsum 2025 is daarom de wens opgenomen om een kortsluitverbinding te realiseren tussen de Onderdendamsterweg en de N361 met een tunnel onder het spoor door. Bij de herinrichting van het centrum van Winsum is reeds geanticipeerd op de aanleg van de kortsluitverbinding: dit deel van de Onderdendamsterweg is autoluw en als verblijfsgebied ingericht. In 2016 is de kortsluitverbinding opgenomen in het rompakkoord tussen de toenmalige gemeente Winsum en de provincie Groningen. In het kader van het rompakkoord draagt de provincie Groningen € 5,7 miljoen bij aan de realisatie van dit project. De totale kostenraming is € 8,2 miljoen.

Voortgang in 2019:

In 2019 zijn de benodigde gronden voor de aanleg van de Kortsluiting aangekocht. Daarnaast is een bestemmingsplan opgesteld. Deze is op 11 december 2019 vastgesteld door de gemeenteraad. Voor de uitvoering zijn de bestekken voor de weg en het verkeersplein afgerond en lag de focus in 2019 met name op de voorbereiding van het bestek voor de spoortunnel. De uitvoering is nog niet gestart.

Sportpark Winsum West

Het project Sportpark Winsum betreft de herinrichting van het gebied ten westen van de N361 en te zuiden van het Winsumerdiep. Er zijn diverse verenigingen gevestigd waaronder de korfbal, hockey, het zwembad, de tennis, voetbal (locatie Schilligeham) en een camping inclusief restaurant. Aangezien de voetbalverenigingen Hunsingo en Viboa beide al geruime tijd veldcapaciteitsproblemen kennen en ondertussen al meerdere jaren zijn gefuseerd tot VV Winsum, wordt in het gebied een nieuwe voetbalaccommodatie gerealiseerd met een drietal nieuwe velden waaronder twee van kunstgras. Winsum-West is van oudsher ontsloten via de Schilligeham. Deze weg is niet geschikt om in de nieuwe situatie als ontsluitingsweg te fungeren en zal daarom ook worden afgesloten middels het plaatsen van een paal. Enkel de begrafenisvereniging zal nog via deze weg toegang krijgen tot de begraafplaats (via sleutel). Er komt een nieuwe ontsluitingsweg door het gebied met een aansluiting op de N361 ter hoogte van de Geert Reinderstraat en een aansluiting op de Garnwerderweg. Met de realisatie van deze weg zijn de korfbal en hockey verenigingen, in tegenstelling tot de huidige situatie, ook per auto bereikbaar. Daarnaast krijgt camping Marenland een betere en veiligere ontsluiting. De oversteek voor voetgangers op N361 richting het sportpark is via de stoplichten die op de huidige locatie blijven staan. Naast de herinrichting van het sportpark zal het gebied tevens een duurzame invulling krijgen.

Voortgang in 2019:

- Aanleg infrastructuur en velden

In 2019 is het gehele plangebied bouwrijp gemaakt. Dit betekent dat de infrastructuur en velden zijn aangelegd en het gebied voor een deel is ingericht. De voetbalvelden zijn in het vierde kwartaal van 2019 in gebruik genomen.

- Clubgebouw

In september 2019 is gestart met de bouw van het clubgebouw.

- Duurzame maatregelen

Om het gebied een duurzame invulling te geven is een van de maatregelen het plaatsen van zonnepanelen. De gemeente wordt hierin ondersteund door Greenspread. Zij hebben in samenspraak met de gemeente en meerdere verenigingen op het sportpark (korfbal, hockey, voetbal, tennis en zwembad) diverse mogelijkheden uitgewerkt. Hierbij kwam het nieuwe parkeerterrein bij het clubgebouw als beste oplossing naar voren. De verenigingen hebben een Stichting opgericht om in 2020 subsidie te kunnen aanvragen en tot uitvoering over te kunnen gaan.

Werelderfgoedcentrum

Er is met een aantal partijen (provincie, EHL, SBB, stichting WEC-W en gemeente) een samenwerkingsovereenkomst opgesteld om een Werelderfgoedcentrum op Lauwersoog te realiseren. Het doel is om de bezoekers kennis te laten maken met het Unesco Werelderfgoed.

De stichting WEC-W is verantwoordelijk voor het project. Op de bestemmingsplanprocedure zijn diverse zienswijzen ingediend. De voormalig gemeente De Marne heeft besloten deze procedure op te schorten omdat bleek dat er te weinig draagvlak was bij met name de natuurorganisaties.

Er is een kwartiermaker aangesteld en die heeft in de stuurgroep een presentatie gegeven van zijn bevindingen. Door de stuurgroep is geconcludeerd dat er voldoende draagvlak is bij diverse partijen om een gebouw te realiseren op het Waddenkwartier en breder te kijken naar Lauwersoog als Werelderfgoedcentrum in samenhang met het manifest Lauwerskust.

Dit nieuw gecreëerde draagvlak wordt nu verder uitgewerkt met een aantal partijen en ook wordt gekeken naar een nieuwe governance structuur. De gemeente is verantwoordelijk voor het bestemmingsplan. Dit plan is in voorbereiding en zal begin 2020 aan de raad worden voorgelegd.

Planaanpassing:

Duidelijk is dat het gebouw lager wordt dan 20+ NAP en dat de hotelfunctie niet in het gebouw van het WEC-W wordt gerealiseerd.

De belangrijkste aanpassingen zijn:

- De bouwhoogte van het gebouw wordt maximaal 20 meter +NAP. In het ontwerp bestemmingsplan was dit 30 meter + NAP.
- Het gebouw wordt niet gerealiseerd op palen maar op het bestaande maaiveld. Ook wordt er geen aflopend talud gerealiseerd.
- De vloeroppervlakte van het gebouw wordt in het vast te stellen bestemmingsplan vastgesteld op maximaal 8.000 m². Op basis van het ontwerp bestemmingsplan Waddenkwartier was het mogelijk om een gebouw van 16.000 m² te realiseren. De presentatie van de architect Dorte Mandrup was hierop gebaseerd. De Stichting Werelderfgoedcentrum-W wilde een gebouw realiseren van 11.000 m². Deze is later teruggebracht naar 10.000 m². Doordat het hotel (zie hieronder) uit het programma van eisen is verdwenen en ook de horecavoorzieningen zijn verkleind kan worden volstaan met een maximale vloeroppervlakte van 8.000 m².
- De functie hotel (horecabedrijven van categorie 5) komt niet terug in de bestemming.

De stichting WEC-W werkt met de architect aan de uitwerking van de planaanpassing.

De uitwerking van de planaanpassingen en governance structuur is de basis voor verdere besluitvorming.

Scholenprogramma

Inleiding

In het kader van realiseren van aardbevings- en toekomstbestendige schoolgebouwen is in 2016 een regionaal programma in de aardbevingsgemeenten gestart, de afspraak bij dit regionaal programma is dat dit binnen een streefperiode van vijf jaar gerealiseerd wordt. Voor de gemeente Het Hogeland betreft dat de gemeenten Bedum en Eemsmond. In beide gemeenten is in 2016 een programmaplan door de gemeenteraad vastgesteld. In Bedum is de samenwerkingsovereenkomst met de NAM en de schoolbesturen op basis van het programmaplan ondertekend in 2016, waarna aansluitend de uitvoering is gestart. Inmiddels zijn de werkzaamheden aan de vijf betreffende schoolgebouwen afgerond voltooid. In Eemsmond is de samenwerkingsovereenkomst op basis van het programmaplan in 2018 ondertekend. De voorbereiding voor het realiseren van het programma is gestart.

Wat hebben we al gedaan

In Bedum zijn de vervangende nieuwbouw van de Horizon en de bouwkundige versteviging en deels vervangende nieuwbouw van de St. Walfridusschool eind 2017 in gebruik genomen. In Zuidwolde is de vervangende nieuwbouw van 't Groenland in juni 2019 in gebruik genomen, het daarbij vrijkomend schoolgebouw De Akker is in de verkoop gedaan. De bouwkundige versteviging met deels vervangende nieuwbouw van de Regenboog -het enige rijksmonument in het gehele programma- en de vervangende nieuwbouw van de Togtemaarschool zijn in oktober respectievelijk december 2019 in gebruik genomen. De planvorming voor de invulling met parkeren t.b.v. de school, realiseren vervangende skatebaan - deze lag op de locatie waar nu gebouwd is- en verbreden van de watergang om te voldoen aan de wateropgaaf, van de na sloop van het huidig schoolgebouw van de Togtemaarschool vrijkomend terrein is gestart. Het plan voor de herinrichting wordt in intensief overleg met de omwonenden, gebruikers en de scholen opgesteld: in december is de bijeenkomst geweest waarin een keuze is gemaakt.

Voor de scholen in het programma voormalig gemeente Eemsmond is de voorbereiding gestart. In het kader van het aardbevingsbestendig en toekomstig bestendig maken vanuit het scholenprogramma gaat het om:

- Opstellen projectplan voor de bouwkundige versteviging van de twee-onder-een- dak school De Noordkaap/De Sterren in Uithuizermeeden;
- Opstellen projectplan en aanbesteding voor de bouwkundige versterking van Nijenstein met nieuwbouw van de aangebouwde gymzaal in Zandweer;
- Opstellen functioneel programma van eisen voor de vervangende nieuwbouw van Klinkenborg in Kantens, de basisschool in Usquert, De Dobbe in Roodeschool, Dr. Damschool in Uithuizermeeden, de te vormen twee-onder-een-dak school Jansenius de Vries/De Rank in Warffum;
- Opstellen plan voor de bouwkundige versterking van Het Hogeland College in Uithuizen (met mogelijk deels vervangende nieuwbouw) en in Warffum.

Hierbij zijn gesprekken gevoerd met NAM over werkafspraken en financiële vergoedingen die zijn vastgelegd in een addendum op de samenwerkingsovereenkomst.

Wat willen we bereiken

Naast de vijf al gereed zijnde scholen willen we de schoolgebouwen in de voormalige gemeente Eemsmond conform het programma aardbevings- en toekomstbestendig maken. De projecten hiervoor betreffen de vervangende nieuwbouw van zes scholen: twee-onder-een-kapschool t.b.v. de Rank en de Jansenius de Vries in Warffum, de Dobbe in Roodeschool, de Dr. Damschool in Uithuizermeeden, de basisschool in Usquert en Klinkenborg in Kantens en het bouwkundig verstevigen (met mogelijk een

deel vervangende nieuwbouw) van vijf scholen: twee-onder-een-kapschool de Noordkaap/de Sterren in Uithuizermeeden, Nijenstein in Zandweer en Het Hogeland College in Uithuizen en in Warffum.

Hoe gaan we dit bereiken

In de samenwerkingsovereenkomst en de daarbij behorende addenda met de NAM en de schoolbesturen is vastgelegd dat de gemeente verantwoordelijk is voor de vervangende nieuwbouw en dat het CVW namens de NAM verantwoordelijk is voor het bouwkundige verstevigen. In het laatste geval zijn de gemeente en de school vertegenwoordigt in het projectteam en de gemeente betaalt het deel voor het toekomstpakket; de versteviging is voor rekening en risico van NAM/CVW. Bij de vervangende nieuwbouw treedt de gemeente op als bouwheer -behalve bij de Dr. Damschool waar het schoolbestuur zelf als bouwheer fungeert- en worden de projecten voor rekening en risico van de gemeente uitgevoerd.

Financieel

De financiële dekking van het programma komt uit de door de NAM -conform de overeenkomst- beschikbaar gestelde bedragen, uit de door het rijk beschikbaar gestelde middelen voor het toekomstbestendig maken van de scholen en uit de vrijval van kapitaallasten van de te slopen schoolgebouwen (de boekwaarden worden conform de begrotingsvoorschriften in de BBV ten laste van de AR gebracht). Voor een paar projecten zijn tevens bijdragen uit het programma Leefbaarheid van de NCG verkregen.

Aankomende projecten

MFA Bedum

Omschrijving project:

In Bedum is enkele jaren geleden een burgerinitiatief gestart om een brede multifunctionele accommodatie (hierna: MFA) op het sportcomplex in Bedum te realiseren. In dit MFA krijgt de voetbalvereniging SV Bedum een nieuw onderkomen. Daarnaast zullen een aantal commerciële partijen waaronder een sportschool en fysiotherapie een plek krijgen. Uitgangspunt van de MFA is, naast multifunctioneel gebruik, het versterken van de leefbaarheid en cohesie onder de inwoners van Bedum. Een plek om samen te komen en te ontmoeten hoort daarbij. Dit krijgt vorm in het maatschappelijk deel. De MFA krijgt hiermee een brede betekenis voor het dorp Bedum. Vanwege het benodigd grondoppervlak is als bouwlocatie het huidige oefenveld van SV Bedum gekozen. Hiermee is geen tijdelijke accommodatie voor SV Bedum benodigd omdat het bouwen en het gebruik parallel kan plaatsvinden en er voldoende ruimte is om alle ambities te vertalen in één gebouw. Ter compensatie zal SV Bedum een kunstgrasveld krijgen. Tevens zullen diverse ingrepen in de openbare ruimte noodzakelijk zijn zoals de aanleg van extra parkeerplaatsen verbeterde toegankelijkheid.

Medio 2018 heeft de werkgroep de Stichting Ontwikkeling MFA Bedum opgericht en een haalbaarheidanalyse door ICS laten uitvoeren. In oktober 2018 heeft de Raad van de voormalig gemeente Bedum een voorbereidingskrediet vastgesteld waaruit de gemaakte haalbaarheidsanalyse is betaald.

Voortgang in 2019:

In 2019 heeft het college het initiatief omarmd en in het collegeprogramma 2019 - 2022 'Doar gruit en bluit' opgenomen dat in 2019 de haalbaarheid van een multifunctionele accommodatie in Bedum wordt onderzocht. Om tot een goede haalbaarheidsanalyse te komen waarin de kaders zijn bepaald om de MFA te laten slagen, heeft het college in juni een projectopdracht vastgesteld. De Raad heeft met het vaststellen van de voorjaarsnota 2019 een eerste bedrag van 1,5 miljoen beschikbaar gesteld voor het MFA.

Er is eerder aangegeven dat de Raad eind 2019 een voorstel zou ontvangen waarin kaders worden voorgesteld met betrekking tot de ontwikkeling van de MFA. Deze kaders hebben betrekking op het

beoogde eigendom van de MFA, bouwheerschap, beheer en onderhoud, gewenste voorzieningen, inrichting openbare ruimte en financiële bijdrage. In de loop van 2019 zijn de verschillende kaders nader uitgewerkt en in uitgangspunten vertaald. Deze uitgangspunten zijn in november besproken met de Stichting Ontwikkeling MFA. Omdat de Stichting en de gemeente zich niet op alle punten konden verenigen was verder overleg nodig waardoor de Raad eind 2019 geen voorstel heeft ontvangen. Inmiddels wordt gewerkt aan 'doorstart' van het project waarbij ook de SV Bedum nu nadrukkelijk is aangehaakt.

Jaarrekening

Balans per 31 december 2019

bedragen x € 1.000

Activa	31-12-2018	31-12-2019
Vaste activa		
Immateriële vaste activa	567	453
<i>Bijdragen aan activa in eigendommen van derden</i>	22	21
<i>Kosten onderzoek en ontwikkeling</i>	544	432
Materiële vaste activa	150.083	148.111
<i>Investerings met economisch nut:</i>		
- gronden uitgegeven in erfpacht	84	84
- overige investeringen met een economisch nut	70.041	73.179
<i>Investerings met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven</i>	41.103	40.238
<i>Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut</i>	38.854	34.609
Financiële vaste activa	9.827	14.503
<i>Kapitaalverstrekingen aan:</i>		
- deelnemingen	2.122	645
<i>Leningen aan:</i>		
- woningbouwcorporaties	4.477	4.241
- overige verbonden partijen	4	0
<i>Overige langlopende leningen</i>	3.224	9.617
Totaal vaste activa	160.476	163.067
Vlottende activa		
Voorraden	3.993	3.281
<i>Grond- en hulpstoffen</i>	669	694
<i>Onderhandenwerk, waaronder bouwgronden in exploitatie</i>	3.075	2.394
<i>Gereed product en handelsgoederen</i>	249	193
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	25.356	27.147
<i>Vorderingen op openbare lichamen</i>	14.433	13.929
<i>Overige vorderingen</i>	10.923	13.218
Liquide middelen	5.747	8.157
<i>Kassaldi</i>	19	13
<i>Banksaldi</i>	5.728	8.145
Overlopende activa	6.247	7.291
Totaal vlottende activa	41.342	45.876
Totaal activa	201.818	208.943

bedragen x € 1.000

Passiva	31-12-2018	31-12-2019
Vaste passiva		
Eigen Vermogen	51.493	36.975
- <i>algemene reserve</i>	18.196	8.552
- <i>bestemmingsreserves</i>	29.628	27.835
- <i>gerealiseerd resultaat</i>	3.670	588
Voorzieningen	10.896	14.380
- <i>voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's</i>	5.902	9.279
- <i>voorziening voor middelen van derden van de bestemming gebonden is</i>	4.994	5.101
Vaste schulden met een rentetypische looptijd van 1 jaar of langer	73.854	114.388
<i>Onderhandse leningen van:</i>		
- <i>binnenlandse banken en overige financiële instellingen</i>	68.495	109.572
- <i>openbare lichamen</i>	1.070	758
- <i>overige binnenlandse sectoren</i>	4.288	4.058
Totaal vaste passiva	136.243	165.743
Vlottende passiva		
Netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan 1 jaar	48.805	14.502
<i>Overige kasgeldleningen</i>	25.000	0
<i>Banksaldi</i>	5.636	1.440
<i>Crediteuren</i>	18.169	13.062
Overlopende passiva	16.770	28.698
<i>Transitorische rente</i>	838	745
<i>Voorschotbedragen van:</i>		
- <i>het rijk</i>	4.711	20.759
- <i>de provincie</i>	6.028	3.608
<i>Overige overlopende passiva</i>	5.193	3.587
Totaal vlottende passiva	65.575	43.200
Totaal passiva	201.818	208.943
<i>Gewaarborgde geldleningen</i>	327.808	291.893

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 212 Gemeentewet, waarin door de gemeenteraad op 30 januari 2019 de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Herindeling/openingsbalans

Als gevolg van de herindeling is een openingsbalans opgesteld voor de nieuwe gemeente Het Hogeland. In de balans zijn deze cijfers opgenomen per 1 januari 2019. Grondslag voor deze openingsbalans zijn de verschillende bedragen die zijn ontleend aan de jaarrekeningen 2018 van de voormalige gemeenten Bedum, De Marne, Eemsmond en Winsum. De grondslagen voor de bedragen die in de respectievelijke jaarrekeningen zijn opgenomen, zijn ontleend aan de Financiële Verordeningen van 2018 en eerder van deze vier voormalige gemeenten.

De voormalige gemeenten kenden per 1 januari 2019 onderlinge vorderingen en schulden. Deze vorderingen en schulden zijn juridisch per 1 januari 2019 overgegaan naar de gemeente Het Hogeland. In de openingsbalans zijn deze bedragen geëlimineerd.

Verder is in de openingsbalans per 1-1-2019 ook de stand per 31-12-2018 van de gemeenschappelijke regeling Ability opgenomen. Ook Ability is per 1-1-2019 volledig opgegaan in de administratie van de gemeente Het Hogeland.

Doordat niet het volledige grondgebied van de voormalige gemeente Winsum is overgegaan naar de gemeente Het Hogeland heeft een afrekening met de gemeente Westerkwartier plaatsgevonden m.b.t. diverse balansposten. Gaat om een totaalbedrag van € 1.069.958,00. Dit bedrag is in de openingsbalans verwerkt.

Daarnaast zijn binnen de verschillende balanspost, waaronder de materiële en financiële vaste activa, bedragen geherrubriceerd.

Op 27 maart 2019 heeft de raad de “Nota reserves en voorzieningen gemeente Het Hogeland” vastgesteld. In deze nota zijn de reserves en voorzieningen van de voormalige vier gemeenten beoordeeld en daar waar nodig samengevoegd en er zijn nieuwe reserves ingesteld. Een paar voorzieningen zijn overgeheveld naar de reserves. De uitkomst van deze besluitvorming is verwerkt in de beginbalans. Dit betekent dat het eigen vermogen (algemene reserve, bestemmingsreserves en het resultaat) er per 1-1-2019 anders uit ziet dan de optelsom van de vier oude gemeenten samen. Daarnaast heeft de afrekening met de gemeente Westerkwartier (zie hier boven) ook een effect op het eigen vermogen.

In onderstaande tabel staan de mutaties tussen oud en nieuw opgenomen.

Bedragen * € 1.000

Omschrijving	Mutaties		
	Oud	beginbalans	Nieuw
Algemene reserve	12.768	5.428	18.196
Bestemmingsreserves	33.051	-3.423	29.628
Gerealiseerd resultaat	3.670	0	3.670
Totaal	49.489	2.005	51.494

Het bedrag van € 2.005K is opgebouwd uit:

Bedragen * € 1.000

Voorziening gebouwen naar bestemmingsreserve		2.241
Voorziening begraafplaatsen naar bestemmingsreserve		260
Afrekening gemeente Westerkwartier		-453
Kleinere verschuivingen		-43
		2.005

De verschuiving tussen bestemmingsreserves en de algemene reserve vloeit voort uit de nota reserves en voorzieningen waarin is besloten om sommige bestemmingsreserves vanuit de voormalige gemeenten toe te voegen aan de algemene reserve.

Algemene grondslagen voor het opstellen van de jaarrekening

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende balanshoofd anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden.

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar wordt gesteld.

Met betrekking tot de verwerking van de algemene uitkering heeft de commissie BBV een stellige uitspraak gedaan. Deze uitspraak houdt in dat in de jaarrekening de algemene uitkering wordt opgenomen conform de in het jaar laatst gepubliceerde accresmededeling, die doorgaans is opgenomen in de september circulaire van het boekjaar.

Met betrekking tot de eigen bijdragen die het CAK int en aan de gemeenten afdraagt geldt op basis van de Kadernota rechtmatigheid 2018 van de commissie BBV het volgende. Gemeenten kunnen op basis van de overzichten van het CAK wel de aantallen personen, soort en omvang van de zorgverlening beoordelen met de eigen WMO-administratie. Probleempunt is dat door het ontbreken van inkomensgegevens op deze overzichten de informatie over de eigen bijdrage ontoereikend is om als gemeente de juistheid op persoonsniveau en volledigheid van de eigen bijdragen als geheel te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht. De gemeente zal deze onzekerheid in de jaarstukken moeten noemen, ook al ligt de oorzaak niet bij de gemeente.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden en overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen. De referentieperiode is dezelfde als die van de meerjarenraming, te weten vier jaar. Indien er sprake is van (eenmalige) schokeffecten (bijvoorbeeld door reorganisaties) dient wel een verplichting opgenomen te worden.

Balans

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Algemeen

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgings- c.q. vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen en waardeverminderingen die naar verwachting duurzaam zijn. Eventuele van derden verkregen specifieke investeringsbijdragen worden in mindering gebracht op het geactiveerde bedrag (artikel 62 lid 2 BBV). Hierbij wordt de verkregen bijdrage als bate verantwoord.

In de "Nota waardering en afschrijving vaste activa" zoals deze is vastgesteld in de raad van de gemeente Het Hogeland op 14 maart 2019 is het volgende opgenomen: *De gemeente Het Hogeland activeert met ingang van 1 januari 2019 geen kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio. Kosten van onderzoek en ontwikkeling en bijdragen aan activa in eigendom van derden worden tevens met ingang van 1 januari 2019 niet geactiveerd.*

Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio

Zie de toelichting onder het kopje "Algemeen"

Afsluitkosten van opgenomen geldleningen van voor 2019 worden afgeschreven gedurende de restant looptijd van de betrokken geldlening.

Kosten van onderzoek en ontwikkeling van een bepaald actief

Zie de toelichting onder het kopje "Algemeen"

De kosten van onderzoek en ontwikkeling die zijn geactiveerd voor 2019 worden in maximaal 5 jaar afgeschreven.

Bijdragen aan activa in eigendom van derden

Zie de toelichting onder het kopje "Algemeen"

Bijdragen aan activa van derden van voor 2019 worden afgeschreven in de periode waarin het betrokken actief van de derde op basis van de door de gemeente gestelde voorwaarden moet bijdragen aan de publieke taak.

Materiële vaste activa

Algemeen

Activa worden gewaardeerd op basis van de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. De verkrijgingsprijs omvat de inkoopprijs en de bijkomende kosten. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend, inclusief de direct toe te rekenen salariskosten. In de vervaardigingsprijs kunnen voorts worden opgenomen een redelijk deel van de indirecte kosten en de rente over het tijdvak dat aan de vervaardiging van het actief kan worden toegerekend. In dat geval vermeldt de toelichting dat deze rente is geactiveerd.

Kleine investeringen

Uitgaven die voldoen aan alle voorwaarden om als investering te worden behandeld maar van een "kleine" omvang zijn worden in het jaar van de investering ten laste van de exploitatie gebracht en niet geactiveerd. Dit om te voorkomen dat er relatief hoge beheerskosten moeten worden gemaakt.

In de “Nota waardering en afschrijving vaste activa” zoals deze is vastgesteld in de raad van de gemeente Het Hogeland op 14 maart 2019 is bepaald dat de gemeente Het Hogeland een grens van € 30.000 hanteert. Onder dit bedrag worden nieuwe investeringen met ingang van 1 januari 2019 niet geactiveerd.

Investerings met economisch nut

Deze materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht.

Op grondbezit met economisch nut (buiten de openbare ruimte) wordt niet afgeschreven.

Conform de notitie “Grondbeleid in begroting en jaarstukken” (2019) worden gronden die zijn verworven met het oog op gebiedsontwikkeling, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie is vastgesteld opgenomen onder de materiële vaste activa (artikel 52 lid 1 onderdeel a BBV). Dergelijke gronden worden in de regel aangeduid als ‘warme gronden’. Het toerekenen (activeren) van andere kosten is daarbij niet toegestaan.

Gronden die zijn verworven met het oog op concrete ontwikkeling door de gemeente, maar waarvoor nog geen operationele grondexploitatie is vastgesteld mogen, voor wat betreft de toepassing van artikel 65 lid 1 BBV, worden gewaardeerd tegen de waarde volgens de toekomstige bestemming, mits wordt voldaan aan de volgende voorwaarden:

- de gronden moeten deel uitmaken van een door de gemeenteraad vastgestelde visie of masterplan voor (een) concrete en binnen afzienbare tijd te starten grondexploitatie(s), waarin de gebiedsontwikkeling van totaalplan naar deelgrondexploitaties is vastgelegd;
- de gebiedsontwikkeling mag niet zodanig conflicteren met de uitkomst van de inventarisatie van bedreigingen dat die de ontwikkeling in de weg kunnen staan, bijvoorbeeld op het gebied van milieu of bereikbaarheid;
- de visie/het masterplan mag niet strijdig zijn met beleid van de provincie en/of het rijk;
- er is een betrokkenheid bij de gebiedsontwikkeling van provincie of rijksoverheid;
- het mag alleen gaan om gebiedsontwikkeling voor de bouw van woningen en niet voor bedrijfsterreinen;
- periodiek (minimaal eens in de 2 jaar) worden de gronden getaxeerd tegen de waarde volgens de toekomstige woningbouwbestemming, met inachtneming van de inherente onzekerheden van de ontwikkelmogelijkheden.

Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Wanneer investeringen grotendeels of meer worden gedaan voor riolering, het inzamelen van huishoudelijk afval of andere alsook voor rechten die op grond van art. 229 lid 1 a en b Gemeentewet worden geheven, dan worden deze investeringen op de balans opgenomen in een aparte categorie: de investeringen met economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.

Investerings in de openbare ruimte met uitsluitend maatschappelijk nut

Investerings met een maatschappelijk nut worden, evenals investeringen met een economisch nut, geactiveerd en over de verwachte toekomstige gebruiksduur afgeschreven. De verplichting om alle investeringen te activeren volgens de nieuwe methode geldt alleen voor investeringen die vanaf het begrotingsjaar 2019 worden gedaan.

Door de invoering van de nieuwe systematiek blijven verschillen bestaan in de wijze waarop mag worden afgeschreven op investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut die vóór het begrotingsjaar 2017 zijn gedaan. Om inzicht te geven in het deel van de activa dat wel vergelijkbaar is qua systematiek is in het verloopoverzicht in de toelichting op de balans aangegeven welk bedrag volgens de nieuwe systematiek is verantwoord en welk deel volgens een andere systematiek.

De gehanteerde afschrijvingstermijnen bedragen in jaren:

Materiële vaste activa met economisch nut	Afschrijvingstermijnen
Gronden en terreinen	geen
Rioleringen	Conform afvalwaterbeleidsplan
Bedrijfsgebouwen, schoolgebouwen	40 jaar
Renovaties	25 jaar
Technische installaties	15-20 jaar
Meubilair	10 jaar
Vervoermiddelen	5-10 jaar
Hard- en software	3-5 jaar

Materiële vaste activa met maatschappelijk nut	Afschrijvingstermijnen
Tunnels, bruggen, waterwegen en walbeschoeiing	max. 40 jaar
Sportvelden, wegen, kades en waterkeringen	max. 40 jaar
Openbare verlichting	30 jaar
Pompen, gemalen, technische installaties	15-20 jaar
Straatmeubilair	10-15 jaar

In de “Nota waardering en afschrijving vaste activa” zoals deze is vastgesteld in de raad van de gemeente Het Hogeland op 14 maart 2019 staat een tabel opgenomen waarin de volledige lijst met afschrijvingstermijnen staat vermeld.

Afschrijvingen

Met ingang van 2019 worden alle investeringen van de gemeente Het Hogeland lineair afgeschreven. Met afschrijven wordt gestart op het moment dat er op 1 januari een boekwaarde voor het actief in de administratie staat. De afschrijving voor het eerste jaar bedraagt dan de boekwaarde op 1 januari gedeeld door het aantal jaren waarin het actief wordt afgeschreven.

Financiële vaste activa

De onder de Financiële vaste activa opgenomen leningen verstrekt aan derden worden gewaardeerd tegen nominale waarden. De belangen in deelnemingen tegen verkrijgingsprijs of marktwaarde als deze lager is als de verkrijgingsprijs.

Voorraden

Onderhanden werk, gronden in exploitatie

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijpmaken) alsmede een redelijk te achten aandeel in de rentekosten en de administratie- en beheerskosten.

Voor winstneming geldt de percentage of completion methode: baten en lasten – en het daaruit vloeiende resultaat – worden toegerekend aan de periode waarin deze zijn gerealiseerd.

Bij meerjarige projecten betekent dit dat (de verwachte) winst niet pas aan het eind van het project als gerealiseerd moet worden beschouwd, maar gedurende de looptijd van het project tot stand komt en ook als zodanig moet worden verantwoord. Het verantwoorden van tussentijdse winst is daarmee geen keuze maar een verplichting die voortvloeit uit het realisatiebeginsel. Bij het bepalen van de tussentijdse

winst is het wel noodzakelijk de nodige voorzichtigheid te betrachten. Indien aan de volgende voorwaarden is voldaan, bestaat er voldoende zekerheid en dient er winst te worden genomen:

1. Het resultaat op de grondexploitatie kan betrouwbaar worden ingeschat.
2. De grond (of het deelperceel) moet zijn verkocht.
3. De kosten zijn gerealiseerd (winst wordt naar rato van de realisatie gerealiseerd).

Zolang daarvan geen sprake is, worden de verkregen verkoopopbrengsten ten volle op de vervaardigingskosten in mindering gebracht. Indien er sprake is van winst, wordt deze berekend op basis van de eindwaarde van het project, conform de notitie 'grondbeleid in begroting en jaarstukken (2019)' van de commissie BBV. Als de berekening van de tussentijdse winstneming volgens de percentage of completion methode ertoe leidt dat in eerdere jaren teveel winst is genomen, dan neemt de gemeente de eerder teveel genomen winst terug. Subsidiebat en de daarbij behorende subsidiabele kosten bij grondexploitaties maken geen onderdeel uit van de tussentijdse winstneming en worden verantwoord op het moment dat de subsidie volgens de subsidievoorwaarden is gerealiseerd.

Vorderingen

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. De voorziening wordt statisch bepaald op basis van de geschatte inningskansen.

Liquide middelen en overlopende posten

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen

Reserves

Reserves worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De pensioenverplichting ten behoeve van de wethouders is echter tegen de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige uitkeringsverplichtingen gewaardeerd. De onderhoudsegalisatievoorzieningen stelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die ter zake geformuleerd zijn. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen die is opgenomen in het jaarverslag is het beleid ter zake nader uiteengezet.

Vaste schulden

Onder de vaste schulden worden verstaan de schulden met een oorspronkelijke rentetypische looptijd van één jaar of langer. De vaste schulden worden gewaardeerd tegen de oorspronkelijke waarde vermindert met de aflossingen.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente zijn gewaarborgd, is buiten de telling van de balans het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. Overigens is in de toelichting op de balans nadere informatie opgenomen.

Overige activa en passiva

De overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Belangrijke gebeurtenissen na balansdatum:

COVID-19 (Corona)virus

Sinds medio februari 2020 is het COVID-19 virus in heel Europa (waaronder ook Nederland) doorgedrongen. Om het virus zo goed mogelijk te bestrijden heeft het Kabinet een scala aan maatregelen getroffen. Deze, soms vergaande maatregelen, hebben een aanzienlijke impact op de economie en werkgelegenheid in zowel binnenland als het buitenland. De uiteindelijke gevolgen hiervan zijn op dit moment nog niet te overzien, echter duidelijk is wel dat het COVID-19 virus ook de nodige gevolgen heeft voor de gemeente Het Hogeland.

Het COVID-19 (Corona) virus heeft, conform de uitspraak van de commissie BBV geen directe financiële gevolgen voor de jaarrekening 2019. Wel heeft het COVID-19 virus gevolgen voor de financiën van het boekjaar 2020 en volgende jaren. Dit is een gebeurtenis na balansdatum die niets zegt over de situatie op balansdatum maar wel over de situatie na balansdatum en voordat de jaarstukken worden vastgesteld. Gezien de grote impact van het COVID-19 virus waarvan de financiële effecten onzeker (maar materieel) zijn, moet deze gebeurtenis na balansdatum worden genoemd.

Naast de maatregelen die landelijk worden getroffen om inwoners en organisaties tegemoet te komen, heeft de gemeente ook lokale maatregelen getroffen, een aantal van deze maatregelen zijn hieronder in het kort beschreven.

- Ondernemers kunnen, op verzoek, uitstel van betaling ontvangen voor gemeentelijke belastingen en een drietal leges. Het betreft evenementenvergunningen, marktgelden en bouwleges. Vooralsnog loopt de uitstelperiode tot 1 juni 2020. Deze mogelijkheid sluit aan bij de belastingmaatregelen van de Rijksoverheid. De uitgestelde betaaltermijn geldt voor alle ondernemers met een inschrijving in de Kamer van Koophandel. Het risico op oninbaarheid van vorderingen zal hierdoor toenemen.
- De Tijdelijke Ondersteuning Zelfstandig Ondernemers (TOZO) regeling betreft een rijksregeling van een tijdelijke voorziening die voor drie maanden is ingesteld en met terugwerkende kracht per 1 maart 2020 is ingegaan. Zelfstandigen, met financiële problemen door de coronacrisis, kunnen een beroep doen op de TOZO.
- Huurders van gemeentelijk vastgoed kunnen, op verzoek, uitstel van betaling ontvangen voor de door hen verschuldigde huur. Vooralsnog loopt de uitstelperiode tot 1 juni 2020.
- Van de leges die betaald zijn voor evenementen die geen doorgang kunnen vinden, zal worden onderzocht of ze terugbetaald kunnen worden. Bij langdurig gegunde evenementen worden ook alternatieve mogelijkheden onderzocht.
- De gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen ondervinden mogelijk inkomstenderving, de gemeente inventariseert of er liquiditeitsproblemen ontstaan en zal zo nodig een voorziening treffen, indien het weerstandsvermogen van die partijen onvoldoende is om dit op te kunnen vangen.
- In het kader van het doelgroepenvervoer betalen we 80% door van het omzetverlies. Verreden ritten worden 100% vergoed. Met deze lijn volgen wij de lijn van Rijk en VNG. Dit is eveneens ingeregeld voor de zorgverzekeraars en zorgkantoren.
- De zorgaanbieders in de domeinen Jeugd en WMO zullen conform de richtlijnen van VNG en Rijk worden gecompenseerd nu een groot deel van de zorg niet meer geleverd kan worden. Kern van de afspraak is dat financiering van de omzet wordt doorgezet op het niveau van voor de coronacrisis. Op deze wijze zijn aanbieders niet gedwongen personeel te ontslaan en blijven personeel en expertise tijdens de coronacrisis zoveel mogelijk van waarde en ook na de crisis beschikbaar.
- Daarnaast heeft minister Hugo de Jonge besloten dat inwoners met een Wmo-voorziening (m.u.v. Beschermd Wonen) in elk geval voor de maanden april en mei 2020 geen eigen bijdrage hoeven te betalen.

Deze opsomming betreft een aantal maatregelen die zijn genomen om te voorkomen dat inwoners en organisaties in (geld)nood komen. Wanneer er onverhoopt toch een probleem ontstaat, dan wordt op

dat moment bekeken welke ondersteuningsmogelijkheden onze gemeente kan bieden. In de tussentijd worden er algemene criteria opgesteld, waaraan verzoeken getoetst kunnen worden.

Het COVID-19 virus zal ook nadelige (financiële) gevolgen hebben voor de langere termijn, er is bijvoorbeeld een toename van de werkloosheid te verwachten, die zich laat door vertalen naar een groter beroep op bijstand en/of andere sociale voorzieningen.

De uiteindelijke financiële impact van het COVID-19 virus en de financiële gevolgen van de genomen maatregelen evenals de te ontvangen Rijkscompensatie is op dit moment niet redelijkerwijs in te schatten. In de komende Planning & Control documenten zal de nadere (financiële) uitwerking hiervan plaatsvinden.

De uitbraak van het COVID-19 virus heeft zoals al vermeld geen invloed op de cijfers over het boekjaar 2019. Het gemeentebestuur zorgt voor passende maatregelen om de continuïteit van de bedrijfsactiviteiten van de gemeente te waarborgen. De jaarrekening is dan ook opgemaakt uitgaande van de veronderstelling van continuïteit van de bedrijfsactiviteiten.

Toelichting op de balans

Immateriële vaste activa

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Investerings	Bijdrage derden	Des- investerings	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2019
Immateriële vaste activa						
Bijdragen aan activa in eigendommen van derden	22	330	330		1	21
Kosten onderzoek en ontwikkeling	544	8			120	432
Totaal	567	498			121	453

Toelichting immateriële vaste activa:

Onderstaand per activasoort een overzicht van de kredieten en de mutaties hierop in 2019. In het overzicht zijn de kredieten opgenomen waarop een mutatie heeft plaatsgevonden in 2019. Voor een totaaloverzicht van alle beschikbare kredieten verwijzen naar de bijlage "overzicht restantkredieten".

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Versterking Centrum Winsum(W-7210047)	1.000	318	330	648	352
Bijdragen in activa derden	1.000	318	330	648	352

Materiële vaste activa

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Investerings	Bijdrage derden	Des- investerings	Afschrijving	Boekwaarde 31-12-2019
Economisch nut						
Gronden uitgegeven in erfpacht	84					84
Gronden en terreinen	9.013	174			13	9.174
Strategische gronden	1.955	42				1.997
Bedrijfsgebouwen	51.920	14.777	4.809		7.520	54.369
Grond- weg en waterbouwkundige werken	1.570	1.457			83	2.944
Vervoermiddelen	1.433	4			377	1.060
Machines, apparaten en installaties	2.213	348	13		561	1.987
Overig	1.937	145			434	1.648
Subtotaal	70.125	16.948	4.822		8.988	73.264
Economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven.						
Gronden en terreinen	36					36
Begraafplaatsen	1.174				52	1.122
Grond- weg en waterbouwkundige werken	39.296	1.100	240		1.513	38.643
Vervoermiddelen	38				7	31
Machines, apparaten en installaties	291				95	196
Overig	269				58	211
Subtotaal	41.103	1.100	240		1.725	40.238
Maatschappelijk nut						
Grond- weg en waterbouwkundige werken	38.762	12.410	4.292		12.352	34.527

Machines, apparaten en installaties	93			11	82
Subtotaal	38.854	12.410	4.292	12.363	34.609
Totaal	150.083	30.458	9.354	23.076	148.111

Toelichting materiële vaste activa:

Onderstaand per activasoort een overzicht van de kredieten en de mutaties hierop in 2019. In het overzicht zijn de kredieten opgenomen waarop een mutatie heeft plaatsgevonden in 2019. Voor een totaaloverzicht van alle beschikbare kredieten verwijzen naar de bijlage "overzicht restantkredieten".

Investerings met economisch nut:

Kadastrale gegevens	Voormalige gemeente	Locatie	Grootte in m2	Canon per jaar	Herziening canon	Duur contract	Bestemming locatie
Gem. Ulrum sectie F nr 3711	De Marne	Gelegen aan de Vishalstraat 3 te Zoutkamp	1.496	2.142,27	1-1-2020	31-5-2037	Bedrijventerrein
Gem. Winsum, sectie H nrs 291 en 292	Winsum	Gelegen aan de Schouwerzijlsterweg 9 te Winsum	3.500	50,00		30-6-2019	Bedrijfsmatig
Gem. Warffum, sectie F nr. 133 en 134	Eemsmond	Gelegen aan de Oostervalle 36a te Warffum	10.095	2.034,75	aug. 2020	20-12-2094	Recreatie/sport
Gem. Baflo, sectie G nrs. 601, 531 en sectie C nrs. 1227, 1228, 1272, 1224, 1223, 530	Winsum	Ijsbaan gelegen in de buurt bij de Meijmaweg te Rasquert	147.775	0,45		31-12-2020	Recreatie/sport
Gem. Uithuizen, sectie H nr. 845 en nr. 497	Eemsmond	Edama 43 en 47	20.579	11.730,03	8-5-2018	30-6-2097	Bedrijventerrein
			183.445	15.957,50			

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Gebouw gemeentehuis(m-1101019)	16	-	49	49	-33
Strat. Aankoop Edama	127	-	126	126	1
Gronden en terreinen EN	143	-	175	175	-32

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Vorbereiding Munster fase 2 en 3 (MVA)	-	736	42	778	-778
Strategische gronden	-	736	42	778	-778

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Huisvesting agv Herindeling	500	59	361	420	80
Toegangssysteem	135	-	5	5	130
Verbouw Horizon(B-74210002)	-	321	199	520	-520
Nieuwbouw Togtemaarschool(B-74210004)	1.358	-136	1.881	1.745	-387
Verbouw Regenboog(B-74210005)	2.442	1.119	391	1.510	932
Nieuwbouw Groenland(B-74210006)	748	-539	992	453	295
Verbouw Walfridus (B-74210003)	-	331	141	472	-472
Kindcentrum Leens	2.187	43	2.967	3.006	-818
Rapport.Brede school Winsum(W-7421080)	-	-	3	3	-3
De Tirrel: schoolgebouw(W-7421088)	1.725	1.320	1.136	2.457	-732
Brede school Baflo-nieuwbouw(W-7421083)	2.304	1.893	32	1.926	378

Scholenprogramma - Algemeen(E-32001)	170	155	43	197	-27
Bw Bredeschool Uithuiz(2013)(E-74210020)	4.736	4.663	103	4.765	-30
Dr. Damschool Uithuizermeeden	-	-	1	1	-1
Nieuwbouw Jansenius de Vries/De Rank	-	-	1	1	-1
Versterking HHC Uithuizen	-	-	4	4	-4
Winsum-W:clubgebouw(kleedkam)(W-7531025)	1.549	86	995	1.081	468
Gymzaal Octopus Eenrum(m-P02001520)	309	1	130	131	177
Gymzaal Rasquert - nieuwbouw(W-7530006)	-	-	82	82	-82
De Tirrel: sportzaal(W-7530008)	500	-	436	436	64
Bouw Jeugdsoos Wehe den Hoorn(m-I060004)	180	31	71	101	78
Peuterspeelz Rasquert-nieuwb(W-7650004)	-	-	3	3	-3
De Tirrel:maatsch. ruimtes(W-7712001)	725	-	-10	-10	735
Uitvoer legion-maatregel2016(W-7714005)	409	301	0	302	107
Bedrijfsgebouwen EN	19.975	9.921	9.968	19.611	364

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Winsum-W: velden (W-7531029)	1.405	142	1.275	1.417	-12
Boukemapark (2012)(E-75310002)	2.104	2.059	99	2.158	-54
Aankstgrveld R'school(2018)(E-75310003)	410	414	78	492	-82
Brede school Baflo - sloop(W-7421082)	-	-	5	5	-5
Grond, weg en waterbouwkundige werken EN	3.919	2.615	1.457	4.072	-153

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Werkvoertuigen groen Eemsmont	89	-	4	4	85
Vervoermiddelen	241	-	4	4	237

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Verv verwarmingsketels zwembad Leens	60	-	80	80	-20
Verduurzaming zwembad De Hoge Vier	70	-	101	101	-31
Energievisie Leens(m-P00140100)	222	40	154	194	28
Machines, apparaten en installaties EN	352	40	335	375	-23

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Investeringen I&A BMW	118	-	114	114	4
Brede school Baflo - OLP(W-7421085)	45	40	19	59	-14
Winsum-West: duurzaamheid(W-7531028)	275	-	12	12	263
Overige materiele vaste activa EN	1.937	1.697	145	1.842	95

Investeringen met economisch nut waarvoor een heffing kan worden geheven:

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
BRP Boterdiep Bedum 2017(B-77200001)	470	-	2	2	468
BRP Centrumplan Bedum 2017(B-77200002)	134	61	7	68	66
BRP maatregelen 2017(B-77200003)	212	70	12	82	131
Rioolreconstruct Waldadriest(B-77200004)	720	690	30	720	-0
Rioolreconstructie De Vlijt(B-77200005)	1.276	1.034	197	1.230	46
BRP Schoolstraat Zuidwolde(B-77200007)	266	11	58	69	197
BRP v BerumstrZ'wolde(40jr)(B-77220016)	66	3	2	5	61
BRP Centrumplan Bedum 2015(B-77220020)	20	19	1	20	0
BRP Her.Stationsg.Bedum(40jr)(B-77220021)	175	221	-240	-19	194
BRP maatregelen 2016(B-77220028)	33	26	10	36	-3

Relining kritische locaties(m-G336501)	330	177	50	227	103
AWBP2013-2017:Vrijverval 2017(W-7722052)	350	224	18	241	109
Rioleringen (overig) (2016)(E-77220042)	106	72	34	106	0
Riolering(vrijverval) (2016)(E-77220043)	708	402	296	698	10
Riolering(vrijverval) (2017)(E-77220048)	685	176	186	362	323
Rioleringen (Overig) 2018(E-77220050)	113	27	6	33	80
Rioleringen (vrijverval)2018(E-77220051)	689	17	8	25	664
Revitalisering Geert Reinderspark Bedum	310	-	76	76	234
Uitbr Begraafplaats Ulrum(m-I070013)	150	5	108	113	37
Grond, weg en waterbouwkundige werken EN + heffing	6.815	3.236	860	4.096	2.719

Investerings met maatschappelijk nut:

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Reconstructie Molenweg(B-72100001)	767	9	6	15	752
Uitvoering Bederawalda(B-72100010)	1.174	189	24	213	961
Reconstructie Waldadrift(B-72100012)	1.831	1.623	273	1.896	-65
Openbare verlichting 2017(B-72100016)	128	28	36	64	63
Herinrichting Stationsgebied(B-72100018)	155	54	293	346	-191
Herinr De Vliet en Versplein(B-72100019)	1.000	482	25	507	493
Herinrichting Molenweg Bedum(B-72100020)	204	8	3	11	193
Openbare verlichting 2018(B-72100021)	128	10	108	118	10
Vervanging beschoeiing 2018(B-72400001)	562	200	201	400	162
Reconstructie Boterdiep Oz (B-72100017)	535	511	12	523	12
De Wierde Leens(m-I020033)	325	102	-43	60	266
Aanleg Trottoir Zuurdijk(m-I020073)	45	26	2	28	17
Trillingshinder wegen(m-I020080)	200	184	16	200	0
Herstr de Marne wegen(m-I020081)	269	63	6	69	200
Schaapweg Westernieland(m-I020085)	-	-	65	65	-65
Voor inv Vervanging Beschoei(m-I020109)	211	52	14	66	145
Strandweg	-	-	77	77	-77
Midterm Led verlichting(m-P004505)	300	56	106	161	139
Werken aan de Dorpen	-	453	748	1.201	-1.201
Duurzaam wandelpad (inv)(M-P00463102)	-	-	17	17	-17
Herinrichting openbare ruimte(m-P005010)	1.000	294	3	297	703
Projectleiding(m-P005030)	-	-	63	63	-63
Herinr.Onderdendamsterweg(W-7210021)	532	447	11	457	75
Hellingbaan station Winsum(W-7210028)	215	257	81	337	-122
Kwaliteitsimp.inr.Boogplein(W-7210036)	-	-	1	1	-1
Rompakkoord: maatregelen N361(W-7210039)	30	22	6	28	2
Rompakk: kortsluiting Ranum(W-7210040)	1.600	-	462	462	1.138
Rompakkoord: spoorwegovergangen(W-721004)	890	136	414	550	340
Infrastructuur Centrum Winsum(W-7210043)	1.000	117	18	134	866
Infrastructuur Munster (geen GREX)	617	388	10	398	220
Rompakkoord: procesmanagement(W-7210045)	140	12	24	36	104
Krediet spoorwegveiligheid(W-7210049)	2.810	-	1.710	1.710	1.100
Winsum-West: infrastructuur(W-7210050)	1.754	74	844	918	837
De Tirrel: infrastructuur(W-7210051)	1.000	-	11	11	989
Civiele constructies (2017)(E-72100123)	377	315	128	443	-66
Verv.openb verlichting(2017)(E-72100124)	215	186	21	207	8
Fietspadenplan (2017)(E-72100125)	350	290	70	360	-10
Civiele constructies (2018)(E-72100128)	393	77	287	364	29
Verv.openb verlichting(2018)(E-72100129)	196	-5	210	204	-8

Fietsplan (2018)(E-72100130)	408	-79	781	701	-293
Beschoeiing De Marne 2019	783	-	1	1	781
Openbare verlichting 2019 Bedum	128	-	126	126	2
Openbare verlichting 2019 Eemsmond	194	-	105	105	89
Fietsplan Eemsmond	355	-	231	231	124
Groot onderhoud N363	-	-	6	6	-6
Herinr. komtaverse Roodeschool-Oosteinde	-	-	6	6	-6
Fietspad komgrenzen Roodeschool-Oosteind	-	-	-5	-5	5
Herinr. oude locatie Togtemaarschool	-	-	7	7	-7
Opstellen parkeerbeleid(m-P005020)	-	-	21	21	-21
Verkeer en parkeren Lauwersoog	59	-	8	8	50
Drie Haltevoorzieningen Eemshaven	120	-	62	62	58
Brede.sch Baflo-infrastruct(W-7421084)	472	570	113	683	-211
Winsum-West: voorber.(W-7531023)	335	193	47	240	95
Tenniscomplex Rasquert-banen(W-7530007)	81	4	115	118	-37
VV Eenrum renov. velden/toeganswegen	140	-	70	70	70
Projectmedewerkers(m-P005031)	-	-	8	8	-8
Wandelverb Winsum-Garnwerd(W-7560023)	215	462	-122	340	-125
Kwaliteitsverbeter NPZ(2007)(E-75600016)	197	72	41	113	84
Structuurplan Openb. ruimte (m-P005050)	-	-	-1	-1	1
Opstellen bestemmingsplannen (m-P005052)	-	-	13	13	-13
Woonplan Biewemastraat Usquert	74	-	33	33	42
Woonplan Wilhelminastraat Uith.meeden	133	-	84	84	49
Handhav kwaliteit koopsector(m-P003010)	1.367	45	76	121	1.246
Dekking Project(m-P003090)	-	-	-121	-121	121
Vorbereiding civieltechniek(m-P005060)	-	-	3	3	-3
Ontruimen Waddenkwartier(m-P005072)	-	-	5	5	-5
Onvoorzien(m-P005080)	-	-	49	49	-49
Grond, weg en waterbouwkundige werken MN	30.482	8.455	8.118	16.572	13.909

Financiële vaste activa

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Investerings	Des- investerings	Aflossingen	Boekwaarde 31-12-2019
Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	2.151			1.477	645
Leningen aan woningbouwcorporaties	4.477			235	4.241
Leningen aan overige verbonden partijen	4			4	
Overige verstrekte langlopende leningen	3.279	6.413		200	9.672
Totaal	9.911	6.413		1.916	14.558

Toelichting financiële vaste activa:

Naast de reguliere aflossingen zijn hier een tweetal mutaties specifiek toe te lichten;

- in 2019 is de laatste tranche (tranche D) van de vordering op Enexis afgelost. De gemeente Het Hogeland heeft hiervoor € 1.477.259 ontvangen. Deze is in mindering gebracht op de financiële vaste activa.

- in 2019 is de brede school in Uithuizen verkocht aan een stichting die het beheer van deze school op zich neemt. Deze stichting heeft hiervoor een tweetal leningen ontvangen ter hoogte van € 6.391.676.

Flottende Activa

Vorraden:

In onderstaand overzicht is de post voorraden nader gespecificeerd.

Voorraad in exploitatie genomen bouwgronden	Boekwaarde 31-12-2018	Verliesvoor-ziening	Boekwaarde 31-12-2018	Winstneming	Investerings	Opbrengst verkopen	Boekwaarde 31-12-2019	Verliesvoor-ziening	Balanswaarde 31-12-2019
Scherphorn Noord	-119		-119	40		3	-81		-81
Doornbos - Zoutkamp	-9		-9	9			0		0
Bedrijventerrein Ulrum Oost	359		359	108	11	55	423		423
Munster, fase 1	1.867	126	1.741		215	1.711	371	276	94
Bedrijventerrein fase 1 Bedum	298	119	179	-117	7	187	0		0
Bedrijventerrein fase 2 Bedum	279	318	-39		17		296	323	-27
Tuinbouwbedrijventerrein - Kruisweg	143	15	128		13		157	15	142
Ter Laan 4 Bedum	3.177		3.177		492	1.506	2.162		2.162
Herontwikkeling Vogelzanglocatie	-125		-125		-3		-128		-128
Trekweg - Ulrum	46	400	-354		3		49	356	-307
Almersma Uithuizen	2.384	1.769	615		141	52	2.473	1.356	1.117
LTS locatie Usquert	536		536		12		548	470	78
Centrumplan Uithuizen (De Blink, Molenerf en Schoolstraat)	688	3.829	-3.141		2.055		2.743	3.890	-1.147
Totaal	9.524	6.577	2.947	40	2.965	3.515	9.013	6.686	2.327

bedragen x €1.000

Overige voorraden	Boekwaarde 31-12-2018	Mutatie 2019	Boekwaarde 31-12-2019	Verliesvoor-ziening	Balanswaarde 31-12-2019
WPA grond- en hulpstoffen	669	26	694		694
WPA voorraad gereed product	249	-56	193		193
WPA onderhanden werk	96	-61	35		35
Van Speykstraat	86		86	54	32
Totaal	1.100	-91	1.009	54	955

Kortlopende vorderingen / debiteuren

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Boekwaarde 31-12-2019
Vorderingen op openbare lichamen	14.433	13.929
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd <1 jaar (onderdeel van de Wet financiering decentrale overheden, FIDO)	-	0
Totaal vorderingen op openbare lichamen	14.433	13.929
Overige vorderingen:		
Debiteuren Sociale Zaken	3.503	3.021
Debiteuren	8.667	11.762
Voorziening dubieuze debiteuren	-1.247	-1.565
Totaal overige vorderingen	10.923	13.218
Totaal	25.356	27.147

Kas- en banksaldi:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2019
Kassaldi	19	13
Banksaldi	5.728	8.145
Totaal	5.747	8.157

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2019
Rabo bank	25	656
ABN-AMRO bank	10	10
ING bank	178	3
BNG	5.515	7.476
Totaal	5.728	8.145

Overige overlopende activa:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2019
Nog te ontvangen Rijk	571	634
Sisa nog te ontvangen Rijk	600	83
Sisa nog te ontvangen Provincie Groningen	167	167
Vooruitbetaalde bedragen	338	416
Nog te ontvangen overige overheden	2.993	2.870
Bedragen buiten rekening	-	43
Kruisposten	-	9
WPA - Overlopende activa	191	477
Nog te ontvangen niet overheden	1.383	2.577
Overige overlopende activa	5	14
Totaal	6.247	7.291

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar					
(1)	Drempelbedrag	1.165			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	314	52	323	485
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	852	1.113	842	681
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	155.357			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	155.357			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van €250.000	Drempelbedrag	1.165			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	28.225	4.750	29.745	44.589
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	314	52	323	485

Specificatie nog te ontvangen Rijk

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeerdering	Aflossing	Balanswaarde 31-12-2019
Vergoeding sloop pand Provinciale weg Sauwerd	340	50		391
Statushouders		36		36
Verrekening AU irt WOZ	230	208	230	208
Totaal	571	294	230	634

Specificatie Sisa nog te ontvangen Rijk

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer- dering	Aflossing	Balanswaarde 31-12-2019
Budgetdeel BBZ	165	55	170	50
Vangnet 2018	413		380	33
Bonus beschut werken	23		23	0
Totaal	600	55	572	83

Specificatie Sisa nog te ontvangen Provincie Groningen

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer- dering	Aflossing	Balanswaarde 31-12-2019
Toegankelijk maken haltes	90			90
Vordering bodemsanering Hoofdstraat-West 50/50 deal	21			21
Bodemsanering en voormalig gasfabriek Bedum	55			55
Totaal	167			167

Specificatie vooruitbetaalde bedragen

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2019
Licenties	101
Aanpassingen beveiliging gebouwen	105
Contributie VNG	69
Automatiseringskosten	65
Overige < € 40.000	77
Totaal	416

Specificatie Nog te ontvangen overige overheden

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2019
Subsidie Strandweg	844
Overdracht Middag-Humsterland-Westerkwartier	1.070
Beschermd Wonen	697
WIZ Groningen	125
Gasfabriek	44
EZ bureau	8
Subsidie Breedband	16
Verrekening personeel	5
Subsidie Regio Groningen - Assen	44
Energievergoeding IBA's Waterschap	17
Totaal	2.870

Specificatie WPA overlopende activa

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2019
Nto loonkostenvoordeel	139
Kruisposten WPA	286
Overige < € 40.000	22
Totaal	447

Specificatie nog te ontvangen niet overheden

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2019
ESF subsidie	100
LOC Noorderhuizen	130
Nog op te leggen Toeristenbelasting	408
Credit nota energieleverancier	126
Bijdrage ivm aanpassingen spoorwegovergangen	685
Leges kabels en leidingen	79
Nedvang + zwerfafval	460
Nog op te leggen Diftar	123
Bijdrage Landschapsbeheer	41
Leges omgevingsvergunningen	143
Vooruitbetaald 'Luisterend Oor'	67
Overige < € 40.000	213
Totaal	2.577

Vaste Passiva

Reserves en voorzieningen: algemeen

Het beleid en de onderbouwing van de aanwezige reserves en voorzieningen is door de raad vastgelegd in de “Nota reserves en voorzieningen”. Raadsbesluit van 27 maart 2019.

Met de “Nota reserves en voorzieningen gemeente” heeft de raad het kader vastgesteld voor de omvang van de reserves en voorzieningen. Het geeft inzicht in het beleid dat wordt gevoerd ten aanzien van de reserves en voorzieningen en geeft uitvoering aan het bepaalde in artikel 11 van de Financiële verordening. Conform dit artikel zijn in de nota reserves en voorzieningen de regels vermeld voor de vorming en besteding van de reserves en voorzieningen.

Het totaal aantal reserves en voorzieningen van de voormalige BMW-gemeenten en Ability waren aanzienlijk. Een grote verscheidenheid aan reserves bevordert het inzicht en transparantie niet en kan daardoor het bestuurlijk toezicht door de raad bemoeilijken. Daarom zijn in de nota voorstellen gedaan om reserves en voorzieningen met een gelijk doel samen te voegen en een aantal reserves op te heffen. Ook is de vorming van twee nieuwe bestemmingsreserve in de nota opgenomen, te weten ‘Cofinanciering leefbaarheidsprojecten’ en ‘Ruimte voor dorpen en Ondernemers’.

De uitvoering van de nota reserves en voorzieningen is verwerkt in de jaarrekening 2019. De bedragen per 1-1-2019 zijn het gevolg van de uitvoering van deze nota.

Verder zijn er in 2019 toevoegingen en onttrekkingen gedaan aan de reserves en voorzieningen.

De mutaties die in 2019 hebben plaatsgevonden worden kort toegelicht.

Reserves:

Op de volgende pagina treft u het overzicht reserves aan met daaronder een toelichting met betrekking tot de mutaties die hebben plaatsgevonden in 2019.

Bedragen x € 1.000

Reserve/Voorziening Het Hogeland	Saldo 01- 01-2019	Verdeling Resultaat 2019	Toevoeging 2019	Onttrekking 2019	Saldo 31- 12-2019
RESERVES					
Algemene reserve					
Algemene reserve	18.196	888	484	11.016	8.552
Bestemmingsreserves					
Reserve afboeking MVA	10.199	-	-	8.318	1.881
Reserve Jaarovergang	1.303	2.847	1.654	3.637	2.167
Reserve Claims	1.723	-	33	-	1.756
Programma 2 Bereikbaarheid					
Reserve Onderhoud wegen	1.214	-	-	393	821
Reserve Onderhoud bruggen	113	-	106	-	219
Reserve Baggerplan	403	90	133	90	536
Reserve Ontsluiting Bedum	1.000	-	-	500	500
Reserve Openbare verlichting	32	-	-	25	7
Reserve Trace Mensingeweer - Zoutkamp	140	-	-	-	140
Programma 3 Economie en Werkgelegenheid					
Reserve Cofinancieringen	47	-	-	19	28
Reserve Versterking centrum Winsum	682	-	-	330	352
Reserve Regiovisie	15	-	-	-	15
Programma 4 Leefbaarheid en Voorzieningen					
Reserve Scholenprogramma	3.529	-	818	-	4.347
Reserve Onderwijshuisvesting	590	-	2.815	4	3.401
Reserve Gymlokaal Wehe-den Hoorn	70	-	-	-	70
Reserve Gymnastiekles / Sportdorp Leens	54	-	15	69	-
Reserve Friciekosten bibliotheek	18	-	-	-	18
Reserve Programma Krimp en Leefbaarheid	255	-	-	10	245
Reserve Cofinanciering Leefbaarheid	-	-	3.000	57	2.943
Reserve Ruimte voor Dorpen en Ondernemers	-	-	2.000	291	1.709
Reserve Waddenkustopgave	-	-	500	-	500
Reserve bosaanleg Netlaan	32	-	-	-	32
Programma 5 Sociaal Domein en Volksgezondheid					
Reserve Sociaal domein	1.843	-65	142	1.801	119
Programma 6 RO, Wonen en Duurzaamheid					
Reserve Herstructurering	943	-	-	15	928
Reserve Bovenwijkse kosten Ter Laan 4	118	-	-	-	118
Reserve Bovenwijkse kosten Vogelzangloc	15	-	-	-	15
Reserve Grondexploitatie	441	-	157	227	371
Reserve Woon- & leefbaarheidsplannen Eemsdelta	731	-90	-	29	612
Reserve Onderhoud begraafplaatsen	678	-	-	-	678
Reserve Klimaatbeleid	105	-	-	5	100
Reserve Milieu	167	-	-	74	93
Reserve Koppelkansen Aardbevingsschade	500	-	-	-	500
Programma 8 Bedrijfsvoering					
Reserve Fricie personeelskosten	226	-	-	204	22
Reserve Groot onderhoud gebouwen	2.153	-	175	26	2.302
Bevingschade herstel gemeentelijke gebouwen	288	-	-	-	288
Gerealiseerd resultaat					
Te verdelen resultaat 2018	3.670	-3.670	-	-	-
Totaal Reserves	51.493	-	12.032	27.140	36.385

Algemene reserve

Bij de vaststelling van de jaarrekeningen 2018 van de voormalige gemeenten is besloten om een bedrag van € 888.317 toe te voegen aan de algemene reserve.

In de primitieve begroting 2019 is op basis van de begrotingen van de oude gemeenten een toevoeging geraamd aan de algemene reserve van € 442.067. Samen met de vrijval van een gedeelte van de reserve proloog (besluit bij de vaststelling van de jaarrekeningen 2018) ad € 41.658 is dit bedrag toegevoegd aan de algemene reserve. Samen € 483.725.

Er is een bedrag van € 11.015.503 onttrokken aan de algemene reserve.

Dit bedrag bestaat uit het negatief saldo op de begroting 2019 na vaststelling begroting, voorjaarsnota en najaarsnota. Samen € 6.285.205.

Voor de dekking kosten verdiepingsvloer NSU Uithuizen heeft een onttrekking aan de algemene reserve plaatsgevonden van € 1.188.679.

Bij de vaststelling van de begroting 2019 is besloten om een reserve Cofinanciering leefbaarheid in te stellen voor een bedrag van € 3 miljoen te dekken uit de algemene reserve.

Blijft over een bedrag van € 541.619 dat bestaat uit een aantal geraamde onttrekkingen aan de algemene reserve die zijn verwerkt.

Reserve afboeking MVA

Bij de vaststelling van de nota “reserves en voorzieningen” is besloten om alle bestaande dekkingsreserves vanuit de oude gemeenten vrij te laten vallen en te gebruiken om een extra afschrijving te doen op investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut die geactiveerd zijn vóór 2017. De ingestelde reserve MVA (Materiele Vaste Activa) heeft een beginsaldo van € 10.199.167. Hiervan is € 8.317.587 gebruikt voor de beoogde extra afschrijvingen. In de voorjaarsnota 2020 wordt voorgesteld om het overschot ad € 1.881.580 toe te voegen aan de algemene reserve.

Reserve jaarovergang

De uitvoering van beleid loopt veelal over de jaargrenzen heen. In die gevallen wordt bij de jaarrekening voorgesteld om budget van het afgesloten boekjaar over te hevelen naar het lopende begrotingsjaar om dit beleid/projecten te kunnen uitvoeren.

Bij de vaststelling van de nota reserves en voorzieningen is de omvang bepaald op € 1.303.306.

Bij de vaststelling van de jaarrekeningen 2018 van de voormalige gemeenten is besloten om een bedrag van € 2.846.875 toe te voegen aan de reserve jaarovergang voor dekking overlopende posten 2018 naar 2019.

In de najaarsnota 2019 is besloten om voor een bedrag van € 1.741.180 over te hevelen naar 2020 om in 2020 projecten e.d. te kunnen afronden. De feitelijke overheveling is iets lager geweest (€ 1.653.650) omdat voor een aantal projecten in 2019 iets meer is uitgegeven dan was voorzien in de najaarsnota 2019.

In de loop van 2019 is besloten voor een bedrag van € 3.636.519 te onttrekken aan de reserve i.v.m. overlopende posten vanuit 2018. Dit bedrag is als onttrekking geboekt in 2019.

Reserve claims

Bij alle vier BMW-gemeenten zijn de afgelopen jaren raadsbesluiten genomen die of een claim op de algemene reserve betreffen dan wel tot een specifieke bestemmingsreserve hebben geleid. Voor ieder van de besluiten geldt dat er een claim ligt op de reserves waarvan wel bekend is waarvoor het bestemd is maar waarvoor het nog onbekend is of en wanneer dit wordt aangesproken. Deze claims zijn bij de vaststelling van de nota reserves en voorzieningen samengevoegd en toegevoegd aan deze reserve. Gaat om een bedrag van € 1.723.085.

Conform de begroting 2019 is een bedrag van € 32.880 toegevoegd aan deze reserve.

Onderhoud wegen

Doel van deze reserve is om jaarlijkse fluctuaties in de kosten van onderhoud van wegen op te kunnen vangen. In 2019 zijn de kosten van onderhoud overschreden met een bedrag van € 393.135. Dit bedrag is onttrokken aan deze reserve.

Onderhoud bruggen

Doel van deze reserve is om jaarlijkse fluctuaties in de kosten van onderhoud van bruggen op te kunnen vangen. In 2019 zijn de kosten van onderhoud lager geweest dan geraamd. Hierdoor is een bedrag van € 106.431 toegevoegd aan de reserve.

Baggerplan

Deze reserve is ingesteld om schommelingen met betrekking tot het onderhoud van de verschillende watergangen op te kunnen vangen.

Vanuit het rekening resultaat 2018 is een bedrag van € 89.929 toegevoegd aan de reserve. Het betreft de uitvoering van doorlopende werkzaamheden 2018. Dit werk is in 2019 verder uitgevoerd, waardoor het bedrag in 2019 ook weer onttrokken is aan de reserve. In 2019 zijn de kosten van onderhoud lager geweest dan geraamd. Hierdoor is een bedrag van € 132.663 toegevoegd aan de reserve.

Ontsluiting Bedum

De reserve "Ontsluiting Bedum" is ingesteld voor onze gemeentelijke bijdrage aan de provincie voor een rondweg ter ontlasting van de Wilhelminalaan en de Stationsweg in Bedum. In 2019 is € 500.000 betaald aan de provincie. Dit bedrag is gedekt uit deze reserve.

Openbare verlichting

Doel van deze reserve is het opvangen van schommelingen met betrekking tot het vervangen van lichtmasten en de overige exploitatiekosten van de openbare verlichting op grond van het vastgestelde Beleidsplan openbare verlichting voormalige gemeente Winsum.

Conform najaarsnota 2019 is een bedrag van € 25.000 onttrokken aan deze reserve.

Cofinanciering

Deze reserve is ingesteld om een buffer te hebben voor gemeentelijke bijdragen in cofinancieringsprojecten. Conform najaarsnota 2019 is een bedrag van € 19.000 onttrokken aan deze reserve.

Versterking Centrum Winsum

Voor te verstrekken subsidies op grond van de regeling "Nadere regels versterking centrum Winsum 2017" is in 2017 een bedrag van € 1 miljoen in deze reserve gestort. In 2019 is een bedrag van € 329.674 ten laste van deze reserve gebracht.

Scholenprogramma

Betreft de reservering van ontvangen vergoeding (via algemene uitkering) voor het "pluspakket" van het scholenprogramma. De ontvangen bijdrage over 2019 ad € 817.644 is toegevoegd aan deze reserve.

Onderwijshuisvesting

Deze reserve is ingesteld voor kosten van onderwijsvoorzieningen waarvoor de gemeente een wettelijke verplichting heeft.

Door de raad is besloten om het resultaat op de verkoop NSU Uithuizen toe te voegen aan deze reserve. De feitelijke toevoeging bedraagt € 2.815.011. De onttrekking ad € 4.150 is conform de raming in de primitieve begroting 2019.

Gymnastiekles/Sportdorp Leens

Vanuit de voormalige gemeente De Marne is deze reserve door de raad in gesteld. De reserve is bestemd voor het geven van een impuls aan het vakonderwijs voor gymnastiek op alle basisscholen in de voormalige gemeente De Marne. Daarnaast zijn er middelen gereserveerd voor activiteiten en ondersteuning van Sport in Leens. De middelen zijn in 2019 conform planning volledig gebruikt.

Programma Krimp en Leefbaarheid

Deze reserve is ingesteld voor onze gemeentelijke bijdrage voor het programma Krimp en Leefbaarheid. De dekking van de jaarlijkse kosten van het programma Krimp en Leefbaarheid vindt plaats door deels een subsidie van derden en deels een onttrekking uit deze bestemmingsreserve. Bij verlening van de subsidie wordt uitgegaan van cofinanciering.

In 2019 is een bedrag van € 9.941 toegevoegd en weer onttrokken aan de reserve.

Cofinanciering leefbaarheid

Reserve voor (cofinanciering van) projecten voor verbeteren van de leefbaarheid in de dorpen. Gedacht kan worden aan centrumvoorzieningen, sociale infrastructuur, kindvoorzieningen, dorpshuizen, burgerinitiatieven e.d. Deze reserve is ingesteld door de raad op 27 maart 2019 bij de vaststelling van de begroting 2019. Besloten is toen om een bedrag van € 3 miljoen toe te voegen aan deze reserve. In de voorjaarsnota 2019 is besloten om een bedrag van € 100.000 te onttrekken aan deze reserve voor dekking calamiteiten dorpshuizen. Van dit bedrag is € 56.820 besteed en onttrokken aan de reserve.

Ruimte voor dorpen en ondernemers

Reserve om ruimte te geven aan dorpen en ondernemers, bijvoorbeeld door dorpen een dorpsbudget te verlenen. Deze reserve is door de raad ingesteld op 27 maart 2019 bij de vaststelling van de begroting 2019 voor een bedrag van € 2 miljoen. Dekking komt uit de meeropbrengsten OZB niet-woningen. In de najaarsnota 2019 is besloten om voor de dekking van kosten een bedrag van € 110.000 te onttrekken aan de reserve. Voor de dekking van minderopbrengst OZB niet-woningen (de compensatieregeling voor ondernemers) is een bedrag van € 181.012 onttrokken aan de reserve.

Waddenkustopgave

In de najaarsnota 2019 is door de raad besloten om een reserve "Waddenkustopgave" in te stellen en daarin een bedrag van € 500.000 te storten. Deze storting heeft plaatsgevonden.

De reserve is bestemd voor dekking kosten projecten Waddenkustopgave.

Sociaal domein

Deze reserve is ingesteld voor het dekken van financiële tekorten bij de uitvoering van de decentralisaties (WMO, Jeugdwet en participatie).

In de najaarsnota 2019 hebben we aangegeven dat naar verwachting een fors deel van de nog beschikbare reserve sociaal domein zal moeten worden ingezet om het tekort Jeugdzorg te kunnen dekken. Deze verwachting klopte. Het was nodig om € 1.800.524 te onttrekken aan de reserve om het tekort af te dekken. Over het jaar 2019 is een afrekening beschermd wonen ontvangen van € 141.425. Dit bedrag is toegevoegd aan deze reserve.

Bij de vaststelling van de jaarrekeningen 2018 voormalige gemeenten is besloten om € 65.031 te onttrekken aan de reserve. Dit is verwerkt in de jaarrekening 2019.

Herstructurering

Met deze reserve zijn middelen beschikbaar voor het verrichten van onderzoeken en het bijdragen in herstructureringsprojecten.

In de najaarsnota 2019 is een bedrag van € 15.000 geraamd aan onttrekking aan deze reserve voor dekking kosten stedenbouwkundig onderzoek Professorenbuurt Bedum. Dit bedrag is verwerkt in de jaarrekening 2019.

Grondexploitatie

Een buffer voor ruimtelijke onderzoeken en het afdekken van tekorten op grondexploitaties.

De opgestelde grondexploitaties 2020 hebben als uitkomst dat het tekort op de grexen oploopt met een bedrag van € 226.832. Dit bedrag is ten laste van de exploitatie 2019 toegevoegd aan de ingestelde voorzieningen voor de tekorten op de grondexploitaties. Tegen over deze last staat de dekking uit deze reserve.

De regelgeving omtrent winstneming is aangepast. De BBV stelt hier sinds een aantal jaar andere voorwaarden aan. Gevolg van deze aangepaste regelgeving is dat er voor het Bedrijvenpark De Marne een winstneming diende plaats te vinden voor een bedrag van € 108.000 en voor het plan Scherphorn Noord te Uithuizermeeden een bedrag van € 40.000. Tevens is in 2018 besloten om het plan Doornbos Zoutkamp af te sluiten met een winst van € 9.054,33. Dit was nog niet in de administratie verwerkt. Deze winstnemingen zijn toegevoegd aan de reserve grondexploitatie.

Woon- & Leefbaarheidsplannen Eemsdelta

Deze reserve is ingesteld voor de kosten voortvloeiende uit het Programma Wonen en Voorzieningen. Dit programma maakt deel uit van de Deal samenwerking. In een Financieel Arrangement zijn afspraken gemaakt over de verdeling van de beschikbare gelden voor de demografische ontwikkelingen in de regio.

Bij de vaststelling van de jaarrekeningen 2018 voormalige gemeenten is besloten om € 90.000 te onttrekken aan de reserve. Dit is verwerkt in de jaarrekening 2019.

Er heeft in 2019 een onttrekking plaatsgevonden van € 28.550 voor dekking kosten project Departementsstraat te Uithuizen.

Klimaatbeleid

De reserve is bestemd voor het leveren van bijdragen aan nationale en Europese klimaatdoelen door middel van energiebesparing en duurzame opwekking. Uit deze reserve kunnen gemeentelijke bijdragen aan duurzaamheidsprojecten worden verstrekt.

De onttrekking van € 5.000 is conform de geraamde onttrekking in de primitieve begroting 2019.

Milieu

Deze reserve is ingesteld voor het actueel houden van het milieubeleidsplan en de uitvoering hiervan. In de voorjaarsnota 2019 is een bedrag van € 100.000 onttrekking opgenomen aan deze reserve voor dekking kosten opstellen milieubeleidsplan en voorbereidingskosten energietransitie. Van dit bedrag is in 2019 € 73.500 besteed.

Frictie personeelskosten

De reserve Frictie personeelskosten komt over uit de voormalige gemeente Eemsmond en was bedoeld voor opstellen en uitvoeren personeelsbeleid, dekken kosten vertrekregelingen etc.

In de najaarsnota 2019 is besloten om € 143.626 te onttrekken aan deze reserve en toe te voegen aan de voorziening wachtgelden. Zie toelichting bij deze voorziening. Daarnaast was primair een onttrekking geraamd van € 60.000. Het totaal ad € 203.626 is verwerkt als onttrekking in de jaarrekening 2019.

Groot onderhoud gebouwen

Doel: middelen voor het plegen van onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen. Doel is om jaarlijkse fluctuaties in de kosten van onderhoud van gemeentelijke gebouwen op te kunnen vangen

In de primitieve begroting 2019 zijn de middelen voor groot onderhoud die beschikbaar waren in de voormalige gemeenten die niet rechtstreeks toe te schrijven waren aan objecten geraamd als toevoeging aan deze reserve. De totale kosten onderhoud 2019 (exclusief budget van € 647.760) waren € 472.998 hoger dan geraamd. Het verschil tussen de geraamde storting en de overschrijding is toegevoegd aan de reserve.

Voorzieningen:

Onderstaand treft u het overzicht voorzieningen aan met daaronder een toelichting met betrekking tot de mutaties die hebben plaatsgevonden in 2019.

Bedragen x € 1.000

Reserve/Voorziening Het Hogeland	Saldo 01-01-2019	Verdeling Resultaat 2019	Toevoeging 2019	Onttrekking 2019	Saldo 31-12-2019
VOORZIENINGEN					
Programma 6 RO, Wonen en Duurzaamheid					
Voorziening Afvalstoffenheffing	683	-	-	346	337
Voorziening Rioolheffing	4.311	-	453		4.764
Voorziening Woonrijp maken grondexploitatie	399	-	33	98	334
Voorziening Leens-Oost	84	-	-	1	83
Voorziening NIEGG	46	-	-	-	46
Programma 7 Burger en Bestuur					
Voorziening Pensioenverplichtingen	5.020	-	3.277	398	7.899
Voorziening Wachtgeldverplichtingen bestuurders	-	-	1.018	389	629
Voorziening Wachtgeldverplichtingen ambtenaren	227	-	188	198	217
					-
Programma 8 Bedrijfsvoering					
Voorziening Sparen verlof	126	-	-	55	71
Totaal Voorzieningen	10.896		4.969	1.485	14.380
Totaal Reserves en Voorzieningen	62.389		17.001	28.625	50.765

Voorziening afvalstoffenheffing

Deze voorziening is ingesteld om schommelingen in het tarief van de afvalstoffenheffing te voorkomen. Overschotten of tekorten tussen ontvangen heffingen en gemaakte kosten worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening.

In 2019 is een bedrag van € 345.767,19 onttrokken aan de voorziening. Dit komt doordat de opbrengst afvalstoffenheffing € 234.000 lager is geweest (zie de toelichting in de paragraaf lokale heffingen) dan geraamd. Daarnaast zijn de doorbelaste kosten iets hoger geweest.

Voorziening rioolheffing

Deze voorziening is ingesteld om schommelingen in het tarief van de rioolheffing te voorkomen. Overschotten of tekorten tussen ontvangen heffingen en gemaakte kosten worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening.

In 2019 is een bedrag van € 453.239 toegevoegd aan de voorziening. De opbrengst rioolheffing is € 179.000 lager dan geraamd. Hoe dit komt is toegelicht in de paragraaf lokale heffingen. De kosten voor onderhoud riolen c.a. 2019 zijn behoorlijk lager dan geraamd. Dit zit voor een deel in de lagere kapitaallasten. Daarnaast is het onderhoud en de kosten van beheer ook lager dan geraamd. Of dit structureel dan wel incidenteel is, is nog niet duidelijk. Planning is dat er nog dit jaar een nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan zal worden gepresenteerd waarin lasten en baten geactualiseerd worden.

en waarbij een relatie zal worden gelegd t.a.v. de rioolheffing en de benodigde omvang van de voorziening.

Voorziening Woonrijp maken grondexploitaties

Deze voorziening is ingesteld ter dekking van de kosten van het woonrijp maken van de exploitatieplannen De Laan Zuid en Scherphorn Zuid, die zijn opgenomen onder de Materiële Vaste Activa (MVA). Kosten van het woonrijp maken van het exploitatieplan De Laan Zuid worden rechtstreeks ten laste van deze voorziening geboekt.

In 2019 is voor een bedrag van € 97.892 ten laste van deze voorziening geboekt. Het betreft hierbij hoofdzakelijk kosten voor het plan De Laan Zuid. De opbrengst ad € 32.550 bestaat uit de verkoop van een stuk grond in De Laan Zuid te Warffum.

Voorziening Leens-Oost

In de jaarrekening 2018 van de voormalige gemeente De Marne is deze voorziening omschreven als: "Omdat het woonrijp maken van het woningbouwplan Leens_Oost niet langer wordt uitgesteld is van de projectontwikkelaars een afkoopsom ontvangen voor de werkzaamheden die niet door hen worden verricht". Gaat om een bedrag van € 84.193.

In 2019 is een klein uitgave ten laste van deze voorziening gebracht.

Voorziening pensioenverplichtingen

Deze voorziening is ingesteld om te kunnen voldoen aan de toekomstige pensioenverplichtingen van oud-wethouders. Ook hebben wethouders de mogelijkheid om hun opgebouwde pensioenrechten ineens op te vragen, bijvoorbeeld als ze veranderen van werkgever. Om deze bedragen eenmalig te kunnen betalen is deze voorziening ingesteld.

Wij hebben door een extern bureau de pensioenverplichtingen die wij hebben voor onze oud-wethouders en ook voor de zittende wethouders laten berekenen. Dit zijn de zogenaamde actuariële berekeningen. Op basis van deze berekeningen dient de omvang van deze voorziening per 31-12-2019 € 7.898.807 te zijn. Het bedrag van € 398.266 bestaat uit uitbetaalde pensioenen 2019 plus de afkoop van een pensioenverplichting voor een oud-wethouder.

De storting van € 3.277K is de toevoeging van ingehouden pensioenpremies van de zittende wethouders, de ontvangen afkoop van gestorte bedragen bij een verzekeraar (de gemeenten Winsum en De Marne hadden een gedeelte van de pensioenverplichtingen onder gebracht bij een verzekeringsmaatschappij) voor een bedrag van ruim € 1 miljoen plus een eenmalige storting van ruim € 2,1 miljoen t.l.v. de exploitatie 2019 om de voorziening per 31-12-2019 op peil te krijgen.

Voorziening wachtgeldverplichtingen bestuurders

Deze voorziening is ingesteld om de kosten van wachtgeld voormalige bestuurders te kunnen dekken. Berekend is dat de wachtgeldverplichting per 1-1-2019 € 1.017.545 bedraagt. Dit bedrag is toegevoegd aan de voorziening. Er is aan wachtgeld in 2019 uitbetaald een bedrag van € 388.524.

Voorziening wachtgeldverplichtingen ambtenaren

Deze voorziening is ingesteld om de kosten van wachtgeld ambtenaren te kunnen dekken.

Conform begroting 2019 is een bedrag van € 143.626 toegevoegd aan de voorziening. De benodigde omvang van de voorziening per 31-12-2019 is opnieuw berekend. Uitkomst was dat er een bedrag van € 43.809 extra moest worden toegevoegd aan de voorziening.

Aan verplichtingen is uitbetaald een bedrag van € 197.528.

Voorziening spaarverlof

Vanuit twee voormalige gemeente is een voorziening spaarverlof mee overgegaan.

Deze beide gemeenten hebben met medewerkers afspraken gemaakt over de inzet van toekomstig op te nemen verlof. Dit is op geld gezet. Op grond van deze afspraken is in 2019 € 54.685 onttrokken aan deze voorziening.

Langlopende leningen:

Onderstaand (of bovenstaand) is een specificatie opgenomen van de vaste schulden. Per 31 december 2019 heeft de gemeente Het Hogeland nog een bedrag van bijna € 113.630.000 aan aangetrokken geldleningen open staan. In 2019 hebben we een nieuwe langlopende lening afgesloten van € 45.000.000. Een deel van de langlopende geldleningen zijn één-op-één doorgeleend aan woningbouwcorporaties. Per 31 december bedraagt hiervan het saldo ruim € 4.058.000. Daarnaast hebben wij nog een schuld aan het rijk in verband met BBZ, dit saldo bedraagt bijna € 758.000.

bedragen x € 1.000				
Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer- dering	Aflossing	Balanswaarde 31-12-2019
Onderhandse leningen van:				
Binnenlandse banken en ov. fin. instellingen	68.495	46.961	5.884	109.572
Binnenlandse banken doorgeleend aan woningbouwcorporaties	4.288		230	4.058
Overige binnenlandse sectoren	1.070		313	758
Totaal Langlopende schulden	73.854	46.961	6.427	114.388

Vlottende passiva

Netto vlottende schulden:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2019
Kasgeldlening	25.000	-
Banksaldi	5.636	1.440
Crediteuren	18.169	13.062
Totaal	48.805	14.502

Overlopende passiva:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Balanswaarde 31-12-2019
Transitorische rente	838	745
Sisa nog te betalen Rijk	370	15.548
Nog te betalen Rijk	4.340	5.211
Nog te betalen Overige Overheid	5.695	2.621
Sisa nog te betalen Provincie Groningen	333	986
Overige overlopende passiva	5.193	3.587
Totaal	16.770	28.698

SISA nog te betalen Rijk:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeerdering	Vermindering	Balanswaarde 31-12-2019
Onderwijs achterstandenbeleid	10	384		394
BBZ	224	75	224	75
NPG-gelden		14.927		14.927
Landbouwverkeer Ulrum, Leens en Wehe den Hoorn		30		30
Sanering verkeerslawaaai N361/N363	136		14	121
Totaal	370	15.417	239	15.548

Nog te betalen rijk:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer- dering	Vermin- dering	Balanswaarde 31-12-2019
Loonheffing	2.088	1.926	1.808	2.206
Algemene uitkering correctie voor WOZ	104	880		984
VPB	8			8
Kansrijk Groningen	718			718
Transformatie centrum	118			118
NCG lumpsum	954			954
Sociale Verzekeringsbank (PGB's)	160	45	172	33
BTW WPA	191			191
Totaal	4.340	2.851	1.980	5.211

Nog te betalen overige overheden:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer- dering	Vermin- dering	Balanswaarde 31-12-2019
Vooruit ontvangen subsidie Rompakkoord	962		962	0
Vooruit ontvangen krimp gelden	1.280		111	1.169
Loonkosten Ability BV		243		243
EZ-buro	4			4
SWD Delfzijl	4			4
Vooruit ontvangen subsidie strandweg	24			24
Vooruit ontvangen subsidie SlimWonenPlan	15			15
Vooruit ontvangen subsidie Woon en leefbaarheid	48			48
Vooruit ontvangen subsidie Integrale zorgstructuur	12			12
RIGG	3.091	1.073	3.091	1.073
Groningen Seaports doorschuif BTW	83		83	0
VTH deal	62		62	0
Waterschapsbelasting	42		42	0
Gemeente Delfzijl	35		35	0
Geïntegreerde kindvoorziening	33	29	33	29
Totaal	5.695	1.345	4.419	2.621

SISA nog te betalen Provincie Groningen:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekwaarde 31-12-2018	Vermeer- dering	Vermin- dering	Balanswaarde 31-12-2019
Voormalig gasfabriek Bedum	333			333
NPG wijkaanpak Ripperdadrift		16		16
NPG Hoogholtje Maarhuizen		100		100
NPG Zoutkamp		32		32
NPG Geb.aanpak Mensingeweer		34		34
NPG Herinrichting Oosterstraat Warffum		315		315
Beschermd Wonen		90		90
Luisterend Oor		67		67
Totaal	333	654	00	986

Overige overlopende passiva:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Balanswaarde 31-12-2019
BTW	475
WLP Tennisclub Warffum	40
WLP Dorpsbelangen Kantens	46
Kwijtschelding afvalstoffenheffing	78
Nog te betalen hulpmiddelen	72
Dynamiek aan het Lint	240
Te veel ontvangen Spuk-uitkering	112
Accountantskosten	100
Sectorplan WPA	128
Nog te betalen bijdrage Dr. Damschool	381
Nog te betalen bijdrage J. de Vriesschool	291
Nog te betalen bijdrage OBS Usquert	157
Nog te betalen bijdrage De Dobbe	250
Overige < € 40.000	1.216
Totaal	3.587

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Overzicht van garantstellingen

					bedragen x€1.000	
Type garantstelling		Hoofdsom	Schuldrestant 31-12-2019	Percentage	Saldo	
Borgstellingen waarborgfondsen met achtervang gemeente Het Hogeland						
Waarborgfonds Sociale Woningbouw						€ 59.301
	Woningstichting de Delthe	12299	8957	50%	€ 4.479	
	Stichting Uithuizer Woningbouw	17410	10641	50%	€ 5.321	
	Wierden en Borgne	88508	76777	50%	€ 38.389	
	Woongroep Marenland	13358	11344	50%	€ 5.672	
	Stichting Woonzorg Nederland	12867	10882	50%	€ 5.441	
Nationale Hypotheek Garantie						€ 229.500
	Garanties tot 2011		459000	50%	€ 229.500	
Garantstelling rechtspersonen						
	Op Roakeldaishal	128	11	100%	€ 11	€ 2.070
	Woongroep Marenland	2135	1887	100%	€ 1.887	
	Waterbedrijf Groningen		191	90%	€ 172	
Schuldrestant						
		31-12-2019	Kapitaal	Percentage	Saldo	
Garantstellingen volkshuisvesting particulieren						€ 972
Hypotheekgaranties						
	AEGON	36	29	50%	€ 4	
	ING	1749	1163	50%	€ 293	
	Regiobank	120	71	50%	€ 25	
	SNS	1157	802	50%	€ 178	
	Stater	3162	2220	50%	€ 471	
	Syntrus	41	37	50%	€ 2	
Stichting Nationaal Restauratiefonds						
	Restauratiefonds hypotheek	109	51	100%	€ 51	€ 51
TOTAAL						€ 291.893

Borgstellingen waarborgfondsen met achtervang gemeente Het Hogeland

Waarborgfonds Sociale Woningbouw

De Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) is in 1983 opgericht met als doel om de toegang tot de kapitaalmarkt voor de deelnemende woningcorporaties te bevorderen. Tegen betaling van een borgstellingsvergoeding door de betreffende woningcorporaties biedt het WSW zekerheid aan geldgevers van die woningcorporaties voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de geborgde geldleningen. Om te voorkomen dat het WSW wordt aangesproken op zijn borgstelling zijn er verschillende vangnetten en buffers. Een corporatie die niet voldoet aan de kredietwaardigheidseisen van het WSW komt in beginsel voor sanering in aanmerking. Daarbij ontvangt deze corporatie saneringssteun, opgebracht door de sector en geaccordeerd door de minister. Het fondsvermogen van het WSW is daarna de eerste buffer om aanspraken van geldgevers op te kunnen vangen. Deze reserve kan het WSW zo nodig aanvullen door het onderpand van de noodlijdende corporatie uit te winnen. De tweede buffer is de onderlinge waarborg van corporaties (het obligo). Corporaties voldoen op eerste verzoek 3,85% van hun geborgde schuldrestant aan het WSW. De derde en laatste buffer bestaat uit de achtervang van Rijk en gemeenten, die indien nodig het WSW voorzien van renteloze leningen. Deze renteloze leningen worden terugbetaald als het vermogen van het WSW weer op

voldoende peil is. De renteloze leningen worden verdeeld volgens de verhouding 50% Rijk, 25% schadegemeenten en 25% alle gemeenten op basis van het relatieve aandeel.

Op basis van de laatste opgave van WSW betreft de totale garantstelling van Het Hogeland €59.301.000

Nationale Hypotheek Garantie

Per 1 januari 1995 is de Nationale Hypotheek Garantie (NHG) geïntroduceerd. Tegen betaling van een premie kan een huizenkoper (de hypotheekgever) via NHG een rentevoordeel op een hypothecaire geldlening verkrijgen en worden de financiële risico's die samenhangen met deze lening beperkt. Het Waarborgfonds Eigen Woning (WEW) biedt via de NHG aan de geldgevers zekerheid voor het geval de hypotheekgever niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Bij gedwongen verkoop van de woning van de hypotheekgever kan de opbrengst van de woning lager zijn dan de restwaarde van de uitstaande hypotheekschuld. Als dat zo is en de geldgever heeft voldaan aan de door het WEW vastgestelde algemene voorwaarden, dan kan de geldgever het WEW aanspreken voor de restschuld. Het WEW beschikt hiervoor over een fondsvermogen (€ 1,0 mld) dat is gevormd door de ontvangen premies. Indien dit fondsvermogen ontoereikend is, wordt aanspraak gemaakt op de achtervang van Rijk en gemeenten. Deze dienen het fondsvermogen aan te vullen met renteloze leningen, die door het WEW worden terugbetaald als het fondsvermogen door nieuwe premieontvangsten weer op peil is gebracht. Voor nieuwe garanties vanaf 1 januari 2011 is sprake van 100% achtervang van het Rijk. Voor garanties die zijn afgegeven tot en met 31 december 2010 is sprake van 50% achtervang van het Rijk, 25% achtervang van de schadegemeenten en 25% achtervang van alle gemeenten op basis van het relatieve aandeel.

Op basis van de laatste opgave van de NHG betreft de totale garantstelling van Het Hogeland €229.500

Garantstellingen rechtspersonen

Op Roakeldaishal

De stichting tot exploitatie op Roakeldaishal heeft een lening bij de BNG waarvoor Het Hogeland direct garant staat. De lening wordt normaliter in 2020 afbetaald, waardoor ook de garantstelling zal vervallen.

Woongroep Marenland

De Woongroep Marenland heeft een lening bij de BNG waarvoor Het Hogeland direct garant staat. Volgens de laatste opgave betreft de restantschuld €1.887.000.

Waterbedrijf

De provincie Groningen staat 100% garant voor een geldlening van het Waterbedrijf Groningen. Gemeentelijke aandeelhouders staan op hun beurt voor 90% garant voor de provincie Groningen.

Garantstellingen volkshuisvesting particulieren

Hypotheekgaranties

Deze hypotheekgaranties zijn in het verleden rechtstreeks door de gemeente ten behoeve van particulieren verstrekt. Tot 1995 gold er een rijksregeling. Eventuele verliezen op grond van deze regeling waren voor 50% voor rekening van het Rijk. Het risico voor de gemeente is 50% van het verschil tussen restantschuld en de waarde van de woning bij verkoop. Bij de instelling van het WEW in 1995 eindigde deze rijksregeling.

Restaurantfonds Hypotheek

De voormalig gemeente Winsum heeft zich garant gesteld voor een door het NRF uitgegeven geldlening aan een particulier. Deze garantie is overgenomen door het Hogeland.

Overzicht van Lasten en Baten

De lasten en baten per programma (x € 1.000) zijn als volgt:

Programma	Primaire begroting 2019			Begroting na wijziging 2019			Rekening 2019		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Veiligheid	4.298	240	4.058	4.230	0	4.230	4.262	3	4.259
Bereikbaarheid	9.244	69	9.175	9.884	430	9.454	17.753	1.043	16.710
Economie & werkgelegenheid	1.532	1.246	287	1.473	872	601	1.999	1.768	231
Leefbaarheid & Voorzieningen	15.724	820	14.904	23.141	6.852	16.288	22.198	6.782	15.416
Sociaal domein & volksgezondheid	65.499	16.821	48.678	73.338	22.453	50.885	79.052	22.155	56.896
RO, Wonen & Duurzaamheid	16.878	16.503	375	20.642	19.085	1.557	24.079	22.292	1.786
Burger & Bestuur	4.022	886	3.136	4.530	644	3.886	6.429	642	5.787
Bedrijfsvoering, waarvan:									
Beheer overige gebouwen en gronden	169	98	-71	389	147	-242	453	179	-275
Overhead	30.043	235	-29.808	31.455	13	-31.443	28.413	421	-27.993
Algemene dekkingsmiddelen, waarvan:									
Vennootschapbelasting	10		-10	0	0	0	0	0	0
Onvoorziene uitgaven	100	100	-100	0	0	0	0	0	0
Ov.alg.dekkingsmiddelen	5.655	113.846	108.191		114.402	111.781	167	115.002	114.836
Saldo van lasten en baten	153.175	150.766	-2.409	171.702	164.898	-6.804	184.805	170.287	-14.528

Programma	Primaire Begroting 2019			Begroting na wijziging 2019			Rekening 2019		
	toev.	onttr.	saldo	toev.	onttr.	saldo	toev.	onttr.	saldo
Reservemutaties programma 2	97	0	-97	97	615	518	239	1.008	769
Reservemutaties programma 3	0	0	0	0	19	19	0	348	348
Reservemutaties programma 4	897	82	-815	10.120	312	-9.808	9.147	431	-8.717
Reservemutaties programma 5	0	244	244	0	401	401	0	1.659	1.659
Reservemutaties programma 6	0	5	5	0	1.347	1.347	157	320	163
Reservemutaties programma 8	648	86	-561	648	259	-389	175	259	84
Reservemutaties programma 9	475	295	-180	2.258	11.838	9.580	2.170	22.970	20.799
Totaal mutaties op reserves	2.116	713	-1.404	13.122	14.791	1.669	11.888	26.995	15.106
Resultaat van lasten en baten	155.292	151.478	-3.813	184.824	179.689	-5.135	196.693	197.282	588

Overzicht van incidentele Lasten en Baten

Hieronder vindt u een overzicht van de incidentele baten en lasten. Grotendeels worden deze baten en lasten gedekt uit de Algemene reserve en uit bestemmingsreserves.

Incidentele lasten		2019
Veiligheid		
Dierennoodhulp		36.260
	<i>Subtotaal</i>	36.260
Bereikbaarheid		
Beheerprogramma wegen		24.983
	<i>Subtotaal</i>	24.983
Economie en werkgelegenheid		
Camperplaats		12.354
Breedbandinternet		91.131
	<i>Subtotaal</i>	103.485
Leefbaarheid & Voorzieningen		
Waddenkustopgave		152.674
Buurtsportcoach		133.965
Bewegingsonderwijs (Midt)		24.943
Afboeken Brede school Uithuizen		5.715.081
Sanering Sporthal Scherphorn		93.025
Kappen/herlant groen Starkenborgkanaal		25.000
Calamiteitenpot dorpshuizen		56.820
Voorstudie MFA Bedum		22.468
	<i>Subtotaal</i>	6.223.976
Sociaal domein & Volksgezondheid		
Dorpsinitiatieven/leefbaarheid		200.000
Maatschappelijke banen		142.473
Onderz. Ambulante begeleiding jeugdhulp		36.250
Gidsgelden 'Gezond in de Stad'		52.798
Minimabeleid		35.000
Taalhuizen		69.476
Plan participatie en integratie statushouders		372.128
Vitaliteitscoördinator		31.864
Incidentele subsidie Biblionet		83.862
Werken aan de Dorpen		130.543
	<i>Subtotaal</i>	1.154.394
RO, Wonen & Duurzaamheid		
Extra last door harmonisatie afschrijvingstermijnen activa		266.918
Inzet gaswinningsdossier t.l.v. ontvangen lumpsum		52.773
Aanpassing bestemmingsplan buitengebied		80.000
Maatwerk initiatieven/onwikkelingen (RO en Wonen)		50.000
Duurzaamheid en grondstoffen		1.202
Energietransitie ed		81.699
Achterhalen rechthebbenden graven		4.695
Bijdrage uittreden ODG		143.500
Aankoop woning Sauwerd		100.443
Project 'Luisterend oor'		163.000
	<i>Subtotaal</i>	944.230

Burgers & Bestuur		
Wachtgeldverplichting bestuurders	1.309.935	
lpads fractieassistenten	6.424	
	<i>Subtotaal</i>	1.316.359
Bedrijfsvoering		
Tijdelijke budget herindeling	2.973.000	*1
Tijdelijke vacatures	2.184.484	*1
I&A - inhuur	454.041	
Ondersteuning DIV	43.565	
Security	30.000	
I-kwijtschelding	12.000	
Implementatie Negometrix	12.480	
Fiscale advisering	39.522	
Div. kosten ivm verzekeringen	61.600	
Werkkleding beheer openbare ruimte	31.157	
Huur auto's voormannen	22.483	
Huur maaimachines	64.861	
	<i>Subtotaal</i>	5.929.193
Algemene dekkingsmiddelen		
Extra last door harmonisatie afschrijvingstermijnen activa	886.000	
Wet WOZ - waarden oppervlaktes	19.643	
Invlechting ICT Ability	48.532	
Stelpost verrekening voorgaande jaren	639.854	
	<i>Subtotaal</i>	1.594.029
Totaal incidentele lasten		17.326.909
Incidentele baten		2019
Economie en werkgelegenheid		
Breedbandinternet	101.000	
	<i>Subtotaal</i>	101.000
Leefbaarheid & Voorzieningen		
Verkoop school Onderdendam	225.631	
Overdracht brede school Uithuizen	5.282.376	
	<i>Subtotaal</i>	5.508.007
RO, Wonen & Duurzaamheid		
Lumpsum-vergoeding NCG	974.724	
Bijdrage rijk aankoop woning Sauwerd	50.443	
Bijdrage prov. project 'Luisterend oor'	160.000	
	<i>Subtotaal</i>	1.185.167
Algemene dekkingsmiddelen		
Frictie-uitkering	5.267.595	
Bijdrage Scholenprogramma	564.282	
Krimpbijdrage Rijk	543.064	
Stelpost verrekening voorgaande jaren	321.956	
	<i>Subtotaal</i>	6.696.897
Totaal incidentele baten		13.491.071
Totaal incidenteel Begroting		-3.835.838

*1 dit betreft kosten die onderverdeeld zijn bij de verschillende programma's voor het overzicht in één bedrag gepresenteerd bij programma Bedrijfsvoering

Toelichting Lasten en Baten

De jaarrekening 2019 geeft een batig saldo van afgerond € 588.000,00. In het jaarverslag zijn per programma de baten, lasten en het resultaat opgenomen en is tevens een toelichting gegeven op de cijfers. Onderstaand treft u een totaaloverzicht aan hoe dit verschil is ontstaan. De afwijkingen zijn toegelicht in het jaarverslag.

Programma Veiligheid		
Salarissen en inhuur	56	
Overige afwijkingen	-27	
Totaal afwijking programma		29
Programma Bereikbaarheid		
Salarissen en inhuur	-136	
Kapitaallasten	7.596	
Onderhoud wegen	393	
Beschoeiingen, bruggen en baggeren	-262	
Opbrengst leges	-80	
Afkoopsom spoor traverse Eemshaven	-120	
Overige afwijkingen	-134	
Totaal afwijking programma		7.257
Programma Economie & Werkgelegenheid		
Economische promotie	-107	
Aanleg breedband internet	-60	
Dekking verterking centrum Winsum	329	
Verkoop gronden	-300	
Pacht inkomsten	-86	
Overige afwijkingen	-146	
Totaal afwijking programma		-370
Programma Leefbaarheid & Voorzieningen		
Salarissen en inhuur	379	
Kapitaallasten	-1.124	
Project combinatiefuncties	47	
Openbaar groen	236	
Recreatieve voorzieningen	-62	
Onderhoud sportvelden	-106	
Onderwijshuisvesting	83	
Peuteropvang	-337	
Leerlingenvervoer	124	
Sportgebouwen	425	
Waddenkustopgave	-90	
Bibliotheekwerk	68	
Spuk-uitkering	-108	
Overige afwijkingen	-407	
Totaal afwijking programma		-872
Programma Sociaal Domein & Volksgezondheid		
Salarissen en inhuur	2.639	
Kapitaallasten	370	
Participatiewet	220	
Jeugdzorg	1.872	
Ability	860	
Beschermd wonen	-431	
Overige afwijkingen	482	
Totaal afwijking programma		6.012

Programma Ruimtelijke Ordening, Wonen & Duurzaamheid		
Salarissen en inhuur	318	
Kapitaallasten	641	
RO-ontwikkelingen	-200	
Omgevingsdienst Groningen	-108	
Bodemsanering	-125	
Omgevingsvergunningen	-100	
Grondexploitaties	116	
Overige afwijkingen	-313	
Totaal afwijking programma		229
Programma Burger & Bestuur		
Wethouderspensioenen	2.146	
Wachtgelden	-248	
Gemeenteraad	-45	
Rekenkamercommissie	-46	
Accountant	-50	
Burgerlijke stand	43	
Reisdocumenten	59	
Overige afwijkingen	42	
Totaal afwijking programma		1.901
Programma Bedrijfsvoering		
Salarissen en inhuur	-1.850	
Kapitaallasten	-64	
Licentiekosten	-793	
Overige personeelskosten	-55	
Informatievoorziening	-52	
Archief	-152	
Verzekeringen	-118	
Opleiding personeel	95	
Schoonmaak	-55	
Onderhoud gemeentehuizen	175	
Project oppervlakte waardering	-47	
Onderhoud tractie en klein materieel	-54	
Ontvangen schadevergoedingen	-37	
Overige afwijkingen	-410	
Totaal afwijking programma		-3.417
Algemene dekkingsmiddelen:		
Salarissen en inhuur	-1.115	
Onderuitputting kapitaallasten	641	
Lokale heffingen	93	
Treasury	-948	
Overige middelen	-854	
Algemene uitkering	-915	
Belastingen	759	
Invorderingen	36	
Overige middelen	-216	
Overige afwijkingen	-536	
Totaal afwijking programma		-3.055
Mutaties in de reserves	-8.302	-8.302
Totaal afwijkingen	-588	-588

Begrotingsrechtmatigheid

In de raadsvergadering van 27 november 2019 is het controleprotocol 2019 vastgesteld. Hierin zijn de richtlijnen voor de accountant vastgelegd met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2019. In het kader van de oordeelsvorming met betrekking tot de rechtmatigheid is het begrip “begrotingscriterium” in het protocol genoemd. Hiermee wordt bedoeld dat uitgaven binnen de door uw raad beschikbare programmabudgetten dienen te blijven. Overschrijding is in strijd met het budgetrecht van uw raad.

Overschrijdingen (zowel op de exploitatie als op investeringen) dienen goed herkenbaar in de jaarrekening te worden opgenomen. Door vaststelling van de jaarrekening door uw raad worden deze overschrijdingen alsnog geautoriseerd.

Uitgangspunt is dat begrotingsafwijkingen en overschrijdingen van investeringen waarbij het college bij het doen van de uitgaven binnen het door de raad vastgestelde beleid is gebleven niet strijdig zijn met het budgetrecht. Het college heeft dan immers gehandeld binnen de afspraken die met de raad zijn gemaakt, alleen door externe en/of onvoorziene omstandigheden zijn de uitgaven of investeringen hoger uitgevallen.

De commissie BBV geeft in de Kadernota rechtmatigheid aan welke “soorten” begrotingsafwijkingen bij de toetsing van begrotingsafwijkingen worden onderkend. Per uitgave die heeft geleid tot een begrotingsoverschrijding op programmaniveau dient te worden aangegeven of de uitgaven binnen het door de raad uitgezette beleid passen dan wel dat er sprake is van strijdigheid met een wettelijke bepaling c.q. met een door de raad genomen beslissing.

	Bij de toetsing van begrotingsafwijkingen kunnen tenminste de volgende “soorten” begrotingsafwijkingen worden onderkend:	Onrechtmatig, maar telt niet mee voor het oordeel	Onrechtmatig, en telt mee voor het oordeel
1	Kostenoverschrijdingen inzake activiteiten die niet passen binnen het bestaande beleid en waarvoor men tegen beter weten in geen voorstel tot begrotingsaanpassing heeft ingediend		X
2	Kostenoverschrijdingen die passen binnen het bestaande beleid, maar de accountant stelt ondubbelzinnig vast dat die:		
2.1	- in de laatste rapportage(s) verwerkt had kunnen worden		X
2.2	- niet in de laatste rapportage verwerkt had kunnen worden	X	
3	Kostenoverschrijdingen die geheel of grotendeels worden gecompenseerd door direct gerelateerde opbrengsten, bijvoorbeeld via subsidies of kostendekkende omzet	X	
4	Kostenoverschrijdingen bij open einde (subsidie)regelingen. Vaak blijkt vanwege dit open karakter in het kader van het opmaken van de jaarrekening een (niet eerder geconstateerd) overschrijding.	X	
5	Kostenoverschrijdingen die worden gecompenseerd door extra inkomsten die niet direct gerelateerd zijn. Over de aanwending van deze extra inkomsten heeft de raad nog geen besluiten genomen.		X
6	Kostenoverschrijdingen inzake activiteiten welke achteraf als onrechtmatig moeten worden beschouwd omdat dit bijvoorbeeld bij nader onderzoek van de subsidieverstreker, belastingdienst of een toezichthouder blijkt (bijvoorbeeld een belastingnaheffing).		
6.1	- geconstateerd tijdens het verantwoordingsjaar;		X
6.2	- geconstateerd na verantwoordingsjaar.	X	
7	Kostenoverschrijdingen op activeerbare activiteiten (investeringen) waarvan de gevolgen voornamelijk zichtbaar worden via hogere		

	afschrijving- en financieringslasten in het jaar zelf of pas in de volgende jaren.		
7.1	- jaar van investeren		X
7.2	- afschrijving- en financieringslasten in latere jaren	X	

Uit de gepresenteerde jaarrekening 2019 blijkt dat bij de volgende programma's de lasten hoger zijn uitgekomen dan in de begroting geraamd.

Bedragen * € 1.000

Programma	Toelichting	Overschrijding	Categorie
Veiligheid	Salarissen en inhuur	31	2.2
Bereikbaarheid	Kapitaallast door extra afschrijvingen en onderhoud wegen.	7.870	2.2
Economie en Werkgelegenheid	Wordt met name veroorzaakt doordat de exploitatie Bedrijventerrein Boterdiep fase 1 via de begroting is gelopen. Geeft daar een last van € 310.000 die gedekt wordt met baten vanuit grondverkoop en de voorziening. Plus een verrekening met de reserve centrum Winsum.	526	3
Leefbaarheid en Voorzieningen		0	
Sociaal Domein en Volksgezondheid	Salarissen en inhuur, kapitaallasten, uitvoering Participatiewet en de Jeugdzorg. Waardering debiteuren sociale zaken.	5.714	2.2
Ruimtelijke Ordening, Wonen en Duurzaamheid	Grondexploitatie, salarissen en inhuur en de post kapitaallasten	3.436	2.2 en 3
Burger en Bestuur	Op peil brengen voorziening wethouderspensioenen.	1.899	2.2
Bedrijfsvoering		0	
Algemene dekkingsmiddelen		0	

Bij de programma's zijn de overschrijdingen gedetailleerder toegelicht.

Reserves

In het overzicht van baten en lasten is ook een afwijking te zien in realisatie en begroting na wijziging. Dit laat zich verklaren doordat van de door uw raad vastgestelde 'Nota Reserves en Voorzieningen' geen begrotingswijziging is gemaakt. Eén van de besluitpunten naar aanleiding van deze nota is dat een deel van de activa met maatschappelijk nut is afgeboekt. Dekking hiervan is voorzien uit de bestemmingsreserves voor dekking van kapitaallasten. Daarnaast is in de nota vastgelegd dat voor een aantal onderdelen equalisatiereserves zijn ingesteld (bijv. onderhoud wegen). De mutatie op dergelijke reserves is afhankelijk van de realisatie in het jaar (als er minder wordt uitgegeven dan begroot wordt er toegevoegd, in jaren waarin er meer wordt uitgegeven dan begroot wordt er onttrokken).

Voor het tekort op de primitieve begroting 2019 en de najaarsnota 2019 is geen begrotingswijziging gemaakt en dat verklaart ook voor een groot deel de afwijking. Voor het saldo van de voorjaarsnota 2019 is wel een begrotingswijziging gemaakt.

Deze drie oorzaken liggen ten grondslag aan het verschil tussen de actuele begroting en de realisatie. Bij de toelichting op de balans worden de toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves toegelicht.

Kredieten

In deze jaarrekening staat onder het kopje "Toelichting op de balans" de lijst opgenomen met lopende kredieten en het verloop er van. Voor een aantal kredieten geldt dat er een overschrijding in de lijst staat. Ook voor deze overschrijdingen is het nodig om te verklaren hoe de overschrijdingen zijn ontstaan.

In onderstaande lijst staan de overschrijdingen die groter zijn dan € 40.000.

Nr.	Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
1	De Blink(E-31001)	-	211	2.008	2.219	-2.219
2	Molenerf(E-31002)	-	312	26	338	-338
3	Schoolstraat(E-31003)	-	165	20	185	-185
4	Vorbereiding Munster fase 2 en 3 (MVA)	-	736	42	778	-778
5	Verbouw Horizon(B-74210002)	-	321	199	520	-520
6	Nieuw bouw Togtemaarschool(B-74210004)	1.358	-136	1.881	1.745	-387
7	Verbouw Walfridus (B-74210003)	-	331	141	472	-472
8	Kindcentrum Leens	2.187	43	2.967	3.006	-818
9	De Tirrel: schoolgebouw (W-7421088)	1.725	1.320	1.136	2.457	-732
10	Gymzaal Rasquert - nieuw bouw (W-7530006)	-	-	82	82	-82
11	Boukemapark (2012)(E-75310002)	2.104	2.059	99	2.158	-54
12	Aankstgrveld R'school(2018)(E-75310003)	410	414	78	492	-82
13	Reconstructie Waldadrift(B-72100012)	1.831	1.623	273	1.896	-65
14	Herinrichting Stationsgebied(B-72100018)	155	54	293	346	-191
15	Schaapweg Westernieland(m-1020085)	-	-	65	65	-65
16	Strandweg	-	-	77	77	-77
17	Werken aan de Dorpen	-	453	748	1.201	-1.201
18	Projectleiding(m-P005030)	-	-	63	63	-63
19	Hellingbaan station Winsum(W-7210028)	215	257	81	337	-122
20	Civiele constructies (2017)(E-72100123)	377	315	128	443	-66
21	Fietsplan (2018)(E-72100130)	408	-79	781	701	-293
22	Bredesch Baflo-infrastruct(W-7421084)	472	570	113	683	-211
23	Wandelverb Winsum-Garnwerd(W-7560023)	215	462	-122	340	-125
24	Onvoorzien(m-P005080)	-	-	49	49	-49
Totaal		11.457	9.430	11.229	20.655	-9.198

1, 2 en 3. Programma Centrumontwikkeling Uithuizen

Deze drie posten vallen onder het totale krediet voor het Programma Centrumontwikkeling Uithuizen. De overschrijdingen worden gedekt uit nog te ontvangen subsidies.

4. Vorbereiding Munster

Kosten worden t.z.t. toegeschreven aan de grondexploitatie.

5, 6 en 7. Scholen

Betreft de versterking en nieuwbouw van scholen die vallen onder het scholenprogramma. De overschrijding wordt gedekt uit de kapitaaloverdrachten van het rijk en bijdragen NAM.

8. Kindcentrum Leens

Dekking komt uit nog te ontvangen bijdragen NCG (€ 119K) en het restant komt uit de provinciale middelen subsidie Krimp en Leefbaarheid.

9. De Tirrel

Dit project bestaat uit meerdere kredieten waarop nog ruimte zit. Daarnaast wordt nog subsidie ontvangen.

10. Gymzaal Rasquert

Is een onderdeel van de Marciaborg. Dekking grotendeels binnen kredieten die voor het project Marciaborg nog open staan.

11. Boukemapark

Is een langlopend project die nu afgerond is met een kleine overschrijding door o.a. prijsstijgingen e.d.

12. Kunstgrasveld Roodeschool

De raad van de voormalige gemeente Eemsmond heeft tijdens de raadsvergadering waarin het krediet voor de aanleg van het kunstgrasveld is vastgesteld besloten om het krediet te verhogen tot € 500K. Deze verhoging met € 90K is niet in een begrotingswijziging verwerkt.

13. Reconstructie Waldadrift

De overschrijding wordt gedekt uit nog te ontvangen subsidies en doorbelasting naar kredieten riolering.

14. Herinrichting stationsgebied Bedum

Er moet nog een subsidie van € 60K worden ontvangen. Het restant kan worden overgeboekt naar het andere krediet voor herinrichting van het stationsgebied waar nog budget beschikbaar is.

15. Schaapweg Westernieland

In de voormalige gemeente De Marne was voor dit project nog € 80K beschikbaar. Per abuis is dit restantbudget niet mee overgegaan bij de herindeling.

16. Strandweg Lauwersoog

Dekking van de overschrijding vindt plaats uit een nog te ontvangen subsidie.

17. Werken aan de Dorpen

In de voormalige gemeente De Marne was voor dit project nog € 837K beschikbaar plus een bedrag van € 320K uit de reserves. Totaal per 1-1-2019 1.157K. Per abuis is dit restantbudget niet mee overgegaan bij de herindeling. Per saldo blijft er een kleine overschrijding staan.

18. Projectleiding

De overschrijding van € 63K moet nog doorbelast worden naar het project Werelderfgoedcentrum.

19. Hellingbaan station Winsum

Dit project hoort bij het project toegankelijkheid station Winsum. Hier is nog € 200K beschikbaar. Projecten worden met elkaar verrekend.

20. Civiele constructies 2017

Komt uit de voormalige gemeente Eemsmond waar voor de jaren 2017 – 2019 voor dit onderwerp kredieten beschikbaar zijn gesteld. Kredieten moeten in samenhang worden gezien. De overschrijding komt ten laste van de kredieten 2018 en 2019.

21. Fietsplan

Dekking uit nog te ontvangen subsidie van de provincie ad € 300K

22. Brede school Baflo-infrastructuur

Is onderdeel van het project Marciaborg. Dekking van de overschrijding vindt plaats uit ander onderdelen van dit project.

23. Wandelverbinding Winsum – Garnwerd

Uitgangspunt bij de vaststelling van het krediet was dat het tekort op dit project gedekt zou worden door een bijdrage van de provincie. Doordat de provinciale pot leeg was is dit niet gelukt.

24. Onvoorzien

Het gaat hier om kosten die gemaakt zijn t.b.v. het Werelderfgoedcentrum (WEC). Deze kosten worden in 2020 doorbelast naar het project WEC.

WNT-verantwoording

Sinds 2013 is de Wet Normering bezoldiging Topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) van toepassing. Deze verantwoording is opgesteld op basis van de huidige op de gemeente Het Hogeland van toepassing zijnde regelgeving.

Het bezoldigingsmaximum in 2019 voor de gemeente Het Hogeland is € 194.000. Het weergegeven toepasselijke WNT-maximum per persoon of functie is berekend naar rato van de omvang (en voor de topfunctionarissen tevens de duur) van het dienstverband, waarbij voor de berekening de omvang van het dienstverband nooit groter kan zijn dan 1,0 fte.

De van toepassing zijnde WNT-maximumbedragen worden niet overschreden.

Gegevens 2019		
bedragen x € 1	P.P.M. van Vilsteren	P. Norder
Functiegegevens ⁵	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang ⁶ en einde functievervulling in 2019	[01/01] – [31-12]	[01/01] – [31-12]
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte) ⁷	1	1
Dienstbetrekking ⁸	ja	ja
Bezoldiging ⁹		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 114.041	€ 94.408
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 19.535	€ 16.211
<i>Subtotaal</i>	€ 133.576	€ 110.619
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹⁰	€ 194.000	€ 194.000
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag ¹¹	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging	€ 133.576	€ 110.619
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan ¹²	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling ¹³	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2018 ¹⁴		
bedragen x € 1	[NAAM 1]	[NAAM 2]
Functiegegevens ⁵	N.v.t.	N.v.t.
Aanvang ⁶ en einde functievervulling in 2018	N.v.t.	N.v.t.
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte) ⁷	N.v.t.	N.v.t.
Dienstbetrekking ⁸	N.v.t.	N.v.t.
Bezoldiging ⁹		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	N.v.t.	N.v.t.
Beloningen betaalbaar op termijn	N.v.t.	N.v.t.
<i>Subtotaal</i>	N.v.t.	N.v.t.
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹⁰	N.v.t.	N.v.t.

Er zijn geen vergelijkende cijfers van 2018 opgenomen. Dit in verband met het feit dat de gemeente Het Hogeland nog niet bestond in 2018.

Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2019 een bezoldiging boven het individueel toepasselijk drempelbedrag hebben ontvangen.

EMU-saldo

De jaarrekening is opgesteld conform een (gemodificeerd) stelsel van baten en lasten. Het EMU-saldo gaat niet uit van baten en lasten, maar gaat uit van ontvangsten en uitgaven van de gemeente (kasstelsel). In het baten-en-lasten-stelsel worden kosten en opbrengsten toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben, in kasstelsel worden ontvangsten en uitgaven toegerekend aan het jaar waarin ze betaald dan wel ontvangen worden.

Als gevolg van Europese regelgeving mogen EU-lidstaten een begrotingstekort (EMU-saldo) hebben van maximaal 3% van het bruto binnenlands product (BBP). Aan dit maximale tekort van 3% hebben, naast de Rijksoverheid, ook de decentrale overheden een aandeel. Voor 2019-2022 is het jaarlijkse aandeel in het EMU-saldo van de decentrale overheden gesteld op 0,4%. Er is geen onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Het aandeel in het EMU-tekort betreft een inspanningsverplichting, er staat momenteel geen sanctie op een eventuele overschrijding van het toegestane EMU-tekort.

Onderstaand overzicht geeft de ontwikkeling van het EMU-saldo weer, afgezet tegen de EMU-referentiewaarde.

			EMU-saldo			bedragen x€1.000	
			2019	2020	2021	2022	2023
EMU-SALDO			-8.265	-2.543	12.503	18.400	18.461
EMU-SALDO referentiewaarde			5.824	5.968	4.178	4.124	4.173
Verschil EMU-saldo & referentiewaarde			-14.089	-8.511	8.325	14.276	14.288
Mutaties (1 januari tot 31 december)							
Activa	Financiële vaste activa	Kapitaalverstrekkingen en leningen	4.648	-733	-701	-680	-619
		Uitzettingen	-	-	-	-	-
	Vlottende activa	Uitzettingen	1.791	-	-	-	-
		Liquide middelen	2.410	-7.918	7.096	12.972	12.972
		Overlopende activa	1.045	-	-	-	-
Passiva	Vaste Passiva	Vaste schuld	40.534	-6.108	-6.108	-6.108	-6.108
	Vlottende passiva	Vlottende schuld	-34.303	-	-	-	-
		Overlopende passiva	11.928	-	-	-	-
Eventuele boekwinst bij verkoop effecten en (im)materiële vaste activa			-	-	-	-	-

SISA

Met het Besluit (AmvB) van 4 juli 2006 is het principe van single information en single audit van kracht geworden: dit geldt met ingang van verantwoordingsjaar 2006.

Het doel is om de verantwoording over- en de controle op de specifieke uitkeringen van het rijk naar medeoverheden te vereenvoudigen.

Er hoeft niet speciaal meer een aparte verantwoording voor het rijk worden opgesteld, maar het eigen jaarverslag kan worden gebruikt. Er kan worden volstaan met een verantwoording in de jaarrekening/

-verslag door middel van een verplichte bijlage.

In dit overzicht bij de jaarrekening wordt de verantwoordingsinformatie opgenomen over specifieke uitkeringen die het Rijk nodig heeft om de specifieke uitkeringen te kunnen beoordelen. De controle door de accountant wordt onderdeel van de reguliere controle van de jaarrekening.

Door middel van deze bijlage is de Sisa formeel onderdeel van de jaarrekening/-verslag.

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2019 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 27 januari 2020								
OCW	D8	Onderwijsachterstandenbeleid 2019-2022 (OAB) Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en voegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)			
			Aard controle R Indicatornummer: D8 / 01	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 02	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 03			
			€ 98.742	€ 0	€ 0			
			Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid Bedrag		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 04	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D8 / 06	Aard controle R Indicatornummer: D8 / 07		
		1	061699 Gemeente Het Hogeland	€ 0		€ 0		
IenW	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding (t/m jaar T)	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 01	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 02	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 03	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 04	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 05	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 06
			1 IenM/BSK-2014/264595	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			2 IenM/BSK-2017/296209	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Correctie over besteding kosten ProRail (t/m jaar T)	Eindverantwoording Ja/Nee
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 10	Aard controle R Indicatornummer: E3 / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3 / 12
			1 IenM/BSK-2014/264595	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			2 IenM/BSK-2017/296209	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee

EZK	F6	Nationaal Programma Groningen Specifieke uitkering NPG Provincie / gemeenten	Projectnaam / nummer <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F6 / 01</i>	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen <i>Aard controle R Indicatornummer: F6 / 02</i>	Cumulatieve bestedingen tot en met (jaar T) te laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle R Indicatornummer: F6 / 03</i>	Toelichting <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F6 / 04</i>	Eindverantwoording Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: F6 / 05</i>	
			1 Herstelregeling NPG	€ 172.161	€ 172.161	nvt	Nee	
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeente deel 2019 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAW	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) IOAZ	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk)
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente
			I.1 Participatiewet (PW)	I.1 Participatiewet (PW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 05</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 06</i>
			€ 13.901.149	€ 405.717	€ 1.243.601	€ 8.566	€ 64.457	€ 0
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente deel 2019 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004	Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee
			Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	Gemeente	
			I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	I.7 Participatiewet (PW)	I.7 Participatiewet (PW)	
			<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 07</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 08</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 09</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 10</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G2 / 11</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2 / 12</i>
			€ 141.042	€ 36.493	€ 0	€ 730.577	€ 16.177	Ja
SZW	G3		Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 05</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 06</i>
			€ 189.865	€ 30.183	€ 60.720	€ 104.772	€ 13.241	€ 0
			Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 07</i>	<i>Aard controle R Indicatornummer: G3 / 08</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3 / 09</i>			
			€ 0	€ 0	Ja			

VWS	H4	Specifieke uitkering Sport	Ontvangen Rijksbijdrage (jaar T)	Projectnaam / nummer	Totale aanvraag per project (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (automatisch berekend)	Verrekening (jaar T) Onroerende zaken (sportaccommodaties) per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) Roerende zaken sportbeoefening en sportstimulering per project ten laste van Rijksmiddelen	Verrekening (jaar T) overige kosten per project ten laste van Rijksmiddelen
			Aard controle R. Indicatornummer: H4 / 01	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 02	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 03	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 04	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 05	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 06
		Gemeenten	1 € 426.037	632711	€ 289.058	€ 153.116	€ 95.080	€ 40.862
			Kopie projectnaam / nummer	Totale besteding (Jaar T) per project ten lasten van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Percentage besteed (Jaar T) per project tenopzichte van aanvraag ten laste van Rijksmiddelen (automatische berekening)	Toelichting	Overig (Jaar T) ten opzichte van ontvangen Rijksbijdrage - automatisch ingevuld	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 07	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 08	Aard controle R Indicatornummer: H4 / 09	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: H4 / 11	
			1 632711	289058	67,85%	nvt	€ 136.979	
BZK	C7C	Investering stedelijke vernieuwing (ISV) II	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Cumulatieve bestedingen ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Toelichting afwijking
		Provinciale beschikking en/of verordening	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 01	Aard controle R Indicatornummer: C7C / 02	Aard controle R Indicatornummer: C7C / 03	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 06
		Project-gemeenten (SiSa tussen medeoverheden)	1 2003-22624	€ 0	€ 0	€ 85.400	€ 381.430	nvt
			2 2008-20450	€ 0	€ 0	€ 133.306	€ 0	nvt
			Kopie beschikkingsnummer	Eindverantwoording Ja/Nee	Activiteiten stedelijke vernieuwing (in aantallen)	Activiteiten stedelijke vernieuwing (in aantallen)	Activiteiten stedelijke vernieuwing	
					Afspraak	Realisatie	Toelichting afwijking	
					Alleen in te vullen na afloop project	Alleen in te vullen na afloop project	Alleen in te vullen na afloop project	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 08	Aard controle D1 Indicatornummer: C7C / 09	Aard controle D1 Indicatornummer: C7C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: C7C / 11	
			1 2003-22624	Ja	0	85.400	nvt	
			2 2008-20450	Ja	0	133.306	nvt	

lenW	E6B	Bodemsanering (excl. Bedrijvenregeling) 2005-2009 (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen of Wgr+ middelen	Besteding (jaar T) aan samenloop	Besteding (jaar T) exclusief samenloop	Aandeel provincie in de besteding (jaar T) na aftrek van de lasten van samenloop	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen of Wgr+ middelen tot en met (jaar T)
		Tussen provincie en gemeenten afgesloten convenanten/overeenkomsten voor onderzoek en sanering van ernstig verontreinigde locaties						Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie
		Gemeenten (SiSa tussen medeoverheden)						
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 01	Aard controle R Indicatornummer: E6B / 02	Aard controle R Indicatornummer: E6B / 03	Aard controle R Indicatornummer: E6B / 04	Aard controle R Indicatornummer: E6B / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 06
		1 2010-38814	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 147.161
		2 2012-12594	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
		3 ovk 23-06-2009	€ 0	€ 0	€ 0	€ 43.767	€ 0	€ 400.000
		Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding aan samenloop tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding exclusief samenloop tot en met (jaar T)	Cumulatief aandeel provincie in de besteding na aftrek van de lasten van samenloop tot en met (jaar T)	Eindverantwoording Ja/Nee	Toelichting	
			Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor het komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden		
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E6B / 12
		1 2010-38814	€ 0	€ 300.817	€ 147.161	Ja	Project dient in samenhang te worden gezien met C7C (2008-20450) en E6B (2012-12594)	
		2 2012-12594	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	Project dient in samenhang te worden gezien met C7C (2008-20450) en E6B (2010-38814)	
		3 ovk 23-06-2009	€ 0	€ 2.021.903	€ 400.000	Nee	nvt	

IenW	E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Overige bestedingen (jaar T)	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde bestedingen ten laste van provinciale middelen	Correctie ten opzichte van tot jaar T verantwoorde overige bestedingen	
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 01	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 02	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 03	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 04	Aard controle R Indicatonummer: E27B / 05	
		Provinciale beschikking en/of verordening Gemeenten en Gemeenschappelijke Regelingen	1 2008-15199	€ 4.686	€ 0	€ 0	€ 0	
			2 2010-18891	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
			Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Toelichting	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit dat het project is afgerond en u voor de komende jaren geen bestedingen meer wilt verantwoorden	
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 06	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 07	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 08	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 09	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: E27B / 10	
			1 2008-15199	€ 73.685	€ 0	0	Ja	
			2 2010-18891	€ 200.000	€ 1.032.671	0	Ja	
GRO	GRO21C	Regiospecifiek pakket (RSP)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welke regeling betreft het	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 01	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 02	Aard controle R Indicatonummer: GRO2C / 03	Aard controle R Indicatonummer: GRO2C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 06
		SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen	1 2013-45460	2.5 Openbaar vervoer	€ 79.773	€ 0	€ 695.041	nvt
			2 2018-025907	2.5 Openbaar vervoer	€ 3.069.066	€ 0	€ 3.538.363	nvt
			3 2019-080579	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 27.170	€ 42.606	€ 69.776	nvt
			Kopie beschikingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoorde besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van alleen provinciale middelen	Eindverantwoording Ja/Nee Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden	
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 07	Aard controle R Indicatonummer: GRO2C / 08	Aard controle R Indicatonummer: GRO2C / 09	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO2C / 11	
			1 2013-45460	€ 0	€ 0	€ 283.000	Nee	
			2 2018-025907	€ 1.318.422	€ 0	€ 1.600.000	Nee	
			3 2019-080579	€ 27.170	€ 42.606	€ 69.776	Nee	

GRO	GRO2C	Verkeer en vervoer Groningen	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welke regeling betreft het	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting
		SISa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen			De besteding in jaar T ten laste van zowel provinciale middelen als overige middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 01	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 02	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 03	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 06
			1 2018-052258	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0	€ 0	€ 0	Zevenbruggetjesweg Bedum
			2 2018-053777	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0	€ 0	€ 0	Ernstheemsterpad Eenrum
			3 2018-053838	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0	€ 0	€ 0	Kl'uren-Kruisweg
			4 2018-053845	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0	€ 0	€ 0	Aagstweg Eenrum
			5 2018-054139	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 51.643	€ 0	€ 51.643	Maarweg Uithuizen
			6 2018-056203	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 226.478	€ 0	€ 226.478	Trekweg Doodstil
			7 2018-056205	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 51.586	€ 0	€ 51.586	Westenalge Warffum
			8 2018-056206	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0	€ 0	€ 0	Delthepad Warffum
			9 2019-087015	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0	€ 0	€ 0	Wiepoopad Winsum
			Kopie beschikingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Eindverantwoording Ja/Nee	
				Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoorde besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van alleen provinciale middelen	Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 07	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 08	Aard controle R Indicatornummer: GRO2C / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO2C / 11	
			1 2018-052258	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
			2 2018-053777	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
			3 2018-053838	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
			4 2018-053845	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
			5 2018-054139	€ 51.643	€ 0	€ 51.643	Nee	
			6 2018-056203	€ 226.478	€ 0	€ 226.478	Nee	
			7 2018-056205	€ 51.586	€ 0	€ 51.586	Nee	
			8 2018-056206	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
			9 2019-087015	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	

GRO	GRO8C	Leefbaarheid Groningen	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welke regeling betreft het	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting
		SISa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 01	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 02	Aard controle R Indicatornummer: GRO8C / 03	Aard controle R Indicatornummer: GRO8C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 06
			1 2016-63.132/46/A.23	8.3 Wonen en bouwen	€ 2.967.806	€ 0	€ 5.177.878	nvt
			2 2016-63.351/46/A.23	8.3 Wonen en bouwen	€ 0	€ 0	€ 5.234.853	nvt
			3 2017-091.459/45/A.6	8.3 Wonen en bouwen	€ 0	€ 0	€ 421.889	nvt
			4 2017-108.546/2/A.8	8.3 Wonen en bouwen	€ 0	€ 0	€ 0	nvt
			5 2019-055410-1	8.3 Wonen en bouwen	€ 34.841	€ 0	€ 34.841	nvt
			6 2019-055410-2	8.3 Wonen en bouwen	€ 4.585	€ 0	€ 4.585	nvt
			Kopie beschikingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Eindverantwoording Ja/Nee	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 07	Aard controle R Indicatornummer: GRO8C / 08	Aard controle R Indicatornummer: GRO8C / 09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: GRO8C / 11	
			1 2016-63.132/46/A.23	€ 913.200	€ 0	€ 2.435.200	Nee	
			2 2016-63.351/46/A.23	€ 0	€ 0	€ 5.234.853	Ja	
			3 2017-091.459/45/A.6	€ 0	€ 0	€ 122.000	Nee	
			4 2017-108.546/2/A.8	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
			5 2019-055410-1	€ 34.841	€ 0	€ 34.841	Nee	
			6 2019-055410-2	€ 4.585	€ 0	€ 4.585	Nee	

GRO	GRO7C	Nationaal Programma Groningen	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welke regeling betreft het (taakveld waarop van toepassing zelf invullen)	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting
		SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen			De besteding in jaar T ten laste van zowel provinciale middelen als overige middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO7C / 01	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO17C / 02	Aard controle R Indicatonummer: GRO7C / 03	Aard controle R Indicatonummer: GRO7C / 04	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO7C / 05	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO7C / 06
		1	2019-089357/46/V2	Gebiedsgerichte aanpak Hoogholtje Maarhuizen	€ 0	€ 0	€ 0	nvt
		2	2019-025878/15/A.12	Projectplan Sociale teams	€ 93.333	€ 0	€ 93.333	nvt
			Kopie beschikingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Eindverantwoording Ja/Nee	
				Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoorde besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings-informatie ten laste van alleen provinciale middelen	Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden	
			Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO7C / 07	Aard controle R Indicatonummer: GRO7C / 08	Aard controle R Indicatonummer: GRO7C / 09	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO7C / 10	Aard controle n.v.t. Indicatonummer: GRO7C / 11	
		1	2019-089357/46/V2	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
		2	2019-025878/15/A.12	€ 93.333	€ 0	€ 93.333	Nee	

Verklaring onafhankelijk accountant

Bestemming resultaat en aanvullende voorstellen

Bestemming rekeningresultaat 2019

Wij stellen u voor:

1. Het jaarverslag en de jaarrekening 2019 met een positief resultaat van € 588.328 vast te stellen;
2. Om een bedrag van € 2.299.302 te bestemmen voor nog uit te voeren werkzaamheden 2019, conform onderstaand overzicht;
3. Om het saldo van de punten 1 en 2 ad € 1.710.974 te onttrekken aan de Algemene Reserve.

Overheveling budget van 2019 naar 2020

In de najaarsnota 2019 is door de raad besloten om een bedrag van ruim € 2,7 miljoen over te hevelen naar 2020. Bij de opstelling van de jaarrekening 2019 bleek dat er nog een aantal restant budgetten zijn die overgeheveld moeten worden naar 2020 omdat de uitvoering in 2020 plaats vindt. Het gaat om een bedrag van € 2.299.302. Zie de specificatie hieronder. Bij de programma's zijn de overhevelingsvoorstellen toegelicht.

Budgetoverhevelingen:			
	Lasten	Baten	Per Saldo
NPG Projecten	657.459	657.459	
Gaswinning/Beschermd wonen	246.000		
Onderzoeksbudget Rekenkamercommissie	13.750		
Hertaxatie verzekerde objecten	25.000		
Oppervlakte waardering	72.000		
Budget Beschoeiing	24.500		
Calamiteitenfonds Dorpshuizen	43.000		
Verhuizing Bibliotheek vml. De Marne	47.000		
Intranet KCC	15.000		
Gids Gelden	28.000		
Werken aan de Dorpen (WADD)	307.000		
Waddenkustopgave	90.000		
Bodemsanering	125.000		
Bestemmingsplan Eemshaven	83.000		
Breedband	102.000		
Voorstudie MFA	75.000		
Economische promotie	15.000		
Huisvestingsconcept	29.500		
Milieu	20.000		
Ontwikkelingen RO	200.000		
Landarbeiderswet	47.750		
Omgevingswet	86.000		
<i>Decembercirculaire AU:</i>			
Klimaatmiddelen	186.407		
Sociaal en emotionele ondersteuning aardbevingen	335.000		
Raadsondersteuning	71.428		
Gezond in de stad	11.967		
Totaal bestemmingsvoorstellen	2.956.761	657.459	2.299.302

Bijlagen

I Verklaring van afkortingen

AHT	Average Handling Time
AO/IC	Administratieve Organisatie/ Interne Controle
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AR	Algemene Reserve
ARCG	Afvalbeheer Regio Centraal Groningen
ASV	Algemene en Soviale Vorming
AU	Algemene Uitkering
AVA	Algemene Vergadering van Aandeelhouders
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BAG	Basisregistratie Gebouwen
BBE	Bedrijfsbelangen Eemshaven
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBZ	Besluit Bijstandverlening Zelfstandigen
BCF	BTW Compensatie Fonds
B&O	Beheer en Onderhoud
B&W	Burgemeester en Wethouders
BGT	Basisregistratie Topografie
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BMWE	Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOR	Beheer Openbare Ruimte
BVC	Boom Veiligheids Controle
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CCI	Centraal Coördinerend Inkoopteam
CISO	Chief Information Security Officer
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechiek
CVW	Centrum Veilig Wonen
DAL	Delfzijl, Appingedam en Loppersum
dBos	de Bibliotheek op School
DU	Decentralisatie Uitkering
EBG	Economic Board Groningen
EDR	Eemsdollard Regio
EHL	Exploitatiemaatschappij Haven Lauwersoog
E-HRM	Electronic Human Resource Management
EZ	Economische Zaken
EZK	Economische Zaken en Klimaat
FB	Financiële Begroting
FG	Functionaris Gegevensbescherming
GEMMA	Gemeentelijke Model Architectuur
GemNet	Gemeentelijk Netwerk
GEO	Geografische informatie
GGD	Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GGI	Gemeentelijke Gemeenschappelijke Infrastructuur
GGPG	Groninger Gemeenten, Provincie Groningen
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GKB	Gemeentelijke Krediet Bank
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GSP	Groningen Seaports
HBO	Hoger Beroeps Onderwijs
HO	Huishoudelijke Ondersteuning
HRM	Human Resource Management
HWBP	Hoogwater Beschermingsprogramma
IBP	Interbestuurlijke Programma
ID	Instroom/ doorstroom

I&A	Informatisering en Automatisering
I&W	Infrastructuur en Waterstaat
IHP	Integraal Huisvesting Plan
IKW	Investerings-Kader Waddengebied
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IU	Integratie Uitkering
IV	Integraal Veiligheidsbeleid
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
JKC	Join Klant Contact
JZ	Juridische Zaken
KCC	Klant Contact Centrum
KNRM	Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij
KOT	Kinder Opvang Toeslag
LAA	Landelijke Aanpak Adreskwaliteit
LEA	Lokale Educatieve Agenda
MER	Milieu Effect Rapportage
MFA	Multifunctionele Accommodatie
MJD	Maatschappelijke Juridische Dienstverlening
MJOP's	Meerjaren Onderhoudsplan
MKB	Midden- en Kleinbedrijf
MO	Maatschappelijke Opvang
NAA	Noordelijk Akoestisch Adviesbureau
NABO's	Niet Actief Beveiligde Overwegen
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NIBUD	Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting
NPG	Nationaal Programma Groningen
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OJG	Ondersteuner Jeugd en Gezin
OOGO	Op Overeenstemming Gericht Overleg
OV	Openbaar Vervoer
OVL	Openbare Verlichting
OZB	Onroerende Zaak Belastingen
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PAS regeling	Partiële Arbeidsparticipatie Senioren regeling
PAW	Proeftuin Aardgasvrije Wijken
P&C	Planning en Control
PG&Z	Publieke Gezondheid & Zorg
ProGrESCo	Provinciaal Groninger Energie Service Collectief
RBAC	Role Based Access Control
RES	Regionale Energie Strategie
RGA	Regio Groningen Assen
RIBW	Regionale Instelling voor Beschermend en Begeleid Wonen
RI&E	Risico-inventarisatie & -evaluatie
RIGG	Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten
RO	Ruimtelijke Ordening
RWS	Rijkswaterstaat
SBB	Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
SBE	Samenwerkende Bedrijven Eemsmond
SDE	Stimulering Duurzame Energieproductie
SROI	Social Return on Investment
SV	Structuur Visie
SVN	Stadsvervoer Nederland
SW	Sociale Werkplaats
SZW	Sociale Zaken en Werkgelegenheid
TCMG	Tijdelijke Commissie Mijnbouwschade Groningen
TNO	Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek
VGG	Vereniging Groninger Gemeenten
VKB	Volkskredietbank
VN	Verenigde Naties

VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VpB	Vennootschapsbelasting
VRG	Veiligheidsregio Groningen
Vsv-ers	Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie
VTH	Vergunningen, Toezicht en Handhaving
VVE	Voor en Vroegschoolse Educatie
VWS	Volksgesondheid, Welzijn en Sport
WEC	Werelderfgoed Centrum
WEC-W	Wereld Erfgoed Centrum Waddenzee
WLP	Woon- en leefbaarheidsplannen
Wiz	Wet langdurige zorg
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
WNRA	Wet Normalisering Rechtspositie Ambtenaren
WO-DEAL	Werkorganisatie Delfzijl, Eemsmond, Appingedam en Loppersum
WOZ	Wet Waardering Onroerende Zaken
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
Wsob	Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen
Wvggz	Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg
WW	Werkloosheidswet
ZZP	Zelfstandige Zonder Personeel

II Overzicht taakvelden

(bedragen x € 1.000)

Taakveld	Primitieve begroting 2019			Begroting na wijziging 2019			Rekening 2019		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0.01 Bestuur	3.451	0	-3.451	4.029		-4.029	5.807	8	-5.800
0.02 Burgerzaken	571	886	315	501	644	143	621	634	13
0.03 Beheer overige gebouwen en gronden	169	98	-71	389	147	-242	453	179	-275
0.04 Overhead	30.043	235	-29.808	31.455	13	-31.443	28.413	421	-27.993
0.05 Treasury	-948	688	1.636	-887	745	1.632	-1.500	1.080	2.580
0.06 OZB woningen 1	562	6.300	5.738	589	6.509	5.920	509	6.250	5.741
0.06 OZB niet-woningen 2	284	11.863	11.579	275	13.920	13.645	444	13.206	12.762
0.06 Belastingen overig 4	34	5	-29	60	5	-55	75	10	-64
0.07 AU en overige uitkering gemeentefonds 0	0	91.345	91.345		93.116	93.116		94.031	94.031
0.08 Overige baten en lasten 0	5.824	3.645	-2.179	2.584	106	-2.478	640	425	-214
0.09 Vennootschapsbelasting (VpB) 0	10	0	-10						
0.10 Reservemutaties 0	2.116	713	-1.404	13.122	14.791	1.669	12.218	27.324	15.106
0.11 Resultaat rekening baten en lasten 0	0	3.813	3.813		3.813	3.813			
1.1 Crisisbeheersing en brandweer	3.603	0	-3.603	3.824		-3.824	3.802		-3.802
1.2 Openbare orde en veiligheid	695	240	-455	406		-406	460	3	-457
2.1 Verkeer en vervoer	8.084	34	-8.050	8.727	395	-8.332	16.501	995	-15.506
2.2 Parkeren	0	0	0				15		-15
2.3 Recreatieve havens	159	35	-124	181	3	-178	487	3	-484
2.4 Economische havens en waterwegen	1.001	1	-1.000	976	33	-943	750	44	-706
3.1 Economische ontwikkeling	778	479	-299	351		-351	677	18	-659
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	66	153	87	342	303	-39	636	1.184	548
3.3 Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	384	55	-328	419	49	-371	419	52	-367
3.4 Economische promotie	305	559	254	362	520	159	266	514	248
4.1 Openbaar basisonderwijs	157	0	-157	109		-109	51		-51
4.2 Onderwijshuisvesting	3.042	0	-3.042	9.512	5.517	-3.995	8.574	5.513	-3.061
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	3.023	90	-2.932	3.348	522	-2.826	2.890	259	-2.631
5.1 Sportbeleid en activering	603	0	-603	767		-767	879		-879
5.2 Sportaccommodaties	3.497	604	-2.893	3.784	630	-3.154	4.096	817	-3.279

5.3	Cultuurpresent., -productie en -particip	549	4	-545	542	4	-538	479	1	-479
5.4	Musea	154	3	-151	17		-17	16		-16
5.5	Cultureel erfgoed	315	0	-315	413		-413	481	67	-415
5.6	Media	929	105	-823	974	105	-869	1.053	110	-943
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.455	13	-3.442	3.674	73	-3.600	3.679	16	-3.663
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	4.941	130	-4.811	4.822	81	-4.741	4.036	88	-3.948
6.2	Wijkteams	525	0	-525	1.300		-1.300	1.446	32	-1.414
6.3	Inkomensregelingen	19.015	16.239	-2.777	19.437	15.763	-3.674	20.684	15.728	-4.956
6.4	Begeleide participatie	9.025	0	-9.025	14.661	5.991	-8.670	14.631	4.828	-9.803
6.5	Arbeidsparticipatie	1.927	0	-1.927	2.190	100	-2.090	3.053	291	-2.763
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	1.500	0	-1.500	1.717		-1.717	1.667		-1.667
6.71	Maatwerkdienstverlenin g 18+	11.521	304	-11.217	11.256	369	-10.887	12.594	434	-12.160
6.72	Maatwerkdienstverlenin g 18-	14.685	0	-14.685	15.475		-15.475	18.483		-18.483
6.81	Geescaleerde zorg 18+	290	149	-142	322	149	-173	375	713	338
6.82	Geescaleerde zorg 18-	61	0	-61	51		-51	97		-97
7.1	Volksgezondheid	2.007	0	-2.007	2.108		-2.108	1.986	41	-1.945
7.2	Riolering	4.810	6.340	1.530	4.849	6.458	1.608	4.799	5.860	1.061
7.3	Afval	5.004	6.507	1.502	4.867	6.457	1.591	5.222	6.554	1.333
7.4	Milieubeheer	566	0	-566	399		-399	397		-397
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	722	668	-54	552	687	135	627	745	118
8.1	Ruimtelijke ordening	1.539	26	-1.514	1.622	15	-1.607	1.561	63	-1.498
8.2	Grondexploitatie (niet-bedrijventerrein)	993	777	-216	1.016	874	-142	6.657	5.120	-1.537
8.3	Wonen en bouwen	3.244	2.186	-1.058	7.338	4.594	-2.744	4.816	3.949	-867
Totaal taakvelden		155.292	155.292		184.824	183.502	-1.322	197.023	197.621	588

III Beleidsindicatoren

Indicator	Eenheid	Bron	Periode	Omschrijving
Programma Veiligheid				
Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	Bureau Halt	2018	Verwijzingen Halt per 10.000 inwoners van 12-17 jaar.
Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2018	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners.
Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2018	Het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners. Voorbeelden van geweldsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijk letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.).
Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2018	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners.
Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2018	Het aantal vernielingen en beschadigingen per 1.000 inwoners.
Programma Economie & Werkgelegenheid				
Funcziemenging	%	CBS BAG/LISA	2019	De funcziemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen.
Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	LISA	2019	Het aantal vestigingen van bedrijven, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Programma Leefbaarheid & Voorzieningen				
Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO/Ingrado	2018	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 5-18 jaar.
Relatief verzuim	Aantal per 1.000 leerlingen	DUO/Ingrado	2018	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd

				afwezig is, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 5-18 jaar.
Vroegtijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers aan het VO en MBO onderwijs	DUO/Ingrado	2018	Het percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar) dat voortijdig, dat wil zeggen zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.
Niet-sporters	%	Gezondheidsenquête (CBS, RIVM)	2016	Bevolking van 19 jaar en ouder dat niet minstens één keer per week aan sport doet.
Programma Sociaal domein & Volksgezondheid				
Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 - 64 jaar	CBS/LISA	2019	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Jongeren met een delict voor de rechter	% 12 t/m 21 jarigen	Verwey Jonker Instituut – Kinderen in Tel	2015	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen.
Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	CBS Jeugd	2018	Het percentage kinderen tot 18 jaar dat in een gezin leeft dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen.
Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking t.o.v. de beroepsbevolking	CBS	2018	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de (potentiële) beroepsbevolking.
Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	CBS Jeugd	2018	Het percentage werklozen jongeren (16-22 jaar).
Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2019 (eerste halfjaar)	Het aantal personen met een bijstandsuitkering, per 1.000 inwoners.
Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 1.000 inwoners van 15 - 64 jaar	CBS	2018 (eerste halfjaar)	Het aantal re-integratievoorzieningen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar.
Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS Jeugd	2019 (eerste halfjaar)	Het percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.
Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	CBS Jeugd	2019 (eerste halfjaar)	Het percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van alle jongeren tot 18 jaar.

Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	CBS Jeugd	2019 (eerste halfjaar)	Het percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel ten opzichte van alle jongeren (12-22 jaar).
Cliënten met een maatwerkarrangement WMO	Aantal per 1.000 inwoners	CBS	2019 (eerste halfjaar)	Aantal per 1.000 inwoners in de betreffende bevolkingsgroep. Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo.
Programma RO, Wonen & Duurzaamheid				
Omvang huishoudelijk afval	Kg / inwoner	CBS	2017	Niet gescheiden ingezameld huishoudelijk afval.
Hernieuwbare elektriciteit	%	RWS - Klimaatmonitor	2018	
Gemiddelde WOZ-waarde	x € 1.000	Waarderingskamer	2019	De gemiddelde WOZ-waarde van woningen.
Nieuw gebouwde woningen	Aantal per 1.000 woningen	ABF Research	2017	Het aantal nieuwbouwwoningen.
Demografische druk	%	CBS	2019	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 67 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 67 jaar.
Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In euro's	COELO	2019	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoons-huishouden betaalt aan woonlasten.
Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In euro's	COELO	2019	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een meerpersoons-huishouden betaalt aan woonlasten.
Programma Bedrijfsvoering				
Formatie	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	2019	De toegestane formatie in fte van het ambtelijk apparaat van de organisatie voor het begrotingsjaar op peildatum 1 januari.
Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	Eigen gegevens	2018	Het werkelijk aantal fte dat werkzaam is.
Apparaatskosten	Kosten per inwoner	Eigen begroting	2019	De noodzakelijke financiële middelen voor het inzetten van personeel (salarissen), organisatie-, huisvestings-, materieel-, automatiseringskosten e.d. voor de uitvoering van de organisatorische taken.

Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	Eigen begroting	2019	Onder externe inhuur wordt verstaan: het uitvoeren van werkzaamheden in opdracht van een bij de organisatie in dienst zijnde opdrachtgever, door een private organisatie met winstoogmerk, door middel van het tegen betaling inzetten van personele capaciteit en deskundigheid, zonder dat daar een arbeidsovereenkomst of aanstelling tussen organisatie en de daarbij ingezette personen aan ten grondslag ligt.
Overhead	% van de totale lasten	Eigen begroting	2019	Overhead betreft alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.

IV Investeringskredieten

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Versterking Centrum Winsum(W-7210047)	1.000	318	330	648	352
Sanering verkeersl.N361/N363(W-7723002)	-	-136	14	-121	121
Bijdragen in activa derden	1.000	182	344	526	474

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Gebouw gemeentehuis(m-1101019)	16	-	49	49	-33
Bedr-terrein Eemsmont (2017)(E-73100014)	165	72	-	72	93
Strat. Aankoop Edama	127	-	126	126	1
Wandelverb Winsum-Garnwerd(W-7560022)	126	132	-	132	-6
Gronden en terreinen EN	433	204	174	378	55

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Munster strat. grondbezit (MVA)	399	38	-	38	361
Voorbereiding Munster fase 2 en 3 (MVA)	-	736	42	778	-778
Strategische gronden	399	774	42	816	-418

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Huisvesting HHL (B-70100003)	500	333	-	333	167
Grond gemeentehuis(m-1101018)	-8	-	-	-	-8
Verwarming gemeentehuis(2012)(E-7002002)	129	114	-	114	15
Huisvesting agv Herindeling	500	-	275	275	225
Toegangssysteem	135	-	5	5	130
Gr Onderhoud pand Ability Uithuizen	500	-	-	-	500
Schuifdeuren buitendienst(B-70140011)	41	-	-	-	41
Geb buitendst 8 overheaddeur(B-70140012)	50	22	-	22	27
Archiefbewaarplaats (2018)(E-70020040)	40	12	-	12	28
Verbouw Horizon(B-74210002)	-	321	199	520	-520
Nieuwbouw Togtemaarschool(B-74210004)	1.358	-136	1.881	1.745	-387
Verbouw Regenboog(B-74210005)	2.442	1.119	391	1.510	932
Nieuwbouw Groenland(B-74210006)	748	-539	992	453	295
Verbouw Walfridus (B-74210003)	-	331	141	472	-472
IKC Eenrum CjG(m-1040330)	-	132	-	132	-132
Kindcentrum Leens	2.187	43	2.967	3.006	-818
Rapport.Brede school Winsum(W-7421080)	-	-	3	3	-3
De Tirrel: schoolgebouw(W-7421088)	1.725	1.320	1.136	2.457	-732
Brede school Baflo-nieuwbouw(W-7421083)	2.304	1.893	32	1.926	378
Brede school Baflo - procesk(W-7421086)	-	-	-	4	-4
Scholenprogramma - Algemeen(E-32001)	170	155	43	197	-27
Bw Bredeschool Uithuiz(2013)(E-74210020)	4.736	4.663	103	4.765	-30
Herstl verdiepvloerNSU(2018)(E-74210021)	3.500	-	-	1.189	2.311
Dr. Damschool Uithuizermeeden	-	-	1	1	-1
Aanpassing openbare ruimte schoolloc. E	50	-	-	-	50
Nieuwbouw Jansenius de Vries/De Rank	-	-	1	1	-1
Versterking HHC Uithuizen	-	-	4	4	-4

Winsum-W:clubgebouw(kleedkam)(W-7531025)	1.549	86	995	1.081	468
Renovatie kleedaccommodatieVVS(m-I050304)	132	135	-	135	-3
Verv vloer gymZAAL Zoutkamp(m-I050308)	20	19	-	19	1
Gymzaal Octopus Eenrum(m-P02001520)	309	1	130	131	177
TenniscompL Rasquert-gebouw(W-7530005)	72	18	-	18	54
Gymzaal Rasquert - nieuwbouw(W-7530006)	-	-	82	82	-82
De Tirrel: sportzaal(W-7530008)	500	-	436	436	64
Bouw Jeugdsoos Wehe den Hoorn(m-I060004)	180	31	71	101	78
Peuterspeelz Rasquert-nieuwb(W-7650004)	-	-	3	3	-3
De Tirrel:maatsch. ruimtes(W-7712001)	725	-	-10	-10	735
Uitvoer legion-maatregel2016(W-7714005)	409	301	0	302	107
Bedrijfsgebouwen EN	25.002	10.373	9.882	21.444	3.558

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Winsum-W: velden (W-7531029)	1.405	142	1.275	1.417	-12
Boukemapark (2012)(E-75310002)	2.104	2.059	99	2.158	-54
Aanlktgrveld R'school(2018)(E-75310003)	410	414	78	492	-82
Brede school Baflo - sloop(W-7421082)	-	-	5	5	-5
Grond, weg en waterbouwkundige werken EN	3.919	2.615	1.457	4.072	-153

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Werkvoertuigen groen Eemsmond	89	-	4	4	85
Shovel Eemsmond	53	-	-	-	53
Traktor Eemsmond	59	-	-	-	59
Vervang Citroen Jumpy 2017(B-70160009)	19	-	-	-	19
Vervanging busje 2017(B-70160010)	22	-	-	-	22
Vervoermiddelen	241	-	4	4	237

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Roldeuren budi MJOP Bedum	51	-	-	-	51
3 zoutstrooiers Eemsmond	110	-	-	-	110
Calamiteitenbus Eemsmond	42	-	-	-	42
Kraan met stick en korf Eemsmond	134	-	-	-	134
Vervanging materieel 2019 (afschr 7 jr)	129	-	-	-	129
Vervanging materieel 2019 (afschr 10 jr)	240	-	-	-	240
Nw tablets raads (2018)(E-70020038)	22	4	-	4	18
Zaakgerichtwerken(m-I100009)	146	121	-	121	25
Investerings BMW(m-P001601)	738	579	-	579	160
Investering Storage(m-P001602)	50	49	-	49	1
Werkpek hardware (2017)(E-70020033)	58	59	-	59	-1
Verv-serv.rek.centrum (2017)(E-70020034)	23	23	-	23	-0
Vervanging storage (2017)(E-70020035)	35	35	-	35	-0
Mobiele telefoons (2018)(E-70020039)	50	49	-	49	1
Gembedrijf: sproeimach(2015)(E-79000008)	18	18	-	18	-0
MJOP cv-ketel gymz Schoolstr(B-70130004)	17	-	-	-	17
Verv verwarmingsketels zwembad Leens	60	-	80	80	-20
Verduurzaming zwembad De Hoge Vier	70	-	101	101	-31
Energievisie Leens(m-P00140100)	222	40	154	194	28
Machines, apparaten en installaties EN	2.215	976	335	1.311	903

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Investerings I&A BMW	118	-	114	114	4
Herind Hogeland meerjar efft(B-70100001)	372	372	-	372	-
Herind Hogeland terugkarak(B-70100002)	1.042	1.199	-	1.199	-157
Verb netwver Talmaweg (2016)(E-70020031)	30	32	-	32	-2
Update netwerk (2016)(E-70020032)	35	34	-	34	1
Uitbr. opslagruim ICT (2017)(E-70020037)	20	20	-	20	0
Brede school Baflo - OLP(W-7421085)	45	40	19	59	-14
Winsum-West: duurzaamheid(W-7531028)	275	-	12	12	263
Overige materiele vaste activa EN	1.937	1.697	145	1.842	95

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
BRP Boterdiep Bedum 2017(B-77200001)	470	-	2	2	468
BRP Centrumplan Bedum 2017(B-77200002)	134	61	7	68	66
BRP maatregelen 2017(B-77200003)	212	70	12	82	131
Rioolreconstruct Waldadriest(B-77200004)	720	690	30	720	-0
Rioolreconstructie De Vliet(B-77200005)	1.276	1.034	197	1.230	46
BRP Schoolstraat Zuidwolde(B-77200007)	266	11	58	69	197
BRP Woonwijk Uilenest(B-77220011)	47	23	-	23	23
BRP Pompinstallaties 2014(B-77220013)	33	-	-	-	33
BRPmaatreg.gemalen2015(20jr)(B-77220014)	33	9	-	9	25
BRP Tuinbstr Z'wolde (40jr)(B-77220015)	195	3	-	3	192
BRP v BerumstrZ'wolde(40jr)(B-77220016)	66	3	2	5	61
BRP Ter Laan 3 Bedum (40jr)(B-77220018)	43	-	-	-	43
BRP Centrumplan Bedum 2015(B-77220020)	20	19	1	20	0
BRPHer.Stationsg.Bedum(40jr)(B-77220021)	175	221	-240	-19	194
BRP Akkerstraat Z'wolde(B-77220025)	108	-	-	-	108
BRP Centrumplan Bedum 2016(B-77220026)	11	11	-	11	0
BRP maatregelen 2016(B-77220028)	33	26	10	36	-3
Aanpass.pudeksels Tamminga(m-G330801)	49	46	-	46	3
Aanp Putdekdels Hoofdstr(m-G331101)	47	46	-	46	1
K'buren Drukriolering 18jr(m-G331901)	1	1	-	1	-
Afkoppelen Nijverheidsweg(m-G332504)	82	135	-	135	-53
Jan Heidemasstr/Addingalaan(m-G335801)	100	2	-	2	98
Relining kritische locaties(m-G336501)	330	177	50	227	103
Onderhoud rioolgemalen(m-G336601)	542	285	-	285	256
Herstructureringriol de M(m-G336602)	430	59	-	59	371
AWBP2013-2017:Vrijverval 2017(W-7722052)	350	224	18	241	109
AWBP2013-2017:Bouwkundig2017(W-7722053)	50	0	-	0	50
AWBP2013-17:Mechan/Elekt2017(W-7722054)	150	49	-	49	101
Rioleringen(mechani)(2016)(E-77220041)	209	216	-	216	-7
Rioleringen (overig) (2016)(E-77220042)	106	72	34	106	0
Riolering(vrijverval) (2016)(E-77220043)	708	402	296	698	10
Rioleringen(mechan)(2017)(E-77220046)	194	160	-	160	33
Rioleringen (overig) (2017)(E-77220047)	103	6	-	6	97
Riolering(vrijverval) (2017)(E-77220048)	685	176	186	362	323
Rioleringen(mechanisch) 2018(E-77220049)	206	39	-	39	167
Rioleringen (Overig) 2018(E-77220050)	113	27	6	33	80
Rioleringen (vrijverval)2018(E-77220051)	689	17	8	25	664
Revitalisering Geert Reinderspark Bedum	310	-	76	76	234
Uitbreid.Begraafplaats Kloo(m-I070010)	130	125	-	125	5
Uitbr Begraafplaats Ulrum(m-I070013)	150	5	108	113	37

Herstructur de Marne dorpen(m-I080031)
**Grond, weg en waterbouwkundige werken EN +
heffing**

111	0	-	0	111
9.688	4.452	860	5.312	4.376

Omschrijving	Begroting	Werkelijk <2018	Werkelijk 2019	Werkelijk totaal	Restant
Reconstructie Molenweg(B-72100001)	767	9	6	15	752
Uitvoering Bederawalda(B-72100010)	1.174	189	24	213	961
Reconstuctie Waldadrift(B-72100012)	1.831	1.623	273	1.896	-65
Brug Nije Draai Z'wolde(B-72100015)	70	-	-	-	70
Openbare verlichting 2017(B-72100016)	128	28	36	64	63
Herinrichting Stationsgebied(B-72100018)	155	54	293	346	-191
Herinr De Vliet en Versplein(B-72100019)	1.000	482	25	507	493
Herinrichting Molenweg Bedum(B-72100020)	204	8	3	11	193
Openbare verlichting 2018(B-72100021)	128	10	108	118	10
Vervanging beschoeiing 2018(B-72400001)	562	200	201	400	162
Reconstructie Boterdiep Oz (B-72100017)	535	511	12	523	12
De Wierde Leens(m-I020033)	325	102	-43	60	266
Mattenesserlaan Eenrum(m-I020057)	249	214	-	214	35
Aanleg Trottoir Zuurdijk(m-I020073)	45	26	2	28	17
Trillingshinder wegen(m-I020080)	200	184	16	200	0
Herstr de Marne wegen(m-I020081)	269	63	6	69	200
Schaapweg Westernieland(m-I020085)	-	-	65	65	-65
Voor inv Vervanging Beschoeii(m-I020109)	211	52	14	66	145
Vervanging Beschoeiing 2018(m-I020110)	783	234	-	234	549
Strandweg eoNrdelijk entree(m-P002202)	-	-	46	46	-46
Strandweg eoStranden/oosteli(m-P002204)	-	-	103	103	-103
Strandweg eoProjectmanagemen(m-P002206)	-	-	2	2	-2
Strandweg eoPromotie en publ(m-P002208)	-	-	1	1	-1
Strandweg eoOverige kosten(m-P002209)	-	-	-75	-75	75
Midterm Led verlichting(m-P004505)	300	56	106	161	139
Werken aan de dorpen	377	-342	764	423	-46
Wereldergoedcentrum	1.000	294	164	458	542
Toegank stations Winsum(W-7210020)	230	21	-	21	209
Herinr.Onderdendamsterweg(W-7210021)	532	447	11	457	75
Hellingbaan station Winsum(W-7210028)	215	257	81	337	-122
Herinrichting Aduarderzijk(W-7210034)	-	1	-	1	-1
Kwaliteitsimp.inr.Boogplein(W-7210036)	-	-	1	1	-1
Rompakkoord: maatregelen N361(W-7210039)	30	22	6	28	2
Rompakk: kortsluiting Ranum(W-7210040)	1.600	-	462	462	1.138
Rompakkoord: spoorwegovergangen(W-721004)	890	136	414	550	340
Infrastructuur Centrum Winsum(W-7210043)	1.000	117	18	134	866
Infrastructuur Munster (geen GREX)	617	388	10	398	220
Rompakkoord: procesmanagement(W-7210045)	140	12	24	36	104
Diepladerproof overwegen(W-7210048)	150	75	-	75	75
Krediet spoorwegveiligheid(W-7210049)	2.810	-	2.352	2.352	458
Winsum-West: infrastructuur(W-7210050)	1.754	74	844	918	837
De Tirrel: infrastructuur(W-7210051)	1.000	-	11	11	989
Verv.openb verlichting(2015)(E-72100120)	122	122	-	122	-
Verv.openb.verlichting(2016)(E-72100122)	234	234	-	234	-
Civiele constructies (2017)(E-72100123)	377	315	128	443	-66
Verv.openb verlichting(2017)(E-72100124)	215	186	21	207	8
Fietspadenplan (2017)(E-72100125)	350	290	70	360	-10
Revital.verhardingen (2017)(E-72100126)	16	1	-	1	15
Civiele constructies (2018)(E-72100128)	393	77	287	364	29

Verv.openb verlichting(2018)(E-72100129)	196	-5	210	204	-8
Fietsplan (2018)(E-72100130)	408	-79	781	701	-293
Duurzaam veilig (2013)(E-72110022)	110	103	-	103	7
Duurzaam veilig (2014)(E-72110023)	152	145	-	145	8
Damwand Boterdiep Wz Bedum	500	-	-	-	500
Beschoeiing De Marne 2019	783	-	1	1	781
Openbare verlichting 2019 Bedum	128	-	126	126	2
Openbare verlichting 2019 Eemsmond	194	-	105	105	89
Romp-akkoord Fietsroute-plus Winsum	125	-	-	-	125
Civiele constructies Eemsmond	36	-	-	-	36
Fietsplan Eemsmond	355	-	231	231	124
Herinr. kerkplein/uitbreiden parkeervz E	420	-	-	-	420
Groot onderhoud N363	-	-	6	6	-6
Herinr. komtaverse Roodeschool-Oosteinde	-	-	6	6	-6
Fietspad komgrenzen Roodeschool-Oosteind	-	-	-5	-5	5
Wiepooopad Winsum	100	-	-	-	100
Herinr. oude locatie Togtemaarschool	-	-	7	7	-7
Verkeer en parkeren Lauwersoog	59	-	8	8	50
Drie Haltevoorzieningen Eemshaven	120	-	62	62	58
Brede.sch Baflo-infrastruct(W-7421084)	472	570	113	683	-211
Winsum-West: voorber.(W-7531023)	335	193	47	240	95
Tenniscomplex Rasquert-banen(W-7530007)	81	4	115	118	-37
VV Eenrum renov. velden/toeganswegen	140	-	70	70	70
Recr Poort L'oog fonds Meefin(m-P002154)	-	0	-	0	-0
Inrichten Munsterveld(W-7560021)	146	118	-	118	28
Wandelverb Winsum-Garnwerd(W-7560023)	215	462	-122	340	-125
Kwaliteitsverbeter NPZ(2007)(E-75600016)	197	72	41	113	84
Struc.aanpak bagger vaargNPZ(E-75600032)	500	18	-	18	482
Woonplan Biewemastraat Usquert	74	-	33	33	42
Woonplan Wilhelminastraat Uith.meeden	133	-	84	84	49
Woonplan Departementstraat Uithuizen	29	-	-	-	29
ILG cofinan uitvoering(2011)(B-78100003)	60	4	-	4	56
Cofinan uitvoering ILG(2009)(B-78102340)	60	40	-	40	20
Handhav kwaliteit koopsector(m-P003010)	1.367	45	76	121	1.246
Dekking Project(m-P003090)	-	-	-121	-121	121
Grond, weg en waterbouwkundige werken MN	30.482	8.455	8.760	17.214	13.267